

༢༠༡༥

འདོན་ཐེངས་གཉིས་པ།

བོད་ཀྱི་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་དྲུས་དེབ།

TIBET POLICY JOURNAL

བོད་ཀྱི་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་ཁང་།

བོད་ཀྱི་སྲིད་བྱུས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེབ།

ཚམ་སྒྲིག་འགན་འཛིན། རྫོང་བཟང་།

ཚམ་སྒྲིག་ལས་རོགས། བྱམས་པ་བསྟན་འཛིན།

དུས་འགོད་པ། ཆེ་བསོད།

ཚམ་སྒྲིག་ཆོགས་རྒྱུ་གི་ཆོགས་མི།

བསྟན་འཛིན་པ་རྒྱ།

བསྟན་འཛིན་བདེ་ལྷན།

ཆེ་བསོད།

འདོན་ཐེངས། ༡ ཕྱི་ལོ་ ༢༠༡༥

བདག་དབང་། བོད་ཀྱི་སྲིད་བྱུས་ཉམས་ཞིབ་ཁང་།

འགྲེམས་སྤེལ་བྱེད་མཁན། བོད་ཀྱི་སྲིད་བྱུས་ཉམས་ཞིབ་ཁང་།

འབྲེལ་གཏུགས། tpj-editor@tibet.net

ཉི་འོ་པར་སྐྱོན་ཁང་། རྒྱུ་ཤུ་ལྷ།

ཡོན་སྐྱོར་བ། ཡོན་རྟོན་བོད་ཁང་ཐེབས་ཆ།

དུས་དེབ་འདིའི་ནང་བཀོད་པའི་ཉམས་ཞིབ་པའི་ཚུམ་ཡིག་ཁག་
གི་ནང་དོན་རྒྱམས་བོད་མིའི་སྒྲིག་འཛུགས་ཀྱི་སྲིད་བྱུས་སྐོར་
དགོངས་པ་ཡིན་པའི་ཁྱབ་པ་མེད།

དཀར་ཆག

སྒྲིབ་སྒྲིབ་

༡༽	བོད་འབྲེལ་གནད་དོན་ཐད་ཀྱི་ནག་མི་དམངས་ཁྱི་མཐུན་ཀྱི་ཁབ་ཀྱི་ འགོ་བྱེད་ཀྱི་དགོངས་པ་སྒྲིབ་བ། ལྷ་རྩུ་རྩུ་བཟང་། 1
༡༽	ཀྱི་ནག་གཞུང་གིས་བོད་ཁུལ་དུ་གོང་བྱེད་འཇུགས་སྒྲིབ་ཀྱི་དམིགས་ ཡུལ། ཤར་ཚུང་བཞེ་ཐུ། 29
༡༽	བོད་ནང་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་གི་གནས་སྐབས། བཟན་འཛིན་བཟ། 55
༤༽	གོས་མཐུན་དོན་ཚན་བཅུ་བདུན་ཀྱི་ཁྲིམས་ལྷན་གནས་བབས་ལ་ དབྱུང་པ། བཟན་པ་བཟན་འཛིན་། 102
༥༽	ལྷ་རྩུ་ལ་ཕྱོགས་རེ་བ་ཅམ་གྱིས་མི་རིགས་རྒྱུ་པོ་དབྱར་བཟ། མི་རིགས་ཀྱི་གནད་དོན་སྐུས་བཟོ་གི་ཡོད་པ་ཞོར་དུ་སྒྲིབ་བ། རྩེ་བཟང་། 140

ཕྱི་ལོ་༡༩༩༩་།

༢༡། བོད་ཀྱི་སྲིད་བྱུས་ཉམས་ཞིབ་ཁང་གིས་ལོ་གཅིག་ལ་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེབ་གཉིས་རེ་དབྱིན་བོད་སྐད་ཡིག་རེ་མོས་ཐོག་འདོན་སྤེལ་བཞིན་པ་ལྟར། སྤྱི་ལོ་འདོན་ཐེངས་གཉིས་པ་དང་བོད་ཡིག་གི་དུས་དེབ་དང་པོ་འདིའི་ནང་བོད་འབྲེལ་གནད་དོན་ཐད་རྒྱ་གཞུང་དཔོན་རིགས་ཀྱིས་ཁ་ཆོག་དོན་དུ་མི་གནས་པའི་ལངས་སྟོགས་དང་། བཅོན་ཤེད་འོག་བཞག་པའི་གྲོས་མཐུན་དོན་ཆ་གྱི་ངོ་བོ་དང་ངོས་འཛིན། ཐོབ་ཐང་ཚུད་པ་དང་བསམ་འདུན་བརྗོད་པར་ཁ་སྤེལ་དང་། མི་རིགས་གནད་དོན་བཙོས་ནས་དྲག་གཞོན། བོད་ནང་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་གི་འཆོ་གནས་ལ་འཕྲད་བཞིན་པའི་དཀའ་ཆོག་སྤྱོད། བོད་ཀྱི་ས་ཁུལ་ཁག་ལ་གྲོང་ཁྱེར་གྱི་མིང་འདོགས་པའི་རྒྱབ་སྐྱོངས་དམིགས་ཡུལ་བཅས་ཉམས་ཞིབ་པའི་གྲུབ་འབྲས་ཁག་འདུས་ཡོད།

མཉམ་ཅི་རྒྱུ་དང་། ཉེང་ཞལ་མིང་། རྒྱ་ཡའོ་པང་སོགས་རྒྱ་གཞུང་དཔོན་རིགས་ཀྱི་བོད་འབྲེལ་དགོངས་པ། གྲོས་མཐུན། གཏན་འབེབས་ཡིག་ཆ་ཁག་རྒྱ་གཞུང་དཔོན་རིགས་ཀྱིས་བཅི་འཛོག་མེད་ཁར། ལྷོག་སྟོགས་ལག་བསྟར་བྱས་ཀྱིན་རྒྱ་གཞུང་ལ་ཡིད་ཆེས་བྱེད་མཁན་རེ་རྒྱུ་དུ་འགོ་བཞེན་པ་སྟེ། ཐའེ་པེ་དུས་བབ་ (Taipei, June 25, 2014) ཀྱི་སྒྲུང་བརྗོད་ནང་པེ་ཅིང་གིས་ཁས་ལེན་བྱས་པ་རྣམས་ཁ་ཆོག་དོན་དུ་མི་གནས་པའི་རྒྱུ་གྱིས་ལོ་ངོ་ ༡༨ གྱི་རིང་ལ་རྟོང་ཀོང་གི་གནས་སྐབས་རེ་སྟུག་འགོ་བཞེན་ཡོད་པ་དང་། ལོ་ངོ་ ༥༥ ཡི་རྗེས་སུ་བོད་ཀྱི་གནས་སྐབས་

དེ་བས་ཆེས་སྤྱད་པོ་རེད། དེས་ན་པེ་ཅིང་གིས་ཐའེ་མན་ལ་ཁས་ལེན་བྱེད་པར་ཐའེ་
མན་གྱིས་ཡིད་ཆེས་གང་འདྲ་བྱེད་དགོས་སམ་ཞེས་སྒྲེལ་ཡོད།

༡༩༥༡ ཟླ་ ༥ ཆེས་ ༡༩ ཉིན་མའོ་ཙོ་རྩུང་གིས་མཐུན་སྦྲིལ་ནི་སྤྱད་ཆའི་
བརྩེ་སེམས་ལྟན་པའི་མཐུན་སྦྲིལ་ཞིག་ཡིན་པ་ལས་ཕྱོགས་གཅིག་གིས་ཕྱོགས་
གཞན་ལ་གཉའ་གཞོན་བྱེད་པ་ཞིག་མིན་པ་(བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་དཔུང་གཞིའི་རྒྱ་ཆ་བདམས་
བསྐྱེགས་ ༡༩༩༡)བསྟན་ཡོད་ནའང་ ༡༩༥༠ ལོར་རྩུབ་ཡའོ་པར་བོད་དུ་གཞིགས་སྒྲོར་
སྐབས་ཀྱི་གཞིགས་ཚུལ་གྱི་རྒྱ་རིགས་དཔོན་པོ་རྣམས་བཀའ་གཏོང་མཁན་དང་
བོད་རིགས་ལས་བྱེད་རྣམས་བོད་མིའི་བསམ་འདུན་ཅམ་ཡང་ཤོད་དབང་མེད་པའི་
གནས་སྐབས་ད་ལྟ་སྤྱི་བུ་ཕྱིན་པ་ལས་ཡག་ཏུ་ཕྱིན་མེད།

མའོ་ཙོ་རྩུང་གིས་(༡༩༥༡/༩/༦) “པར་བལྟས་ན་སྤིང་སྤོན་གཉིས་ཀྱིས་
མ་ཆད་རྒྱ་ལའི་དང་དེའི་ཆོགས་ཁག་གི་མི་མང་ཆེ་བས་ཀྱང་གྲོས་མཐུན་ཆོད་
ཡིག་དེ་ཁས་མ་སྒྲངས་ཀ་མེད་བྱུང་བ་ཅིག་རེད་བསམ་པར་བརྟེན་ལག་ལེན་བྱེད་
འདོད་ཡོད་པ་མ་རེད་(མའོ་ཙོ་རྩུང་གི་གསུང་ཚམ་གཅེས་བསྐྱེད་པེ་ལ་)ཅེས་པ་ལྟར་
༡༩༥༡/༥/༡༩ ཉིན་གྲོས་མཐུན་དོན་ཆུང་བཅུ་བདུན་བཞག་པར་བོད་ཞི་བས་

བཅིངས་འགྲོལ་བཏང་ལྷགས་བཤད་ནའང་། གྲོས་མཐུན་དེ་བོད་རྒྱ་འབྲེལ་མཐུན་དང་
མོས་མཐུན་ལས་བྱུང་བ་ཞིག་མིན་པ་མའོ་ཙོ་རྩུང་གིས་ཀྱང་ངོས་ལེན་གྱིས་སྤྱི་ལོ་
༡༩༥༩ ལོར་པེ་ཅིང་དུ་ཡགོང་ས་རྒྱ་ལའི་སླ་མ་དང་མཇལ་འཕྲད་ཅིག་སྐབས་མའོ་
ཙོ་རྩུང་གིས་བོད་དུ་དམག་སྤྱོད་ཟུ་ཡོན་ལྟན་ཁང་འཛུགས་རྒྱ་མེད་པར་རང་སྤྱོད་
ལྷོངས་ག་སྤྱོད་ཟུ་ཡོན་ལྟན་ཁང་བཅུགས་ཏེ་རང་སྤྱོད་ལྷོངས་དངོས་སུ་འཛུགས་
རྒྱུར་ག་སྤྱོད་བྱེད་དགོས་པ་བཤད་ཡོད།

རྒྱ་ནག་མི་དམངས་སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་རྒྱལ་སྤྱོད་སྤྱི་ཁབ་ཁང་གིས་ ༡༠༠༩
ལོར་སྤེལ་བའི་བོད་ཀྱི་མི་རིགས་ས་ཁོངས་རང་སྤྱོད་གི་ཡིག་ཆ་དཀའ་པོའི་ནང་བོད་

ཐོན་ཐོང་།

དུ་མི་རིགས་ས་ཁོངས་རང་སྐྱོང་ལམ་ལུགས་ལག་ལེན་བསྟར་བའི་ལོ་རྒྱུས་ཅུང་ཐུང་བས་ལག་ལེན་ཁོང་ད་དུང་རྒྱ་ཆད་མེད་པར་འཐུས་ཚང་དང་འཕེལ་རྒྱས་གཏོང་བའི་དུས་རབས་ཤིག་ཡིན་ཞེས་པ་གཤམ་སྲིད་ཁ་ཞེ་གཉིས་མེད་ཡིན་ན། ཕྱི་ལོ་ ༢༠༠༩ ལོར་ཡགོང་ས་ཏཱ་ལའི་སླ་མ་མཆོག་གི་དམིགས་གསལ་སྐྱོ་ཆབ་ནས་རྒྱ་གཞུང་ལ་སྤྲད་པའི་“བོད་རིགས་ཡོངས་ལ་མིང་དོན་མཚུངས་པའི་རང་སྐྱོང་ཡོང་ཐབས་ཀྱི་བསམ་འཆར”ལ་མཐོང་ཆེན་སྤྲད་ནས་ཞིབ་ཐོལ་དགོས་ནའང་དེ་ལྟར་མ་བྱས་པར་ཆ་རྒྱུན་དང་ཁག་བཏགས་སྣ་ཆོགས་ཀྱིས་རྒྱ་གཞུང་དོས་ནས་བོད་རྒྱ་ཞི་ཐོལ་ལ་འགོག་རྒྱུ་སྤྲད།

རྒྱ་གཞུང་གིས་བོད་དུ་མི་རིགས་ས་ཁོངས་རང་སྐྱོང་ལག་བསྟར་བྱས་པ་དེའི་ཐོག་ནས་མཉམ་འབྲེལ་རྒྱལ་ཆོགས་ཀྱི་མི་རིགས་སམ། ཡང་ན་རིགས་རྒྱུད་དང་ཆོས་ལུགས། རྐང་ཡིག་ཐོག་གུངས་འཕོར་ཉུང་བའི་མི་ཆོགས་ལ་གཏོགས་པའི་དབང་ཆའི་བསྐྱགས་གཏམ་དང་། དེ་བཞིན་གུངས་ཉུང་མི་རིགས་ཀྱི་དབང་ཆ་སྤུང་སྒྱུབ་བྱེད་རྒྱུ་རྒྱུ་སྤྲེའི་འབྲེལ་ཡོད་ཀྱི་ཡིག་ཆའི་ནང་གཏན་འབེབས་བྱས་པའི་འབྲམ་མཉམ་དང་མཐོང་ཚུང་མེད་པ། དམིགས་བསལ་སྤུང་སྒྱུབ་བཅས་ཀྱི་ཚད་དོན་གཞན་དག་ཁྱོད་ཡོངས་ནས་མདོན་ལུགས་བཤད་ནའང་ལག་བསྟར་མེད་པ་མདོན་གསལ་རེད། ༢༠༠༥ ལོའི་ཟླ་ ༩ པར་བོད་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་ཟེར་བར་རྒྱ་ནག་རྒྱལ་ཁབ་རྐང་ཡིག་ལས་དོན་ཁུ་ལྟན་དངོས་སུ་བཅུགས་ཤིང་རྒྱ་སྐད་ཀྱི་སྤྱི་རྐང་དང་རྒྱ་ཡིག་ཆད་ལྟན་ལས་དོན་ཁུ་གདལ་བྱུང་ནས་རྒྱ་སྐད་ཀྱི་སྤྱི་རྐང་དེ་རང་ལྗོངས་ཀྱི་གོང་ཁྱེར་དང་གོང་གསེབ་ཀྱི་ཡུལ་མི་ཆོས་རྒྱ་ཁབ་དང་སྤྱོད་པའི་རྐང་ཡིག་ཅིག་ཏུ་གྱུར་པར་(བོད་ལྗོངས་ཉིན་རེའི་ཆོགས་པར་༢༠༠༩/༩/༩)གཞིགས་ན་བོད་ནང་བོད་ཀྱི་རྐང་ཡིག་སྤྱོད་མཁན་ཉུང་གཏོང་གི་སྲིད་བྱས་ཡིན་པ་མདོན། དེ་བཞིན་མང་པོར་ངི་བ་ཞིག་རང་བཞིན་དུ་སྤེལ་བ་ནི། བོད་ཁུལ་ཀྱི་སྒོ་བ་གྲུའི་ནང་རྐང་གཉིས་ཐོག་སྒོ་བ་བྲིད་

བྱེད་ཀྱི་ཡོད་ལུགས་བཤད་ཀྱང་བོད་པའི་སློབ་ཕྱག་གིས་རྒྱ་སྐད་སློབ་དགོས་ན། བོད་
ཁྱུ་སློབ་གྲུའི་ནང་རྒྱ་རིགས་སློབ་ཕྱག་གིས་བོད་སྐད་སློབ་མི་དགོས་པ་གང་ཡིན་
ནམ་ཞེས་པ་དེ་རེད།

རང་གི་ལོ་རྒྱུས་དེ་བ་ནང་ཕུན་ཚོགས་དབང་རྒྱལ་གྱིས་གྲངས་ཉུང་མི་
རིགས་ས་ཁུལ་དུ་བཅེངས་འགྲོལ་དམག་མི་བཏང་ནས་ངོ་རྒྱལ་ལ་དྲག་གཞོན་དང་།
སྐོར་སྐྱུང་བའི་ལས་ཀ་བྱེད་བཅུག་པ་ནི་ཏ་ཅང་ནོར་འཁྱུལ་རེད་ཅེས་བཀོད་ཡོད་
པ་ལྟར། བོད་ཀྱི་ས་ཁུལ་གང་སར་སྤྱི་བདེ་དང་དྲག་ཆས་ཉེན་རྒྱུ་པ་སོགས་མང་པོ་
ཡོད་ཁར་བཅེངས་འགྲོལ་དམག་མི་ཕོན་ཆེན་བཞག་ཡོད། བོད་མིས་ཞི་མོལ་དང་
སོ་སོའི་བསམ་འདུན་བརྗོད་པ་ཙམ་ལའང་ཁ་བྲལ་དང་མི་རིགས་ཀྱི་གནད་དོན་ལ་
ཁག་བཏགས་ཀྱིས་དྲག་གཞོན་ལག་བསྟར་སྤེལ་བཞིན་པ་དང་། བོད་མི་མང་པོས་
ཡགོང་ས་རྒྱ་ལའི་སྤྱི་མ་མཆོག་བོད་དུ་གདན་འདྲེན་བྱ་དགོས་པ། བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་
རིག་གཞུང་རྒྱུ་འདྲིན། ཆོས་དད་རང་མོས། འགྲོ་བ་མའི་ཐོབ་ཐང་ལ་བཅི་བཀྱར།
ཁོར་ལུག་སྐྱུང་སློབ་དགོས་པ་སོགས་བོད་རྒྱ་མི་རིགས་ཙམ་མ་ཆད་འཛམ་གླིང་
ཡོངས་ལ་དགེ་ཕན་ལུན་པའི་གནད་དོན་ཆེད་དུ་རང་ལུས་མེར་སྲེག་གཏོང་མཁན་
ཀྱི་གོང་གསལ་དགོས་འདུན་ཁག་རྒྱ་གཞུང་གིས་སྤྱི་བདེ་པ་མེད་ཀྱང་། དེ་ལས་
སྤྱི་བདེ་རང་ལུས་མེར་སྲེག་གཏོང་མཁན་ཀྱི་གཉེན་ཉེ་འཁོར་ཚུན་ལ་མནར་གཅོད་
ལག་བསྟར་བྱས་པ་ནི་ཡར་ཐོན་རྒྱལ་ཁབ་གང་དུ་འང་མཐོང་ཐོས་དགོན་པ་ཞིག་
རེད།

བོད་རང་སློབ་སྦྱངས་ཟེར་བར་གྲོང་ཁྱིམ་དང་གྲོང་རྒྱལ་ཅན་དུ་འགྱུར་
ཆད་ ༡༩༩༠ ནས་ ༢༠༡༡ ལོའི་བར་གྲོང་ཁྱིམ་དང་གྲོང་རྒྱལ་གྱི་གྲངས་འབོར་ ༡༡
ནས་ ༡༤༠ བར་འཕར་བ། ༢༠༡༤ ལོར་གྲོང་ཁྱིམ་དང་གྲོང་རྒྱལ་དུ་འགྱུར་ཆད་བརྒྱ་
ཆ་༣༥.༢༥ ཟེན་པ་དང་། ༢༠༢༠ ལོར་གྲོང་ཁྱིམ་དང་གྲོང་རྒྱལ་ཅན་དུ་འགྱུར་ཆད་

ཐོན་ཐོང་།

བརྒྱ་ཆ་ ༩༠ ཡན་ཟེན་པ་བྱེད་རྒྱ། ཞིང་ལས་མིན་པའི་ལས་གཉེར་མི་སྣའི་བསྐྱར་
གངས་བརྒྱ་ཆ་ ༥༠ ཟེན་པ་བྱ་རྒྱུ་ཡིན་པའི་གནས་ཚུལ་ཐོན་ཡོད། བོད་རང་སྤྱོད་
སྒྲོང་ཁེར་བར་ལྷ་ས་གྲོང་ཁྱེར་སྤར་ཡོད་ཐོག་ ༢༠༡༤ ནས་ད་བར་གཞིས་ཀ་ཅེ་དང་
ཆབ་མདོ། ཉིང་ཁྲི་བཅས་ཁུལ་རིམ་པའི་གྲོང་ཁྱེར་དུ་སྒྱུར་པ་དང་། ལྷོ་ཁ་དང་མངའ་
རིས། བཀྲ་ཤིང་ལང་ཁུལ་(Prefecture)ནས་གྲོང་ཁྱེར་(City)དུ་འགྱུར་འཆར་ཡོད་
འདུག་པའི་དགོས་པ་རྒྱ་མཚན་དང་དམིགས་ཡུལ་ཤེས་དགོས་གལ་ཆེ་ཡིན། གྲོང་
ཁྱེར་བཞོས་རྒྱུ་གཞིས་ཅེ་གྲོང་ཁྱེར་དམར་ཤོག་གི་དྲུང་ཆེ་གཞོན་པ་དུག་ཚང་མ་རྒྱ་
རིགས་དང་། གཞི་ཅེ་དམངས་འཐུས་ཚོགས་གཙོ་བོད་རིགས་ཚབ་དུ་རྒྱ་རིགས་བསྐོ་
གཞག་གཞིས་ཅེ་གྲོང་ཁྱེར་གྱི་བྱུང་རྒྱུ་རིགས་ཡིན་ཐོག་གྱི་བྱུང་གཞོན་པ་འང་མང་བ་
རྒྱ་རིགས་བསྐོ་གཞག་སོགས་རྒྱ་རིགས་དབང་འཛིན་པ་མང་དུ་འགོ་བ་དང་། གྲོང་
ཁྱེར་དང་གྲོང་རྒལ་དུ་རྒྱ་རིགས་གནས་སྤོའི་མི་འབོར་མང་དུ་འགོ་རྒྱུ་ཡིན་པ་གཞོན་
མི་ཟ། ॥

བོད་འབྲེལ་གནད་དོན་ཐད་སྐྱོན་ཅི་དམངས་སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ ཁབ་ཀྱི་འགོ་ཁྲིད་ཀྱི་དགོངས་པ་སླེང་བ།

ལྷ་སྐྱུ་ཁྲོ་བཟང་།

ཐོན་སླེང་།

༢༡། ཁོད་རང་དབང་རང་བཅན་གྱི་རྒྱལ་ཁབ་ཡིན་སྐབས་དང་། ལྷག་པར་དུ་བོད་
ཡིག་དར་བྱབ་རྗེས་སུ་བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་སྤྱི་བ་ནམས་ནས་རང་དབང་དང་བདེན་
ཐོག་བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ཐོག་བཀོད་ཡོད། ལོ་ངོ་ཉིས་སྟོང་ལྷག་གི་བོད་ཀྱི་རྒྱལ་རབས་
ལོ་རྒྱུས་ནི་སྐབས་ཐབས་མེད་པའི་བདེན་དཔང་གལ་ཆེ་ཞིག་རེད། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༩ ལོར་རྒྱ་
དམར་དཔུང་དམག་བོད་མདོ་སྟོད་སྤངས་སུ་ཁུལ་ནས་བཅན་འདྲུལ་བྱས། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༡
ལོར་གོས་མཐུན་དོན་ཚན་བརྒྱ་བདུན་བཞག་བརྒྱག་པ། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༩ ལོར་ཆོལ་གསུམ་
བོད་ཀྱི་ས་སྤྱལ་ཡོངས་རྫོགས་རྒྱ་དམར་གྱིས་དབང་བསྐྱུར་སོགས་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་བརྒྱུད་རིམ་
དང་ཁ་ཕྱོགས་འགྱུར་མཚམས་ལ་དབྱེ་ཞིབ་གཏིང་ཟབ་དགོས་ངེས་ཡིན། ལྷག་པར་དུ་
རྒྱ་དམར་གྱིས་གོས་མཐུན་དོན་ཚན་བརྒྱ་བདུན་བཅན་ཤེད་ཀྱིས་བཞག་བརྒྱག་ནས་
བོད་ནི་རྒྱ་ནག་བྱབ་ཁོངས་ཆགས་ལྷགས་བཤད་ཀྱང་གོས་མཐུན་གྱི་དོན་ཚན་ལག་
ལག་བསྟར་མེད་པ་དང་། རྒྱ་ནག་མི་དམངས་སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱིས་རྒྱ་དུ་“མར་ལེ་
རིང་ལྷགས་མའོ་ཅེ་རྟུང་གི་དགོངས་པ། ཉེང་ཞའོ་ཕིང་གི་རིགས་པའི་གཞུང་ལྷགས་”ནི་

ཐོད་སྒྲིལ་སྒྱུ་མ་ཉམས་ཞིབ་ཏུ་སྒྲིལ།

གཤམ་ཆེད་ཅུ་འདྲིན་དང་བྲིད་སྟོན་གཙོ་བོར་འདྲིན་ཡོད། ཁོང་རྣམ་པའི་བོད་དང་
འབྲེལ་བའི་དགོངས་ཚུལ་དེ་བཞིན་གྲོས་མཐུན་དོན་ཆེན་བཅུ་བདུན་ནང་ཞུགས་ཐུང་
མཁན། རྒྱ་ནག་མི་དམངས་སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་གནད་ཡོད་མི་སྣ་ང་པོ་དང་ལག་དབང་
འདྲིགས་མེད་དང་འབའ་པ་ཐུན་ཆོགས་དབང་རྒྱལ། གཞན་ཡང་རྒྱ་ནག་མི་དམངས་སྤྱི་
མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་དབུ་བྲིད་རྒྱུ་ཡའོ་པར་སོགས་ཀྱི་དགོངས་ཚུལ་དང་། དེ་སྐབས་ཀྱི་
ཡིག་ཆ་གཏན་འབེབས་ནང་བོད་དང་འབྲེལ་བའི་གཤམ་གནད་ཁག་ལ་ལྟ་ཞིབ་སྐབས་དོ་
སྣང་འོས་པ་ནི། ཁོང་རྣམ་པའི་དགོངས་ཚུལ་ཁག་གཅིག་དང་། གྲོས་མཐུན་སོགས་ཡིག་
ཆ་ད་ལྟའི་རྒྱ་གཞུང་དཔོན་རིགས་ཀྱིས་བཅི་མེད་ལྟོག་ཕྱགས་སུ་ལངས་པ་མཐོང་།

བོད་ཀྱི་གནས་འབས།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༩ ལྷ་ ༥ ཆེས་ ༡༡ ཉིན་རྒྱ་ནག་རྒྱལ་ཡོངས་མི་དམངས་འཐུས་ཚོགས་
རྒྱ་ཡུང་གི་ལྷ་ཡོན་ཀྱང་གཞོན་པ་རང་སྤྱོད་ལྗོངས་མི་དམངས་འཐུས་ཚོགས་རྒྱ་
ཡུང་གི་ཚོགས་གཙོ་རང་ལོང་དག་དབང་འཛིགས་མེད་གིས་བོད་རང་སྤྱོད་ལྗོངས་
ཟེར་བའི་སྐབས་ལྷ་པའི་མི་དམངས་འཐུས་ཚོགས་གི་ཚོགས་འདུ་ཐེངས་གཉིས་
པའི་ཐོག་བོད་དང་མེས་རྒྱལ་གི་འབྲེལ་བའི་སྐོར་ལ་ཤོད་ཚུལ་དང་འབྲི་སྐྱདས་མི་
འདྲ་བ་སྣ་ཚོགས་ཡོད་པ་དེ་ནི་དབྱད་གཞི་དང་ལྷ་བ་མི་གཅིག་པས་བྱས་པ་རེད།
དཔེར་ན། རྒྱ་རིགས་ལོ་རྒྱུས་མཁས་པ་ཉུང་ཤས་གིས་བོད་ནི་གནའ་སྡེ་མོ་ནས་ཀྱང་
གོའི་ཆ་ཤས་གཅིག་རེད་ཟེར་བ་དེ་ཤོད་ཚུལ་གཅིག་ཡིན་པ་དང་ཤོད་ཚུལ་གཞན་
ཞིག་ནི་སྤོང་བཅན་སྐམ་པོས་རྒྱ་བཟའ་གོང་ཚོ་བཙུན་མོར་བཞེས་པ་ནས་བཟུང་
རྒྱ་བོད་བར་གི་འབྲེལ་བ་ཉིན་བཞིན་ཟབ་དུ་བྱིན་ནས་བོད་ཀྱང་གོའི་མངའ་ཁོངས་
ཟུ་འགྱུར་པ་རེད་ཟེར་བ་དེ་རེད། ཤོད་ཚུལ་དེ་གཉིས་ལ་ངས་སྡེ་བར་གསུམ་དུ་

བོད་འབྲེལ་གནད་དོན་ཐད་རྒྱ་ནག་གི་དམངས་ཁྱིམ་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་འགོ་ཁྲིད་ཀྱི་དགོངས་པ་སྒྲེང་བ།

མོས་མཐུན་བྱེད་ཀྱི་མེད། གང་ཡིན་ཟེར་ན་གནད་སྲ་མོ་ནས་ཞེས་པ་དེ་ནི་དུས་ཚོད་
ངེས་གཏན་མེད་པའི་ཆོག་ཅིག་ཡིན་པས་ཡང་སྤྱིར་དུས་ཚོད་ག་དུས་ནས་ཡིན་པ་
གསལ་པོ་མེད། སྲོང་བཅན་སྐམ་པོས་ཐང་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་རྒྱ་བཟའ་གོང་ཚོ་བཙུན་
མོར་བཞེས་རྗེས་ཐང་བོད་ཀྱི་འབྲེལ་བ་ཉིན་བཞིན་གོང་འཕེལ་དང་གཏིང་ཟབ་
ཏུ་བྱིན་ནས་བོད་འདི་ཀྱང་གོའི་ཆ་ཤས་སུ་གྱུར་པ་རེད་ཟེར་བ་དེའི་ཐད་ཆང་མས་
མཐུན་གསལ་ལྟར་སྐབས་དེར་སྲོང་བཅན་སྐམ་པོའི་བཙུན་མོ་དང་པོ་དེ་ནི་བལ་
བཟའ་ཁྲི་བཙུན་རེད། གལ་ཏེ་གོང་གི་ཤོད་ཚུལ་ལྟར་ཡིན་ན་བོད་འདི་བལ་པོའི་
ཁོངས་སུ་གཏོགས་པ་ཡིན་པས་འདི་ལ་འབྲེལ་བཤད་གང་འདྲ་རྒྱག་དགོས་སམ”^[1]
ཞེས་དང་། ཡང་ང་མོད་ཀྱིས་“ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༡ ལོར་བོད་ཀྱི་བཙན་པོའི་རྒྱལ་རབས་ཐོར་
ཞིག་འགོ་འགོ་ཚུགས་པ་རེད། བཙན་པོ་ ༩ པ་སྤང་དར་མ་ལྟ་ལུང་དཔལ་རྟོག་
ཀྱིས་བཀོངས་རྗེས་བཙན་པོའི་རྒྱལ་རབས་རིམ་བཞིན་ཐོར་ཞིག་སོང་བ་རེད། སྤྱི་ལོ་
༡༩༩༧ ལོའི་ཡས་མས་སུ་བཙན་པོའི་མངའ་ཁོངས་སུ་འབངས་མི་དང་བླན་གཡོག་གི་
འོས་ལངས་གཞི་རྒྱ་ཆེན་པོ་ལངས་པ་རེད། ༡༩༩༧ ལོའི་ཡས་མས་སུ་བོད་འདི་ཡུན་
རིང་སིལ་བུའི་གནས་སུ་གྱུར་བ་དང་། གཉའ་ཁྲི་བཙན་པོ་ནས་སྤང་དར་མའི་བར་
དར་རྒྱས་དང་ཉམས་རྒྱུད་སྣ་ཆོགས་བྱུང་བ་དང་གཞི་རྒྱ་ཆེ་ཚུང་མི་འདྲ་བའི་དམག་
འཐབ་གུངས་མེད་བྱུང་བ་རེད། འོན་ཀྱང་སྐབས་དེར་བོད་འདི་རང་བཙན་རྒྱལ་
ཁབ་ཅིག་ཡིན་པ་སྟོན་མེད་རེད”^[2]ཅེས་རྒྱ་ནག་རྒྱལ་ཡོངས་མི་དམངས་འཐུས་
ཆོགས་རྒྱུན་ལྷན་གྱི་ཆོགས་གཞོན་(ལྷ་ཡོན་ཀྱང་གཞོན་པ)ཞིག་གིས་དེ་སྲ་བོད་རང་
བཙན་གྱི་རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་ཡིན་པ་སྟོན་མེད་རེད་ཅེས་དང་“བོད་ནི་གནད་སྲ་མོ་ནས་
ཀྱང་གོའི་ཆ་ཤས་གཅིག་རེད”ཟེར་བར་མོས་མཐུན་མེད་ཅེས་གསལ་ཐག་བཅད་པ་

[1] ང་མོད་དག་དབང་འདྲིགས་མེད། བོད་རྒྱུངས་ཉིན་རེའི་ཆགས་པར། 2010/1/19 |

[2] གོང་དང་མཚུངས།

བོད་ཀྱི་མིང་རྒྱུ་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེབ།

ནམས་གལ་ཆེ་བྱས་ནས་རྒྱ་གཞུང་གིས་འདོན་སྤྲོད་བྱས་པའི་“བོད་ལྗོངས་ཉིན་རེའི་
ཆ་གསལ་པར”ནང་གྱི་ལོ་ ༡༩༥༩ ལྷ་ ༡ ཆོས་ ༡༧ ཉིན་བཀོད་འདུག ཡང་འགའ་ཤས་
ཀྱིས་དུས་རབས་བཅུ་གསུམ་པའི་དུས་དཀྱིལ་ལ་སོག་པོས་རྒྱ་ནག་དབང་དུ་བསྐྱུར་
ཏེ་ཡོན་རྒྱལ་རབས་བཅུ་གསུམ་པ་ནས་བཟུང་བོད་ཀྱང་རྒྱ་ནག་ཁོངས་སུ་ཚུད་ལུགས་
བཤད་པ་ནི་རྒྱ་ནག་གི་ལོ་རྒྱུས་སྒྲིབ་ཚུད་པའི་ལོ་རྒྱུས་སྒྲིབ་མང་པོས་དགག་པ་
བརྒྱབ་ཡོད། དེ་སྐབས་སོག་པོ་དབང་ཐང་རྒྱུས་པའི་སྐབས་རྒྱ་ནག་ཙམ་མ་ཆད་ཨེ་
ཤི་ཡའི་རྒྱལ་ཁབ་གཞན་དང་ཡུ་རོབ་ཀྱི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱང་དབང་སྐྱུར་བྱས་ཡོད་པ་ལས་
རྒྱ་ནག་གིས་དབང་སྐྱུར་བྱས་པའི་ལོ་རྒྱུས་མེད། བོད་ནི་སོག་པོའི་དབང་སྐྱུར་གནས་
པའི་རྒྱལ་ཁབ་གཞན་སུ་དང་ཡང་མི་འདྲ་བར་བོད་ཆོལ་ཁ་གསུམ་གྱི་ཆོས་སྲིད་ཀྱི་
དབང་ཆ་ཡོངས་རྫོགས་ས་སྐྱུ་པས་ཟིན་ཡོད་པ་ལས་སོག་པོའི་རྒྱལ་པོ་དང་དམག་
དཔོན་བོད་དུ་བཅའ་སྤྲོད་བྱས་མེད། དེ་སྐབས་སོག་པོའི་དབང་སྐྱུར་འོག་ཚུད་པའི་
རྒྱལ་ཁབ་ཆང་མ་རྒྱ་ནག་གི་ཆ་ཤས་ཡིན་དགོས་ན་དེ་སྐབས་སོག་པོའི་དབང་སྐྱུར་
འོག་ཚུད་པའི་ཨེ་ཤི་ཡའི་རྒྱལ་ཁབ་དང་ཡུ་རོབ་ཀྱི་རྒྱལ་ཁབ་གཞན་ཆང་མ་ད་ལྟ་རྒྱ་
ནག་གི་ཆ་ཤས་ཡིན་དགོས་ཀྱང་དེ་ལྟར་མ་ཡིན། ལྷག་པར་དུ་རྒྱལ་རབས་ལོ་རྒྱུས་ལ་
བྱིར་ལྟ་བྱས་ན་བོད་ཆོལ་གསུམ་གྱི་ས་ཆའི་ཆ་ཤས་ཙམ་ཡང་རྒྱ་ནག་ལ་བདག་དབང་
ཡོད་པའི་ཁྲིམས་མཐུན་གྱི་ཕྱོད་གཉིས་མོས་མཐུན་གྱི་ཆིངས་ཡིག་གོས་མཐུན། གན་
ཡིག་སོགས་ལོ་རྒྱུས་སུ་མཐོང་ཐོས་སུ་མེད། དེ་སྔ་བོད་དེ་རང་བཅན་གཙང་མའི་རྒྱལ་
ཁབ་གཅིག་ཡིན་པར་འདོད་མཁན་རྒྱ་རིགས་ལོ་རྒྱུས་སྒྲིབ་པའང་མི་ཉུང་བ་ཞིག་ཡོད།

ཆོལ་གསུམ་གྱི་བོད།

དེང་སང་རྒྱ་གཞུང་དཔོན་རིགས་ཆོས་“ཆོལ་གསུམ་གྱི་བོད་”ཟེར་བ་བྱུང་མེད་

བོད་འབྲེལ་གནད་དོན་ཐད་རྒྱ་ནག་གི་དམངས་ཁྲི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་འགོ་ཁྲིད་ཀྱི་དགོངས་པ་སྒྲེང་བ།

ལྷགས་ཤོད་ཀྱི་ཡོད་པ་ནི་བདེན་དཔང་མེད་པ་དང་། ལོ་རྒྱུས་ལ་སྤྱན་འབྲེན་ཅ་མ་
དུ་ཟད། བོད་ཀྱི་རྒྱལ་རབས་ལོ་རྒྱུས་སུ་བོད་ཆོལ་ཁ་གསུམ་ཞེས་ཡོངས་གྲགས་དང་།
གདོད་མ་ཉིད་ནས་བོད་མི་འདུ་སྟོང་དང་བོད་མིས་བདག་དབང་གི་ས་ཁུལ་ཞིག་
རེད། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༩ ལོར་རྒྱ་ནག་རྒྱལ་ཡོངས་མི་དམངས་འཐུས་ཚོགས་ཀྱི་ཚོགས་
གཞོན་དང་མོད་དག་དབང་འཛིགས་མེད་ཀྱིས་“རང་རེའི་བོད་ཀྱི་བཅན་པོའི་རྒྱུད་
རབས་དེ་ཤོད་སྟོལ་དང་ཡིག་ཐོག་ཏུ་བཀོད་བར་གཞིགས་ན། གཉའ་ཁྲི་བཅན་པོ་
ནས་འགོ་ཚུགས་པ་དང་མཁར་དང་པོ་དེ་ཡུམ་བུ་སྐྱེས་རྒྱུ་རེད། གཉའ་ཁྲི་བཅན་
པོ་ནས་རྒྱལ་རབས་ ༡༡ པ་སྟེ་སྟོང་བཅན་སྐམ་པོའི་དུས་སུ་སྤྱི་ལོའི་དུས་རབས་
༥ པ་ཡིན་ཞིང་། སྐབས་དེར་ཁོང་གིས་དྲག་ཤྱགས་ལ་བརྟེན་ནས་བོད་ཡོངས་
རྫོགས་གཅིག་གྱུར་གནང་བ་དང་བསྐྱར་དུ་གཅིག་གྱུར་ཀྱི་བཅན་པོའི་རྒྱུད་རབས་
བཅུགས་གནང་བར་བརྟེན་བོད་ཀྱི་ཆོས་སྲིད་སོགས་ཚྭ་གསལ་གང་ཅིའི་ཐད་རིམ་པས་
གོང་འཕེལ་བྱུང་བ་རེད། དེའི་གོང་གི་རྒྱལ་རབས་ ༡༢ རིང་ཞིང་ལས་དང་འབྲོག་
ལས་ཐོན་སྐྱེད་སོགས་ཚྭ་གསལ་གང་ཅིའི་ཐད་གོང་འཕེལ་བྱུང་ཡོད་ན་ཡང་སྟོང་
བཅན་སྐམ་པོའི་སྐབས་ཀྱི་གོང་འཕེལ་མགྱོགས་པོ་དེ་འདྲ་བྱུང་མེད། སྟོང་བཅན་
སྐམ་པོས་བོད་ཉིལ་པོ་གཅིག་གྱུར་གནང་རྗེས་ཞིང་ལས་དང་འབྲོག་ལས་སོ་སོ་ཕྱོད་
གང་སའི་ཐད་གོང་འཕེལ་ཆེན་པོ་བྱུང་བ་མ་ཟད་ཐང་བོད་དབར་གྱི་འབྲེལ་བ་ཡང་
ཉིན་བཞིན་གཏིང་ཟབ་ཏུ་བྱིན་ཡོད། གནས་ཚུལ་དེ་ཆོ་དང་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་ལྟ་སྟངས་དེ་
ཆོའི་ཐད་ཆང་མས་གསལ་པོ་མཁྱེན་ཀྱི་ཡོད་ལ་གཅིག་གྱུར་ཡང་རེད”[༡]ཅས་དང་།

དུང་དཀར་སྟོབ་བཟང་འཕྲིན་ལས་ཀྱིས་“སྤྱི་ལོ་ ༡༩༦༠ ལོར་ཡོན་རྒྱལ་
རབས་དངོས་སུ་མ་བཅུགས་པའི་སོག་པོའི་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་སྐབས། རྒྱལ་སྐས་དུས་པི་
ལིས་ཐོག་མར་སོག་ཡུལ་དུ་རྒྱལ་པོའི་གོ་སར་འཁོད་ཅིང་། རྗེས་སུ་རྒྱལ་ཡོངས་ཁྲོན་

[༡] ང་མོད་དག་དབང་འཛིགས་མེད། བོད་རྫོངས་ཉིན་རེའི་ཆོགས་པར། ༡༩༩༩/༤/༡༡ །

བོད་ཀྱི་མིང་ཐུས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེབ།

ལ་དབང་བསྐྱར་པའི་གོང་མའི་གོ་གནས་སུ་སླེབས་ཆེས་རྒྱལ་ས་པེ་ཅིན་དུ་སློབ་སྦྱོང་གི་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་མིང་ལ་དུ་ཡོན་རྒྱལ་རབས་ཞེས་མིང་སྐྱར་བྱས་ཤིང་། འགྲོ་མགོན་འཕགས་པ་རིན་པོ་ཆེ་རྒྱལ་པོའི་མཆོད་གནས་སུ་གདན་དྲངས་ཏེ་དབང་ཐེངས་དང་པོ་ཞུས་པའི་ཡོན་དུ་བོད་ཁྱི་སྐོར་བཅུ་གསུམ་ཕུལ་(དབུས་གཙང་ཁྱི་སྐོར་བཅུ་གསུམ་) དབང་ཐེངས་གཉིས་པ་ཞུ་སྐབས་དབང་ཡོན་དུ་སྟོང་མངའ་རིས་ནས་རྒྱ་མཆོད་རྟེན་དཀར་པོ་ཡན་ཆད་ཀྱི་བོད་ཆོལ་ཁ་གསུམ་ཕུལ། སྐབས་དེར་གོང་མ་དུ་པེ་ཅིས་འགྲོ་མགོན་འཕགས་པ་རིན་པོ་ཆེ་ལ་དབང་ཐེངས་གཉིས་ཞུས་པའི་དབང་ཡོན་དུ་སྦྱོང་མར་བོད་ཁྱི་སྐོར་བཅུ་གསུམ་དང་། རྒྱུ་སྐྱོད་བོད་ཆོལ་ཁ་གསུམ་ཡོངས་རྫོགས་ཕུལ་བ་ཡིན་ཞེས་བོད་དང་སོག་པོའི་རྒྱལ་རབས་ལོ་རྒྱུས་སུ་གསལ་པོ་[༥]ཞེས་ཆོལ་ཁ་གསུམ་ཀྱི་བོད་དེའང་བོད་ཀྱི་དབང་འཛིན་པ་གཅིག་འོག་གནས་པའི་ལོ་རྒྱུས་འདི་དག་རྒྱ་གཞུང་གིས་འདོན་སྤེལ་བྱས་པའི་བོད་ལྗོངས་རྟེན་རེའི་ཆགས་པར་དང་། བོད་ལྗོངས་ཞིབ་འཇུག་ཟེར་བའི་དུས་དེབ་ནང་བཀོད་འདུག།

ཆོལ་གསུམ་ཕུལ་གནས་བོད་མའི་བསམ་འདུན་གཙོ་བོ་གཅིག་ནི་བོད་མི་འདུ་སྟོང་གི་ས་ཁུལ་ཡོངས་རྫོགས་(བོད་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་ཟེར་བ། མཆོ་སྟོན་ཞིང་ཆེན་ཟེར་བ། ཀན་ལྷོ་བོད་རིགས་རང་སྐྱོང་ཁུལ། དཀར་མཛེས་བོད་རིགས་རང་སྐྱོང་ཁུལ། ར་པ་ཆའང་དང་བོད་རིགས་རང་སྐྱོང་ཁུལ། བདེ་ཆེན་བོད་རིགས་རང་སྐྱོང་ཁུལ། དཔའ་རིས་བོད་རིགས་རང་སྐྱོང་རྫོང་། མི་ལི་བོད་རིགས་རང་སྐྱོང་རྫོང་སོགས)འཛིན་སྐྱོང་གཅིག་འོག་བོད་མི་རྣམས་མཉམ་དུ་བོད་འཇུགས་སྐྱབ་དང་ཡར་རྒྱས་གཏོང་ཐབས་བྱ་རྒྱུ་དེ་རེད། ད་ལྟའི་གནས་སྐབས་ནི་བོད་མི་འགའ་ཤས་ལ་ལྗོངས་རིམ་པའི་མིང་ཙམ་གྱི་རང་སྐྱོང་དང་། བོད་མི་མང་ཆེ་བར་ཁུལ་རིམ་པ་དང་རྫོང་རིམ་པའི་མིང་ཙམ་གྱི་རང་སྐྱོང་། བོད་མི་འགའ་ཤས་

[༥] བོད་ལྗོངས་ཞིབ་འཇུག ༡༩༩༩ (༡༩༩༩-༡༩༩༩ བོད་དུ་དམངས་གཙོའི་བཙོན་སྐྱར་བྱས་ལོ་སུམ་ཅུ་འཁོར་བར་དྲན་གསོ་བྱ་ཆེད་བཏོན་དུས་དེབ།)

བོད་འབྲེལ་གནད་དོན་ཐད་རྒྱ་ནག་མི་དམངས་ཁྱིམ་ཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་འགོ་ཁྲིད་ཀྱི་དགོངས་པ་སྒྲེང་བ།

ལ་མིང་ཅམ་གྱི་རང་སྤྱོད་གི་ཐོབ་ཐང་མེད་པ་བཅས་རེད། དེར་བརྟེན་བོད་ཀྱི་རྒྱལ་
རབས་ལོ་རྒྱུས་ནང་གསལ་གྱི་ཆོལ་གསུམ་བོད་ཀྱི་ས་ཁུལ་ཡོངས་རྫོགས་རང་སྤྱོད་གི་
འཛིན་སྤྱོད་གཅིག་འོག་འཛིན་མ་ཐུབ་ནའང་རྒྱ་གཞུང་གིས་ངོས་འཛིན་བྱས་པའི་
བོད་མི་འདུ་སྟོང་གྱི་ས་ཁུལ་གོང་གསལ་ནམས་མིང་དོན་མཚུངས་པའི་རང་སྤྱོད་གི་
འཛིན་སྤྱོད་གཅིག་འོག་བཞག་ན། དེའི་དགེ་ཡན་ནི་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༥ ལོར་རྒྱ་ནག་མི་
དམངས་ཁྱིམ་ཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་སྲིད་སྲོན་གཞི་ལ་ཁྲེན་ཡིས་ཀྱིས་བོད་ཀྱི་ལས་དོན་
ཆོགས་པར་ས་བྲུ་ཞིག་ལ་མཚུ་བ་མོ་བཙུགས་ནས། མ་འོངས་པར་ལྷ་ས་དེ་བོད་རང་
སྤྱོད་ལྗོངས་དེའང་བོད་རིགས་ཀྱི་ས་ཁུལ་ཡོངས་རྫོགས། ད་ལྟ་ཞིང་ཆེན་གཞན་འོག་
ཡོད་པའི་བོད་རིགས་ས་ཁུལ་ཚུད་པའི་ཉེ་གནས་ཆགས་ན་ཡག་པོ་ཡོད་རེད། འདི་
ཡིས་བོད་རིགས་དང་རྒྱ་རིགས་དབར་མཐུན་སྦྲིལ་དང་དེ་བཞིན་བོད་ཀྱི་འཕེལ་རྒྱས་
ཆེད་ཡག་པོ་ཡོད་རེད།^[༡]ཅེས་དང་།

མཉེ་ཅེ་རྟུང་གིས་ཀྱང་“སྤྲད་བོད་ས་གནས་ཀྱི་ལས་ཀའང་བོད་རིགས་
ཀྱིས་རྒྱང་ལེན་བྱེད་དགོས་པ་དང་། མེས་རྒྱལ་གྱི་ས་ཆའི་ལྷ་ཆ་གཅིག་བོད་རིགས་
ཀྱི་བྱུང་ཁོངས་ཡིན། ལྷ་ས་ནི་བོད་རིགས་ཀྱི་ཉེ་བའི་ས་གནས་གལ་ཆེ་ཤོས་ཞིག་
རེད”ཅེས་གསུངས་ཡོད།

དམིགས་བསལ་ཚན་གྱི་བོད།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༩ ལོར་རྒྱ་ནག་མི་དམངས་ཁྱིམ་ཐུན་རྒྱལ་ཁབ་དབུ་བརྟེན་སྐབས་བོད་དེའི་
ཁོངས་སུ་གཏོགས་མེད་བརྟེན་རྒྱ་དམར་དབུང་དམག་གིས་བོད་མདོ་སྤྲད་སྤུལ་ནས་

[༡] Melvyn C. Goldstein, Dawei Sherap and William R. Siebensschuh, A Tibetan revolution-
ary, The political life and Times of Bapa Phuntso Wangye, University of California Press.

བོད་ཀྱི་སྲིད་བྱུས་ཉམས་ཞིབ་བྱས་ཤིང་།

བཅན་འདྲེལ་བྱས། གྱི་ལོ་ ༡༩༥༡ ལོར་རྒྱ་དམར་གྱིས་བཅན་དབང་འོག་གྲོས་མཐུན་དོན་
ཚན་བརྩ་བདུན་བཞག་བརྩག་པར་བོད་ཞི་བས་བཅིངས་འགྲོལ་བཏང་ལུགས་བཤད་
ཡོད་ཀྱང་གྲོས་མཐུན་གྱི་དོན་ཚན་ཁག་རྒྱ་གཞུང་གིས་ཚུལ་བཞིན་ལག་བསྟར་བྱས་མེད།

ང་མོད་དག་དབང་འཛིགས་མེད་ཀྱིས། “༡༩༥༩ ལོར་རྒྱ་དམར་གྱི་ཡོངས་
ལ་བཅིངས་འགྲོལ་བཏང་རྗེས་རྒྱལ་ཡོངས་སུ་ཐེ་མཐར་ཐུག་པས་བོད་ས་གནས་
སྲིད་གཞུང་གི་སྐྱེ་ཆ་བཙོགས་པ་མངགས་གཏོང་བྱས་ཏེ་ཕེ་ཅིང་དུ་རྒྱ་དབྱང་མི་
དམངས་སྲིད་གཞུང་དང་བོད་ཞི་བས་བཅིངས་འགྲོལ་འབྱུང་ཐབས་སྒྲོར་གྱི་གྲོས་
མཐུན་དོན་ཚན་བརྩ་བདུན་ལ་མིང་རྟགས་འགོད་མཁན་བོད་མ་གཏོགས་བྱུང་མེད།
དེའི་ཐོག་ནས་བོད་ལ་ལོ་རྒྱུས་ཐད་དང་། ཆབ་སྲིད་ཐད། དམིགས་བསལ་རང་བཞིན་
ཡོད་པ་དེ་བས་གསལ་པོ་མཐོང་ཐུབ་”^[༤]ཅིས་དང་། ཡང་“བོད་ལ་མི་རིགས་དང་ཆོས་
ལུགས་ཀྱི་གནད་དོན་དང་། མི་རིགས་ཀྱི་རིག་གནས་སོལ་རྒྱུ་འཆོ་བའི་གོམས་
གཤིས། བསམ་པའི་བྱིར་སོ། ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་གནས་ཚུལ། ས་ཁམས་ཀྱི་ཁོར་ལུག་རང་
བྱུང་གི་ཆ་རྒྱུན་སོགས་ཕྱོགས་གང་ཅིའི་ཐད་ལའང་དམིགས་བསལ་རང་བཞིན་ཆེ་
ཅི་མ་ཡོད་པ་རེད་”^[༥]ཅིས་དང་།

ང་མོད་ཀྱིས་ ༡༩༥༩ ལོར་“བོད་འདི་གངས་ཉུང་མི་རིགས་གཞན་དག་
དང་དབྱེ་བ་མེད་པར་བསྟར་སྐྱབས་འཛིན་ན་དེའང་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་དངོས་དོན་དང་མཐུན་
གྱི་མེད། དེ་སྔ་ང་ཆོས་བོད་ཀྱི་དམིགས་བསལ་རང་བཞིན་ངོས་འཛིན་བྱེད་རྒྱུའི་ཐད་
མི་འདད་ས་ཏ་ཅང་མང་པོ་ཡོད་”^[༦]ཅིས་བསྟན་ཡོད་ལ། དབྱིན་ཆ་ཐང་གིས་“བོད་
ནི་མི་རིཊ་དང་ཆོས་ལུཊ་གྱི་གནད་དོན་ཏ་ཅང་མངོན་གསལ་ཆེ་ཁར་རང་འབྱུང་

[༤] བོད་ལྗོངས་ཉིན་རེའི་ཆགས་པར། ༡༩༥༩/༡/༡༡ །

[༥] ང་མོད་དག་དབང་འཛིགས་མེད། བོད་ཞི་བས་བཅིངས་འགྲོལ་ཐོབ་ནས་ལོ་བཞི་བརྩ་འཁོར་བར་རྟེན་འབྲེལ་ཁྱེ་
བའི་ཆེད་སྒྲིག་ལོ་རྒྱུས་རིག་གནས་དབྱེད་གཞིའི་རྒྱ་ཆ་བདམས་བསྒྲིགས།

[༦] བོད་ལྗོངས་ཉིན་རེའི་ཆགས་པར། ༡༩༥༩/༡/༡༡ །

བོད་འབྲེལ་གནད་དོན་ཐད་རྒྱ་ནག་གི་དམངས་ཁྲི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་འགོ་ཁྲིད་ཀྱི་དགོངས་པ་སླེད་བཤུ་
ཁམས་ཀྱི་ཆ་རྒྱུན་དང་། ས་ཁམས་ཁོར་ཕྱག་མི་རིཌ་ཀྱི་བྱད་ཆོས། དཔལ་འབྱོར་ཆཏ་
ཚུལ་བཅས་རྒྱ་རིགས་ཀྱི་ས་ཁུལ་དང་མི་འདྲ་ལ། བྱངས་ཉུང་མི་རིགས་ཀྱི་ས་ཁུལ་
གཞན་དང་ཡང་བྱད་པར་ཆེན་པོ་ཡོད་པའི་མཐའ་མཆོམས་བྱངས་ཉུང་མི་རིཌ་ཀྱི་
ས་ཁུལ་ཞིག་རེད”^[༩]ཅེས་བོད་དང་རྒྱ་ནག་གཉིས་མི་འདྲ་ས་མང་པོ་བཏོན་ཡོད།

རོམས་སྤྱ་ཆོག་པའི་བོད།

རྒྱ་དམར་གྱིས་བོད་དབང་རྒྱུར་བྱས་པའི་རྗེས་བོད་འདི་ཆེས་སྒྲོ་དང་། ཆེས་རྗེས་
ལུས། ཆེས་སྤུན་ནག་ ཆེས་གདུག་རྩུབ་བཅས། འོར་འཁྲུལ་ཅན་གྱི་ངོས་འཛིན་གྱིས་
བོད་མི་མང་ལ་དམའ་འབེབས་བྱས་ཡོད། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༠ ལོར་རྒྱ་ཡའོ་པང་གིས་བོད་
དུ་ཡོད་པའི་རྒྱ་རིགས་ལས་བྱེད་ཆོར་སྒྲོན་བཟོད་དང་། བོད་ཀྱི་ཡུན་རིང་ལོ་རྒྱུས་
དང་ཆད་མཐོའི་དཔལ་ཡོན། འོད་སྟོང་འབར་བའི་རིག་གཞུང་། ལས་ལ་བཅོན་ཞིང་
དཔའ་ངར་ཆེ་བ་དང་། ཤེས་རབ་ལྡན་པའི་བོད་མི་དམངས་ཞེས་པའི་ཆད་མཐོའི་
བསྐྱེད་སྤྱོད་བྱས་ལུགས་གོ་ཐོས་བྱུང་ནའང་བོད་མིར་དམའ་འབེབས་བྱེད་རྒྱ་ད་
ལྟའང་མཆོམས་འཛོག་བྱས་མེད།

བོད་དུ་དཔུང་སྒྲོད་བྱེད་མཁན་དམག་སྡེ་བཙུག་པའི་བཀོད་
འདོམས་པ་དང་། བོད་རང་སྒྲོང་སྒྲོངས་ཟེར་བའི་དམར་ཤོག་དུང་ཆེ་བྱེད་ཚུང་
མཁན་དབྱིན་སྤྱོད་ཐང་གིས་“བོད་ཀྱི་མི་རིགས་ནི་ལོ་རྒྱུས་ཡུན་རིང་ལྡན་པ་ཞིག་ཡིན་
ཞིང་། ལས་ལ་བཅོན་པ་དང་། བབ་ཆགས་པ། ཤེས་རིག་བཟླ་བ། དཔའ་ངར་ཆེ་
བ་བཅས་ཡིན་པའི་བོད་མི་དམངས་ཀྱི་བོད་སྒྲོངས་ས་མཐོ་གསར་དུ་བསྐྱེད་ཅིང་།
འཛམ་གླིང་དུ་གྲགས་པའི་བོད་རིགས་ཀྱི་གནའ་བོའི་རིག་གནས་གསར་གཏོད་

[༩] བོད་ཀྱི་རིག་གནས་ལོ་རྒྱུས་དཔུད་གཞིའི་རྒྱ་ཆ་བདམས་བསྐྱེད། འདོན་ཐེངས་དང་པོ། བོད་སྒྲོངས་མི་དམངས་དཔེ་སྤྱན་ཁང་།

ཐོད་སྒྲིལ་སྒྱུ་མ་ཉམས་ཞིབ་ཏུ་སྒྲིལ།

བྱས་ཞེས་དང་། “གངས་ལྗོངས་བོད་རིགས་ཀྱི་རིག་གནས་དང་སྤྱོད་སྤྲུལ་ཚོགས་པའི་སངས་རྒྱས་ཚོས་ལུགས་ཀྱི་རིགས་ལམ་བཤད་ལུགས་ནི་གླངས་ན་རྣམས་མཐའ་མེད་པ་དང་། སྤྱད་ན་འཛད་མཐའ་མེད་པའི་ཁོར་བུའི་བང་མཛོད་ཅིག་ཡིན་ལ། མི་རབས་གོང་མ་ནམས་ཀྱིས་ང་ཚོར་འཛོག་གནང་མཛད་པའི་རྩ་ཆའི་རྒྱ་ཁོར་ཞིག་ཀྱང་ཡིན་པར་བརྟེན། ང་ཚོས་དེ་དག་ལ་མཐོང་ཆེན་བྱེད་པ་དང་བེད་སྤྱོད་གང་ལེགས་གཏོང་དགོས་”^[10]ཞེས་བོད་ཀྱི་རིག་གཞུང་ལ་མོས་གུས་དང་། བོད་ཀྱི་མེས་པོ་ནམས་ཀྱི་མཛད་རྗེས་ལ་བསྟོད་བསྐྱེད་ཀྱི་བྱས་ཡོད།

དེ་ལྟ་མའོ་ཅོ་རྩུང་གིས་ངས་ཞོར་དུ་གངས་རྩུང་མི་རིགས་ཀྱི་ལས་ཀའི་སྐོར་
 གྱི་གནད་དོན་བཤད་གྱི་ཡིན། རྒྱ་རིགས་ཆེན་པོའི་རིང་ལུགས་ལ་ངོ་རྒྱུ་བྱེད་དགོས།
 རྒྱ་རིགས་ཀྱིས་གངས་རྩུང་མི་རིགས་ལ་རོགས་རམ་བྱས་པ་མ་གཏོགས་གངས་རྩུང་མི་
 རིགས་ཀྱིས་རྒྱ་རིགས་ལ་རོགས་རམ་བྱས་མེད་བསམ་མི་རུང་། གངས་རྩུང་མི་རིགས་
 ཀྱིས་ཀྱང་རྒྱ་རིགས་ལ་རོགས་རམ་ཏེ་ཅང་ཆེན་པོ་བྱས་ཡོད་པ་རེད་ཅེས་དང་། ས་ཆ་
 བརྒྱ་ཆ་ ༥༠ ནས་ ༥༠ ཟིན་པ་དེའི་ཐོག་གངས་རྩུང་མི་རིགས་བསྐྱེད་ཡོད་པ་རེད། དེ་
 གར་ཐོན་ཁུངས་ཕུན་སུམ་ཆོགས་ཤིང་ནོར་བུ་ཏེ་ཅང་མང་པོ་ཡོད་པ་རེད། ད་ལྟ་ང་ཆོས་
 གངས་རྩུང་མི་རིགས་ལ་རོགས་རམ་བྱས་པ་ནི་ཏེ་ཅང་རྩུང་རྩུང་རེད། དེ་ལས་ལྷོག་ཏེ་
 གངས་རྩུང་མི་རིགས་ཀྱིས་རྒྱ་རིགས་ལ་རོགས་རམ་བྱས་ཡོད་པ་རེད་ཅེས་བཤད་ཡོད།

ཐོད་ལ་རྟོགས་རམ་ཆེད་དུ་ཡིན་པ་ལས་གོ་གནས་འདྲིན་ཆེད་མིན།

མའོ་ཙེ་རྒྱུ་གིས་ཐེངས་མང་རྒྱ་མི་བོད་ལ་ཡོང་བ་དེ་བོད་ལ་རོགས་པ་བྱེད་ཆེད་
ཡིན་པ་ལས་དབང་ཆ་འདིན་རྒྱུའི་ཆེད་དུ་མིན་ལྷགས་བཤད་ཡོད། ཟ࿳་ལོ་ ༡༩༥༩

[10] བོད་ཀྱི་རིག་གནས་ལོ་རྒྱུས་དཔུང་གཞི་ནི་རྒྱ་ཆ་བདམས་བསྟུན། འདོན་ཐབས་དང་ལོ་བོད་ཐོངས་མི་དམངས་དཔེ་ལྷན་ཁང་།

བོད་འབྲེལ་གནད་དོན་ཐད་རྒྱ་ནག་གི་དམངས་ཁྱིམ་ཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་འགོ་ཁྲིད་ཀྱི་དགོངས་པ་སྒྲེང་བ།

ལོར་མའོ་ཙེ་ཏུང་གིས་ཡལོང་ས་ཡ་སྐབས་མགོན་ཏཱ་ལའི་སླ་མ་མཆོག་ལ་བོད་དུ་རྒྱ་
མི་ལས་བྱེད་བཏང་བ་རྣམས་བོད་མིར་རོགས་རམ་ཆེད་ཡིན་པ་ལས་གོ་གནས་མཐོ་
པོ་ཐོབ་རྒྱུ་དང་བོད་མིར་བཀའ་གཏོང་ཆེད་མིན་ཞེས་ཁྲུས་ཡོད།^[༡༡]

ཡལོང་ས་ཡ་སྐབས་མགོན་ཏཱ་ལའི་སླ་མ་མཆོག་གིས་“མའོ་ཙེ་ཏུང་ཟུར་
དུ་མངལ་དུས་ངོས་པེ་ཅིང་ལ་ཡོང་བ་དེ་ལ་ཁོང་རང་དགའ་པོ་བྱུང་། བོད་ལ་རྒྱ་
དཔུང་ཡོང་བ་དེའི་དགོས་དོན་གཙོ་བོ་ནི་བོད་ལ་རོགས་རམ་བྱ་རྒྱུ་དེ་རེད། བོད་འདི་
ཡུལ་ཆེན་པོ་ཞིག་རེད། བྱིད་རང་ཆོར་ངོ་མཚར་ཆེ་བའི་ལོ་རྒྱུས་བྱུང་འདུག ཡུན་
རིང་གི་གོང་བོད་མིས་རྒྱ་ནག་གི་ས་ཡུལ་མང་པོ་དབང་དུ་བསྐྱུས་རེད། ཡིན་ན་ཡང་
དུས་འདིར་བྱིད་རང་ཆོ་རྗེས་ལུས་ཐེབས་པ་སོང་ཙང་། ང་ཆོས་བྱིད་རང་ཆོར་རོགས་
རམ་བྱེད་འདོད་ཡོད། ལོ་ནི་ཤུའི་རྗེས་ལ་བྱིད་རང་ཆོ་སྟོན་ལ་བསྐྱེད་སྐྱབ་ཀྱི་རེད། དེ་
དུས་བོད་ཀྱིས་རྒྱ་ནག་ལ་རོགས་པ་བྱེད་སྐབས་པ་ཡོང་གི་རེད་གསུངས་སྐབས། ངས་ན་
བར་གང་ཐོས་པ་དེར་ཡིད་ཆེས་བྱེད་ཁག་པོ་བྱུང་ན་ཡང་ཁོང་གིས་སྐབས་དེར་ང་ཆོ་
མགུ་ཐབས་ཙམ་མ་ཡིན་པར་སེམས་ལ་ངེས་ཤེས་བརྟན་པོའི་ཐོག་ནས་གསུངས་པ་
འདྲ་པོ་མཐོང་བྱུང་”^[༡༢]ཞེས་གསུངས་གནང་ཡོད།

“ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༤ ལོར་དིལྱིར་ཀྲའུ་ཨན་ལན་མཉམ་སྦྲེང་མོལ་ཞིག་སྐབས་
ཡ་སྐའི་གཅེན་པོ་སྐབ་བསྟན་ཞོར་བྱ་དང་རྒྱལ་ལོ་དོན་གྲུབ་གཉིས་ནས་རྒྱ་མིས་བོད་
ནང་ཐུང་དགོལ་བཅོས་པ་དང་། དགོས་གལ་མེད་པའི་དམག་འཁོར་ཆེན་པོ་ཉར་
གསོག་གིས་བོད་ཀྱི་དཔལ་འབྱོར་ལ་གཞོད་སྟོན་དང་། དངོས་རིན་འཕར་ཆད་མཐོ་
བས་བོད་མི་བཀྲེས་ལྷོགས་ཀྱི་ནང་ཐུ་གའི་གནས་སུ་གྱར་ལྷགས་དང་། རྒྱ་ནག་གིས་
བོད་དབང་བསྐྱར་ལ་བོད་མི་མང་གིས་འདོད་པ་བྱེད་མེད་ཐོག་རྒྱ་མིའི་དམག་དཔུང་

[༡༡] A Tibetan Revolutionary, The Political Life and Times of Bapa Phuntso Wangye, Melvyn c. Goldstein Dawei sherab, and William R. siebenshuh P 196

[༡༢] ཕྱི་ཡུལ་དུ་རང་དབང་། ཡ་རྒྱལ་བའི་མཛད་རྣམ། ༡༩༩༩ དིལྱི་བོད་ཀྱི་ཁང་པ་ནས་པར་སྐྱུན།

བོད་ཀྱི་མྱེད་བྱས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེབ།

བོད་ནས་ཕྱིར་འཐེན་དང་། སུན་ཚུན་འདྲ་མཉམ་ཐོག་ནས་གྲོས་མཐུན་གསར་པ་
ཞིག་ལ་མིང་རྟགས་འགོད་དགོས། བོད་མི་མང་གི་རེ་འདུན་ཡིན་པ་བརྗོད་སྐབས་
ཀུན་ཨན་ལན་ནས། བོད་ཀྱི་ལས་དོན་ལ་ཐེ་བྱས་བྱེད་འདོད་དང་བོད་ཀྱི་དཔལ་
འབྱོར་ཐོག་གཞོན་མྱིང་འགལ་འདོད་མེད་ཅེས་དང་། གཅིག་བྱས་ན་ས་གནས་ལས་
བྱེད་པས་གནས་ཚུལ་མ་རྟོགས་པའི་རྒྱུ་ཀྱིས་དཀའ་ངལ་འགའ་ཤས་བྱུང་ཡོད་
སྟེ་ཅིང་། ལྷ་སའི་ནང་གི་བཟའ་བཙའ་རིགས་ལེགས་བཅོས་བྱེད་རྒྱ་དང་། བོད་
མིས་བོད་ཀྱི་ལས་དོན་རང་འགོ་ཐོན་འབྲལ་རྒྱ་མིའི་དཔུང་དམག་རིམ་བཞིན་ཕྱིར་
འཐེན་བྱས་འཐུས་ཞེས། ཁས་ལེན་བྱས་པ་ནམས་ཁ་ཆོག་ཙམ་མིན་པར་ལག་ལེན་
འགལ་གྱི་ཡིན་ཅེས་དང་།

མའོ་ཙེ་ཏུང་གིས་“ང་ཆོས་བོད་རིགས་ལས་བྱེད་ད་དུང་མང་པོར་སློབ་
སྦྱོང་སྟོད་རྒྱ་ཡིན། གང་ལགས་ཟེར་ན་རྒྱ་རིགས་ལས་བྱེད་བོད་དུ་བཏང་བ་ནམས་
སྐབས་ཤིག་རིང་ཆེད་ཡིན”^[୨]ཅེས་གསུངས་ཡོད།

མིང་དོན་མཚུངས་པའི་རང་སྟོང་།

རྒྱ་ནག་མི་དམངས་སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་འོག་ལ་བོད་མི་རིགས་ལ་མིང་དོན་མཚུངས་
པའི་རང་སྟོང་ད་ལྟ་ཐོབ་ཐེད། རྒྱ་ནག་མི་དམངས་སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཙུ་ཁྲིམས་
དང་། མི་རིགས་ས་ཁོངས་རང་སྟོང་གི་བཙའ་ཁྲིམས་ནང་གསལ་གྱི་འབྲུད་དོན་གྱི་
ཁེ་སན་ཙམ་ཡང་བོད་རིགས་ནམས་ལ་ལོངས་སུ་སྦྱོད་དབང་ཐེད། དེ་ལྟར་མའོ་ཙེ་
ཏུང་གིས་རྒྱ་རིགས་བོད་བསྟོད་ནི་རིགས་རམ་ཆེད་ཡིན་པ་ལས་བོད་མིར་སྤྲུག་གྲོང་
སྟོང་ཆེད་མིན། ག་རེ་བྱས་ནས་བོད་ཉམས་རྒྱུད་ཕྱིན་པའི་རྒྱ་རྒྱུན་སློབ་སྦྱོང་བྱེད་

[୨] China's Tibet, No.2, 1994, by Shazhou

བོད་འབྲེལ་གནད་དོན་ཐད་རྒྱ་ནག་གི་དམངས་ཁྲི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་འགོ་ཁྲིད་ཀྱི་དགོངས་པ་སྒྲེང་བ།

དགོས། རྒྱ་རིགས་ཀྱིས་གཏོང་གཞོན་བྱས་པ་ལས་གཞན་པའི་རྒྱ་རྒྱུན་གང་ཡོད་རེད། རྒྱ་རིགས་ལས་བྱེད་བོད་དུ་རྟོགས་རམ་ཆེད་བཏང་བ་ལས་བོད་རིགས་ཀྱི་ས་མིག་འདྲིན་ཆེད་མིན། ས་གནས་རང་སྲོལ་དོན་(Real Autonomy)ལག་བསྟར་བྱེད་པར་བོད་རིགས་ལས་བྱེད་གཙོ་བོ་ཡིན་ཅེས་བསྟན་ཡོད།^[74]

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༠ ལོའི་བོད་ཀྱི་ལས་དོན་སྐོར་གྱི་བཞུགས་མོལ་ཆོགས་འདུ་ཐེངས་ལྔ་པའི་ཐོག་མི་རིགས་ས་ཁོངས་རང་སྲོལ་ལམ་ལུགས་མཐའ་འཁྱོངས་བྱེད་པ་དང་འཐུས་སྐོར་ཆེད་དུ་གཏོང་དགོས་པ་བསྟན་ཡོད།^[75]

རྒྱ་ཅིན་ཐའོ་ཡིས་ ༡༩༩༥ ཟླ་ ༥ ཚེས་ ༡༧ ཉིན་དཀྱང་དབྱང་གི་མི་རིགས་ལས་དོན་གྲོས་ཆོགས་དང་རྒྱལ་སྤྱི་ཕྱི་ཁྲིམས་ཁང་གི་རྒྱལ་ཡོངས་མི་རིགས་མཐུན་སྦྱོལ་ཡར་ཐོན་གཞུངས་བསྟོད་ཆོགས་ཆེན་ཐེངས་བཞི་པའི་ཐོག་མི་རིགས་ས་ཁོངས་རང་སྲོལ་ལམ་ལུགས་མཐའ་འཁྱོངས་དང་འཐུས་སྐོར་ཆེད་དུ་གཏོང་བ་དང་། མི་རིགས་ས་ཁོངས་རང་སྲོལ་བྱེད་ཕྱོགས་སྐོར་གྱི་བཅའ་ཁྲིམས་ལག་ལེན་མཐར་ཕྱིན་བྱས་ནས་མི་རིགས་ས་ཁོངས་རང་སྲོལ་ས་གནས་ཀྱིས་བཅའ་ཁྲིམས་ལྟར་རང་སྲོལ་དབང་ཆ་བེད་སྤྱོད་བྱེད་པར་འགན་ལེན་གང་ལེགས་བྱེད་དགོས་པ་དང་། གྲངས་ཉུང་མི་རིགས་ཀྱི་ཁྲིམས་མཐུན་ཁེ་དབང་ལ་བརྩི་འདོག་དང་འགན་སྲུང་ཏན་ཏིག་བྱེད་དགོས། ས་བབ་དང་བསྟན་པ་དང་མི་རིགས་ལ་བསྟན་ནས་བྱེད་ཐབས་ལག་ལེན་བསྟར་བ་གྲངས་ཉུང་མི་རིགས་དང་མི་རིགས་ས་ཁུལ་གྱི་དོན་དངོས་དང་མཐུན་པའི་སྤྱི་བྱས་དང་བྱེད་ཐབས་གཏན་འཁེབས་བྱེད་དགོས་པ་མ་ཟད་ལག་ལེན་དངོས་སུ་འདེགས་དགོས་ཞེས་པ་དང་། གོང་གསལ་ལྟར་མའོ་ཅི་རླང་གིས་“རང་སྲོལ་དོན་”ལག་བསྟར་དགོས་པ་བཤད་ཡོད་ལ་རྒྱ་ཅིན་

[74] China's Tibet, No.2, 1994, by Shazhou

[75] གྲང་གོའི་གྲང་ཁྲན་ཏང་གི་གསར་འགྱུར།

[illegible]

ཐའོ་སོགས་ཀྱི་གཞུང་དཔོན་རིགས་ཀྱིས་མི་རིགས་ས་ཁོངས་རང་སྐྱོང་ལམ་ལུགས་
འཕུས་སྒྲིལ་ཆོད་ཀྱི་གཞི་དགོས་པ་དང་ལག་ལེན་དངོས་སུ་བསྟར་དགོས་པ་བཤད་
ཡོད་ནའང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༩ ལོར་ཀྲུང་གུང་ཆུབ་ཀྱིས་“རང་ཆོད་ལམ་ལུགས་དེ་ཉི་ཅང་
ཆ་ཆོད་བ་ཞིག་ཡིན་ཞེས་ཤོད་ཆོག་པ་མ་ཟད་ལག་ལེན་ཁོད་ཉི་ཅང་ལེགས་སྒྲུབ་
བྱུང་བ་ཞིག་ཡིན་པས་ཀྱང་གོར་མི་རིགས་ས་ཁོངས་རང་སྐྱོང་བྱེད་ལུགས་དེ་རང་
ལས་བྱེད་སྐྱངས་གཞན་དག་མེད་པ་དང་“རང་སྐྱོང་ངོ་མ”ཟེས་བའང་མེད”^[16]ཅེས་
སྟེག་ཕྱོགས་སུ་ལངས་པ་དང་གངས་རུང་མི་རིགས་ཀྱི་ཡིད་ཆེས་ཐོབ་ཐབས་བྱེད་
རྒྱུ་ཆོད་ཀྱི་སྟེན་སྒྲུབ་གཞི་དགོས་པའི་གཏམ་བཤད་མང་དག་སྟེལ་ནས་འགལ་སྒྲུབ་ཆེད་
བཟོས་བྱས་པ་སྟེང་།

ཡངས་སྒྲིང་རྡོ་རྗེས། ཏུའུ་ཡའོ་པང་དང་གཡའོ་ཅི་ཡང་གཉིས་གྱི་དུས་
སྐབས་ནི་མི་སེམས་གཅིག་ཏུ་སྒྲིལ་ནས་མི་རིགས་ཁག་དབར་ཞི་བའི་མཐུན་འགྲིག་
མངོན་གྱུར་ཡོང་བར་བྱེད་པའི་དུས་སྐབས་བཟང་ཤོས་དེ་ཡིན་པའི་ཚུང་ཆོར་གྱུར་
ཡོད་ཅེས་དང་།

ཕུན་ཚོགས་དབང་ཕྱག་གིས་རྟུ་ཡའོ་པང་དང་། ཉང་ཞའོ་མིང་། ཀའོ་
 ཅི་དབང་སོགས་ཀྱང་དབང་སློ་མཐུན་ཚོ་མི་རིགས་ས་ཁུལ་དུ་ཐེངས་མང་ངོ་ཐེབས་
 གིས་མཚུབ་སྟོན་དང་བརྟག་དཔྱད་ཞིབ་འཇུག་མཛད། ཁོང་ནམ་པའི་ཞབས་རྒྱུ་
 ལམ་རྒུལ་ཡོངས་མི་རིགས་རང་སྟོང་གི་ས་ཆ་ཀྱན་རྟུ་བྱབ་པ་མ་ཟད། ཇི་འདྲ་བྱས་
 ཉེ་མི་རིགས་ཀྱི་ལས་དོན་ལེགས་པར་གཉེར་དགོས་མིན་ཐད་ལ་གལ་ཆེའི་དགོངས་
 འཆར་འདོན་གནང་མཛད་པ་དང་རྩས་ལྡན་གྱི་མཚུབ་སྟོན་ཡང་མཛད། ཉང་ཀྱང་
 དབང་གིས་མི་རིགས་ལས་དོན་སྟོར་ལ་གལ་ཆེའི་དགོང་རྩས་རབ་དང་རིམ་པ་
 བཏོན་གནང་བ་ནམས་མི་སེམས་ལ་གཉིང་ཟབ་བྱག་པའི་འབྲས་བུར་གྲངས་ཉུང་།

[༡༦] གྲུང་གོ་གྲུང་ཁྱེད་ཏང་གི་གསུང་འཕྱུར།

བོད་འབྲེལ་གནད་དོན་ཐད་རྒྱ་ནག་གི་དམངས་ཁྲི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་འགོ་ཁྲིད་ཀྱི་དགོངས་པ་སྒྲེང་བ།

མི་རིགས་ཚང་མས་དགའ་སྟོན་དང་“མི་རིགས་སྲིད་བྱུས་ཀྱི་དཔྱད་ཀུན་ཤར་བུང་། ང་
ཚོས་སྤར་ཡང་རྫོགས་ལྷན་གྱི་དུས་རབས་བསུས་ཡོད་”ཅེས་བཤད་པ་བསྟན་ཡོད།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༠ ལོར་རྒྱུ་ཡའོ་པང་དང་། ལན་ལི་བོད་དུ་ལྷ་སྟོར་སྐབས་
ཐོག་མར་མཐོང་བ་ཅམ་གྱིས་ཉང་སངས་དགོས་པ་ནི་བོད་མི་རྣམས་དབུལ་ཞིང་
ཐོངས་པ། བོད་ལ་གཏོར་བཅོམ་ཆ་བས་ཆེན་དང་། བོད་ཀྱི་རིམ་ཁག་སེར་སྐྱ་མི་མང་
ལ་གཞོད་འཆེ་ཆེན་པོ་ཕོག་པ། རྒྱ་རིགས་རྣམས་དཔོན་པོ་དང་བོད་རིགས་རྣམས་
བྲན་གཡོག་ལྟར་དབང་ཆ་མེད་པའི་དངོས་ཡོད་གནས་སྟངས་རྒྱུན་པས་བོད་རྒྱའི་
འབྲེལ་བ་ཇ་དག་ཏུ་ཐུར་ཡོད་པ་དེ་རེད། རྒྱུ་ཡའོ་པང་གིས་དེ་ནི་དངོས་འབྲེལ་མི་
སེར་སྐྱ་ལ་ཡུལ་གྱི་གནས་སྟངས་ཤིག་རེད་ཅེས་དང་། བོད་མིར་དགོངས་དག་ཞུས་
ལུགས་དང་སྐབས་དེར་བོད་དང་འབྲེལ་བའི་ལེགས་བཅོས་ཀྱི་ཡངས་ཀྱི་ཚ་དོན་
དོན་ཆན་དུག་ཅན་འདོན་གནང་མཛད་པའི་ནང་གུངས་ཉུང་མི་རིགས་ཀྱིས་རང་
སྦྱོང་གི་དབང་ཆ་ཆ་ཆ་རང་དབང་ཐོག་སྟོན་རྒྱུ་དང་། བོད་ཀྱི་དམིགས་བསལ་
ཁྱད་ཆོས་དང་མི་མཐུན་པའི་གཏན་འབེབས་རིགས་ལག་བསྟར་མ་བྱེད་པའམ་སྐྱར་
བཅོས་ཀྱི་དབང་ཆ་ཡོད་ལུགས། བོད་ནང་གི་ལས་བྱེད་གསུམ་ཆ་གཉིས་ལྟག་བོད་
རིགས་ཡིན་དགོས་པ། རྒྱ་རིགས་ལས་བྱེད་པའི་བརྒྱ་ཆ་ ༩༥ བོད་ནས་ཕྱིར་འཐེན་
བྱེད་རྒྱ་སོགས་གསལ་ཡོད་འདུག

བོད་ནང་གི་གནས་ཚུལ་རྒྱས་མངའ་ཡོད་མཁན་འཛིགས་མེད་ཀྱིས་
རྒྱུ་ཡའོ་པང་གིས་བསམ་ཤེས་ལྷན་པ་དང་། ཁ་གསལ་གཏིང་གསལ་ཁ་རེ་ཁ་སྤྱད་
ལྟག་བསམ་རྣམ་དག་གི་ཐོག་ནས་ནོར་འཁྲལ་ལ་ངོས་འཛིན་བྱས་པ་དང་། ཁོང་གི་
སྲིད་བྱུས་དེ་དག་རྒྱུན་པས་གཞི་ནས་རྒྱ་མ་ཆད་པར་རྫོང་ར་ཅན་དུ་འཁྱུར་བཞིན་
པའི་འགལ་བ་དེ་ནི་འཇམ་དུ་བཏང་བྱུང་བ་དང་། རྒྱ་ཆེ་བའི་མི་རིགས་གདོང་ཐུག་
གསར་པ་ཞིག་འགོག་སྒྲུབ་པ་རེད། རྒྱ་ནག་རང་ཉིད་ཀྱི་ཐུག་རིང་གི་གཞི་རྩའི་ཁེ་

བོད་ཀྱི་སྲིད་བྱུས་ཉམས་ཞིབ་ཏུ་སྒྲུབ་པའི་ལཱ་

ཕན་གྱི་ངོས་ནས་བསམ་སྒྲོ་བ་ཏུ་ན། རྒྱུ་ཡའོ་པང་གི་སྲིད་བྱུས་དེ་དངོས་འབྲེལ་
ནུས་པ་ཆེ་ཤོས་ཀྱི་སྲིད་བྱུས་ཤིག་རེད་ཅེས་བཤད་ཡོད།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༠ ལོར་ཡིག་ཆ་ཨང་ ༩༡ འདོན་སྤེལ་ནང་བོད་ཀྱིས་རང་སྲྀང་
ངོ་མ(True Autonomy)ལག་བསྟར་བྱེད་རྒྱ་སྒྲུབ་དང་། ཤིང་ཅང་དང་འབྲེལ་
བའི་ཡིག་ཆ་ཨང་ ༩༩ ནང་། མ་འོངས་པར་དམིགས་བསལ་ཅན་གྱི་མི་རིགས་ས་
ཁུལ་ཤིང་ཅང་དང་བོད་ལྗ་བྱུར་རྒྱ་ནག་དབུས་གཞུང་གིས་ཕྱི་འབྲེལ་དང་རྒྱལ་སྤྱི་
དམིགས་བསལ་བཀག་འདོམས་དབང་ཆ་བཅས་གཞི་གནད་གསུམ་ཐོག་དབང་
འདོན་བྱེད་རྒྱ་ལས་གཞན་པའི་དབང་ཆ་ཆང་མ་གྲངས་ཉུང་མི་རིགས་ས་ཁུལ་ནས་
སྲྀང་རྒྱུ་ཡིན་པ་བསྟན་ལུགས་Melvyn C. Goldstein ཀྱིས་བཀོད་ཡོད།^[༡༢]

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༠ ལོར་མངལ་འཕམ་ཅིག་སྐབས་སུ་ཆོག་དབང་རྒྱལ་
ལ་རྒྱུ་ཡའོ་པང་གིས་བོད་ནང་བོད་རིགས་ལས་བྱེད་པ་རྣམས་རྒྱ་རིགས་ལས་བྱེད་
པས་གང་བཤད་བྱས་པ་ལས་བོད་མི་རིགས་ཀྱི་ངོས་ནས་གཏམ་བཟོད་ཐུབ་ཀྱི་མིན་
འདུག་པས། དངོས་འབྲེལ་ཐོག་བོད་མི་རིགས་ཀྱི་ལས་བྱེད་རེད་ཅེས་བཟོད་དགའ།
གང་ལགས་ཟེར་ན། ཁོང་ཆོས་བོད་མིའི་བསམ་འདུན་དང་སྒོ་འཛབ་བཟོད་པའམ་
ཚོད་ཐུབ་ཀྱི་མི་འདུག་ཅེས་^[༡༣]གསུངས་ཡོད།

རྒྱུ་ཡའོ་པང་གིས་བོད་ཀྱི་དམིགས་བསལ་རང་བཞིན་ལ་ངོས་འདོན་
ཀྱིས་བོད་མིའི་བསམ་འདུན་གཞིར་བཞག་ནས་བོད་མིའི་ཁྱད་ཆོས་ལྡན་པའི་རང་
སྲྀང་འབྲེལ་རྒྱས་དགོས་པ་གཙོ་བོར་བཟུང་ཡོད། ཕྱི་ལོ་ ༢༠༡༠ ལོར་བོད་ཀྱི་ལས་
དོན་སྐོར་གྱི་བཞུགས་མོལ་ཆོག་འདུ་ཐེངས་ལྔ་པ་འཆོག་པའི་ཐོག་སྤེལ་ཡོད་ཀྱི་
མཐའ་འཁྱོངས་གསུམ། གྲུང་གོའི་གྲུང་ཁན་ཏང་གི་འགོ་ཁྲིད་མཐའ་འཁྱོངས་དང་།

[༡༢] A Tibetan Revolutionary, The Political Life and Times of Bapa Phuntso Wangye

[༡༣] ཞོང་དང་མཚུངས།

བོད་འབྲེལ་གནད་དོན་ཐད་སྒྲིག་པ་མི་དམངས་ཁྱིམ་ཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་འགོ་ཁྲིད་ཀྱི་དགོངས་པ་སྒྲེང་བ།

སྤྱི་ཚེགས་རིང་ལུགས་ཀྱི་ལམ་ལུགས་མཐའ་འཁྱོངས། མི་རིགས་ས་ཁོངས་རང་སྤྱོད་གི་ལམ་ལུགས་མཐའ་འཁྱོངས་བཅས་མང་གཞིའི་ཐོག་ཀྱང་གོའི་བྱང་ཚོས་དང་བོད་ཀྱི་དམིགས་བསལ་བྱང་ཚོས་ལྷན་པའི་ལམ་བུའི་ཐོག་བསྐྱོད་རྒྱུ་མཐའ་འཁྱོངས་བྱ་རྒྱུ་སྤར་ཡང་ཁ་སྤོན་བརྒྱབ་^[9]ཡོད་པས། ཀྱང་གོའི་བྱང་ཚོས་དང་བོད་ཀྱི་དམིགས་བསལ་བྱང་ཚོས་གཉིས་མཉམ་བསྐྱེད་ཀྱིས་རྒྱ་རིགས་མང་བས་བོད་རིགས་ཉུང་བར་གཞོན་ཤུགས་ཀྱིས་བོད་མིའི་བྱང་ཚོས་རིམ་པས་མེད་པ་བཟེ་རྒྱུའི་སྲིད་བྱས་ཡིན་པས་གོས་མཐུན་དང་། མི་རིགས་ས་ཁོངས་རང་སྤྱོད་གི་བཅའ་ཁྲིམས་སོགས་དང་འགལ་ཡོད་ལ། དུའུ་ཡའོ་པང་གིས་བོད་དེ་བོད་མིའི་བྱང་ཚོས་ལྷན་པ། བོད་མིར་ད་དུང་རང་སྤྱོད་ཆེ་བ། ལེགས་སྤྱད་དང་། རྒྱ་ཡིག་ཚོས་ལུགས་ཀྱི་རང་དབང་ཆེ་བ་དགོས་པའི་དགོངས་པ་དང་ཡང་འགལ་ཡོད།

ཕུན་ཚོགས་དབང་རྒྱལ་གྱིས་བོད་རིགས་ལ་གང་ཅིའི་ཐད་རྒྱ་རིགས་དང་འབྲེལ་མཉམ་གྱི་ལྟ་སྟངས་འཛིན་དགོས་པ་དང་། བོད་མི་རིགས་ལ་དབང་ཅུས་དང་དབང་ཆ་དེ་སྤྱད་ནས་སོ་སོ་རང་ཉིད་རྒྱ་ནག་གི་སྤྱི་ཚེགས་རིང་ལུགས་ཤིག་ཏུ་གོང་འཕེལ་འགོ་འཁུག་དགོས། ཡིན་ནའང་བོད་མིའི་བྱང་ཚོས་རང་བཞིན་གཙོ་བོར་འཛིན་དགོས་པ་གལ་ཆེར་འཛིན་ཡོད།^[10]

བོད་དུ་རྒྱ་རིགས་

དེ་སྔ་མའོ་ཅེ་ཏུང་གིས། “ཞིན་ཅང་དུ་རྒྱ་རིཾ་མི་ཁྲི་ཆོ་བརྒྱ་ཕྱག་ཁ་ཤས་ཡོད་ཞིང་། བོད་ཕྱོངས་སུ་ཧ་ལམ་རྒྱ་རིགས་མི་གཅིག་ཀྱང་མེད་པས་རང་དམག་དེ་གནས་ཚུལ་

[9] ཀྱང་དབྱང་བོད་ཀྱི་ལས་དོན་སྐོར་གྱི་བཞུགས་མཉམ་ཚོགས་འདུ་ཐེངས་ལྔ་པའི་དགོངས་དོན་སྒྲིག་འགྲེལ་གྱི་གནད་བསྟུས། ཀྱང་གྲུང་བོད་རང་སྤྱོད་ཕྱོངས་སུ་ཡོན་ལྷན་ཁང་དེ་ལ་བསྒྲགས་པུས་བོད་ཕྱོངས་ཉིན་རེའི་ཚོགས་པར། 1990/3/24 །

[10] A Tibetan Revolutionary, The Political Life and Times of Bapa Phuntso Wangye, P. 308-309

བོད་ཀྱི་མིང་ཐུས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེབ།

གཏན་ནས་མི་འདྲ་བའི་མི་རིཊ་ས་ཁོངས་ཅིག་ཏུ་གནས་ཡོད་པ་རེད”^[༡༡]ཅིས་དང་།
འབའ་པ་སྤྱན་ཚོགས་དབང་རྒྱལ་གྱིས་བོད་བཅིངས་འགོ་ལ་མ་བཏང་སྟེན་
ལ་ལྟ་སར་རྒྱ་རིགས་གངས་འབོར་མཚུབ་མོའི་སྟེང་གངས་ཀ་ཐེབས་པ་སྟེ། གཞིས་ཀ་
ཚེ་ལ་དང་པོ་འགོ་སྐབས་རྒྱ་རིགས་ཚོང་ཁང་གཅིག་དང་རྒྱ་རིགས་ཚོང་པ་གཅིག་
ལས་མཐོང་རྒྱ་མེད། དེང་སང་རྒྱ་རིགས་ལས་མི་དང་ལས་བྱེད་དེ་དག་གི་ནང་མི།
གཞན་ཡང་དམག་མི་ཕོན་ཆེ་སྟེ་བས་ཡོད། ས་གནས་ཀྱི་ལས་རིགས་ཚང་མ་བོད་ཀྱི་ཕྱི་
ནས་ཡོང་བའི་མིས་ཟིན་པ་མ་ཟད། ཁྱིམ་འགལ་གྱི་བྱ་སྟོན་འཕེལ་རྒྱས་དང་། ཡུལ་
མིའི་སྲུང་སྟོབ་དང་མི་རིགས་དབར་གྱི་འབྲེལ་བར་གཞོན་འཆེ་སོགས་སྤྱི་ཚོགས་
ནང་དཀའ་ཉེན་མང་པོ་བཟོས་ཡོད། གལ་སྲིད་དབུས་རྒྱ་གཞུང་གིས་ལམ་སང་དོ་སྤང་
མ་སྤང་ན། ལོ་ངོ་ཉི་ཤུ་ཟུམ་བཅུའི་རྗེས་སུ་ལྟ་སར་བོད་མིའི་ངོ་བོ་ལྡན་པ་པོ་རྒྱ་ལ་མ་
གཏོགས་ལྷག་གི་མ་རེད། དེ་མིན་ལྟ་ས་ཚང་མ་རྒྱ་སྐད་རྒྱལ་མཁན་གྱིས་ཁེངས་ངེས།
དེ་ཕྱར་འགོ་ཆེ་ལོ་ངོ་སྟོང་ཡུག་མང་པོར་བོད་མིས་ཡིད་དད་དང་མཚོན་ཡུལ་གྱི་ལྟ་ས་
འདི་ག་ཉེན་གྱི་མཐར་སོན་རྒྱ། དམངས་གཙོ་དང་སྤྱི་ཚོགས་རིང་ལུགས་གསར་པའི་
དེང་དུས་ཀྱི་བོད་ཟེར་བའི་བརྗོད་ཆིག་ནི་སྟོང་པ་རང་བཞིན་གྱི་འབོད་སྤྱོད་ཞིག་ཆགས་
རྒྱ། ང་ཚོས་སོ་སོ་དང་གཞན་ལ་བརྗོད་ཆིག་དེ་ལྟ་བུས་མགོ་སྐོར་གཏོང་གི་ཡོད། རྒྱལ་
སྤྱིའི་དམར་ཤོག་ཚོགས་པའི་ལས་འགལ་ནང་རྒྱ་ནག་དམར་ཤོག་ཚོགས་པའི་ལས་
འགལ་འདི་ནོར་འཁྲལ་ཆེ་ཤོས་ཆགས་རྒྱ་རེད^[༡༢]ཅིས་བོད་ནང་དམར་ཤོག་དང་པོ་
བཙུགས་མཁན་དང་རྒྱ་ནག་མི་དམངས་སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་གོ་གནས་སྤྱི་ཚོགས་
བཟུང་ཁྱོང་མཁན་སྤྱན་ཚོགས་དབང་རྒྱལ་གྱིས་མ་འོངས་སྟེན་མཐོང་གི་གཏམ་བཤད་
དེ་དོན་དངོས་སུ་འཇུག་བཞིན་པ་དང་། རྒྱ་དམར་བོད་ནང་བཙན་འཛུལ་མ་བྱས་སྟེན་
ལ་བོད་དུ་རྒྱ་རིགས་ཏ་ལམ་མེད་པའང་གསལ་པོ་མངོན་འདུག

[༡༡] མའོ་ཅི་ཏུང་གི་གསུང་ཚོམ་གཅེས་བསྟན། དེབ་ལྔ་པ། མི་རིགས་དཔེ་སྟེན་ཁང་གིས་སྤྱད་པ། ༡༩༨༧ །

[༡༢] A Tibetan Revolutionary, The Political Life and Times of Bapa Phuntso Wangye, P 309

བོད་འབྲེལ་གནད་དོན་ཐད་རྒྱ་ནག་མི་དམངས་ཁྱིམ་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་འགོ་ཁྲིད་ཀྱི་དགོངས་པ་ལྟར་བཤེད་པ།

བོད་ཀྱི་གནད་དོན།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༧༩ ལོར་ཉེང་ལའོ་ཕིང་དང་རྒྱལ་ལོ་དོན་གྲུབ་མཇུག་འཕྲད་སྐབས་ཉེང་ལའོ་ཕིང་གིས་བོད་རང་བཅོན་མ་གཏོགས་གཞན་སྐད་ཆ་ག་རེ་ཡིན་ནའི་གྲོས་བསྟར་བྱེད་ཆོག་གི་རེད་ཅེས་གསུངས་པ་རྒྱ་ནག་མི་དམངས་ཁྱིམ་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་གནད་ཡོད་མི་སྣ་མང་པོས་ངོས་འཛིན་བྱས་ཡོད་དེ། ང་མོད་ངག་དབང་འཇིགས་མེད་ཀྱིས་“ཁྱོད་མཐུན་ཉེང་ལའོ་ཕིང་གིས་རྒྱ་ལའི་སྐྱེ་མས་བོད་རང་བཅོན་ཡིན་ཟེར་བའི་སྐད་ཆ་འདི་བཞག་ན། དེ་མིན་གྱི་སྐད་ཆ་ག་རེ་ཡིན་ནའི་ང་ཚོས་གྲོས་བསྟར་བྱེད་ཆོག་གི་རེད། དེ་ནི་རྩ་དོན་ཡིན་ཞེས་གསུངས་ཡོད་”^[༡༣]ཅེས་དང་།

འབའ་པ་ཐུན་ཆོགས་དབང་རྒྱལ་གྱི་ལོ་རྒྱུས་དེབ་ནང་ཉེང་ལའོ་ཕིང་གིས་བོད་རང་བཅོན་ལས་གཞན་པའི་སྐད་ཆ་ག་རེ་ཡིན་ནའི་ང་ཚོ་གྲོས་བསྟར་ཆོག་གི་རེད་གསུངས་པ་བསྟན་ཡོད།^[༡༤]

དེ་བཞིན་ལྗོངས་སྲིད་གྲོས་ཀྱི་ཆོགས་གཞོན་ཅིན་ཀྲང་རྒྱལ་མཆོན་ཐུན་ཆོགས་ཀྱིས་ཉེང་ལའོ་ཕིང་གིས་རྒྱ་ལའི་སྐྱེ་མས་“བོད་རང་བཅོན་”ཡིན་ཟེར་བའི་སྐད་ཆ་འདི་བཞག་ན། དེ་མིན་སྐད་ཆ་ག་རེ་ཡིན་ནའི་ང་ཚོས་གྲོས་བསྟར་བྱེད་ཆོག་གི་རེད་^[༡༥]ཅེས་དང་།

རྒྱ་གཞུང་གི་སྲིད་ཁྲོན་ལི་ཕིང་གིས་ཀྲང་མོད་རང་བཅོན་མ་གཏོགས་གཞན་སྐད་ཆ་ག་རེ་ཡིན་ནའི་གྲོས་བསྟར་ཆོག་གི་རེད་^[༡༦]ཅེས་གསལ་པོ་མངོན་ཡོད། རྒྱ་ནག་དབྱུས་གཞུང་གིས་རྒྱ་དུ་བོད་ཀྱི་གནད་དོན་(Tibet issue)འགྲིག་

[༡༣] བོད་ལྗོངས་ཉིན་རེའི་ཆོགས་པར། ༡༩༧༩/༡/༡༡ །

[༡༤] A Tibetan Revolutionary, The Political Life and Times of Bapa Phuntso Wangye, P 316

[༡༥] བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་རིག་གནས་དབྱུང་གཞིའི་རྒྱ་ཆ་བདམས་བསྐྱེད། སྲིད་གྲོས་བོད་རང་ཁྱོད་ལྗོངས་ལྷ་ཡོན་ལྷན་ཁང་། ༡༩༩༡

[༡༦] Negotiation can be held on any questions, but not on the independence of Tibet”, China’s Tibet No.3, 1994.

བོད་ཀྱི་མིང་ཐུས་ཉམས་ཞིབ་ཏུ་སྒྲུབ་པའི་བཞུགས་སྐོར་གྱི་ཐོག་མཐུག་པོ་ལྟར་གྱི་ཐོག་མཐུག་པོ་

ཐབས་འབད་བཅོམ་བྱེད་བཞིན་པ་རེད་ཅེས་^[1]“བོད་ཀྱི་གནད་དོན་”ཡོད་པ་དོས་ལེན་བྱས་པ་དང་། “བོད་རང་བཙན་མ་གཏོགས་སྐད་ཆ་གཞན་ག་རེ་ཡིན་ནའི་གྲོས་བསྐྱར་ཆོག་གི་རེད་”ཅེས་པ་གཞིར་བཞག་ནས་བོད་ཀྱི་ཞི་མོལ་ཡོང་ཐབས་སུ་ཡགོང་ས་ཏཱ་ལའི་བླ་མ་མཆོག་དང་བོད་མིའི་སྤྱི་ལོ་འདྲུགས་དོས་ནས་གཉིས་པན་དབུ་མའི་ལམ་གཏན་འབེབས་ཀྱིས། བོད་རང་བཙན་ཅོད་ཀྱི་མིན་པ་བསྒྲགས་ཡོད་ནའང་། ཅང་ཅེ་མིན་དང་རྟུ་ཅིན་མའོ་སྐབས་བོད་ཀྱི་ཞི་མོལ་གྱི་ཆ་རྒྱུན་མང་དུ་བཏང་བ་དང་“བོད་ཀྱི་གནད་དོན་”ལས་མི་ལེན་པ་སོགས་མཁྲུགས་འཛིན་གྱི་ལངས་ཕྱོགས་བཟུང་བར་བརྟེན་གཞིས་བྱས་བོད་མིས་རྒྱ་གཞུང་དཔོན་རིགས་ལ་ཡིད་ཆེས་རི་ཉུང་དུ་འགོ་བཞིན་པའི་རྣམ་པ་གསལ་པོ་མཐོང་ཐུབ།

བོད་ཀྱི་རྒྱལ་དར།

བྱི་ལོ་ 1952 ལོར་རྒྱ་གར་གྱི་རྒྱལ་ས་དི་ལྷི་ཡེ་ཞི་ཡུ་རྒྱལ་ཁག་གི་ཆོགས་འདུ་དང་པོ་དེ་བསྐོར་འཆོགས་སྐབས་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཁམས་ཀྱང་ཞི་ཡེ་ཞི་ཡུ་རྒྱལ་ཁག་གི་སྐྱེ་ཁམས་ལྷན་དུ་འདྲམ་མཉམ་ཐོག་ཆོགས་ཞུགས་དང་། རྒྱལ་ཁག་གཞན་གྱི་རྒྱལ་དར་མཉམ་བོད་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་རྒྱལ་དར་ཡང་སྤྱིར་འདྲུགས་གནང་བ་ནི་ལོ་རྒྱུས་རང་བཞིན་དང་། བྱི་ལོ་ 1954 ལོར་པེ་ཅིང་དུ་ཡགོང་ས་ཡུལ་མཆོག་ཏཱ་ལའི་བླ་མ་མཆོག་དང་མཇལ་འཕྲད་ཅིག་སྐབས་མའོ་ཅེ་རྒྱུ་གིས་བོད་ལ་རྒྱལ་དར་གཅིག་ཡོད་པ་དེ་སྤྱིར་འདྲུགས་ཆོག་གི་རེད་ཅེས་གསུངས་ཡོད། དེ་སྐབས་ཀྱི་གསུང་རྒྱུར་འབའ་པ་ཐུན་ཆོགས་དབང་རྒྱལ་ནས་ཀྱང་མའོ་ཅེ་རྒྱུ་གིས་བོད་ལ་རྒྱལ་དར་གཅིག་ཡོད་པ་དེ་

[1] As a matter of fact, the central Government has always been making efforts for the settlement of the “Tibetan issue”, china’s Tibet No.1, 2002

བོད་འབྲེལ་གནད་དོན་ཐད་རྒྱ་ནག་མི་དམངས་ཁྱིམ་ཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་འགོ་ཁྲིད་ཀྱི་དགོངས་པ་སྒྲེང་བ།
སྒྲིང་འཇུགས་ཚོག་གི་རེད་ཅེས་གསུངས་པ་ཐུན་དབང་རང་ཉིད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་དེ་བ་
ནང་བཀོད་འདུག”^[༡༥]

གོང་གསལ་ལྟར་རྒྱ་དམར་གྱིས་བོད་ལ་དབང་སྒྱུར་མ་བྱས་སྡོན་ནས་
བོད་ལ་རྒྱལ་དར་ཡོད་པ་དང་། ༡༩༥༩ ལོར་མའོ་ཅེ་ཏུང་གིས་བོད་ཀྱི་རྒྱལ་དར་ངོས་
འཛིན་གྱིས་སྒྲིང་འཇུགས་ཚོག་གི་རེད་ཅེས་གསུངས་ཡོད་ནའང་། ཕྱི་ལོ་ ༢༠༡༣
ལོར་ཀྲུང་ལུ་ཐུང་ཆུན་གྱིས་བོད་ལ་རྒྱལ་དར་མེད་ལུགས་^[༡༦]བཤད་པ་ནི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་
འཁྱོག་བཤད་དང་མའོ་ཅེ་ཏུང་གི་དགོངས་པ་དང་ཡང་ལྟོག་ཕྱོགས་སུ་ལངས་ཡོད།

དད་པ་བྱས་ན་ཐད་དེ་འགྲིག་པ་རེད།

རྒྱ་ནག་མི་དམངས་ཁྱིམ་ཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ནི་སྤྱི་ཚོགས་རིང་ལུགས་དང་། སླ་བ་གཉིས་
ཏེ་ལྷ་མེད་སླ་བ་དང་དངོས་གཙོ་སླ་བའི་ལྷ་བ་འཛིན་མཁན་ཡིན་ནའང་བོད་ནང་
ཆོས་ཕྱོད་ཀྱི་བྱ་བར་ཏུ་ཅང་ཐེ་རུས་ཆེན་པོ་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༩ ལོར་རྒྱ་ནག་
རྒྱལ་ཡོངས་མི་དམངས་འཐུས་ཚོགས་ཀྱི་ཚོགས་གཞིན་ང་ལོད་དག་དབང་འཛིགས་
མེད་གྱིས་“ངའི་གོ་ཐོས་ལ་རྒྱ་ནག་ཆོན་མང་པོ་ཞིག་གིས་མ་གཞི་བྱུང་ཁྱེན་ཏང་གི་འགོ་
ཁྲིད་འོག་ཏུ་འཆོ་བའི་ཐོག་དཀའ་ངལ་མེད་ཀྱང་མི་ཆེའི་མཇུག་ཏུ་རྒྱ་ལའི་སླ་མ་
ཐེངས་གཅིག་མཇུག་རྒྱ་བྱུང་ན་འདྲོད་པ་ཡོངས་རྫོགས་འབྲུབ་ཐུབ་སོང་བེར་གྱི་ཡོད་
པ་རེད། ཆོས་དད་ཀྱི་གནད་དོན་སྐོར་ཆོས་ལ་དད་པ་བྱེད་མི་ཚོག་པ་མ་ཡིན། ང་ཆོས་
ཏང་གིས་ཐོག་མཐའ་བར་གསུམ་དུ་ཆོས་དད་རང་མོས་ཀྱི་སྲིད་རྒྱུས་ལག་བསྟར་
བྱེད་ཀྱི་ཡོད་དེའང་ཆོས་དད་བྱས་ན་རང་མོས་ཡིན་ལ་ཆོས་དད་མ་བྱས་ནའང་རང་

[༡༥] A Tibetan Revolutionary, The Political Life and Times of Bapa Phuntso Wangye

[༡༦] eng.tibet.cn/2012sy/xw/201312/20131203-1955662.html

བོད་ཀྱི་མིང་ཐུས་ཉམས་ཞིབ་ཏུ་སྒྲུབ་པའི་ཐུས་ཀྱི་ཐོག་ནས་

མོས་ཡིན་པས་རྒྱ་ལའི་སྐྱ་མར་དང་པ་བྱས་ན་བཟང་དེ་འགྲིག་པ་རེད་”^[༡༠]ཅིས་དང་།
འབའ་པ་ཐུན་ཆོག་ས་དབང་རྒྱལ་གྱི་ལོ་རྒྱུས་དེའི་ནང་བོད་ཀྱི་ཁམས་
དང་དབུས་གཙང་ཨ་མདོ་ཁུལ་གྱི་མི་མང་ཆེ་བས་སྤྱི་དབུས་ནས་ཆོས་ཀྱི་དབུ་ཁྲིད་
རྒྱ་ལའི་སྐྱ་མ་བྱུང་གྱི་ཡོད་པ་དང་། ཁོང་ལ་ཡིད་ཆེས་དང་སྒྲོས་འགྲུལ། རྒྱབས་འདུག་
དང་གསོལ་འདེབས་ཞུ་ཡི་ཡོད་^[༡༡]ཅིས་པ་ནི་བདེན་དེས་རེད། བོད་རིགས་ཙམ་
མ་ཟད་རྒྱ་རིགས་དང་སོག་རིགས་སོགས་མང་པོས་ལགོ་སྐྱོར་པ་རྒྱ་ལའི་སྐྱ་མ་མཆོག་ལ་
ཡིད་ཆེས་དང་པ་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པ་དང་། བོད་བརྒྱུད་ནང་བསྟན་འཛམ་གླིང་ཁྲོན་ལ་
དར་བྱབ་ཆེ་བའི་སྐྱབས་འདིར་བོད་ནང་ཆོས་ཀྱི་བསྐྱབ་པ་སློབ་གཉེར་གཏིང་ཟབ་
བྱེད་རྒྱུའི་གོ་སྐྱབས་སྤེལ་ལམ་ལྟར་མེད་པའང་དེས་བདེན་རེད།

ཡང་མིང་།

རྒྱ་ནག་རྒྱལ་ཡོངས་མི་དམངས་འཐུས་ཆོག་ས་ཀྱི་ཆོག་ས་གཞིན་ང་མོ་དང་པ་དབང་
འཛིགས་མེད་ཀྱིས་“གོ་མིན་ཏང་གིས་བོད་སོག་མུ་ཡོན་ལྷན་ཁང་གི་མུ་ཡོན་ཀྱང་
མུ་ཡོན་ཀྱང་གིང་བོད་ཏུ་རྒྱ་ལའི་སྐྱ་མ་སྐྱེ་ཕྱིར་བཅུ་བཞི་པའི་ཁྲི་ཕེབས་མཛད་སྒོར་
བཏང་བའི་གནད་དོན་འདིའི་ཐད་གོ་མིན་ཏང་གིས་འཁྲུག་བཤད་འགའ་ཤས་བྱས་
ཏེ་རྒྱ་ལའི་སྐྱ་མའི་ཡང་སྤྱི་ནི་ཅི་དང་མི་འབྲུ་པའི་སྤྱང་པོ་འདུག་པས་གསེར་བྱམ་
དཀྱུག་མི་དགོས་ཟེར་བ་སོགས་ནི་དེས་ཡོད་གནས་ཚུལ་མ་རེད། རྒྱ་ལའི་སྐྱ་མ་
སྐྱེ་ཕྱིར་བཅུ་གསུམ་པ་དགོངས་པ་རྒྱུས་རྒྱུ་སྤྱི་དབུས་སྤྱི་དབུས་རྒྱལ་པོས་ལྷ་མོའི་
སྐྱ་མཆོར་མཆོ་གཟིགས་སུ་ཕེབས་ཏེ་དེས་སུ་མཆོ་གཟིགས་སྐྱབས་བོད་ཡིག་

[༡༠] བོད་ལྗོངས་ཉིན་རེའི་ཆོག་ས་པར། ༡༩༩༩/༩/༡༡ །

[༡༡] A Tibetan Revolutionary, The Political Life and Times of Bapa Phuntso Wangye, P. 316

བོད་འབྲེལ་གནད་དོན་ཐད་རྒྱ་ནག་གི་དམངས་ཁྲི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་འགོ་ཁྲིད་ཀྱི་དགོངས་པ་སྒྲེང་བ།

གི་ཨ་དང་། ‘ཀ’ ‘མ’བཅས་ཆེག་འབྲུ་གསུམ་གཟེགས་པ་མ་ཟད། གཡུ་ཅིའི་རྒྱ་
མེབས་ཡོད་པའི་དགོན་པ་ཞིག་དང་། ལམ་རྒྱུད་གཅིག་བརྒྱད་ཁྲིམ་རྒྱུད་དོ་ཞིག་
གཟེགས་པ་བཅས་ཀྱི་གནས་ཚུལ་ལ་གཞིགས་ནས་ཀུན་ཀུན་མཁའ་རིན་པོ་ཆེ་དང་། ཁེ་
སྒྲིད་སོགས་མཆོ་སྟོན་དུ་ཏྲ་ལའི་སླ་མ་སྐྱུ་སྤེང་བཅུ་གསུམ་པའི་ཡང་སྤྲིད་འཆོལ་
བར་བཏང་བ་དང་། རྗེས་སུ་མཆོ་སྟོན་ཏོང་གུང་ནས་ཏྲ་ལའི་སླ་མ་སྐྱུ་སྤེང་བཅུ་
གསུམ་པའི་ཡང་སྤྲིད་དོས་འདྲིན་ཁྲུས་པ་རེད། དེ་ནི་ད་ལྟའི་ཏྲ་ལའི་སླ་མ་སྐྱུ་སྤེང་
བཅུ་བཞི་པ་འདི་རེད”ཅེས་དང་། “༡༩༥༥ ལོར་ངས་ཆེད་མངགས་ནན་ཅིང་དུ་
ཕྱིན་ཏེ་ཅང་སུའུ་ཞིང་ཆེན་ཨུ་ཡོན་ལྷན་ཁང་དང་ཞིང་ཆེན་སྤྲིད་གཞུང་ལ་གོ་མིང་
ཏང་སྐབས་ཀྱི་ཏྲ་ལའི་སླ་མ་སྐྱུ་སྤེང་བཅུ་གསུམ་པའི་ཡང་སྤྲིད་འཆོལ་ཞིབ་དོས་
འདྲིན་དང་ཏྲ་ལའི་སླ་མ་སྐྱུ་སྤེང་བཅུ་བཞི་པའི་ཁྲི་མེབས་སྐོར་གྱི་ཡིག་ཆ་བལྟ་གི་
ཡིན”ཞེས་ཁྲུས་པར་ཅང་སུའུ་ཞིང་ཆེན་ཨུ་ཡོན་ལྷན་ཁང་དང་སྤྲིད་གཞུང་གི་འགོ་
ཁྲིད་སློ་མཐུན་གྱིས་ཡོངས་སུ་མོས་མཐུན་གནང་བ་མ་ཟད། ཡིག་ཆ་གས་ལས་ཁུངས་
ཀྱི་འགན་འཁུར་བར་བཀའ་མངགས་གནང་སོང་། ཡིག་ཆ་གས་ལས་ཁུངས་ཀྱི་
འགན་འཁུར་སློ་མཐུན་གྱིས་འབྲེལ་ཡོད་རྒྱ་ཡིག་དང་བོད་ཡིག་ཡིག་ཆ་གས་ཆང་མ་
ང་ལ་བཞུན་བྱུང་། ངས་བལྟ་དགོས་པའི་དབྱུད་གཞིའི་ཡིག་ཆ་ཆང་མ་ཡིག་ཆ་གས་
འདུག་ཁང་གཉིས་པར་འདུག དེའི་ནང་སྤྲིད་སྐྱོང་རྩ་སྤྲོད་གིས་མཆོ་གཟེགས་
གནང་ལུགས་གནས་ཚུལ་བོད་ཡིག་དོ་བཤུས་ཡིག་ཆ་གཅིག་འདུག་པ་དེ་ནི་འབྲི་
ས་བོད་ཤོག་མིན་པར་རྒྱ་ཤོག་རེད། བོད་སྤྲིད་གཞུང་གི་གཞུང་ཡིག་དོ་མ་ཡང་མ་
རེད། དོ་བཤུས་ཡིག་ཆ་དེའི་ནང་དོན་ནི་སྤྲིད་སྐྱོང་རྩ་སྤྲོད་གིས་བོད་ལྗོངས་ཆོགས་
འདུ་ཅུག་བསྐྱུས་རྒྱས་འདྲིམས་ཤོག་གནང་བའི་ཡི་གེའི་འདུ་བཤུས་ཤིག་ཡིན་ཞིང་།
ཁོང་གིས་མཆོ་གཟེགས་གནང་སྐབས་‘ཨ’‘ཀ’‘མ’གཟེགས་པའི་ནང་ནས་‘ཨ’ནི་
ཨ་མདོ་ཁུལ་ལམ། ཨ་རི་གང་རུང་ཞིག་མིན་ནམ་སྐྱུ་མ་པ་བྱུང་ཡང་། ད་དུང་གཡུ་

བོད་ཀྱི་མིང་རྒྱུ་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེབ།

ཅིའི་རྒྱ་ཐིབས་ཅན་གྱི་དགོན་པ་དེ་ནི་ཨ་མདོའི་སྐྱེ་འབྱུང་བྱམས་པ་སྤིང་མིན་ནམ་
དགོངས་ཁར། ལམ་ཚུང་བརྒྱད་ནས་ཁྱིམ་ཞིག་གཟིགས་པ་བཅས་ལ་དཔོན་རིགས་
གྱི་འཐུས་མིའི་ཆོགས་འདུས་ཞིབ་འདུག་གནང་རོགས་ཞེས་བྲིས་འདུག།

འདྲ་བཤུས་ཡིག་ཆ་འདིའི་ཡིག་གཟུགས་ལ་བལྟས་ན་ཨ་མདོ་ས་ཁུལ་
གྱི་མིས་ངོ་བཤུས་བྱས་པ་འདྲ་པོ་འདུག་ཅིང་། གོ་མིན་ཏང་གི་དགའ་ལྡན་གྱིས་འདྲ་
བཤུས་ཡིག་ཆ་འདི་ནི་ནོར་བུ་ལྟ་བུར་བཅིས་ནས་ཡིག་ཆ་གསལ་ལས་ཁུངས་ནང་
ཉར་ཆགས་བྱས་འདུག་གོ་མིང་ཏང་གི་དགའ་ལྡན་གྱིས་ངོ་བཤུས་ཡིག་ཆ་འདི་བོད་
ས་གནས་སྤྱི་དགའ་ལྡན་གྱི་ཏཱ་ལའི་སླ་མ་སྐྱེ་བའི་བཅུ་གསུམ་པའི་ཡང་སྤྱི་འཆོལ་
ཞིབ་བྱེད་ལུགས་སྒོར་གོ་མིན་ཏང་གི་དགའ་ལྡན་ལ་སྟན་མེད་ལྷན་པའི་མ་ཡིག་ངོ་མར་
བཅིས་འདུག་འོན་ཀྱང་ངོ་བཤུས་ཡིག་ཆ་དེ་ནི་སྟན་མེད་ངོ་མ་མིན་ལ། བོད་ཤོག་
ཐོག་བྲིས་མེད་པ་མ་ཟད་ཐམ་ག་ཡང་བརྒྱབ་མེད་པར་སྦྱར་བཏང་གི་འདྲ་བཤུས་
ཡིག་ཆ་ཞིག་རེད། དེ་མིན་སྟན་མེད་གི་ཡིག་ཆ་ངོ་མ་གཉིས་ཡོད་ཅིས་ཟེར་བ་ནི་
ངས་གོང་དུ་ལྷན་པའི་སྟན་བསྐྱེད་དེ་གཉིས་རེད། དེ་ནི་རྒྱལ་ཚབ་རྒྱ་སྤྱོད་དང་།
བཀའ་ཤག་མེར་འབྲས་དགའ་གསུམ་བཅས་ཀྱིས་དངོས་སུ་ཐམ་ག་བརྒྱབ་ནས་བོད་
སོག་ཁྱུ་ཡོན་ལྷན་ཁང་དང་ཅང་ཅེ་ཅེ་སོ་སོར་སྤུལ་བའི་སྟན་སྒྲོན་དེ་གཉིས་རེད།
ཡིག་ཆ་དེ་གཉིས་ནི་ངོ་མ་རང་ཡིན་ཞིང་། བོད་ཤོག་སྐྱེས་ལེགས་ཐོག་བྲིས་ཡོད་པ་མ་
ཟད། སྤྱི་འཆོལ་རྒྱལ་ཚབ་དང་། བཀའ་ཤག་མེར་འབྲས་དགའ་གསུམ་བཅས་ཀྱི་ཐམ་
ག་བརྒྱབ་འདུག་ ཡིག་གཟུགས་ལ་བལྟས་པ་ཙམ་གྱིས་གཅིག་ནི་བཀའ་དྲུང་ཆུར་
ལམ་པ་དང་གཅིག་ནི་སྒོན་སྦྱིད་སྤིང་གཉིས་ཀྱིས་བྲིས་པ་ཞིག་རེད་འདུག་ ཡིག་ཆ་
དེ་གཉིས་ཀྱི་ནང་དོན་ནི་ཏཱ་ལའི་སླ་མ་སྐྱེ་བའི་བཅུ་གསུམ་པའི་འོས་སྤུལ་མཆོ་སྒོན་
ས་ཁུལ་དུ་འཁྱུངས་པ་དང་། ང་ཆོས་ཡང་སྤྱི་འོས་སྤུལ་བོད་དུ་གདན་འདྲེན་ལྷ་
ཅིས་སྐབས་མ་སྤུ་པང་གིས་འགོག་སྟེན་དང་རྟོག་གྲ་མང་པོ་བཅོས་སྟེན་གོ་མིན་

ཐོད་འཁྲུག་གནད་དོན་ཐད་སྒྲིག་མཁན་མི་དམངས་ཁྲི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་འགོ་ཁྲིད་ཀྱི་དགོངས་པ་སྒྲེང་བ།

ཏང་སྲིད་གཞུང་གིས་བོད་རྒྱུ་མི་རིགས་དབར་གྱི་འདུ་ཤེས་ལ་དམིགས་ནས་རོགས་རམ་གནང་སྐྱོད་ཡོང་ལུགས་འཁོད་འདུག”

ཡང་རྒྱ་ལའི་སླ་མ་སྤྱི་ཕྱི་བརྒྱ་གསུམ་པའི་ཡང་སྲིད་ནི་ཅི་དང་མི་འདྲ་བའི་སྤྱད་པོ་འདུག་པས་གསེར་བུམ་དགྲུག་མི་དགོས་ཟེར་བ་དེའི་སྐོར་ཡིག་ཆ་གསལ་ནང་འགོ་བརྒྱུད་དམར་པོ་ཡིན་པའི་ཆ་གསལ་པར་ཞིག་འདུག་པ་དེའི་ནང་སྤྱུ་གུང་ཤིང་གིས་རྒྱ་ལའི་སླ་མ་སྤྱི་ཕྱི་བརྒྱ་བཞི་པའི་ཁྲི་ཕེབས་མཛད་སྒོའི་གཙོ་སྐྱོད་བྱས་ལུགས་དང་། ཁོ་པ་མཛད་སྒོར་བཞུགས་སྐབས་ཀྱི་འདྲ་པར་གཅིག་བཅས་བཀོད་འདུག འདྲ་པར་དེ་ནི་རྒྱ་ལའི་སླ་མ་སྤྱི་ཕྱི་བརྒྱ་བཞི་པའི་གཟིམ་སྤྱུག་ཏུ་བརྒྱབ་པ་ཞིག་ཡིན་པ་དང་། འདྲ་པར་ཐོག་སྤྱུ་གུང་ཤིང་གིས་རྒྱ་ལའི་སླ་མ་སྤྱི་ཕྱི་བརྒྱ་བཞི་པར་སྤུལ་བའི་ཚུ་ཆོད་གཅིག་འདུག རྒྱ་ལའི་སླ་མས་ཚུ་ཆོད་དེ་ཕྱག་ནང་ཉར་ནས་དགུས་འཆོར་ཆེན་པོ་གནང་བའི་ངང་ཚུལ་དེར་གཞིགས་ནས་སྤྱུ་གུང་ཤིང་གིས་རྒྱ་ལའི་སླ་མ་ནི་ཅི་དང་མི་འདྲ་བའི་སྤྱད་པོ་འདུག་པས་གསེར་བུམ་དགྲུག་མི་དགོས་པར་ཆོག་མཆན་གནང་ན་འགྲིག་པའི་སྒྲན་སངས་འཕྲོར་པ་ལྟར་ཆོག་མཆན་བཀོད་པ་ཡིན་ཞེས་ཆེད་པར་ཐོག་བཀོད་པ་དང་སྤྱུ་གུང་ཤིང་གིས་རྒྱ་ལའི་སླ་མ་སྤྱི་ཕྱི་བརྒྱ་བཞི་པའི་ཁྲི་ཕེབས་མཛད་སྒོའི་གཙོ་སྐྱོད་བྱས་པ་ཟེར་བ་ནི་འདྲ་པར་འདི་འདྲ་ཞིག་ལ་བརྟེན་ནས་སྤྱུ་གུང་ཤིང་གིས་རྒྱ་ལའི་སླ་མ་སྤྱི་ཕྱི་བརྒྱ་བཞི་པའི་ཁྲི་ཕེབས་མཛད་སྒོའི་གཙོ་སྐྱོད་བྱས་ལུགས་ཀྱི་གསར་འཛུར་བཀོད་པ་ཙམ་ཞིག་རེད།

འོན་ཀྱང་དོན་དངོས་ཐོག་སྤྱུ་གུང་ཤིང་གིས་རྒྱ་ལའི་སླ་མ་སྤྱི་ཕྱི་བརྒྱ་བཞི་པའི་ཁྲི་ཕེབས་མཛད་སྒོའི་གཙོ་སྐྱོད་བྱས་པའི་གནས་ཚུལ་དེ་རིགས་བྱང་མེད། ཡིན་ནའང་ད་ལྟ་བོད་རིགས་སློ་མཐུན་འགའ་ཤས་ཀྱིས་ཀྱང་སྐབས་དེའི་ལོ་རྒྱུས་འབྲི་སྐབས་ལ་སྤྱུ་གུང་ཤིང་གིས་རྒྱ་ལའི་སླ་མ་སྤྱི་ཕྱི་བརྒྱ་བཞི་པའི་ཁྲི་ཕེབས་མཛད་སྒོའི་གཙོ་སྐྱོད་བྱས་ལུགས་ཀྱི་གནས་ཚུལ་བྲིས་འདུག དེ་ནི་བོད་ཀྱི་ལུགས་

པོད་ཀྱི་མྱོད་ལྷན་ཉམས་ཞིབ་ཏུ་སྒྲིག་པུ་ལེ།

སྤྱི་ཆ་རྒྱུ་ཙ་བ་ནས་མི་ཤེས་པ་ཞིག་གིས་མ་གཏོགས་འབྲི་མི་སྲིད། དེ་རིང་འདྲི་བ་
བཞུགས་ཀྱི་གས་སུ་དེ་སྒྲིབ་བོད་ཀྱི་སྐྱེད་ཀྱི་ཡིན་པ་མང་པོ་ཡོད་པ་རེད་ན་ཁྱེད་ཆོས་
མཁུན་གསལ་ལྟར་རྒྱ་ལའི་སྒྲ་མ་ཁྱི་ཕེབས་སྐབས་མཛད་སྒྲིབ་གཙོ་བོ་སྐྱོད་བྱེད་མཁན་
མེད། རྒྱ་རིགས་ཆོགས་འདུ་འཆོགས་སྐབས་གཙོ་བོ་སྐྱོད་བྱེད་མཁན་ཡོད་དགོས་པ་
དེ་འདྲ་མ་རེད། རྒྱ་རིགས་སྒོ་མཐུན་གྱིས་བོད་ཀྱི་གནས་ཚུལ་མི་ཤེས་པས་དེ་འདྲ་
བཤད་པར་ཡ་མཚན་དགོས་དོན་མེད། འོན་ཀྱང་བོད་རིགས་སྒོ་མཐུན་འགའ་ཞིག་
གིས་ཀྱང་དེ་ལྟར་བྲིས་ན་རྒྱ་མཚན་གང་ཡང་མེད། ན་ནིང་བོད་རིག་པའི་ཞིབ་
འཇུག་ལྟེ་གནས་ཀྱི་ཆོགས་འདུ་འཆོགས་སྐབས་ངས་གནད་དོན་དེའི་སྒྲིབ་དང་གོ་
མིན་ཏང་གི་འབྲེལ་ཡོད་ཡིག་ཆ་གས་བལྟས་པའི་གནས་ཚུལ་ནམས་བཤད་པ་ཡིན།
གོ་མིན་ཏང་གིས་སྐྱུ་ལྷན་བཤད་པ་དེ་ལྟར་ང་ཆོ་གུང་ཁན་ཏང་གིས་དེའི་རྒྱུ་སྐྱེད་
རྒྱུགས་ནས་མ་ཐུང་སྐྱུ་ལྷན་ཤོད་དགོས་དོན་ག་རེ་ཡོད་དམ་ཞེས་དང་། ཡིན་
གཅིག་མིན་གཅིག་ལྟུང་གི་འདྲ་གིས་རྒྱ་ལ་སྐྱེད་བཅུ་བཞི་པའི་ཁྱི་ཕེབས་མཛད་
སྒྲིབ་གཙོ་བོ་སྐྱོད་བྱེད་པ་རེད་ཟེར་ན་གཞི་ནས་ཁྱེད་སྐྱེད་ལ་ཐུབ་པ་དེ་འདྲ་མ་རེད།
སྐབས་དེར་ཀྱང་དབྱང་འཐབ་ཕྱོགས་གཅིག་གིས་ལྟུང་ཡི་སྒོ་མཐུན་ཅང་ཕིང་གིས་
ཕྱིན་ཆད་ང་ཆོས་ལྟུང་གི་འདྲ་གིས་རྒྱ་ལ་སྐྱེད་བཅུ་བཞི་པའི་ཁྱི་ཕེབས་མཛད་
སྒྲིབ་གཙོ་བོ་སྐྱོད་བྱེད་པ་རེད་ཟེར་བ་དེ་ཤོད་རྒྱུ་མེད་ཅེས་གསུངས་སོང་། སྒོ་མཐུན་རྩི་
རྩི་ཆེ་བཟན་ལ་སོགས་པར་ཡིག་ཆ་གཅིག་རྟེན་འདུག་པ་དེ་ནི་བོད་ས་གནས་སྲིད་
གཞུང་གིས་གོ་མིན་ཏང་སྲིད་གཞུང་ལ་ཐུགས་རྩི་ཆེ་ཞུ་རྒྱུའི་ཡི་གེ་རེད། བང་དོན་ནི་
གོ་མིན་ཏང་སྲིད་གཞུང་གིས་ལྟུང་གི་འདྲ་གིས་རྒྱ་ལ་སྐྱེད་བཅུ་བཞི་པའི་ཁྱི་ཕེབས་
མཛད་སྒྲིབ་རྟེན་འབྲེལ་ཞུ་རྒྱུའི་ཡི་གེ་དེ་རེད། བང་དོན་ནི་གོ་མིན་ཏང་སྲིད་གཞུང་
གིས་ལྟུང་གི་འདྲ་གིས་རྒྱ་ལ་སྐྱེད་བཅུ་བཞི་པའི་ཁྱི་ཕེབས་མཛད་སྒྲིབ་རྟེན་འབྲེལ་
ཞུ་བར་གཏོང་གནང་མཛད་པ་དེ་ལ་ཐུགས་རྩི་ཆེ་ཞུས་པ་དེ་རེད། གོ་མིན་ཏང་

བོད་འབྲེལ་གནད་དོན་ཐད་རྒྱ་ནག་མི་དམངས་ཁྱིམ་ཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་འགོ་ཁྲིད་ཀྱི་དགོངས་པ་སླེང་བ།

གིས་ཡི་གེ་དེ་ལ་བརྟེན་ནས་ཕུའུ་གྲང་ཤིང་གིས་རྒྱ་ལ་སྐྱེས་པའི་བཅུ་བཞི་པའི་ཁྲི་
ཐེབས་མཛད་སྒོའི་གཙོ་སྟོང་བྱས་པ་རེད་ཅེས་བཤད་འདུག་པ་དེས་གནད་དོན་ག་
རེ་གསལ་བཤད་བྱེད་ཐུབ་ཀྱི་རེད་དམ། མཛད་སྒོར་ཞུགས་པ་དང་གཙོ་སྟོང་ནི་གོ་
དོན་གཏན་ནས་མི་འདྲ། དོན་དངོས་ཐོག་རྒྱ་ལའི་སྐྱ་མ་ཁྲི་ཐེབས་མཛད་སྒོ་གནང་
སྐབས་རྒྱ་རིགས་ཀྱི་ཤོད་ལུགས་ལྟར་ཀྱི་གཙོ་སྟོང་གི་ནམ་པ་གཏན་ནས་མེད་བཞིན་
དུ་ཕུའུ་གྲང་ཤིང་མཛད་སྒོར་བཞུགས་པ་དེ་རྒྱ་ལ་སྐྱེས་པའི་བཅུ་བཞི་པའི་ཁྲི་ཐེབས་
མཛད་སྒོའི་གཙོ་སྟོང་བྱས་པ་རེད་ཅེས་ཁྱེད་ཀྱིས་བཤད་ན་སྐབས་དེའི་གནས་
ཚུལ་དང་མཐུན་ཀྱི་མི་འདུག་ཅེས་སྒྲུལ་སྒྲུའི་ཡང་སྲིད་ཐད་རྒྱ་ནག་གི་ཐེ་ཏུས་མེད་
པ་གསལ་པོ་བཏོན་ཡོད་ལ། ཡིག་ཆ་དང་ལོ་རྒྱུས་བརྒྱན་བཟོ་བྱས་པའང་བཏོན་ཡོད།

མི་དམངས་ཚོའི་ཆབ་བྱེད་མི་སྣ་ཡང་ཡིན།

ལགོང་ས་རྒྱ་ལའི་སྐྱ་མ་མཆོག་བོད་མི་ས་ཡ་དུག་གི་ཆབ་བྱེད་མི་སྣ་ཡང་ཡིན་པ་
རྒྱ་གཞུང་གིས་ངོས་ལེན་བྱས་ཡོད་དེ། ལྗོངས་མི་དམངས་འཐུས་ཚོགས་ཀྱི་ཚོགས་
གཞོན་ཟུར་པ་རྒྱ་ནག་བོད་ལས་དོན་འཐུས་མི་ལྟན་ཁང་གི་འཐབ་ཕྱོགས་གཅིག་
ཀྱུར་སྡེ་ཆ་ན་ཀྱི་འགན་འཛིན་ཟུར་པ་ཁྲི་ཅན་པོ་ཡིས་“རྒྱ་ལའི་དང་པཎ་ཆེན་ནི་
བོད་མི་དམངས་ཀྱི་ཚོས་ལུགས་ཀྱི་གཙོ་འཛིན་ཡིན་ལ་བོད་མི་དམངས་ཀྱིས་ཁོང་
གཉིས་ལ་དད་པ་ཏ་ཅང་ཆེན་པོ་ཞུ་བ་དང་ལུགས་ཀྱི་ཆེས་ཆེར་ལྟན་ཡོད། ཁོང་
གཉིས་ནི་བོད་ཀྱི་མི་དམངས་ལ་དབང་སྒྱུར་བྱེད་མཁན་ཡིན་ལ། བོད་ཀྱི་མི་དམངས་

བོད་ཀྱི་སྤྱི་དབང་ལྷན་ཁག་གི་འཕེལ་བྱུང་གི་ཁོངས་སྤྱོད་

ཆོའི་ཆབ་བྱེད་མི་སྣ་ཡང་ཡིན་པས་བོད་ཀྱི་མི་དམངས་ཆོས་ཁོང་གཉིས་མཆོག་ཏུ་
གྱུར་པ་ཞིག་ཏུ་བརྟེན་གྱི་ཡོད་”^[༡༧]པ་གསལ་པོ་མདོན་ཡོད་ནའང་ད་ལྟའི་རྒྱ་གཞུང་
དཔོན་རིགས་ཆོས་ལགོ་སྤྱོད་ཀྱི་ལུ་སྤྱོད་མ་མཆོག་ལ་མཆོན་སྤྱོད་སྤྱོད་ཆོགས་ཞུ་
བཞིན་པ་ནི་བོད་མི་རིགས་ལ་མཐོང་རྒྱུ་དང་བོད་མི་མང་གི་ཡིད་ཆེས་དད་པར་
རྟོག་པོ་བཏང་བར་མང་པོས་ངོས་འཛིན་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། ཁེན་ཅན་པོས་རིག་གནས་
གསར་བརྗེ་ཆེན་པོའི་ལས་འགུལ་སྐབས་བོད་ཏུ་དགོན་སྡེ་ཏ་ཅང་མང་པོ་ཞིག་ལ་
གཏོར་བཤིག་ཐོག་པ་དང་ཆོས་ལུགས་དེ་གསང་བའི་བྱེད་སྒྲུབ་གྱུར་ནས་ཆོས་དད་
མང་ཆོགས་ཀྱི་བརྟེན་ཏུ་ལ་ཐོག་ཐུག་ཆེན་པོ་བཏང་ཡོད་ལ། ཏུས་ལུན་ཏ་ཅང་རིང་
པོ་ཞིག་གི་ནང་བོད་མི་ནམས་ཅི་བྱ་གཏོལ་བྱལ་ཏུ་གྱུར་བ་དང་བོད་ཡོངས་ཟང་ཟང་
གི་གནས་སུ་གྱུར་པ། གཏུག་རྒྱུ་ཆེ་བའི་འཐབ་ཚོད་དང་ཡ་ང་བའི་རྒྱུང་རྟེན་གྱི་མ་
ཆང་སྟོག་བཤེར། རྒྱ་ནུབ་གཞུང་བཞེས། ཁང་པ་བཟུང་སྟེད་སོགས་བྱས་པ་བསྟན་པ་
ནམས་ད་ལྟའི་རྒྱ་གཞུང་དཔོན་རིགས་ཆོས་མ་སྤྱོད་པ་ནི་དངོས་ཐོག་བདེན་འཆོལ་
ཀྱི་ལམ་ནས་བོད་ཀྱི་གནད་དོན་སེལ་རྒྱུར་འདུན་པ་མེད་པ་མདོན། རྒྱ་རིགས་ཚོས་
པ་པོ་མང་ལིས་ཞུང་གིས་ཏུ་ལའི་སྤྱོད་མ་ནི་བོད་རྒྱ་ཞི་འགྲིག་གི་ལྷ་མིག་ཡིན་ཟེར་
བར་མང་པོས་དོ་སྣང་ཆེན་པོ་སྤྱད་ཡོད་ལ་མོས་མཐུན་ཡང་བྱས་ཡོད། ^[༡༨]

[༡༧] བོད་ཞི་བས་བཅེངས་འགྲེལ་ཐོབ་ནས་ལོ་བཞི་བརྒྱ་ལེན་བར་རྟེན་འབྲེལ་ཞུ་བའི་ཆེད་སྤྱི་ལོ་རྒྱུས་
རིག་གནས་དཔུང་གཞིའི་རྒྱ་ཆ་བདམས་སྤྱིག་སྤྱི་གྲོས་བོད་རང་སྤྱོད་ལྷན་ལྷན་ཁང་།

[༡༨] A Tibetan Revolutionary, The Political Life and Times of Bapa Phuntso Wangye

ཁྱུ་ནག་གཞུང་གིས་བོད་ཁྱུང་གྲོང་ཁྱེད་ འཛུགས་སྐྱོད་བྱེད་པའི་དམིགས་ཡུལ།

ཤར་ཚེང་བདེ་ལྷན།

༢༡། ཉེ་བའི་ལོ་འགའི་རིང་ཁྱུ་ནག་གཞུང་གིས་གྲོང་ཁྱེད་དང་གྲོང་རྒྱུ་ཅན་དུ་
འཛུགས་སྐྱོད་བྱེད་སྒྲིལ་བྱས་པ་དང་རིམ་པ་བཞོན་དེ་ལག་བསྟར་བྱས་པ་མ་
ཟད། ཆོགས་ཆེན་ཐེངས་བཅོ་བརྒྱད་པའི་སྤྱི་ལོ་ལྷོ་ཁྱེད་སྤོན་ལིས་ཁི་ཆང་གིས་སྤྱི་
གཞུང་གི་ལས་དོན་སྟོན་མེད་ཁྱེད་སྤྱི་ལོ་ལྷོ་ཁྱེད་སྤོན་ལིས་ཁི་ཆང་གིས་སྤྱི་
གཞུང་ནང་འཕེལ་རྒྱས་ཡོང་བའི་མི་མངོན་པའི་ལུས་ཤུགས་ཆེ་ཤོས་ནི་གྲོང་ཁྱེད་དང་
གྲོང་རྒྱུ་ཅན་དུ་འཛུགས་སྐྱོད་བྱེད་ཡིན། ཞེས་ཐེངས་འགའ་ནས་བཤད་བྱས།
ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༥ ལོ་ནས་ ༢༠༡༡ ལོའི་བར་དུ་གྲུང་གོའི་གྲོང་ཁྱེད་དང་གྲོང་རྒྱུ་ཅན་
དུ་གྱུར་བའི་མི་གྲངས་དུང་ཕུར་ ༡.༢༡ ནས་དུང་ཕུར་ ༤.༩ འཕམ། གྲོང་ཁྱེད་ཅན་
ཀྱི་བསྐྱར་ཚད་གྲུང་ ༡༢.༩༡% ནས་ ༤༡.༡༢% དུ་འཕམ་འདུག རྩོན་ཆེས་ལྷན་ན་
༢༠༡༠ ལོར་སྤྱི་བས་རྒྱུང་གོའི་གྲོང་ཁྱེད་ཅན་ཀྱི་བསྐྱར་ཚད་ ༤༤% ནས་ ༤༠%
བར་འཕམ་རྒྱུ་ཡིན་ཞིང་། ཁྱུ་ནག་སྐྱམས་ཆེན་པོའི་ཞིང་ལས་མི་གྲངས་མང་ཤོས་
ཡིན་པའི་སྤྱི་ཆོགས་ཀྱི་ནམ་པ་དེར་འགྱུར་ལྷོག་ཐེབས་ཏེ་གྲོང་ཁྱེད་དང་གྲོང་རྒྱུ་
ཅན་ཀྱི་མི་གྲངས་མང་བའི་སྤྱི་ཆོགས་ཤིག་དུ་འགྱུར་རྒྱུ་རེད།^[༡]

[༡] <http://zh.wikipedia.org/wiki/གྲུང་གོའི་གྲོང་ཁྱེད་དང་གྲོང་རྒྱུ་ཅན་ཀྱི་བསྐྱར་ཚད> ཅས་པའི་ནང་།

བོད་ཀྱི་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་ཏུ་སྒྲུབ་པའི་ཐོག་ཀྱི་མཛུགས་སྐྱུ་བྱས་པའི་མཛུགས་སྐྱུ་ལྟ་བུ་ཡིན་པའི་གྲོང་ཁྱེར་གྱི་

རྒྱུ་ལོགས་སུ་སྤྱི་ཚོགས་འགལ་ལྷན་དང་གནད་དོན་ཉིན་རེ་བཞིན་རེ་མང་དུ་འགྲོ་བཞིན་ཡོད་པ་རེད། དཔེར་ན། དེ་ལྟ་བུ་ནི་གཞུང་གིས་གྲོང་ཁྱེར་ཅན་དུ་སྒྱུར་ཆད་མཁོགས་དྲགས་པས། དེ་ཡང་མིག་སྔའི་ GDP འཕར་ཆད་ཀྱིས་གྲོང་ཁྱེར་ཅན་དུ་ལྷགས་མཐུན་དང་འགྱུར་བ་མིན་པ་དེ་ལ་ངོ་མ་བློ་བྱེད་ཀྱི་མེད་པའི་གནད་དོན་དང་། དེ་བཞིན་སྤྱི་གཞུང་གིས་ཞིང་པའི་ལག་ནས་ས་ཞིང་གོང་ཁེ་པོ་བྱས་ཏེ་ཉོས། ཞིང་པས་གྲོང་ཁྱེར་ཅན་དུ་འགྱུར་བ་ལ་རིན་གོང་ཆུང་བའི་སྒོ་ནས་ས་ཞིང་ཐོན་སྐྱེད་ལེགས་སྒྲིལ་སུ་སྤྱུལ་བ་བཅས་ལ་བརྟེན། མཐུག་མཐར་རྒྱ་ཆེ་བའི་ཞིང་པ་རྣམས་ཀྱིས་གྲོང་ཁྱེར་དུ་སྤྱོད་ཁང་ཉོ་བ་ལ་ཁང་རིན་ཆེས་མཐོ་བའི་སྐྱེད་པོ་ལྷིད་པོ་དེ་ཐོག་སྤྱེད་ཀྱི་མེད་པ་ལ་སོགས་གནད་དོན་གང་མང་ལྟག་བསྟུན་ཡོད་པ་རེད། དེ་ལྟར་གྲོང་ཁྱེར་ཅན་འཛུགས་སྐྱུ་དང་དེའི་མཐུག་འབྲས་ལས་ཐོན་པའི་གནད་དོན་འདི་རྒྱ་ནག་ནང་ལོགས་ས་སྤུལ་ཁོ་ན་མ་ཡིན་པར་རང་རེའི་བོད་ཀྱི་ཡུལ་དུ་དེ་ལས་ཀྱང་འབྱར་དུ་ཐོན་བསྟུན་ཡོད། གཤམ་དུ་བོད་སྤུལ་དུ་གྲོང་ཁྱེར་འཛུགས་སྐྱུ་སྒྲོར་སྒྲིང་ན།

དང་པོ། སྤྱི་ཚོགས་འགལ་ལྷན་གྱི་གནས་ཚུལ།

མིག་སྔར་བོད་སྤུལ་དུ་འཛུགས་སྐྱུ་བྱས་ཐོན་པའི་གྲོང་ཁྱེར་ཁག་བརྒྱ་གཉིས་ཡོད་པ་དང་། དེ་དག་ནི། ལྷ་ས་དང་། གཞིས་ཆེ། ཉིང་ཁྱི། ཆབ་མདོ། ཟི་ལིང་། མཚོ་ཤར། གོར་མོ། གཏེར་ལེན་ལ། སྤྱི་རྒྱུ་མདོ། གཙོ་དང་། སེམས་ཀྱི་ཉི་ཁྲ། དར་ཆེ་མདོ་བཅས་གྲོང་ཁྱེར་བརྒྱ་གཉིས།

སྤྱི་གྲོང་ཁྱེར་ཁག་གི་རྒྱ་ཁྱོད་དང་མི་འབོར་སོགས་ཀྱི་གནས་ཚུལ།^[1]

[1] <http://zh.wikipedia.org>

རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་བོད་ཁུལ་ཁྱེད་ཁྱོད་ཀྱི་འཕྲུལ་སྒྲིག་བྱེད་པའི་དམིགས་ཕྱུག་

(ལྷན་བཀོད་རྟེན་མིག་ལ་གཟིགས།)

བོད་ཁུལ་གྱི་གོང་ཁྲོམ་ཁག་དང་གཞི་རྒྱུ་སྒྲིག་པའི་གནས་ཚུལ། Source: <http://zh.wikipedia.org>

ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་	ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་	ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་	ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་	ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་	ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་	ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་	
ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་	ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་	ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་	ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་	ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་	ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་	ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་	
1	ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་	ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་	3650	29°39'N 91°06' E	1960	29538.90	559423
2	ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་	ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་	3836	29°21'N 89°18' E	2014	182066.26	703292
3	ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་	ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་	1300	26°52'N 98°47' E	2013	114522.31	195109
4	ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་	ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་	2275	36°38'N 101°46' E	1960	7,472	2208708
5	ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་	ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་	2242	36°29'N 102°9' E	2013	13,161	1396846
6	ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་	ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་	2780	36°25'N 94°53' E	1980	120000	215213
7	ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་	ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་	2980	37°22'N 97°21' E	1988	325785	489338
8	ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་	ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་	3000	34°59'N 102°54' E	1996	38521	689132
9	ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་	ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་	3900	28°5'N 93°6' E	2014	108962	657505
10	ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་	ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་	3689	33°0'N 97°5' E	2013	118794	378439
11	ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་	ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་	3380	21°58'N 100°45' E	2014	11613	?
12	ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་	ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་	2560	29°59'N 101°57' E	2013	11800	?

བྱེ་བྲུག་ཁྱེད་ཁྱོད་ཀྱི་འབྲུག་ཁུལ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་

ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་

(2010.10)Source: <http://zh.wikipedia.org> Resident population

ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་	ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་	ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་	ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་	ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་	ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་	ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་	ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་	ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་	ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་	ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་	ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་
ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་	429104	121065	6412	673	375	239	165	161	155	143	931
ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་ ཁྲོམ་གྱི་འབྲུག་ཁུལ་											

ཐོད་གྱི་མིང་ལྷུས་ཉམས་ཞིབ་ཏུ་སྒྲུབ།

ཇི་ལིང་གོང་ཁེར་གྱི་མི་འབོར་དང་མི་སྐུལ་གྱི་གྲུབ་ཚུལ།

ਸ੍ਰੋਤ: ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀਵਨੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀਵਨੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀਵਨੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀਵਨੀ

(2010.11) Resident population

ਸ਼੍ਰੇਣੀ	ਕੁਲ	ਮੁਦੇ	ਮਿੱਥ	ਮਿੱਥ	ਸ਼੍ਰੇਣੀ	ਸ਼੍ਰੇਣੀ	ਸ਼੍ਰੇਣੀ	ਸ਼੍ਰੇਣੀ	ਸ਼੍ਰੇਣੀ	ਸ਼੍ਰੇਣੀ	ਸ਼੍ਰੇਣੀ
ਸ਼੍ਰੇਣੀ	1635217	359138	121667	57521	13701	8505	6395	2346	993	668	2557
ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ %	74.04	16.26	5.51	2.60	0.62	0.39	0.29	0.11	0.04	0.03	0.12
ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ %	---	62.62	21.22	10.03	2.39	1.48	1.12	0.41	0.17	0.12	0.45

གཉིས་པ། ཁྱོད་རམ་ཁུལ་ཡིད་གཞུང་དང་ཁྱོད་ཁྱིམ་ཡིད་གཞུང་པར་གྱི་ཁྱད་པར།

ད་ལྟ་བོད་ཁྲལ་དུ་“ཁྲལ་དོར་གྱིང་འཇུགས་”ཞེས་པའི་ལས་རིམ་ཞིག་སྒྲུབ་བཞིན་པ་
 རེད་ལ། གོང་སྐྱེས་བཞིན་རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་ལས་དོན་དེ་ནི་ཆེས་གལ་གནད་ཅན་
 ཞིག་དུ་འཛིན་གྱི་ཡོད་པ་རེད། སྤྱིར་རྒྱ་ནག་གཞུང་གི་སྲིད་འཛིན་ས་ཁྲལ་གྱི་དབྱེ་
 མཚམས་ནང་གྱིང་བྱེར་ལ་གནས་རིམ་མི་འདྲ་བ་བཞི་འདུག དེ་ཡང་རྫོང་རིམ་པའི་
 གྱིང་བྱེར་དང་། ས་ཁྲལ་རིམ་པའི་གྱིང་བྱེར། ཞིང་ཆེན་རིམ་པའི་གྱིང་བྱེར། ཐད་
 གཏོགས་གྱིང་བྱེར་བཙས་ཡིན་པ་རེད། མིག་སྔར་བོད་ཁྲལ་དུ་རྫོང་རིམ་པ་དང་ས་
 ཁྲལ་རིམ་པའི་གྱིང་བྱེར་མ་གཏོགས་མེད། དེ་བས་ན་རྫོང་དམ་ཁྲལ་སྲིད་གཞུང་དང་
 གྱིང་བྱེར་སྲིད་གཞུང་བར་ཁྱད་བར་གང་འདྲ་ཞིག་ཡོད་དམ་ཞེ་ན།

༡༽ དེ་ཡང་རྫོང་དང་ཁུལ་སྲིད་གཞུང་གི་ལས་དོན་གཙོ་བོ་ནི་ཁིང་ལས་དང་ཕྱགས་
ལས་འཕེལ་རྒྱས་ཡིན་ཁིང་། ཁྱོང་ཁྱེར་སྲིད་གཞུང་གི་ལས་དོན་གཙོ་བོ་ནི་བཟོ་ལས་

གནད་ཆེ་སར་བཞག་སྟེ་དཔལ་འབྱོར་འཕེལ་ཀླས་གཏོང་རྒྱ་རེད།

༡༽ སྲིད་རྒྱུ་འདྲིན་སྤངས་ཐོག་རིམ་པ་སོ་སོའི་སྲིད་གཞུང་གིས་བྱོར་ཁྱེད་སྲིད་གཞུང་ལ་རྒྱབ་སྐྱོར་མང་བ་ཡོད་པ་དང་། རྫོང་དང་ཁུལ་སྲིད་གཞུང་ལ་ཉ་ལམ་དབུལ་སྐྱོར་ཅམ་ལས་མེད་པ།

༡༽ ལྷན་བོད་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་ཁོངས་གཏོགས་སུ་ཁུལ་དང་རྫོང་བཅས་ལ་རང་སྐྱོང་གི་ཐོབ་ཐང་གང་འཚམས་ཡོད་ཅིང་བྱོར་ཁྱེད་དུ་བསྐྱར་རྗེས་བྱོར་ཁྱེད་རང་ལ་དབང་བའི་སྲིད་རྒྱུ་དང་ཐོབ་ཐང་བཅས་ཀྱིས་རང་སྐྱོང་ཐོབ་ཐང་ཡོངས་རྫོགས་ཚུས་བསྐབས་པ་ལྟར་མི་སྣ་བར་འགོ་བཞུགས་ཡོད།

༢༽ ལས་ཁུངས་འཇུགས་སྤངས་ཐད་བྱོར་ཁྱེད་སྲིད་གཞུང་གིས་རྫོང་མ་ཁུལ་སྲིད་གཞུང་ལས་སྲིད་འདྲིན་སྟེ་ཆན་དང་བྱ་གཞག་སྟེ་ཆན་བཅས་གང་ཅིའི་ཐད་ལས་ཁུངས་འཕུལ་བ་གསར་འཇུགས་བྱེད་ཆོག

༣༽ གཞན་དུང་ཆོང་ལས་ནང་འབྲེན་དང་མ་དབུལ་འགྲུག་ཐབས་ཀྱི་ཆ་རྒྱུན་བྱོར་ཁྱེད་སྲིད་གཞུང་ལ་རྫོང་དང་ཁུལ་སྲིད་གཞུང་ལས་གོ་སྐབས་མང་བ་རག་གི་ཡོད་པ་རེད།

༤༽ སྤྱིར་ཀྱང་གོ་སྲིད་གཞུང་གི་ས་ཁོངས་ལམ་ལུགས་ནི་སྤྱི་ལ་དབང་བའི་ལམ་ལུགས་ཡིན་ནའང་བྱོར་ཁྱེད་དུ་ས་ཁོངས་སྤྱིར་ལ་དབང་བའི་ལམ་ལུགས་ལྟ་བུ་ཆགས་ཡོད་ལ། བྱོར་ཁྱེད་སྲིད་གཞུང་གིས་ཁེ་ལས་ཆོགས་པ་དང་མི་སྤྱིར་བཅས་ལ་ས་ཁོངས་ཉ་ཆོང་བྱེད་ཆོག

༥༽ དེ་མིན་རྫོང་དཔོན་དང་རྫོང་རིམ་པའི་བྱོར་ཁྱེད་འགོ་གཙོ་དང་། ཁུལ་སྲིད་གཞུང་གི་འགོ་གཙོ་དང་ས་ཁུལ་རིམ་པའི་བྱོར་ཁྱེད་འགོ་གཙོ་བཅས་བར་གྱི་གནས་རིམ་འདྲ་མཉམ་ཡིན་ནའང་བྱོར་ཁྱེད་གྱི་འགོ་གཙོར་ཐོབ་ཐང་མི་འདྲ་བ་ཡོད་ཚུལ་འདུག

བོད་ཀྱི་མིང་རྒྱུ་ཉམས་ཞིབ་ཏུ་སྒྲུབ་དེ།

གསུམ་པ། བོད་ཏུ་གྲོང་ཁྱིམ་འཛུགས་སྒྱུ་བྱེད་དགོས་པའི་རྒྱ་མཚན།

དཔལ་འབྱོར་གྱི་ཆོག་མཆོག་འཕེལ་རྒྱས་ཀྱི་ཡོལ་བའི་འག་མདོན་གྱི་ཕྱ་རྒྱ་དོན་
དངོས་ཀྱི་དམིགས་ཡུལ་གསུམ།

- བོད་ཏུ་རྒྱ་རིགས་ཕོན་ཆེ་གནས་སྤོང་དང་གཞིས་ཆགས་སྒྱ།
- བོད་ཀྱི་ཐོན་ལྷན་ཉམས་འཕྲོག་བྱ་རྒྱ།
- བོད་མི་རིགས་མཁྱེགས་སུ་མཛུངས་བསྐྱར་(Assimilation 同化) བྱ་རྒྱ།
རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་རྟག་ཏུ་“འཕེལ་རྒྱས་ནི་བདེན་དོན་དོ་མ་ཡིན”(发展
才是硬道理 Development is absolute principle) ཞེས་བཤད་བསྐྱད་ཡོད་པ་
རེད། ཉེ་བའི་ལོ་འགའི་རིང་རྒྱ་དམར་གྱིས་རྩ་དོན་དང་ལངས་ཕྱོགས་དེ་བཟུང་ནས་
བོད་ཁུལ་ཏུ་དཔལ་འབྱོར་གྱི་ཆོག་མཆོག་འཕེལ་རྒྱས་བཏང་དང་གཏོང་བཞིན་པ་རེད།
དཔེར་ན། བོད་ཏུ་གཞུང་ལམ་དང་ལྷགས་ལམ་འཛུགས་སྒྱུ་། བོད་ཏུ་གནམ་གུ་ཐང་
འཛུགས་སྒྱུ་། བོད་ཏུ་ཆུ་རགས་འཛུགས་སྒྱུ་། བོད་ཏུ་དམག་དོན་འཛུགས་སྒྱུ་། དེ་
བཞིན་བོད་ཏུ་གྲོང་ཁྱིམ་གསར་སྒྱུ་ལ་སོགས་འཛུགས་སྒྱུ་གི་ནམ་གངས་ཆེ་ཆུང་
གངས་ཀྱིས་མི་ལང་བ་ཡོད།

དེ་ཡང་ ༡༩༩༩ ལོར་བོད་མདོ་སྐད་སྐད་སྐད་ཀྱི་མཆོག་གོང་ཁྱིམ་དང་སྒྱེ་
རྒྱ་མདོ་གོང་ཁྱིམ་གཉིས་གསར་འཛུགས་བྱས། ༡༩༩༩ ལོའི་ཟླ་ ༦ ཆེས་ ༡༤ ཉིན་
རྒྱལ་སྤྱི་ལྷན་ཁྲིམས་ཁང་གིས་བོད་དབུས་གཙང་ས་ཁུལ་གྱི་གཞིས་ཀ་ཅེའི་ས་ཁུལ་
སྤྱི་འཛིན་དབུ་མཚམས་ཕྱིར་འཐེན་བྱས་ཏེ་གཞིས་ཀ་ཅེ་ནི་ས་ཁུལ་རིམ་པའི་གྲོང་
ཁྱིམ་དུ་བསྐྱར་སྒྱུ་འོག་མཚན་སྤྲད། ༡༩༩༩ ལོའི་ཟླ་ ༡༠ ཆེས་ ༡༠ ཉིན་རྒྱལ་སྤྱི་
ལྷན་ཁྲིམས་ཁང་གིས་ཀྱང་བོད་མདོ་སྐད་ཆབ་མདོ་ས་ཁུལ་ཡང་ཕྱིར་འཐེན་བྱས་ཏེ་ཆབ་

ཁྱ་ནག་གཞུང་གིས་བོད་ཁུལ་དུ་གྲོང་ཁྱིམ་འཛུགས་སྐྱོད་བཞེད་པའི་དམིགས་ཀྱིས་

མདོ་གྲོང་ཁྱིམ་དུ་བསྐྱར་པའི་ཆོག་མཆན་སྤྲད་འདུག། ༢༠༡༤ ལོའི་ཟླ་ ༡༢ ཆེས་ ༡༤
ཉིན་ནང་སྲིད་ཕུན་ཡིས་ཆོག་མཆན་སྤྲད་དེ་སེམས་ཀྱི་ཉི་ཟླ་རྫོང་ཡང་གྲོང་ཁྱིམ་དུ་
བསྐྱར། ༢༠༡༥ ལོའི་ཟླ་ ༩ ཆེས་ ༡ ཉིན་ནང་སྲིད་ཕུན་ཡིས་ཆོག་མཆན་སྤྲད་དེ་
དར་ཅེ་མདོ་གྲོང་ཁྱིམ་དུ་བསྐྱར། དེ་རྗེས་ཅུང་མ་འགོར་བར་ཉིང་ཁྲི་ཡང་གྲོང་ཁྱིམ་
དུ་བསྐྱར་རྒྱ་བྱས་འདུག། དེ་ལྟར་ལོ་གཉིས་ལྷག་གི་ནང་བོད་ཁུལ་དུ་གྲོང་ཁྱིམ་ ༨
གསར་འཛུགས་བྱས་འདུག། ལོ་འདིའི་ཟླ་ ༦ པའི་ཟླ་སྟོད་དུ་ཁྱ་ནག་ཆོང་དོན་ཕུན་
དང་། ཕྱི་འབྲེལ་ཕུན། རྒྱལ་ཁབ་འཕེལ་སྐྱར་ཁྱུ་ལྷན་སྐོས་ཀྱིས་བོད་ཀྱི་ཉེ་གནས་
ལྷ་ས་གྲོང་ཁྱིམ་དང་གཞིས་ཅེ་གྲོང་ཁྱིམ་གཉིས་རྒྱལ་ཁབ་རིམ་པ་དང་ས་ཁོངས་རིམ་
པའི་འཁོར་རྒྱུག་མཆོམས་ཆོག་གས་གྲོང་ཁྱིམ་ཁག་གི་ནང་བཞག། དེ་ཐོག་ནས་བོད་
འདི་ཉིད་ཨེ་ཤེ་ཡ་ལྟ་མའི་རྒྱལ་ཁབ་ལ་ཕྱོགས་ནས་སློ་མོ་འབྱེད་པའི་འགྲིམ་འགྲུལ་
ཀྱི་ཉེ་གནས་ཤིག་ཡིན་པ་དང་“རྒྱུད་གཅིག་ལམ་གཅིག”གི་འཛུགས་སྐྱོད་ནང་ཁུས་
པ་འདོན་སྤེལ་བྱེད་ཐུབ་རྒྱ་མཛོད་ཡོད།^[༡] ཅེས་བཤད།

སྤྱིར་དཔལ་འབྱོར་སྤྱི་ཆོག་ས་འཕེལ་རྒྱས་དང་གྲོང་ཁྱིམ་གསར་སྐྱོད་ཞེས་
པ་ནི་སྤྱི་འགོ་པལ་མོ་ཆེ་ལ་མཆོན་ན་ཆེས་ཡིད་དབང་འཕྲོག་པའི་གཏམ་ཞིག་ཡིན།
འོན་ཀྱང་རང་རེའི་བོད་མི་རིགས་ལ་མཆོན་ན་དེ་ནི་སྤྱི་ཁྲིའི་ཁ་ཡི་སྤང་ཅི་རང་ཡིན།
ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། ཁྱ་ནག་གཞུང་ཕྱོགས་ཀྱིས་བརྗོད་སྐད་སྤྲད་ན། བོད་ཁུལ་དུ་ས་
ཁུལ་ཕྱིར་འཐེན་དང་གྲོང་ཁྱིམ་གསར་འཛུགས་ཞེས་པ་དེ་ནི་ས་ཁུལ་གྱི་མི་གྲངས་
མང་དུ་སོང་བ་དང་། ཞིང་པའི་ཐེམ་ཐོ་མིན་པའི་མི་འབོར་སྤྱིའི་མི་འབོར་གྱི་ ༡༥%
ལས་མང་བ་ཆགས་བསྐྱད་པ། GDP བརྗོད་མས་གྲངས་བསྐྱར་ཚད་གང་འཆོམས་
ཚད་མཐོ་བ་ཡོད་པ། དེའི་ནང་བཟོ་ལས་ཐོན་རྫས་རིན་ཐང་ ༡༠% ཡན་ཡོད་ན་
གྲོང་ཁྱིམ་དུ་སྐྱར་གྱི་ཡོད་པ་རེད། དེ་བཞིན་བོད་ཀྱི་ས་ཁུལ་ཡར་རྒྱས་སུ་གཏོང་ཆེད་

[༡] ༢༠༡༥ ལོའི་ཟླ་ ༦ ཆེས་ ༡༩ ཉིན་གྲུང་གོའི་བོད་ཀྱི་གསར་འགྱུར་དྲ་རྒྱུག་ནས།

བོད་ཀྱི་སྲིད་བྱུས་ཉམས་ཞིབ་ཏུ་སྒྲུབ་ཤིང་།

སོགས་ཡིན་ཟེར། དེར་བྱི་ངོས་ནས་བལྟས་ན་དམངས་ལ་ཕན་པའི་སྲིད་ཏུས་ཤིག་
དང་འདྲ། ཡིན་ནའང་དོན་དངོས་ཐོག་དེ་དམིགས་ལྟུང་གཞན་སྐབ་བྱེད་ཁག་འདོག་
ས་ཞིག་ཡིན་པ་ལས་བོད་རིགས་ནམས་ལ་ཕན་ཐོགས་པའི་ཆ་ཉ་ཅང་ཉུང་།

བོད་ཁུལ་དུ་གྲོང་ཁྱིམ་གསར་འཛུགས་ཏེ་དཔལ་འབྱོར་སྤྱི་ཚོགས་འཕེལ་
རྒྱས་ཀྱི་ཡོལ་བའི་འོག་བོད་ནང་རྒྱ་རིགས་སོན་ཆེ་གནས་སྡོད་བྱེད་ཐབས་ཡིན། དེ་
ཡང་གོང་གསལ་རྫོང་ཅམ་ཁུལ་སྲིད་གཞུང་དང་གྲོང་ཁྱིམ་སྲིད་གཞུང་བར་གྱི་ཐོབ་
ཐང་མི་འདྲ་བར་བརྟེན་ནས། བོད་ཀྱི་ས་ཁུལ་དུ་གྲོང་ཁྱིམ་གསར་འཛུགས་བྱས་ན་
བོད་དུ་རྒྱ་རིགས་གནས་སྡོད་བྱེད་པར་གོ་སྐབས་ཀྱང་མང་བ་ཡོད་པ་རེད། དཔེར་ན།
གྲོང་ཁྱིམ་སྲིད་གཞུང་གི་ལས་དོན་གཙོ་བོ་བཟོ་ལས་ཡིན་པས་བོད་མི་ ༩༩% ཡིས་
ཞིང་ལས་དང་ཕྱགས་ལས་མ་གཏོགས་བཟོ་ལས་བྱེད་ཤེས་ཀྱི་མེད་པ་དང་། ༡% ཅམ་
གྱིས་བཟོ་ལས་ཤེས་ཀྱི་ཡོད་རུང་དེ་ནི་ལག་ཤེས་བཟོ་ལས་ཅམ་ལས་གཞི་རྒྱ་ཆེན་
པོའི་དེང་རབས་ཅན་གྱི་བཟོ་ལས་ཤེས་ཀྱི་མེད་པས། ལས་བཟོ་པའི་དགོས་མཁོར་
ཁ་གཡར་ནས་རྒྱ་རིགས་འབོར་ཆེན་བོད་ནང་དུ་གནས་སྡོད་བྱེད་རྒྱ་དང་། རིམ་པ་སོ་
སོའི་སྲིད་གཞུང་གིས་གྲོང་ཁྱིམ་སྲིད་གཞུང་ལ་རྒྱབ་སྐྱོར་གང་མང་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པ་
དེས་ཀྱང་རྒྱ་རིགས་བོད་ཀྱི་གྲོང་ཁྱིམ་ཁག་དུ་གནས་སྡོད་པ་ལའང་དམིགས་བསལ་
གཟིགས་སྐྱོང་ཡོད་པ་རེད། དེ་བཞིན་གྲོང་ཁྱིམ་སྲིད་གཞུང་ལ་ལས་ཁུངས་འཕྲོལ་བ་
གསར་འཛུགས་བྱེད་ཆོག་པ་དེའི་ལྷོང་རྒྱ་རིགས་བོད་ཀྱི་གྲོང་ཁྱིམ་ཁག་དུ་གནས་སྡོད་
པ་ལ་ལས་ཁུངས་གང་མང་གསར་འཛུགས་བྱས་ཏེ་རྒྱ་མི་ནང་འདྲེན་བྱེད་ཆོག་གྲོང་
ཁྱིམ་སྲིད་ཀྱི་གོང་སྐྱོད་བཞིན་ཆོང་འདྲེན་མ་འགྲུག་གི་ཆ་རྒྱུན་མང་བ་ཡོད་སྐབས། རྒྱ་
ནག་ནང་ལོགས་ས་ཁུལ་གྱི་ཆོང་པ་བོད་ཀྱི་གྲོང་ཁྱིམ་ཁག་དུ་དཔེར་ན་གཞིས་རྩེ་
གྲོང་ཁྱིམ་ལྟ་བུའི་ནང་ཉེ་ཉེ་དང་། ཉེ་ཉུང་། ཉེ་ལུང་ཅང་། ཅི་ལིན་སོགས་གྲོང་
ཁྱིམ་དང་ཞིང་ཆེན་ཁག་གི་རྒྱ་མི་དང་ཆོང་པས་ཁེངས་བསྐྱེད་ཡོད་པ། དེ་བཞིན་

ཆབ་མདོ་གྲོང་ཁྱིམ་དུ་ཐེན་ཅིན་དང་། ལུང་ཆེན། སི་ཁྲོན་སོགས་ཀྱི་རྒྱ་མི་དང་ཆོང་
པས་གནས་ཆགས་བསྐྱད་ཡོད།

གཞན་དུང་བོད་དུ་གྲོང་ཁྱིམ་གསར་འཛུགས་བྱས་ཐེས་རྒྱ་རིགས་བོད་དུ་
གནས་སྡོད་བ་ལ་སྡོད་དང་མི་འབྲས་ཁག་ནི། བོད་ཀྱི་གྲོང་གསེབ་ག་གེ་མོ་ཞིག་ལ་རྒྱ་
མི་གནས་སྡོད་ན་ས་གནས་བོད་ཀྱི་ཡུལ་མི་རྣམས་ཀྱིས་ངོ་སྤྲོད་བྱེད་དེས་ཡིན། བོད་
དུ་གྲོང་ཁྱིམ་གསར་སྐྱོད་བྱས་ཏེ་དེའི་ནང་དུ་རྒྱ་མི་གནས་སྡོད་བྱས་ན་དེར་ངོ་སྤྲོད་
བྱེད་རྒྱུ་ཕར་ཞོག ཐ་ན་བོད་རིགས་རྣམས་ཀྱིས་གནས་ཚུལ་ཤེས་རྟོགས་ཀྱང་བྱེད་
དགའ། བྱངས་ཀྱི་ཆ་ནས་བཤད་ན་འང་གྲོང་ཁྱིམ་དུ་གནས་སྡོད་བེད་གསེབ་ལས་
ལྷལ་མང་པོ་སྡོད་ཐུབ། གནས་སྡོད་མཁན་ཀྱི་ཆ་ནས་བཤད་ན་བོད་ཀྱི་གྲོང་གསེབ་ཆ་
རྒྱུན་སྡོད་བའི་ནང་གནས་སྡོད་བ་ལས་གྲོང་ཁྱིམ་ཆ་རྒྱུན་ཡག་པོ་ཡོད་པའི་ནང་གནས་
སྡོད་བྱེད་རྒྱུ་དགའ། ད་ཆ་བོད་ཀྱི་གྲོང་ཁྱིམ་ཁག་དུ་རྒྱ་མི་གནས་སྡོད་པའི་གཞི་
བྱངས་གསལ་པོ་ཞིག་ང་ཚོས་ཤེས་ཐབས་མ་བྱུང་ན་འང་། གང་ལྟར་བོད་ཀྱི་གྲོང་ཁྱིམ་
ཁག་ནི་དོན་དངོས་ཐོག་རྒྱ་མི་རིགས་ཀྱི་གྲོང་ཁྱིམ་ཞིག་ཆགས་ཡོད་པ་མིག་མཐོང་
ལག་ཟིན་གྱི་གནས་ཚུལ་ཡིན།

དེ་ནས་གྲོང་ཁྱིམ་གསར་འཛུགས་བྱས་ཏེ་བོད་ཀྱི་ཐོན་ཁུངས་ཉམ་འཛོལ་
རི་ལྟར་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་ཅེ་ན། དེ་ཡང་གང་དུ་གྲོང་ཁྱིམ་ཡོད་ན་དེ་ཡི་ཉེ་འཁོར་གྱི་ཐོན་
ཁུངས་རྣམས་བྱ་ཆས་སྡོད་བཞིན་རྒྱུ་གི་ཡོད་པ་ནི་ཆོས་ཉིད་ཡིན། བོད་
དུ་གྲོང་ཁྱིམ་གསར་འཛུགས་བྱས་པར་བརྟེན་བོད་ཀྱི་རང་བྱུང་ཐོན་ཁུངས་རྣམས་
ཀྱང་གནས་ཚུལ་དེ་ལས་མ་འདས། གོང་གསལ་ལྟར་གྲོང་ཁྱིམ་གྱི་ས་ཆ་སྤྱིད་གཞུང་
གིས་ཁེ་ལས་ཆོགས་པ་དང་མི་སྡེའི་ལ་འཆོང་ཆོག་པ་དང་། དེ་བཞིན་གྲོང་ཁྱིམ་
ཁོངས་གཏོགས་ཀྱི་རྫོང་ཁག་རྣམས་ལ་མི་རིགས་རང་སྤྱོད་ས་ཁུལ་གྱི་ཐོབ་ཐང་མེད་
པ་ཆགས་ཡོད། དཔེར་ན། གཞིས་ཀ་ཆེ་གྲོང་ཁྱིམ་ཁོངས་གཏོགས་ཀྱི་རྣམ་སྤྱིང་དང་།

བོད་ཀྱི་མིང་རྒྱུ་ཉམས་ཞིབ་ཏུ་སྒྲུབ་པའི་དཔེ་བཅུ་གཉིས་

ཀྲུལ་ཅེ། ས་སྐྱ། ལྷ་ཅེ། ས་དགའ། བཞད་མཐོང་སྒོན། གམ་པ། གྲོ་མོ་སོགས་རྫོང་ཁག་
༡༥ དང་། ཆབ་མདོ་གོང་ཁྱེར་ཁོངས་གཏོགས་ཀྱི་འཛོམས་པ་དང་། གོ་འཛོ། རི་བོ་
ཆེ། རྟེན་ཆེན། བྲག་གཡམ། ལྷོ་རོང་། སྤུངས་ཁམས། དཔལ་འབར་སོགས་རྫོང་ཁག་
༡༠ དང་། དེའི་རྟེན་ལྷ་ས་གོང་ཁྱེར་ཁོངས་གཏོགས་ཀྱི་ལྷན་གྲུབ་རྫོང་དང་། འདམ་
གཞུང་། ལྷོ་ལུང་བདེ་ཆེན། མལ་གྲོ་གུང་དཀར་སོགས་རྫོང་ ༥ དང་། ཉིང་ཁྱི་གོང་
ཁྱེར་གྱི་ཁོངས་གཏོགས་སུ་གོང་པོ་རྒྱ་མདའ་དང་། སྤུངས་སྤིང་། མེ་ཏོག་རྩ་ལུལ་སོགས་
རྫོང་ ༦ རྟེན་བསྐྱེད་མས་རྫོང་ཁག་ ༤༠ རྒྱུ་ཁོངས་ཀྱི་ས་ཁོང་རྩམས་གཏེར་འདོན་ཁེ་ལས་
དགའ་ལྷོང་ཁྱེར་སྤིང་གཞུང་གིས་གང་འདོད་འཛོང་ཆོག་ དེ་ལྟར་བོད་ཀྱི་གསེར་
གཏེར་དང་། ཟངས་གཏེར། ཁིར་ལྷགས། ཆ་ལ་དཀར་པོ་སོགས་གྲགས་ཅན་གཏེར་
རྩིས་དག་དང་། རྒྱུ་ཐོན་ཁུངས། སྒོག་རྒྱས་སོགས་ཐོན་ཁུངས་སོགས་ཐད་ཀར་
རྒྱ་མེད་ལག་ཏུ་ཤོར་རྒྱ་ཡིན་ཞིང་། བརྗོད་ཚུལ་ལྟར་ན་རྒྱ་དམར་གཞུང་གིས་ཆབ་
མདོ་གོང་ཁྱེར་ཏུ་བསྐྱར་བའི་དམིགས་ལུལ་གཙོ་བོ་“རྒྱ་བསྒོག་ཤར་འབྲེན”ཀྱི་ཆེད་
དང་། གཞིས་ཅེ་གོང་ཁྱེར་ཏུ་བཟོ་བ་དེ་རྒྱ་བལ་འབྲུག་གསུམ་གྱི་མཐའ་མཆོམས་ས་
ཁུལ་སྤར་ལས་ལྷག་པར་སྤུངས་སྤིང་འཕེལ་རྒྱས་ཡོང་ཆེད་ཡིན་ཟེར། དེ་བཞིན་བོད་
ཁུལ་ཏུ་གོང་ཁྱེར་གསར་འཛུགས་བྱས་པ་དང་བོད་ཀྱི་གཏེར་རྩིས་ཁོ་ན་མ་ཡིན་ལ།
བོད་འབྲོག་ཁུལ་གྱི་ཤ་དང་། མར། བལ། ཀོ་བའི་རིགས། ཅ་ཆེ་བའི་སྤུན་རྩིས་
སོགས་ཀྱང་ས་ཆ་དེ་གར་དུ་བཟོ་བྲལ་གསར་འཛུགས་བྱས་ཏེ་ལས་སྒྲོན་བྱེད་རྒྱ་
རེད། དེ་ཡང་བོད་རང་སྤྱོད་ལྗོངས་ཀྱི་ཏང་ལྷན་རྒྱུ་ཅི་གཞིན་པ་སྤུ་ཡུན་ཅི་ཡིས།
“ཁོང་ཆོས་གཞིས་ཅེ་དང་ཆབ་མདོ་གོང་ཁྱེར་གཞིས་ཀྱི་དཔལ་འབྱོར་ལམ་ལུགས་
ཀྱི་སྒྲུལ་གཞིར་འགྱུར་བ་བཏང་སྟེ་སྤུངས་ཁམས་ལྷག་པར་ཐོན་ཁུངས་བཀོ་བཤའ་རྒྱག་
དགོས་”^[༥]ཞེས་བཤད་འདུག དེ་ལྟར་ན་རྒྱུ་ཐོན་པའི་ཕྱ་སྤྱོད་འདི་དག་བོད་ཀྱི་རང་བྱུང་ཐོན་

[༥] གཞིས་ཀ་ཅེ་དང་ཆབ་མདོ་གོང་ཁྱེར་གསར་འཛུགས་བྱས་པའི་ཆོགས་འདུའི་ཐོག་

ཁུངས་ཅམ་མ་ཟད། བྱོང་ཁྱེད་འཇུགས་སྐྱུན་བྱས་ནས། ཐ་ན་ས་ངོས་ཐེག་ཆད་ལས་
བཀལ་ཏེ་སྤྱི་ཁམས་ཁོར་ལྷག་ལའང་གཞོན་སྟོན་ཆབས་ཆེན་ཐེབས་ངེས་ཡིན།

དེ་བཞིན་བྱོང་ཁྱེད་གསར་འཇུགས་ཀྱིས་བོད་རིགས་མཚུངས་སྤྱར་ཐད།
ཀླུ་ནག་གཞུང་གིས་དབང་སྤྱར་འོག་རང་སྟོང་བྱོང་ཁྱེད་ཞེས་པའི་ལམ་ལུགས་
མེད། དེར་བརྟེན་བོད་ཁུལ་གྱི་བྱོང་ཁྱེད་ཁག་དང་དེའི་ཁྱབ་ཁོངས་ནང་ཡོད་པའི་
བོད་མི་རྣམས་ལ་གངས་ཉུང་མི་རིགས་ཟེར་བ་དང་རང་སྟོང་གི་སྐོབ་ཐང་བཅས་ནི་
ཐད་དེ་འཇུག་ཆོན་བཞིན་ཡལ་འགོ་བ་རེད། དེ་བཞིན་བོད་མི་རིགས་ཀྱི་སློབ་ཚར་
སྤྱར་པའི་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་རིག་གནས་ནི་དང་རབས་བྱོང་ཁྱེད་གསར་འཇུགས་
ཀྱི་སྐབས་སྐྱུན་ཁོད་ཅམ་སྤྱི་ལྷགས་པས་བྱོང་བ་ལྟར་གཙོ་སྐྱུན་སྤྱི་རིག་གནས་ཀྱི་
གཞོན་ལྷགས་ཆེན་པོའི་འོག་ཡུད་ཅམ་རིང་གར་སོང་ཆ་མེད་དུ་འགོ་སྤྱོད་ཀྱི་སྤྱི་
སྤྱོད་ཀྱི་དབང་སྤྱར་འོག་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་རིག་གཞུང་ནི་སྐོབ་མཐའ་
བར་གསུམ་དུ་དམངས་ཁོད་ཀྱི་སྤྱི་ཆད་ལས་གོང་འཕེལ་བྱེད་བཅུག་གི་མེད། དེའི་
སྤྱི་བོད་ཁུལ་དུ་བྱོང་ཁྱེད་གསར་འཇུགས་བྱས་ནས་སྤྱི་རིགས་སྐོབ་ཆད་རྩོལ་བ་ལྟ་
བུ་བོད་དུ་གནས་སྤོས་ཏེ། བོད་ཀྱི་སྤྱི་ཆོགས་ནང་དཔལ་འབྱོར་འཇུགས་སྐྱུན་ཁྱབ་
ཁོངས་ཀྱི་ཆོང་པ་དང་། ཤེས་ཡོན་རིག་གནས་ཁྱབ་ཁོངས་ཀྱི་ལས་བྱེད་པ་དང་འགོ་
ཁྲིད་པ་སོགས་བོད་རིགས་ཁོད་ཀྱི་སྤྱི་ལྷན་ཅེ་གས་རྣམས་དང་པོར་སྤྱི་སྤྱོད་ཀྱི་
བྱོང་དུ་འཆོ་བ་སྤྱི་ལྷན་སོང་སྤྱི་ཆོད་མི་རབས་གཉིས་པའི་སྤྱི་ནས་བཟུང་སྤྱི་
མི་རིགས་ཆགས་སྤྱི་གཏན་འཁེལ་ཡིན། དཔེར་ན། ཟླ་ལིང་བྱོང་ཁྱེད་བོད་རིགས་
གང་འཆམས་ཡོད་པ་དེ་ཆོད་སྤྱི་ལྷན་རྣམས་ལ་སྤྱི་སྐད་ཡིག་གི་སྐོབ་སྤྱོད་མ་གཏོགས་
མི་རིགས་རང་གི་སྐད་ཡིག་སྤྱི་སྤྱོད་སྤྱོད་མེད་པ་རེད།^[4] ལྟ་བུ་བྱོང་ཁྱེད་དུ་
སྤྱི་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་སྐོབ་སྤྱོད་ཡོད་ཀྱང་བོད་སྐད་ཡིག་གི་སྐོབ་ཆད་མིང་ཅམ་ལས་

[4] གནད་དོན་འདི་བཅོན་ཕྱི་ལས་བྱེད་བསྟོད་པའི་ལྷན་སྐྱོང་སྤྱི་ལྷན་ཁག་ཁག་ནང་ཡོད་པའི་བོད་རིགས་རྣམས་
ལའང་ལྷག་བསྐྱད་ཡོད།

བོད་ཀྱི་མིང་བྱུང་ལྗང་ལྟུང་ཞིབ་ཏུ་སྒྲུབ་པའི་དཔེ་བཞུགས་

མེད། ཡོད་ཀྱང་སློབ་སྦྱོང་བྱེད་མཁན་ཡང་དགོན། རྒྱ་མཚན་ནི་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ལ་སྦྱངས་འབྲས་ག་འདྲ་ཡག་པོ་ཡོད་ཅུང་ཉ་ལས་ན་དགེ་རྒྱན་ཞིག་གི་ལས་ཀ་མ་གཏོགས་གཞན་རག་དག་ཤ། དེར་བརྟེན་བོད་རིགས་ཀྱི་གོང་ཁྱེད་སློབ་མ་རྣམས་ཀྱིས་རྒྱའི་སྐད་ཡིག་སློབ་སྦྱོང་བྱེད་པ་ལས་བོད་རང་གི་སྐད་ཡིག་སྦྱང་རྒྱ་འདོད་པ་མེད་ལ། མི་རིགས་ཀྱི་སྐད་ཡིག་སྦྱང་བསྐྱེད་ན་མ་འོངས་པར་སྟོ་མི་རག་པའི་ཉེན་ཁ་ཡོད་ཟེར། ད་ལྟ་ཕྱི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་གོང་ཁྱེད་ཁག་ཏུ་ཡོད་པའི་བོད་རིགས་ཀྱི་བྱིས་པ་དག་འདི་ག་རྒྱ་རམ་ས་ལར་ཡོང་ནས་“ངས་བོད་སྐད་རིང་པོ་བཤད་ཤེས་ཀྱི་མེད”ཟེར་བ་བཞིན་བོད་ཕྱི་ནང་གཉིས་ཀྱི་གོང་ཁྱེད་དུ་གནས་པའི་བོད་རིགས་བྱིས་པ་རྣམས་ཀྱིས་མ་འོངས་པར་བོད་སྐད་ཐུང་ཐུང་ཡང་བཤད་མི་ཤེས་པའི་ཉེན་ཁ་ཡོད་རྒྱ་དུས་ཆོད་སྔ་ཕྱི་ཅམ་མ་གཏོགས་གཏན་འཁེལ་བ་ལྟ་བུ་རེད། དེ་ལྟར་རྒྱ་དམར་གཞུང་གིས་བོད་ཁྱུ་དུ་གོང་ཁྱེད་འཇུགས་སྐྱབ་ཀྱི་ཐབས་མཁས་པའི་སྟེང་བོད་རིགས་མཚུངས་སྒྱུར་བྱེད་བཞིན་པ་རེད།

ཡང་གཅིག་བཤད་ན། བོད་ཀྱི་ལྷ་ས་གོང་ཁྱེད་གཙོ་བྱས་པའི་བོད་རིགས་སློབ་མ་སྦྱངས་འབྲས་ཕུལ་བྱུང་ཅན་རྣམས་ལོ་རེ་བཞིན་མར་རྒྱ་ནག་ནང་ལོགས་ས་ཁུལ་ཀྱི་གོང་ཁྱེད་ཁག་ཏུ་སློབ་གཉེར་ཆེད་གཏོང་གི་ཡོད་པ་རེད། མིག་སྔར་རྒྱ་ནག་རྒྱལ་ཡོངས་སུ་པེ་ཅིན་དང་། ཡུང་ཅའེ། ཀོང་ཏུང་སོགས་ཞིང་ཆེན་དང་། རང་སྤྱོད་ལྗོངས། གོང་ཁྱེད་བཅས་ཁག་ ༡༡ ནང་གི་སློབ་འབྲིང་ ༡༢ ཀྱིས་ནང་སའི་བོད་ལྗོངས་འཛིན་གྲུབ་ཐུགས་ཡོད་པ་དང་། ཡུང་ཅའེ་རྒྱ་ཏན་སློབ་ཆེན་གྱི་ཁོངས་གཏོགས་སློབ་འབྲིང་སོགས་མཐོ་རིམ་སློབ་འབྲིང་ ༥༤ གིས་བོད་ཀྱི་སློབ་མ་བསྐྱུ་གི་ཡོད་པ་དང་། ཀོང་ཀྲོའུ་གོང་ཁྱེད་ཀྱི་འཕྲོད་བསྟེན་སློབ་གྲྭ་སོགས་འབྲིང་རིམ་ཆེད་ལས་སློབ་གྲྭ་ ༤༤ ཡིས་བོད་ཀྱི་འབྲིང་རིམ་ཆེད་ལས་འཛིན་གྲུབ་ཐུགས་ཡོད་པ་དང་། པེ་ཅིན་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོ་དང་ཆིང་ཏུ་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོ་སོགས་སློབ་ཆེན་ ༡༢༠ ལྟག་གིས་

ནང་སའི་བོད་ལྗོངས་འཛིན་གྲུའི་སློབ་མ་བསྟུ་གི་ཡོད་པ་རེད། ༡༩༥༥ ལོར་ནང་སའི་བོད་ལྗོངས་འཛིན་གྲུ་གཉེར་འགོ་བཙུགས་པ་དང་། ནང་སའི་བོད་ལྗོངས་འཛིན་གྲུའི་སློབ་མ་ཞེས་པ་ཐོག་མར་བོད་རང་སློང་ལྗོངས་ཁོ་ན་ནས་གཏོང་འགོ་བཙུགས་ཡོད་ཀྱང་ད་ལྟ་བོད་ཆོལ་ཁ་གསུམ་ཡོངས་རྫོགས་ནས་གཏོང་བཞིན་ཡོད། མིག་སྡེའི་བར་ནང་སའི་བོད་ལྗོངས་འཛིན་གྲུར་རིམ་རྒྱུ་རྒྱུ་ན་ཐེམ་ཐོ་བོད་ནས་ཡིན་པའི་དམའ་རིམ་སློབ་འབྲིང་གི་སློབ་མ་ ༤༡༡༠༠ དང་། མཐོ་རིམ་སློབ་འབྲིང་གི་སློབ་མ་ ༡༥༩༠༠ བསྟུས་འདུག^[༦] དེ་བཞིན་བོད་དུ་རྒྱ་རིགས་ཀྱི་འགོ་བློན་པ་དང་། ལས་བྱེད་པ། ལག་རྩལ་པ་སོགས་འབོར་ཆེན་རོགས་སྐྱོར་ལ་ཁ་གཡུར་ཏེ་རྒྱ་རིགས་ཡར་གཏོང་དང་བོད་རིགས་མར་འཐེན་བྱེད་བཞིན་པ་རེད་ལ། བོད་རིགས་ཀྱི་ཕུལ་བྱུང་སློབ་མ་རྣམས་རྒྱ་ནག་ནང་འོགས་སུ་བྲིད་ནས་ཡང་ཡང་སེམས་བསྐྱར་(Brainwash 洗脑) བྱས། བོད་ཀྱི་གྲོང་ཁྱེར་ཁག་དུ་བོད་རིཊ་རྣམས་རྒྱའི་གཙོ་རྒྱུན་རིག་གནས་སྤྱིང་སྒྲང་སྐྱེར་བེའུ་འདོགས་ཀྱི་བྱ་ཐབས་འོག་གྲོང་ཁྱེར་ཀྱི་བོད་རིགས་རྣམས་ཀྱི་འཛིག་རྟེན་ལྟ་ཚུལ་དང་། རིན་ཐང་ལྟ་ཚུལ། མི་རིགས་ཀྱི་འདུ་ཤེས། བོད་རིགས་ཀྱི་འཆོ་བའི་གོམས་གཤིས་སོར་ལ་འགྱུར་བ་ཐེབས་ཏེ་རྒྱ་རིཊ་སུ་བསྐྱར་དང་སྐྱར་བཞིན་པ་རེད།

མདོར་ན་བོད་ཁུལ་དུ་གྲོང་ཁྱེར་གསར་འཛུགས་བྱེད་བཞིན་པ་དེ་དཔལ་འབྱོར་གྱི་ཆོགས་འཕེལ་རྒྱས་ཀྱི་ཡོལ་བའི་འོག་བོད་དུ་རྒྱ་མི་གནས་སློང་དང་། བོད་ཀྱི་ཐོན་ལཱ་རྩལ་ལྟ་ཚུལ་འཕྲོག་བོད་རིགས་མཚུངས་སྐྱུར་བཅས་སྒྲར་ལས་རྩེ་མཁྱོགས་དང་། སྒར་ལས་མཐེལ་བྱིན་པ། སྒར་ལས་ཁུས་ལྡན་བྱེད་ཆེད་ཡིན་པ་གཞོན་མི་བ།

[༦] ལྷ་ ༡༠ ཆོས་ ༥ ཉན་ཀྱང་གོའི་བོད་ཀྱི་གསར་འགྱུར་བློ་རྒྱུ་ནས་

བོད་ཀྱི་མི་དུས་ལྔ་པ་ཞིབ་ཏུ་བཤེད་པ།

བཞེད། བོད་ཁུལ་དུ་གྲོང་ཁྱེར་འཛུགས་སྐྱོན་བྱས་པ་དེས་བོད་རིགས་ལྷན་ཁོངས་
རྒྱུ་ལས་ལ་ཐེབས་སྐྱེད་ཀྱི་ཕྱགས་ཀྱིན།

ཡན་པའི་ཆ།

འཛིག་རྟེན་གྱི་བྱ་བ་ཀྱན་ལ་ངོ་བོ་གཉིས་ལྡན་གྱི་རང་བཞིན་ཡོད་གཤིས། བོད་དུ་
གྲོང་ཁྱེར་གསར་འཛུགས་བྱས་པ་དེར་ཡང་བོད་མི་རྒྱུ་ལས་ལ་མཆོད་ན་པན་གཞོན་
གཉིས་ཀྱི་ཆ་ལྡན་ཡོད་པ་རེད། དེ་ཡང་པན་པའི་ཆ། ས་གནས་ཀྱི་ཐོན་ལས(Local
Industrial 本地产业)མང་པོ་ཞིག་གསར་སྐྱེད་བྱེད་ཐུབ། དཔེར་ན། མི་རིགས་ཀྱི་ལག་
ཤེས་བཟོ་ལས་སྐྱ་ཆོག་ཤིང་། བོད་སྐྱེད་ལས་རིགས། མཐོ་སྤང་སྡོ་ལྡང་ཅན་གྱི་བཟའ་
ཆས་ལས་རིགས། རྒྱན་གོས་ལས་རིགས། དུམ་སྒོར་སྡོ་གསེང་ལས་རིགས། ཆོང་ལས་
དར་སྐྱེད། ཡར་ཐོན་མི་རིགས་ཀྱི་རིག་གནས་ལག་རྩལ་ནང་འདྲན་སོགས་བྱེད་ཐུབ་
པའི་པན་ཐོགས་ཡོད། འོན་ཀྱང་འདི་བོད་རིགས་རྒྱུ་ལས་དམིགས་བསལ་གྱི་
ཆོགས་དཔེར་ན་ལས་བྱེད་པ་དང་ཆོང་པ་ཉུང་ཤས་ཤིག་ལ་མ་གཏོགས་པན་ཐོགས་
མེད་པ་གསལ་པོ་ཡིན།

གཞོན་པའི་ཆ།

བོད་དུ་ལྷགས་ལམ་འཛུགས་སྐྱོན་དང་གྲོང་ཁྱེར་འཛུགས་སྐྱོན་ལ་སོགས་སྒྱིར་བཤང་
བཤད་ན་དགེ་བའི་ལས་ཤིག་ཡོན་མོད། བོད་མི་རིགས་ལ་ཁ་ཡོད་ལག་ཡོད་ཀྱི་རང་
སྤྱོད་དབང་ཆ་མེད་པ་ཡིན་ན། འཛུགས་སྐྱོན་དེ་དག་བོད་མིར་པན་པ་ལས་གཞོན་

པའི་ཆ་མང་བ་ཡོད་པ་རེད།

གཅིག་ རྒྱ་བོད་མི་དག་ལ་མི་རིགས་རང་སྤྱོད་གི་ཐོབ་ཐང་ཅུང་ཙམ་ཡོད་ཀྱང་ད་
ལྟ་བུར་བྱེད་ཀྱི་བོད་མི་ནམས་ལ་རང་སྤྱོད་གི་ཐོབ་ཐང་རག་དགའ།

གཉིས། བྱོར་བྱེད་ཀྱི་བོད་མིའི་སྐད་ཡིག་རིག་གཞུང་དང་། ཆོས་ལུགས། ཡུལ་སྲོལ་
གོམས་གཤེས། སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་སྒྲིམ་གཞི་བཅས་ལ་ཐད་དེ་འགྱུར་ལྡོག་ཐེབས་ཀྱི་རེད།

གསུམ། བོད་ཐོས་ཀྱི་བྱོར་བྱེད་འཛུགས་སྐྱོན་བྱས་པ་དེས་བོད་རིགས་ཀྱི་མིར་སྦྱར་
པའི་མཚུངས་བསྐྱར་གྱི་གོམས་སྐབས་འཛུགས་སུ་འགྲོ་བ་མ་ཟད། མི་འབོར་འཕེལ་
ཀློང་ལའང་བྱོར་གསེབ་ལས་ལྷག་པའི་བཀག་སྡོམ་ཐེབས་ཀྱི་རེད།

བཞི། བོད་ཀྱི་བྱོར་བྱེད་ནང་བཟོ་སྐྱེད་གསར་འཛུགས་བྱས་ཏེ་བོད་ཀྱི་རྩ་ཆེ་བའི་གཏོར་
རྒྱུ་དང་ཞིང་ཕྱགས་ལས་ཀྱི་ཐོན་རྒྱུ་ནམས་ཐད་ཀར་ལས་སྒྲུབ་དང་རྒྱ་ལས་ལྷག་
པར་སྒྲིག་འདོན་སོགས་བྱེད་ཀྱི།

ལ། བོད་ནང་བྱོར་བྱེད་གསར་སྐྱོན་དང་བསྐྱེད་འཛུགས་སྐྱོན་སྤྱི་ཚོགས་གཙོ་བྱས་
པའི་མིའི་བྱེད་སྒོ་ཡང་འཛུགས་ཀྱི་ཉམས་ཞན་སྒོ་བས་ཅུང་གི་སྦྱོར་
ཁམས་ཁོར་ལུག་ལ་གཞོན་སྒྲིབ་ཆ་བས་ཆེན་ཐེབས་ཀྱི།

དྲུག་ བོད་རིགས་ནམས་ལ་བྱོར་བྱེད་ཀྱི་ལས་ཁུགས་སྤོང་རའི་ནང་ཀྱི་རིགས་དང་
མཉམ་ཀྱི་འགྲན་ཚོད་ཀྱི་རྒྱུ་པ་མེད་པས། སྤྱི་འདྲི་ན་ལས་ཁུངས་པར་ཞོག་ ཐ་ན་
ལས་ཀ་ཐེབས་ཆག་ཅིག་ཀྱང་རག་དགའ།

བདུན། བྱོར་བྱེད་ཀྱི་སྤྱི་འགྲན་རིག་གསུམ་གང་ཅིའི་ཐད་བོད་མི་བོད་ཡུལ་ནས་
རྒྱ་ལས་ལྷག་པར་མཐའ་ལ་སྐྱེད་ཀྱི་(Marginalization 边缘化)དང་། ཡང་ན་
དམའ་རིམ་གྱི་སྤྱི་ཚོགས་ཤིག་ཆགས་ཀྱི་ཡིན་པ་རེད།

བརྒྱད། ཀྱི་རིགས་ནམས་ཀྱིས་བྱོར་བྱེད་ཀྱི་བོད་མི་དག་ལ་དུས་ནམ་ཡང་དམའ་རིམ་
གྱི་སྤྱི་ཚོགས་ཤིག་ལས་འདྲ་མཉམ་གྱི་ལྟ་ཚུལ་མི་འདྲིན། ཡང་བྱོར་བྱེད་བྱི་ལོགས་

བོད་ཀྱི་མིང་ཐུས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེབ།

ཀྱི་བོད་རིགས་ནམས་ཀྱིས་གོང་ཁྱེར་དུ་འཛོལ་སྐྱེལ་བཞིན་པའི་བོད་རིགས་དག་ལ་
བལྟས་ན་རྒྱ་རིགས་སུ་སྒྲུབ་གི་ཡོད་པ་ལས་བོད་རིགས་ངོ་མ་ཞིག་དུ་མཐོང་གི་མེད།
དེ་ལྟར་ན་གོང་ཁྱེར་ཀྱི་བོད་མི་ནམས་བོད་རིགས་ནམ་དག་ཅིག་མིན་ལ་རྒྱ་རིགས་
ཀྱང་མིན་པའི་ར་མ་ལུག་ལྟ་བུ་ཆགས་ཡོད།

དགུ་གོང་ཁྱེར་དུ་བོད་རིགས་ནམས་ཁ་ཐོར་དུ་འགོ་བཙུག་དོག་ཆ་གཅིག་སྒྲིལ་བྱེད་
པའི་ནུས་པ་མེད།

ལྗེ་པ། ང་ཚོས་ནང་སོག་དང་ཤིན་ཅང་གཉིས་ལས་ལེན་རྒྱུ་འབྲས་ལྟ།

མཁུན་གསལ་བཞིན་གྱང་གོར་གངས་ཉུང་མི་རིགས་ ༥༥ ཡོད་པ་དང་། འདི་ནམས་
ལས་རང་རྒྱ་འཕེར་བའི་སྐད་ཡིག་རིག་གཞུང་དང་། ཚོས་ལུགས། ལོ་རྒྱུས། མངའ་
ཁོངས། ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པའི་དཔལ་འབྱོར་འཛོལ་བ་དང་ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པའི་རིག་
གཞུང་དེ་དག་སྤེང་མཛོན་པའི་ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པའི་བསམ་པའི་ངོ་བོ་བཅས་ལྟན་
པའི་གངས་ཉུང་མི་རིགས་མང་པོ་མེད། དེ་བཞིན་རྒྱ་དམར་སྲིད་གཞུང་ལ་འཛིགས་
སྤང་སྐྱེལ་སྒྲུབ་མཁན་དང་རྒྱ་དམར་སློ་མི་བདེ་བའི་གངས་ཉུང་མི་རིགས་དེ་ལས་
ཀྱང་ཉུང་ལ། མཐར་གཏུགས་ན་བོད་དང་། སོག་པོ། ཡུ་གུར་བཅས་མི་རིགས་འདི་
གསུམ་ཡིན་པ་རེད། དེར་བརྟེན་རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་ཐབས་བརྒྱུས་སྤོང་གི་སློ་ནས་
མི་རིགས་འདི་དག་མཚུངས་སྒྱུར་བྱེད་བཞིན་ཡོད་པ་དང་། དེ་ཡང་མཚུངས་སྒྱུར་གྱི་
བྱ་ཐབས་གཙོ་བོ་ནི་མི་རིགས་ས་ཁུལ་དུ་རྒྱ་རིགས་ཕོན་ཆེ་གནས་སྤོང་རྒྱུ་གོང་
ཁྱེར་འཛུགས་སྒྱུར་སོགས་ཡིན་པ་རེད། གཤམ་དུ་འདིའི་སློར་ནང་སོག་དང་ཤིན་
ཅང་གཉིས་ཀྱི་གནས་ཚུལ་གཞི་གངས་སྤེང་ཏོག་ཅམ་བཟོད་ན།

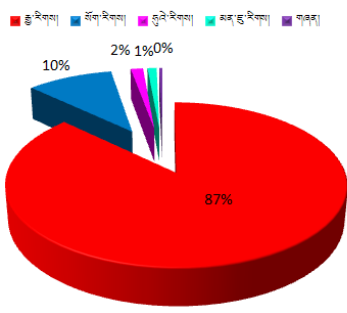
རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་བོད་ཁུལ་ཏུ་གྲོང་ཁྱེར་འཛུགས་སྐྱོད་བྱེད་པའི་དམིགས་ཀྱིས་

ནང་སྐོལ་^[༥]

- ནང་སྐོལ་གི་རྒྱ་ཁྱོན་གེ་ལོ་མི་ཁྲམ་གྱི་བཞི་ཁྱིམ་ ༡༡༩.༩ ཡིན་པ་དང་།
- ནང་སྐོལ་ཏུ་ད་ལྟ་ས་ཁུལ་དང་རྫོང་རིམ་པའི་གྲོང་ཁྱེར་ ༣༠ འདུག
- ནང་སྐོལ་ཏུ་རྒྱུན་སྡོད་མི་གྲངས་ ༣༩༠༥༠༤༠༠ ལས་རྒྱ་རིགས་ ༥༩.༥༩% །

སྐོལ་རིགས་ ༡༥.༡༡ %། མི་རིགས་གཞན་ ༩.༩༤ % ཡིན་པ་རེད།
 ད་དུང་དེ་ལས་ཀྱང་ཐབས་རྒྱལ་ས་པ་ཞིག་ནི། ནང་སྐོལ་གྱི་ལྷོ་བའི་གྲོང་ཁྱེར་ཏུ་འུ་
 རྟོ་རྟའོ་ཐེ་ཏུ་སྐོལ་རིགས་སྤྱི་འཇུག་ནང་སྐོལ་ཡོངས་ཀྱི་བསྐྱར་ཆད་ལས་ལྷ་བ་གཅིག་གི་
 ཏུང་བ་རེད། གནས་དེར་སྐོལ་ ནང་སྐོལ་གི་ལྷོ་བའི་གྲོང་ཁྱེར་ཏུ་འུ་རྟོ་རྟའོ་ཐེ་ཏུ་འབོང་དང་མི་དྲུག་གི་གྲུབ་ཚུལ་
 རིགས་ ༩.༩༩% དང་། རྒྱ་རིགས་

༤༥.༡༤% རེད་འདུག
 ད་ལྟ་ནང་སྐོལ་རྒྱ་མི་རིགས་
 སུ་འགྱུར་ཆར་གྲུབ་ས་ཡོད་
 པ་དེ་ནི། ཕྱོགས་གཅིག་ནས་
 བལྟས་ན་ནང་སྐོལ་གི་ས་ཆའི་

གནས་བབས་ནི་རྒྱ་ནག་གི་རྒྱལ་ས་མེ་ཅིན་གྲོང་ཁྱེར་དང་ཐག་ཉེ་པས་རྒྱ་རིགས་སུ་
 མཆུངས་སྒྱུར་བྱེད་སྒྲུབ་བྱེད་པ་ཆགས་ཡོད་པ་དང་། འདི་ནི་ནང་སྐོལ་གི་སྐོལ་རིགས་ནམས་
 ད་ལྟ་མི་རིགས་གཞན་དང་མི་འདྲ་བར་རྒྱ་འགྱུར་གྱི་མཁྱོགས་ཆད་ཆེ་བའི་རྒྱ་རྒྱུན་
 གཙོ་བོ་དེ་ཡིན། རྒྱ་རྒྱུན་གཉིས་པ་ནི་ནང་སྐོལ་ཏུ་སྐོལ་ས་ནས་རྒྱ་ཡིས་དབང་སྒྱུར་དང་
 གྲོང་ཁྱེར་འཛུགས་སྐྱོད་བྱས་པའི་མཛུགས་འབྲས་ལ་བརྟེན་ནས་ད་ལྟ་ནང་སྐོལ་ཏུ་
 སྐོལ་རིགས་གང་མང་ཞིག་སྐོལ་ཤིང་མིང་ཅན་ཡང་ལྷག་མེད་པ་ཆགས་ཡོད། གནས་
 ཚུལ་འདིའི་སྐོལ་བོད་མི་རིགས་ཀྱིས་ཀྱང་བསམ་གཞིགས་གཏིང་ཟབ་བྱེད་དགོས།

[༥] <http://zh.wikipedia.org>

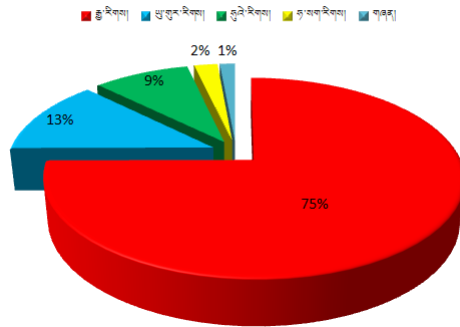
བོད་ཁྱིམ་གྱི་ཁྱུ་མཐུན་ཉམས་ཞིབ་ཏུ་སྒྲུབ་པའི་བྱ་བ་

ཤིན་ཅང་།

- ཤིན་ཅང་གི་རྒྱ་ཁྱོན་གེ་ལོ་མི་ཏར་གྱི་བཞི་ཁྱིམ་ ༡༦༦.༥ ཡིན་པ་དང་།
- ཤིན་ཅང་ཏུ་ད་ལྟ་ས་ཁུལ་དང་རྫོང་རིམ་པའི་གྲོང་ཁྱེར་ ༡༡ འདུག
- ཤིན་ཅང་ཏུ་རྒྱ་ཁྱོན་སྤྱི་མི་གྲངས་ ༣༠༧༥༡༧༠༠ དང་། དེ་ནང་མས་ལས་རྒྱ་

རིགས་ ༢༡.༦ % དང་། ཡུ་གུར་ ཤིན་ཅང་གི་རྒྱ་ཁྱོན་གྱི་ཁྱུ་མཐུན་ཉམས་ཞིབ་ཏུ་སྒྲུབ་པའི་བྱ་བ་
 རིགས་ ༢༤.༣ % །

ཏ་སག་རིགས་ ༥.༢ % ། མི་
 རིགས་གཞན་ ༢.༥ % ཡིན་
 པ་རེད། ཤིན་ཅང་གི་ལྷོ་བའི་
 གྲོང་ཁྱེར་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་མེ་རུ་
 སྤྱི་མི་འཕྲོ་ལས་རྒྱ་རིགས་
 ༢༤.༧༩% ཡོད་པ་དང་། ས་

གནས་ཡུ་གུར་རིགས་ ༡༣.༤༦% དང་། ཏ་སག་རིགས་ ༡.༡༧% མ་གཏོར་མི་འདུག

ཤིན་ཅང་ཐོན་སྐྱེད་འཛུགས་སྐྱོད་དཔུང་ཆོག་མཁན་

(新疆生产建设兵团 The Xinjiang Production & Construction Corps)

ཤིན་ཅང་ས་ཁུལ་ལ་མཆོག་ན་ང་ཆོས་ད་དུང་སྤང་མེད་བྱེད་མི་རུང་བའི་གནད་
 འོན་ཀྱང་ཆེན་ཞིག་ནི། ཤིན་ཅང་ཐོན་སྐྱེད་འཛུགས་སྐྱོད་དཔུང་ཆོག་མཁན་ཞེས་པ་དེ་
 ཡིན་ཞིང་། འཛུགས་སྐྱོད་དཔུང་ཆོག་མཁན་དེ་ནི་སྤྱི་ལོ་ ༡༩༦༠ ལོའི་ནང་གྲུང་གོ་དང་
 ལུ་རུ་སྤྱི་བར་འགལ་ལྷོ་བྱུང་རྒྱུ་ལས་ཀྱི་འཛུགས་བྱས་པ་ཞིག་ཡིན་པ་དང་། ༡༩༩༥
 ལོའི་ལྷོ་ ༩ པའི་ནང་འཛུགས་སྐྱོད་དཔུང་ཆོག་མཁན་དེ་མི་དགོས་པ་བཟོས། ༡༩༩༠ ལོའི་

ནང་ཉིང་ཞེས་མིང་གིས་ཀྱང་གོའི་དབང་ཆ་བཟུང་བ་དང་ཤིན་ཅང་གི་ཐོན་སྐྱེད་
 འཛུགས་སྐྱོད་དཔུང་ཚོགས་ཀྱང་བསྐྱར་འཛུགས་བྱས་ཏེ། ཁོང་གིས་“ཤིན་ཅང་ཐོན་
 སྐྱེད་འཛུགས་སྐྱོད་དཔུང་ཚོགས་འདི་ནི་ཤིན་ཅང་བརྟན་ལྡན་ཡོང་བྱེད་ཀྱི་སྲོག་
 ཤིང་ཡིན”ཞེས་བརྗོད་འདུག^[1] དཔུང་ཚོགས་འདིའི་སྤྱི་ཁྱབ་ལས་ཁུངས་ལུ་ལུ་
 ལུ་ཆེ་རུ་ཡོད་པ་དང་། དེའི་ཁོངས་གཏོགས་སུ་ཆེ་ཤོག་ ༡༩ དང་ཁིང་ལྷགས་ལས་
 ཚོགས་ཁག་ ༡༢༩ བཅས་དང་། མི་གྲངས་ས་ཡ་གཉིས་དང་འབྲམ་དྲུག་བདུན་སྟོང་
 ཉིས་བརྒྱ་ལྷག་ཡོད་པ་དང་། དེ་ཅམས་ལས་རྒྱ་རིགས་ ༤༤.༥% ཡོད་པ་དང་། སྤྱི་ག་
 འཛུགས་འདིའི་ཡན་ལག་རུ་ཁག་ཤིན་ཅང་ས་ཁུལ་གྱི་ག་ས་གར་སྤེལ་སྡོད་པ་
 རེད། ཤིན་ཅང་འཛུགས་སྐྱོད་དཔུང་ཚོགས་ཞེས་པ་འདི་ནི་ཁིང་ཆེན་རིམ་པའི་སྤྱི་
 ཚན་ཞིག་ཡིན་ཞིང་། དེའི་སྤྱན་མོང་མ་ཡིན་པའི་བྱང་ཆོས་ནི། ཤིན་ཅང་འཛུགས་
 སྐྱོད་དཔུང་ཚོགས་ནི་རྒྱལ་སྤྱི་དང་སྤྱི་ཁྱབ་ཁང་གི་སྤྱི་འདྲི་ན་ས་ཁུལ་ཞིག་ཡིན་
 པས། ཤིན་ཅང་ཡུ་གུར་རིགས་རང་སྟོང་ལྡོངས་སྤྱི་གཞུང་གིས་ཤིན་ཅང་ཐོན་སྐྱེད་
 འཛུགས་སྐྱོད་དཔུང་ཚོགས་ལ་རུས་གཏོགས་བྱེད་སྐབས་ཀྱི་མ་རེད། དེ་ནི་ཉང་སྤྱི་
 དམག་གསུམ་དང་དེའི་སྟེང་ཁེ་ལས་བཅས་མཉམ་འབྲེལ་བྱས་པའི་དམིགས་བསལ་
 གྱི་སྤྱི་ཚོགས་སྤྱི་ག་འཛུགས་ཤིག་རེད་ལ། འདི་ལྟ་བུའི་སྤྱི་ག་འཛུགས་དང་ཡང་ན་
 སྤྱི་འདྲི་ན་ས་ཁུལ་ཞིག་རྒྱ་ནག་རྒྱལ་ཡོངས་སུ་མེད། འདི་ནི་ཤིན་ཅང་ཡུ་གུར་
 རིགས་ཀྱི་མངའ་པའི་སྤང་གི་གཏིང་རྩོཆ་ཐོ་ཞིག་ཀྱང་ཡིན་པ་རེད། རྒྱ་མཚན་ནི་
 ཤིན་ཅང་ཡུ་གུར་རིགས་རང་སྟོང་ལྡོངས་ཀྱི་མངའ་ཁོངས་སུ་གཞན་སྟོང་གི་དཔུང་
 ཚོགས་ཆེན་པོ་ཞིག་བཙུགས་ཡོད་པ་མ་ཟད། ད་དུང་རང་ཉིང་ལ་གཙུན་འདོམས་དོ་
 དམ་བྱེད་མཁན་གྱི་སྤྱི་ག་འཛུགས་ཤིག་ས་གནས་ས་ཐོག་དེར་བཙུགས་ཡོད་པས་སོ། །
 གོང་གསལ་ལྟར་ན། ནང་སྲོག་དང་ཤིན་ཅང་གཉིས་ཀྱི་སྤྱན་མོང་བ་ནི། མི་རིགས་

[1] སྤྱི་ལོ་ ༡༩༩༠ ལོར་ཉང་ཞེས་མིང་གི་ཤིན་ཅང་དུ་གཞིགས་སྟོར་དུ་ཕེབས་སྐབས་གསུང་བཤད་གནང་།

བོད་ཀྱི་མིང་ཐུས་ཉམས་ཞིབ་ཏུ་སྒྲུབ་པ་དེ།

འདི་གཉིས་ཆིང་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་མཐུག་དང་རྒྱལ་དམངས་སྲིད་གཞུང་གི་སྐབས་ནས་བཟུང་རྒྱ་ནག་གིས་དབང་སྒྱུར་འོག་ཐེབས་ཡོད་པ་དང་། དེར་རྒྱ་རིགས་གནས་སྡོད་པའི་མི་འབོར་མང་བ། མངའ་ཁོངས་སུ་གྲོང་ཁྱིམ་འདུགས་སྒྱུན་མང་བ་བཅས་ཡིན་ལ། འདི་དག་ཀྱང་མི་རིགས་ཀྱི་ཆོ་སྲོག་གཙོ་བོ་བྱེད་ཀྱི་སྐར་ལྟ་བུ་ཆགས་བསྐྱད་ཡོད་པ་རེད།

བྱག་པ། མ་འོངས་པར་བོད་ཁུལ་དུ་ཅ་མཐུད་དུ་གྲོང་ཁྱིམ་འདུགས་སྒྱུན་གྱི་འཆར་གཞི།

བོད་རང་སྲོད་ཕྱོངས་ཕྱོད་ཡོན་ལྷན་ཁང་དང་བོད་རང་སྲོད་ཕྱོངས་མི་དམངས་སྲིད་གཞུང་གིས་ལོ་འདིར་ཟླ་ ༡ ཆོས་ ༡༠ ཡས་མས་སུ་“གསར་དར་གྲོང་ཁྱིམ་དང་གྲོང་རྒྱུ་ཅན་དུ་འགྱུར་བར་སྐུལ་འདེད་གཏོང་རྒྱུ་ལྟོ་སྐྱོད་ཀྱི་ལས་དོན་མཐུབ་སྟོན་བསམ་འཆར་”ཞེས་པ་བྲབ་བསྐྱགས་བྱས་ནས་བོད་ཕྱོངས་ཀྱི་སྟོ་ཁ་དང་། བྱག་ཆུ། མངའ་རིས་སོགས་ས་ཁུལ་ཁག་གྲོང་ཁྱིམ་དུ་འགྱུར་རྒྱུ་ལས་དོན་ལ་སྐུལ་འདེད་ཀྱིས་ ༢༠༢༠ ལོར་བོད་ཕྱོངས་ཀྱི་རྒྱུན་སྡོད་མི་འབོར་གྱི་གྲོང་ཁྱིམ་དང་གྲོང་རྒྱུ་ཅན་དུ་འགྱུར་ཆད་ ༩༠% ཡན་ཟིན་པའི་བཅོན་ལེན་བྱ་རྒྱུ་ཡིན། ཞེས་བཤད།^[༧] བོད་ཕྱོངས་སུ་མིག་སྔར་ས་ཁུལ་དང་གྲོང་ཁྱིམ་ ༥ ཡོད་པ་དང་། དེ་ཡང་སྐྱ་ས་གྲོང་ཁྱིམ་དང་ཆབ་མདོ་གྲོང་ཁྱིམ། གཞིས་ཅེ་གྲོང་ཁྱིམ། ཉིང་ཁྱིམ་གྲོང་ཁྱིམ། མངའ་རིས་ས་ཁུལ། སྟོ་ཁ་ས་ཁུལ། བྱག་ཆུ་ས་ཁུལ་བཅས་རེད། དེ་ལྟར་ན་བོད་ཕྱོངས་ཀྱི་ས་ཁུལ་ཁག་ཡོངས་ཚོགས་གྲོང་ཁྱིམ་དུ་བསྒྱུར་རྒྱུ་ཡིན་པ་གཏན་ཁེལ་རེད།

གོང་སྐོར་གྱི་གནས་ཚུལ་འདི་ད་དུང་དབྱས་གཙང་ས་ཁུལ་ཁོ་ན་ཡིན་པ་ལས་ཁམས་དང་མདོ་སྐྱོད་ས་ཁུལ་ཚུད་ཟེད། གལ་ཏེ་སྟོད་མངའ་རིས་ཀྱང་གྲོང་ཁྱིམ་

[༧] གོང་སྐོར་གྱི་མཐུབ་སྟོན་བསམ་འཆར་ནང་།

དུ་བསྐྱར་རྒྱུ་འཛིན་པའི་ཡོད་ན། མདོ་སྐད་དང་ཁམས་ས་ཁུལ་དུ་གྲོང་ཁྱིམ་དུ་
བསྐྱར་རྒྱུ་འཛིན་པའི་ཡོད། དཔེར་ན་མཚོ་ལོ་ཁུལ་གྱི་ལྷོ་གནས་ཆབ་ཆ་དང་། མ་ལོ་
ཁུལ་གྱི་ལྷོ་གནས་རོང་བོ། མཚོ་བྱང་ཁུལ་གྱི་རྒྱ་ཆ་དང་། ཁམས་ཕྱོགས་གྱི་གཟི་
ཆ་སྒེ་དགུ་དང་། འདབ་པའི་ཡར་རྟེན། ལྷོ་རོང་ལ་སོགས་ནི་མི་འབོར་དང་དཔལ་
འབྱོར་འཕེལ་རྒྱས་ཀྱི་གནས་ཚད་གང་ཅིའི་ཐད་གྲོང་ཁྱིམ་དུ་སྐྱར་ཆོག་ཆོག་ཡོད་ལ་
བསྐྱར་ཡང་སྲིད། གང་ལྟར་རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་བོད་དུ་གྲོང་ཁྱིམ་གསར་འཛུགས་ཀྱི་
ལས་དོན་ད་ལྟ་གཞི་ནས་འགོ་བརྩམ་རྒྱུ་ཡིན་པ་གསལ་བོ་ཡིན། ད་ལྟ་ཤིན་ཅང་ནང་
ས་ཁུལ་དང་རྫོང་རིམ་པའི་གྲོང་ཁྱིམ་ ༡༡ དང་། ནང་སོག་ནང་ས་ཁུལ་དང་རྫོང་རིམ་
པའི་གྲོང་ཁྱིམ་ ༡༠ བཅས་ཡོད་པ་རེད། ཡིན་ཡང་བོད་མདོ་དབྱས་ཁམས་གསུམ་དུ་
གྲོང་ཁྱིམ་བསྐྱམས་ན་ ༡༡ མ་གཏོགས་མེད་པ། བོད་ཀྱི་ས་ཁྱོན་ཉ་ལམ་ཤིན་ཅང་དང་
ནང་སོག་གཉིས་ཀྱི་ས་ཁྱོན་གྱི་བསྐྱམས་གངས་ཡིན་སྟབས། མ་འོངས་པར་བོད་ཁུལ་
དུ་རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་ཉུང་མཐར་ཡང་གྲོང་ཁྱིམ་སུམ་ཅུ་ལྷག་གསར་འཛུགས་བྱེད་
ངེས་ཡིན། མིག་སྔར་ཀྱང་གོའི་གྲོང་ཁྱིམ་དང་གྲོང་རྒལ་ཅན་གྱི་བསྐྱར་ཚད་ནི་ ༥༩%
ཡས་མས་ཡིན་ཞིང་། གྲོང་ཁྱིམ་ཅན་དུ་གཏོང་རྒྱུ་འཛིན་པར་གསལ་ད་དུང་གང་མང་ལྷག་
ཡོད་པས། ད་ལྟ་ཀྱང་གོ་སྲིད་གཞུང་གིས་ལོ་རེར་ ༡% མཁྱོགས་ཚད་རྟེན་གྲོང་ཁྱིམ་
ཅན་དུ་སྐྱུལ་འདེད་བྱེད་བཞིན་ཡོད་པ་དང་། ༢༠༢༠ ལོར་སླེབས་རྗེས་རྒྱ་ནག་གི་མི་
གངས་དུང་ཕུར་ ༡༠ ཡིས་གྲོང་ཁྱིམ་དུ་འཆོ་བ་བསྐྱེལ་རྒྱ་རེད་ཟེར།^[༡]

[༡] ཉེ་ཆར་ཤིན་ཏུ་བ་ནས་སྒེལ་བའི་གནས་ཚུལ།

བོད་ཀྱི་མིང་ཐུས་ཉམས་ཞིབ་ཏུ་སྒྲུབ་དེ།

བཅུན་པ། བོད་ཏུ་གྲོང་ཁྱིམ་འབྱུགས་སྐྱོན་བྱེད་པ་ལ་བོད་རིགས་རྒྱམས་ཀྱིས་
གཏོང་ཡོན་བྱེད་ཚུགས།

མི་རིགས་རང་སྤྱོད་གྲོང་ཁྱིམ་ཐོབ་ཐང་བརྩོན་ལེན།

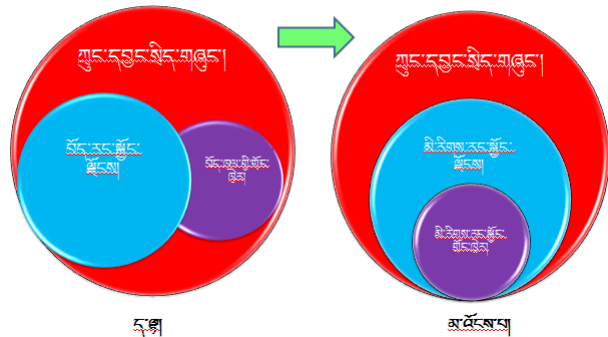
དེ་ཡང་རྒྱབ་ཕྱོགས་རྒྱལ་ཁབ་ཨ་རི་ལ་མཆོན་ན། ལོ་སན་ཟེལ་Los Angelesལོ་ནའི་
ནང་རང་སྤྱོད་གི་ཆ་ད་གཞི་མི་འབྲ་བའི་གྲོང་ཁྱིམ་ཆེ་ཆུང་ ༡༠ ལྷག་ཡོད་ཚུ་ལ་འདུག
དེ་བཞིན་ཡུ་རོབ་ཀྱི་ལོན་ཏོན་Londonགྲོང་ཁྱིམ་གྱི་སྤྱི་འདྲིན་ད་བྱེ་མཆོམས་ནང་
ལོན་ཏོན་བྱི་མ་དང་ལོན་ཏོན་ནང་མ་ཞེས་ད་བྱེ་འདུག དེའི་ཁོངས་གཏོགས་སུ་རང་
སྤྱོད་གྲོང་ཁྱིམ་ ༩༡ འདུག ད་ལྟ་རྒྱ་ནག་གཞུང་གི་བཅའ་ཁྲིམས་ཀྱི་གཏན་འབེབས་
ནང་། གྲོང་ཁྱིམ་རང་

མི་རིགས་རང་སྤྱོད་གྲོང་ཁྱིམ་ཐོབ་ཐང་བརྩོན་ལེན།

སྤྱོད་ཞེས་པ་འདི་ཏུས་
དང་རྒྱལ་པ་ཀུན་ཏུ་
མཐོང་རྒྱ་མེད།

སྤྱིར་རྒྱ་ནག་
ནང་ཁྲལ་ཏུ་ཞིང་
ཆེན་ ༣༩ དང་། རང་
སྤྱོད་ལྗོངས་ ༥ ། ཐང་

གཏོགས་གྲོང་ཁྱིམ་ ༩ ། དམིགས་བསལ་སྤྱི་འདྲིན་ས་ཁྲལ་ ༣ ། ཁྲལ་ ༥༡ ། རྫོང་
༡༩༩༣ ། ཐང་ ༡༩༠༩༩ ཡོད་པ་དང་། འདི་དག་ནང་རྫོང་རིམ་པའི་གྲོང་ཁྱིམ་ ༩༧
དང་། ས་ཁྲལ་རིམ་པའི་གྲོང་ཁྱིམ་ ༣༩༩ ། བསྐྱེམས་རྒྱ་ནག་ནང་ཁྲལ་ཏུ་ད་ལྟ་གྲོང་
ཁྱིམ་ ༩༩༡ ལྷག་ཡོད་པ་རེད། ཡང་སློབ་མི་རིགས་རང་སྤྱོད་ལྗོངས་ ༥ ཡོད་པའི་ནང་

དུ། རང་སོག་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་སུ་གྲོང་ཁྱེར་ ༡༠ དང་། ཀོང་ཞི་གྲོང་རིགས་རང་སྐྱོང་
ལྗོངས་སུ་གྲོང་ཁྱེར་ ༡༡ ། ཉིན་ཁ་རྒྱུ་རིགས་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་སུ་གྲོང་ཁྱེར་ ༥ ། བོད་
རང་སྐྱོང་ལྗོངས་སུ་གྲོང་ཁྱེར་ ༤ ། ཤིན་ཅང་ཡུ་གུར་རིགས་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་སུ་གྲོང་
ཁྱེར་ ༡༡ བཅས་དང་། རང་སྐྱོང་ལྗོངས་ལྗོངས་ཁྱེར་ཁྱེར་ཁྱེར་ཁྱེར་ཁྱེར་ཁྱེར་ ༥
འདུག གྲོང་ཁྱེར་རེ་རེའི་ཁྱེར་གཏོགས་སུ་རྫོང་ཁག་དུ་མ་ཡོད་པ་དང་། དཔེར་ན་
བོད་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་ཀྱི་ལྷ་ས་དང་། གཞིས་རྩེ། ཆབ་མདོ་བཅས་གྲོང་ཁྱེར་གསུམ་གྱི་
ཁྱེར་གཏོང་སུ་རྫོང་ཁག་ ༤༠ ཡོད་པ་རེད། བོད་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་ལ་མ་གཞི་རྫོང་
༥༤ ཡོད་པ་ལས་རྫོང་ཁག་མང་ཆེ་བ་གྲོང་ཁྱེར་ཁྱེར་གཏོགས་སུ་བརྒྱུག་ནས་རང་
སྐྱོང་གི་ཐོབ་ཐང་མེད་པར་ཆགས་ཡོད། མ་འོངས་པར་ད་དུང་བོད་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་
ཀྱི་ས་ཆའི་ ༤༠% གྲོང་ཁྱེར་བཟོ་རྒྱུ་ཡིན་ཚུལ་བཤད་འདུག^[༡]

དེ་བཞིན་བོད་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་སྲིད་གཞུང་གིས་ཀྱང་བོད་ལྗོངས་ཀྱི་མི་
འབོར་གྱི་ ༩༠% ཡན་གྲོང་ཁྱེར་ཅན་དུ་བསྐྱར་རྒྱུ་ཡིན་ཞེས་བཤད་འདུག འདིས་
ཀྱང་བོད་ཀྱི་རང་སྐྱོང་ཐོབ་ཐང་བྱེད་ཅམ་མེད་པར་ཆགས་རྒྱུ་མཚོན་ཡོད། ཀླུ་ནག་
ནང་ཁུལ་དུ་གྲངས་ཉུང་མི་རིགས་ ༥༥ ཡིས་རྒྱལ་ཡོངས་མི་འབོར་གྱི་ ༡.༤% ལས་
བཟུང་མེད་ཀྱང་མངའ་ཁྱེར་ས་ཆའི་ ༤༥% ཅམ་བཟུང་ཡོད། དེར་བརྟེན་ང་ཚོས་
མི་རིགས་རང་སྐྱོང་གྲོང་ཁྱེར་གྱི་ལམ་ལུགས་ཅིས་ཀྱང་ལེན་ཐབས་བྱེད་དགོས།

དེ་ཡང་མི་རིགས་རང་སྐྱོང་གྲོང་ཁྱེར་དང་རང་སྐྱོང་གྲོང་ཁྱེར་གཉིས་ལ་
ཁྱད་པར་ཆེན་པོ་ཡོད་པ་ཤེས་དགོས་ཤིང་། རང་སྐྱོང་གྲོང་ཁྱེར་ཡིན་ན་གྲངས་ཉུང་མི་
རིགས་རྣམས་ལ་ཁེ་སན་ཅི་ཡང་མེད། གལ་ཏེ་ང་ཚོས་མི་རིགས་རང་སྐྱོང་གྲོང་ཁྱེར་
གྱི་ཐོབ་ཐང་བཙོན་ལེན་བྱེད་མ་ཐུབ་ཆོ། མི་རིགས་ས་ཁུལ་རང་སྐྱོང་ཞེས་པར་དོན་
སྤེལ་སྤྱོད་ཅམ་ཡང་མེད་པར་ཆགས་རྒྱུ་རེད། ཕྱི་ངོས་ནས་བལྟས་ན་ལྷ་ས་གྲོང་ཁྱེར་གྱི་

[༡] ཉེ་ཆར་Rukor.org ཞེས་པའི་དྲ་ཐོག་ཏུ་སྤེལ་བའི་གནས་ཚུལ།

བོད་ཀྱི་མིང་ཐུས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེབ།

དམར་ཤོག་ཚོགས་གཙོ་ཆེ་དབང་ལྷ་དང་། གཞིས་ཅེ་གོང་ཁྱིམ་གྱི་དམར་ཤོག་ཚོགས་གཙོ་བསྟན་འཛིན་ནམ་རྒྱལ། ཆབ་མདོ་གོང་ཁྱིམ་གྱི་དམར་ཤོག་ཚོགས་གཙོ་ལོ་སྤོང་གྲུབ་སོགས་རེད། དེ་ནི་རྒྱ་དམར་གཞུང་གིས་ང་ཚོར་བསྟན་པའི་མིག་འཕྲུལ་ཞིག་ལས། བོད་ལ་བོད་རིགས་ཀྱི་འགོ་ཁྲིད་བསྟོན་གཞག་བྱས་པ་མིན།

དུས་རབས་སྟོན་མའི་ལོ་རབས་ལྔ་བརྒྱ་པའི་ནང་མཚོ་སྟོན་ཞིང་ཆེན་གསར་འཛུགས་བྱེད་སྐབས་ཞིང་ཆེན་དམར་ཤོག་ཚོགས་གཙོ་དང་ཕྱིན་ཁྱང་བཅས་བོད་རིགས་ཀྱི་གསར་བཞེ་པ་བཟུ་གིས་དབང་ལྷུག་ཡིན་པ་རེད། རྗེས་སུ་མཚོ་སྟོན་ཞིང་ཆེན་སྲ་བརྟན་ཆགས་པ་དང་རྒྱ་རིགས་ཁོ་ན་ལས་བོད་རིགས་ཀྱི་ཏང་ཨུའི་རྒྱུ་ཅི་གཅིག་ཁྱང་བྱུང་མེད། དེ་བཞིན་བོད་རང་སྲོལ་སྤྱི་ཐོག་མར་འཛུགས་དུས་གསལ་ཨུ་ཡོན་ལྷན་ཁང་གི་རྒྱུ་རེན་རྒྱལ་བ་རིན་པོ་ཆེ་དང་། རྒྱུ་རེན་གཞོན་པ་པཎ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེ་བསྟོན་གཞག་བྱས་པ་ལྷ་བྱ་རེད། དེར་བརྟེན་ང་ཚོས་ངེས་པར་དུ་མི་རིགས་རང་སྲོལ་གོང་ཁྱིམ་བཙོན་ལེན་བྱེད་དགོས།

གོང་ཁྱིམ་ནང་མི་རིགས་རང་གི་རིག་གཞུང་དང་ཁྱད་ཆོས་མཉམ་སྦྲེད་དེ་འཛིན་སྲུང་སྐྱོལ་གསུམ་བྱེད་རྒྱ།^[91]

གནད་དོན་འདིའི་སྐོར་ཡགོང་ས་མཆོག་གཙོ་བྱས་བོད་རིགས་སློ་ལྷན་མཛུངས་མི་ཀུན་གྱིས་གསུངས་དང་གསུང་བཞིན་པ་ཡིན་སྟབས། འདིའི་གལ་གནད་ཆེ་ཆུང་དང་། བོད་ཀྱི་རིག་གཞུང་འཛིན་སྲུང་སྐྱོལ་གསུམ་གནད་མ་ཐུབ་ན་མཐུག་འབྲས་ག་རེ་ཡོང་རྒྱུ་ཡིན་མིན་སྐོར་བདག་གིས་འདིར་ཆོག་སྟོན་བྱེད་མི་དགོས། གང་ལྟར་གོང་ཁྱིམ་དུ་བོད་རང་གི་སྐད་ཡིག་རིག་གཞུང་འཛིན་སྲུང་སྐྱོལ་གསུམ་ཡོང་ཆེད་ཀྱི་

[91] འདིའི་ནང་བོད་ཕྱི་ནང་གུན་གྱི་བོད་རིགས་གནས་སྟོན་གྱི་གོང་ཁྱིམ་ཡོད་ཆད་ཆུང་ཡོད།

སློབ་གྲྭ་ངེས་པར་དུ་འཇུགས་དགོས། དེ་ལས་ཕྱོག་ན་དོན་དག་ཡོད་ཚད་ཁ་སྟོང་ནང་
གི་ཆོག་སྟོང་ཆགས་སྐྱ་ཡིན་པར་ངེས།

མཇུག་བཅོམས།

བརྗོད་ཚུལ་ལྟར་ན་བྱོར་བྱེད་ནི་འགོ་བ་མིའི་རིགས་དཔལ་ཡོན་འཕེལ་རྒྱས་ཀྱི་ཚུ་
ཚད་མཐོ་ཤོས་དེའི་མཆོད་རྟགས་ཡིན་པར་བཤད། འོ་ན་བོད་ཁུལ་གྱི་སྤྱི་ཚུ་མདོ་
དང་། གཙོ་དཀྱིལ་སྤྱི་ཉི་མུག་སོགས་བྱོར་བྱེད་དེ་དག་ནི་འགོ་བ་མིའི་འཕེལ་རྒྱས་
ཀྱི་ཚུ་ཚད་མཐོ་ཤོས་ལ་སླེབས་ཡོད་མེད་ཀྱུན་གྱིས་མཁྱེན་གསལ་ཡིན། ད་ལྟ་ཚུ་
དམར་གཞུང་གིས་བྱོར་བྱེད་འཇུགས་སྐྱབ་ཀྱི་གོམ་སྒྲུབས་མཁྱེགས་དྲགས་པས་བོད་
ཀྱི་ས་ཁུལ་པར་ཞོག ཐ་ན་ཚུ་ནག་ནང་ལོགས་སུ་འདྲེ་སྤྱི་ཚོགས་འཕེལ་རྒྱས་དང་
བྱོར་བྱེད་འཇུགས་སྐྱབ་གཉིས་དོ་མ་སྟོམས་པ་ཆགས། དེའི་མཇུག་འབྲས་ལས་སྤྱི་
ཚོགས་ཀྱི་འགལ་ལྗོངས་ཉིན་རེ་བཞིན་རྗེ་མང་དུ་འགོ་བཞིན་པ་རེད། སྤྱིར་འགོ་བ་
མིའི་དཔལ་ཡོན་ཟེར་དུས། དེ་ནི་སྤྱི་ཚོགས་གོང་དུ་འཕེལ་བའི་ལོ་རྒྱུས་ནང་དུ་མིའི་
རིགས་ཀྱིས་གསར་བསྐྱབ་བྱས་པའི་ཚུ་ཁོར་ལོངས་སྟོན་ཅི་མ་མ་ཟད། བསམ་པའི་
ལོངས་སྟོན་བཅས་མཐའ་དག་ལ་གོ་དགོས་པ་ཤིག་ཡིན། མདོར་ན་བྱི་དངོས་པོ་དང་
ནང་བསམ་སྟོན་གཉིས་ཀྱི་འཕེལ་ཚད་ངེས་ཅན་ཞིག་ལ་དཔལ་ཡོན་ཞེས་རྗོད་ཀྱི་ཡོད།
རང་རེའི་བོད་དུ་ནང་བསམ་སྟོན་ཚུ་ཚད་གང་འཚམས་སུ་སླེབས་ཡོད་ཚུལ་འདུག
ཡིན་ཡང་བྱི་དངོས་པོའི་འཕེལ་རྒྱས་ཀྱི་ཚུ་ཚད་ཉ་ཅང་དམའ་ཞིང་དལ་བ་དེར་ཀྱུན་
གྱིས་ངོས་ལེན་ཡོད། དེར་བརྟེན་བོད་ཁུལ་དུ་བྱོར་བྱེད་གསར་འཇུགས་བྱེད་པ་དེ་ནི།
དཔེར་ན། འགོ་མི་ཐུབ་མཁན་གྱི་བྱིས་པ་ཞིག་སྐྱུག་ཤར་སྟོན་དུ་བརྟུག་པ་དང་གཅིག་
མཚུངས་ཡིན། ད་དུང་དེ་ལས་སྤྱི་བཞིག་ནི་བྱོར་བྱེད་དེ་དག་ནང་བོད་རིགས་

བོད་ནང་བོད་ཀྱི་རྒྱ་ཡིག་གི་གནས་སྒྲུངས།^[2]

བསྟན་འཛིན་པར།

ནང་དོན་མིང་བཟུང་།

༣༡། བྱི་ནང་གི་རྒྱ་རྒྱུན་སྒྲ་ཆོག་ལ་བརྟེན་ནས་བོད་ནང་དུ་བོད་ཀྱི་རྣམ་ཡིག་
ཉམས་རྒྱུ་ཆ་བས་ཆེར་འགྲོ་བཞིན་པ་མ་ཟད། བོད་རིགས་གནས་སྡོད་ས་ཁུལ་
འགའ་ཤས་ལ་བོད་ཀྱི་རྣམ་ཡིག་རྩ་བརྒྱུ་དུ་འགྲོ་བའི་ཉེན་ཁར་སླེབས་ཡོད། འོན་
ཀྱང་གཞིས་བཞུགས་བོད་མི་ཆོས་བོད་ཀྱི་སྡོད་བརྩུད་ལ་བཅངས་པའི་འཇུག་མེད་
བཅེ་ཞེན་དང་། སྤྱིང་སྟོབས། སེམས་ཤུགས་བཅས་ལ་བརྟེན་ནས་བོད་ཀྱི་རིག་གཞུང་
སྤྱི་དང་ལྷག་པར་དུ་རིག་གཞུང་གི་སྟོབས་རྩ་ལྟ་བུའི་བོད་ཀྱི་རྣམ་ཡིག་གལ་འགངས་
ཆེན་པོ་ཡིན་པའི་ཆོར་ཤུགས་ཆེན་པོ་སླེབས་ཏེ། མང་ཆོག་ས་ནས་སོ་སོའི་ཤེས་
འདོན་ལ་གཞིགས་པའི་བོད་ཀྱི་རྣམ་ཡིག་རྒྱུན་འདིན་དང་སྤར་གསོ་བྱ་རྒྱུའི་ལས་
འགུལ་སླེལ་བ་དང་། བོད་ཀྱི་རྣམ་ཡིག་དེར་དུས་ཀྱི་འཕུལ་ཆས་ལག་ཤོགས་ཁ་པར་
དང་སྟོག་ཁྲད་སོགས་ཀྱི་ནང་ལས་སྤྲོ་ཞིང་སྟབས་བདེ་པོའི་ངང་བེད་སྤྱོད་བྱེད་ཐུབ་

[9] ཨ་འི་དེ་ལུ་ལར་ཀོན་ Fullerton གཏུག་ལག་སློབ་ལྷན་ཆེན་མོའི་སློབ་དཔོན་ཆེན་མོ་བསྟན་འཛིན་རྟོ་རྩེ་ལགས་
ཀྱིས་ཚུམ་ཡིག་འདིར་ཞིབ་གཟིགས་ཐོག་གནད་མཛིན་སློབ་སྟོན་དང་དགོངས་འཆར་ལྷུག་པོ་གནང་བར་སྙིང་ཐག་པ་
ནས་ཐུགས་རྟེན་ཆེ་བུ།

བོད་ཀྱི་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་ཏུ་སྒྲུབ་པ་དེ་བཤུ་བ།

པར་བལྟས་ན། བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་རྒྱན་འཛིན་སྤྱད་རྒྱུ་དག་མཚན་ཆེན་པོ་མཐོང་མོད། བོད་མི་ཆོས་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ལ་སྟོང་གཡེང་སྤང་མེད་བཏང་ཆོ། བོད་མིའི་ངོ་བོ་སྟེ་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ཉམས་རྒྱུ་འགོ་རྒྱུ་མ་ཟད། བཟ་རྩའི་སྐད་ཡིག་བཞིན་རིམ་པས་ཙུ་བསྐྱེད་ཏུ་འདྲ་འགྲོ་ངེས་རེད། དེར་བརྟེན་རྒྱ་གཞུང་ཕྱགས་ནས་ཀྱང་མི་རིགས་མཐུན་འབྲེལ་སྐོར་ལ་གཞིགས་ཏེ་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་སྤྱང་སྐྱོབ་སྤྱི་བྱས་དོན་ལྷན་གཏན་འབེབས་དང་སྟག་དོན་ལག་བསྟར་དགོས་གཤམ་ཆེ་བར་མཐོང་།

དཔྲུག་དཔྲུག་།

སྐད་ཡིག་གང་འདྲ་ཞིག་ཡིན་ཏེ་ཆང་མ་དུས་བསྐྱེད་འཕོ་འགྱུར་འགྲོ་ཡི་ཡོད་པ་འདི་ག་ཉེན་ཆོས་ཉིད་རེད། སྐད་ཡིག་འགའ་ཤས་རྒྱ་རྒྱུན་འདྲ་མིན་ལ་བརྟེན་ནས་ཉམས་རྒྱུ་དང་ཙུ་བསྐྱེད་ཏུ་འགྲོ་བ་དང་། འགའ་ཤས་ཡར་རྒྱས་གོང་འཕེལ་འགྲོ་ཡི་ཡོད། འོན་ཀྱང་མི་རིགས་ཀྱི་སྐད་ཡིག་གཤམ་འགའ་ཤས་ག་ཆོད་ཆེན་པོ་ཡིན་མིན་སེ་ཁྱེད་ལེན་(Stalin)ཀྱིས། “མི་རིགས་ཤིག་ཙུ་བཅེད་གཏོང་དགོས་ན། ཐོག་མར་མི་རིགས་དེའི་སྐད་ཡིག་མེད་པ་བཟོ་དགོས།” ཞེས་བཤད་པ་ནས་ཤེས་སྤྱོད་བྱ།

རྒྱུར་རྒྱ་གཞུང་གིས་ཁྲིམས་ཐོག་ནས་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་སྤྱང་སྐྱོབ་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་ཀྱང་ལག་བསྟར་ཐོག་ནས་འཕུས་ཤོར་དང་སྟོང་གཡེང་གཏོང་གི་ཡོད་པ་སྟོན་མེད་ཐོག^[1] ད་ལྟའི་ཆར་བོད་ནང་དུ་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་གི་གནས་སྐབས་ཇི་ལྟར་ཆགས་མིན་ཐད་བརྗོད་ཚུལ་མི་འདྲ་བ་གཉིས་ཡོད། ཕྱགས་གཅིག་ནས་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ཉམས་རྒྱུ་འགོ་བཞིན་ཡོད་པ་དུས་ཐོག་སྤྱང་གསོ་མ་བྱུང་ཆེ་ཙུ་བསྐྱེད་ཏུ་འགྲོ་

[1] Pema, T. (14 May 2014). Tibetan Language protected by law but neglected in practice. Retrieved May 15, 2014, from <http://tibetpolicy.net/comments-briefs/tibetan-language-protected-law-neglected-practice/>

ཉེན་ཡོད་ཟེར། དེ་ཡང་སྐད་བརྒྱུད་རིག་པ་བ་རྒྱུ་ཀོ་ལཱ་ ཁོར་རྒྱ་ཏར་(Nicolas Tournadre)ཀྱིས། མི་རབས་གཉིས་གསུམ་ནང་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་དང་རིག་གཞུང་ཉམས་སྐྱོད་ཀྱི་འབྲས་ཆེ་ལོ་ཙམ་བཞག་ཏུ་འགོ་ཉེན་ཡོད། འདས་ལོ་བཙུན་ལཱ་ཁོར་རྒྱ་ཏར་ཉམས་སྐྱོད་དེ་འབྲས་ཆེ་ལོ་ཙམ་མཐོང་སོང་།^[༩] ཞེས་བྱི་ལོ་ ༢༠༠༩ ལོར་གསུངས་ཡོད། ཡང་ཕྱོགས་གཞན་ཞིག་གིས་དེར་སང་བོད་ནང་དུ་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་སྤྲོད་གསོ་དང་དར་ཁྲུག་འགོ་ཚུལ་ཆོད་ཀྱི་ཡོད། བཞོན་ཚུལ་མི་འབྲས་བཞག་ཉམས་ཀར་བདེན་པའི་ཆ་ཡོད་དེ། རྒྱ་ནག་གི་སྤྱི་ལོ་ལྷ་མོ་འབྲས་ཆེ་ལོ་ཙམ་མཐོང་སོང་མཁུ་གསུངས་འདྲིན་ཅན་གྱི་འགོ་བཙུན་འགའ་ཤས་ལ་བརྟེན་ནས་བོད་ནང་གི་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ཉམས་སྐྱོད་འགོ་ལེན་ཡོད། ཉམས་སྐྱོད་དེ་ཉིད་རང་བཞིན་གྱི་འགྱུར་ལྡོག་ཅིག་མིན་པར་བྱའི་བཙུན་གཞོན་གྱི་འོག་ཏུ་ཉམས་སྐྱོད་སོང་བས་གཞིས་བཞག་སྐད་མི་ཆོར་དམིགས་བསལ་གྱི་དོ་སྣང་དང་དོ་ཁྲུག་དགོས་པའི་སེམས་ཆོར་ཞིག་བྱུང་ནས་རང་སྤྱོད་འབེན་ལ་བཙུགས་ཏེ་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ཉམས་པ་སྤྲོད་གསོ་དང་མི་ཉམས་གོང་སྤེལ་ཆེད་ལས་འགུལ་རབ་དང་རིམ་པ་སྤེལ་གྱི་ཡོད། བོད་མི་མང་ཆོག་གསུངས་ཀྱི་ཁྲོད་དུ་སྐད་ཡིག་དང་འབྲེལ་བའི་གོ་རྟོགས་ཀྱི་འབྲས་ཆེ་ལོ་ཙམ་བཞག་ཡོད་པ་མ་ཟད། བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་དུས་རབས་ཉེར་གཅིག་གི་འབྲས་ཆེ་ལོ་ཙམ་མཐོང་སོང་བཞག་གི་ནང་བཀོལ་སྤྱོད་བྱེད་ཐུབ་པ་དེའང་སྐད་ཡིག་དར་ཁྲུག་དང་རྒྱ་ནག་འདྲིན་ཡོད་རྒྱུ་དགོས་མཚན་མཐོང་ཞིང་། ད་ལྟོ་ངས་དབྱུང་ཚོམ་འདིའི་ནང་ཐོག་མར་བོད་ནང་གི་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ཉམས་སྐྱོད་ཀྱི་གནས་བབས་དང་། དེ་ནས་བོད་མི་ཆོས་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ཉམས་པ་སྤྲོད་གསོ་བྱེད་ཚུལ་འགྲེལ་བཞོན་བྱ་རྒྱུ་ཡིན།

[༩] Tournadre, N. (2003). Roundtable before the Congressional executive commission on China on teaching and learning Tibetan: The role of the Tibetan language in Tibet's future April 7, 2003. Retrieved November 11, 2011, from <http://www.cecc.gov/pages/roundtables/040703/index.php>

བོད་ཀྱི་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེབ།

དང་པ། བོད་ནང་གི་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ཉམས་ཀྱང་ཀྱི་གནས་བབས།

༡། སློབ་ཁྲིད་བརྒྱུད་རིམ་ཁྲོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་བཀོལ་སྤྱོད།

མཁས་དབང་མང་པོས་གསུངས་པ་ལྟར་མཉམ་འབྲེལ་རྒྱལ་ཚོགས་ཤེས་ཚན་རིག་གསུམ་ལྷན་ཁང་(UNESCO)གིས་དུས་རྒྱུན་དུ་ཕྱུག་སོ་སོའི་སྐད་གཙོ་བོར་གྱུར་པའི་ཤེས་ཡོན་སློབ་རྒྱ་གཞི་ཆེར་བཅིས་ཤིང་། དེས་ཕྱུག་ཤེས་ཡོན་གྱི་ཆར་གཞི་བརྟན་པོ་སྤུང་བྱས་པ། བྱིས་ཚང་དང་ཕྱོད་འགྲོའི་སློབ་གྲས་སྐད་བཟླ་སློབ་གཏོང་བ་དེས་ཕྱུག་སོ་སོའི་སྐད་འབྲི་སློབ་ཤེས་པ་མ་ཟད། གཞི་རིམ་འོག་མ་ཐོན་རྗེས་སྐད་ཡིག་གཉིས་པ་ཤེས་རྒྱར་ཕན་ཐུགས་ཆེ་བ་དང་^[༤] རིག་གནས་གཞན་དག་ཤེས་སླ་བའི་ངོས་འཛིན་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། དེར་བརྟེན་གནད་དོན་འདི་མཉམ་འབྲེལ་རྒྱལ་ཚོགས་ཀྱི་སྟོང་ལོ་གསར་པའི་དམིགས་ཡུལ་བརྒྱུད་ཀྱི་ནང་ནས་གཞི་ཆེ་བ་ཞིག་ཆགས་ཡོད།^[༥] འོན་ཀྱང་བོད་ནང་དུ་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ཐོག་སློབ་ཁྲིད་བྱེད་རྒྱུར་གཞུང་ཕྱོགས་ནས་རྒྱབ་སྐྱོར་ཆེད་ལྡན་ཞིག་མེད་པར་མཐོང་།

དེར་རྒྱུན་འབྲེལ་མིན་ཡོད་སྲིད་ཀྱང་གཅིག་ནི་རྒྱ་གཞུང་དཔོན་རིགས་དང་ལས་བྱེད་མང་པོས་དེ་ལྟར་བྱ་རྒྱུ་ཁ་བྱལ་གྱི་ཉེན་ཁར་བཅིས་ཏེ་བོད་ཕྱག་ཚོའི་སྐད་ནང་ཤེས་ཡོན་སློབ་རྒྱའི་ཐོབ་ཐང་དང་རང་དབང་བཅན་འཕྲོག་བྱས་དང་བྱེད་བཞིན་པ་སྟེ། ཐོག་མར་མཐོ་འབྲིང་དང་དེ་ནས་དམའ་འབྲིང་ཡན་ལ་རྒྱ་ཡིག་ཐོག་སློབ་ཁྲིད་བྱེད་འགོ་བཙུགས་ཡོད་པ་མ་ཟད་སློབ་རྒྱུང་མང་པོའི་ནང་ལའང་འགོ་

[༤] UNESCO. (2013). International Mother Language Day's Theme: Books for mother tongue education. Retrieved March 27, 2013, from <http://www.unesco.org/new/en/unesco/events/prizes-and-celebrations/celebrations/international-days/international-mother-language-day/>

[༥] Meeting Millennium Development Goals through local languages. Retrieved November 12, 2013, from <http://www.sil.org/about/why-languages-matter>

བརྩམས་ཐེན་ལ། རིང་མིན་སྡོན་འགྲོའི་སློབ་ཕྲུ་ནས་ཀྱང་རྒྱ་ཡིག་སློབ་བྲིད་བྱེད་འགོ་འཛུགས་སྤྱིད་པ་རེད། བོད་རིགས་པ་མ་འགའ་ཤས་ཀྱིས་སོ་སོའི་ཕུ་གུའི་“མ་འོངས་མདུན་ལམ་”ཆེད་དུ་བོད་ཡིག་ལས་རྒྱ་ཡིག་གལ་ཆེ་བར་བཅིས་ནས་རྒྱ་སྐད་སློབ་ཕྲུ་ཁག་ལ་གཏོང་བ་དང་། ཡང་སློབ་ཕྲུག་འགའ་ཤས་ཀྱིས་མ་འོངས་པར་བོད་མི་རིགས་དང་རིག་གཞུང་ལ་ཞབས་འདེགས་ལེགས་པ་ལྷུ་སྟེན་པའི་རེ་བ་བཅངས་ནས་རྒྱ་སྐད་སློབ་ཕྲུ་ཁག་ཏུ་འགྲོ་ཡི་ཡོད།^[༥]

གང་ལྟར་རྒྱ་ནག་གི་ཅ་ཁྲིམས་དང་བཅའ་ཁྲིམས་གཞིར་བཟུང་བོད་མི་མང་བའི་སློབ་ཕྲུ་ཁག་ཏུ་སློབ་བྲིད་བརྒྱུད་ལམ་བོད་ཀྱི་རྒྱུ་ཡིག་སློབ་དགོས་པ་གསལ་ཡོད་ཀྱང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༠ ལོའི་རྒྱ་གཞུང་གི་མི་འབོར་ཞིབ་བཤེར་ལྟར་ན་བོད་ཀྱི་ས་ཆ་ཁ་ཤས་ལ་མི་འབོར་བརྒྱ་ཆ་ ༩༥.༩༤ བོད་མི་ཡིན་ཡང་ས་ཁུལ་དེ་ཆོའི་སློབ་འབྲིང་ཡན་ལ་སློབ་བྲིད་བརྒྱུད་ལམ་རྒྱུ་ཡིག་བོད་ཀྱི་རྒྱུ་ཡིག་མིན་པར་རྒྱའི་རྒྱུ་ཡིག་བེད་སྤྱོད་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པ་དང་།^[༦] དེས་མ་ཆད་པེ་ཅིང་སྤྱིད་གཞུང་གིས་པཎ་ཆེན་སྐུ་ཕྱིར་བཟུང་པ་མཆོག་དགོངས་པ་ཆོས་དབྱིངས་སུ་ཐིམ་མ་ཐག་སློབ་ཆུང་ལོ་རིམ་དང་པོ་ནས་རྒྱ་ཡིག་འབྲིད་རྒྱུའི་བཀོད་སྤྱིལ་བྱས་ཡོད།^[༧] སྤྱིར་ཡང་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༧ ལོ་ནས་བཟུང་བོད་རང་སློབ་ལྗོངས་ས་གནས་སྤྱིད་གཞུང་གིས་སློབ་འབྲིང་ཤེས་ཡོན་བོད་ཀྱི་རྒྱུ་ཡིག་ནང་རྒྱ་སྐད་གཏོང་རྒྱུ་ལས་བོད་ཕྲུག་ཆོར་སློབ་ཆུང་ལོ་རིམ་གསུམ་པའི་ཆ་བ་ལ་ལོ་རིམ་དང་པོ་ནས་རྒྱ་ཡིག་སློབ་རྒྱུ་འོས་འཆ་མས་ཡིན་པར་བཅིས་ཡོད།^[༨] བོད་རང་སློབ་ལྗོངས་སུ་ལོ་གངས་བཅོ་ལྔའི་སློབ་གསོ་རིན་མེད་ཡིན་

[༥] Zenz, A. (2014). *Tibetanness under threat?* Leiden, Boston: Global Oriental.
 [༦] Report prepared by CTA (1995). The World-Wide Web Virtual Library. Retrieved June 2, 2012, from <http://www.ciolek.com/WWWVLPages/TibPages/TibetWomen-Exile.html>
 [༧] འགར་ཅེ་འཇིགས་མེད། (༢༠༡༡) བཙན་པོའི་སྤྱི་ལོ་སྟོན་ལྟར། ས་རྒྱ་བོད་ཀྱི་དཔེ་སྟར་ཁང་། ཤོག་གངས་༩༧
 [༨] Bass, C. (1998). *Education in Tibet Policy & Practice since 1950*. (TIN). London & New York. Zed books p.237, 240

བོད་ཀྱི་སློབ་གྲྭ་ཁྱམས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེབ།

པའི་ཕྱི་ལོ་ ༢༠༡༢ ལོའི་སློབ་གྲྭ་གཞིར་བཟུང་ཕྱི་ལུ་རང་ལོ་གསུམ་ཡན་ནས་ཆུང་
སྐད་ཡིག་སློབ་འགོ་ཚུགས་ཀྱི་ཡོད།^[༡༠]

དེ་ཡང་བོད་ནང་དུ་མདོ་སྨད་སློབ་གཉིས་ཀྱི་ས་ཁུལ་འགའ་ཤས་མ་
གཏོགས་བོད་རང་སློབ་ཕྱོངས་གཙོས་པའི་བོད་རིགས་ས་ཁུལ་ཡོངས་རྫོགས་ཀྱི་སློབ་
འབྲིང་ཆ་ཆང་གི་སློབ་ཁྲིད་བརྒྱུད་ལམ་དེ་ཆུང་སྐད་ཡིག་དུ་བརྒྱུར་ཆར་ཡོད་པ་མ་
ཟད། བོད་ཕྱོངས་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོའི་ནང་སློབ་ཆན་ཆ་ཆང་ཆུང་སྐད་ཡིག་ནང་སློབ་
ཁྲིད་བྱེད་ཀྱི་འདུག་ལ། བོད་ནང་གི་ཤེས་ཡོན་ལམ་ལུགས་ནི་སྐད་ཡིག་བརྗེ་ལེན་
ཀྱི་སྐད་གཉིས་ཤེས་ཡོན་ཐོག་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ཆབ་ལ་ཆུང་སྐད་ཡིག་འཛོག་རྒྱར་
འབད་བཅོམ་བྱེད་བཞིན་ཡོད།^[༡༡]

བོད་རང་སློབ་ཕྱོངས་ཙམ་མ་ཟད་མཆོ་སྡོན་ཞིང་ཆེན་ལུལ་ཤུལ་བོད་
རིགས་རང་སློབ་ཁུལ་ཀྱི་སློབ་གྲྭའི་ནང་དུ་འང་སྐད་ཡིག་གཉིས་ཅན་ཀྱི་ཤེས་ཡོན་
ལག་བསྟར་བྱེད་བཞིན་ཡོད། དཔེར་ན། ལུལ་ཤུལ་ཁུལ་དར་དམར་སློབ་ཆུང་དུ་
གཟུང་འཁོར་རེར་ཆུ་ཡིག་སློབ་ཆན་རྩལ་དང་། བོད་ཡིག་སློབ་ཆན་རྩལ་ དེ་མིན་
ཕྱིས་རིག་དང་། ལོ་རྒྱུ་། ས་ཁམས་། ཨིན་ཡིག་སོགས་སློབ་ཆན་གཞན་ནམས་རྒྱ་
སྐད་ཐོག་སློབ་ཁྲིད་བྱེད་ཀྱི་ཡོད།^[༡༢] ས་ཁུལ་དེར་རྒྱ་བོད་སྐད་རིགས་གཉིས་ཀའི་
ཐོག་དངོས་ཁམས་རིག་པ་དང་རྩིས་འགྱུར་རིག་པ་སློབ་ཁྲིད་བྱེད་ཐུབ་མཁན་ཀྱི་
དགེ་ཆན་དཀོན་པའི་དཀའ་ངལ་འཕྲད་བཞིན་ཡོད། ལུལ་ཤུལ་ཁུལ་ཤེས་ཡོན་ལས་

[༡༠] Fang, Yang. (6 September 2012). China extends free education in Tibet to pre-school. Retrieved 12 September 2012 from http://news.xinhuanet.com/english/china/2012-09/06/c_131832321.htm

[༡༡] de Varennes, F. (2006). Language Rights of Minorities and Increasing Tensions in the People's Republic of China. *Asia-Pacific Journal on Human Rights and the Law*, 7 (2). Retrieved from <http://researchrepository.murdoch.edu.au/11269/>

[༡༢] བཟ་འདུལ། (༢༠༡༢༠༩༡༠) མཆོ་སྡོན་ཀྱི་བོད་ཁུལ་དུ་རྒྱ་བོད་སྐད་གཉིས་རྟོགས་པའི་ཕྱིས་དངོས་རྩིས་གསུམ་ཀྱི་དགེ་ཆན་
དཀོན། http://tb.tibet.cn/2010jy/xw/201410/t20141030_2079993.htm གྲ་མཐུད་འདི་ནས་༢༠༡༢༠༩༡༡ ལ་བཏོན།

ལུངས་ཀྱི་འགན་འཛིན་གཞིན་པ་ཀྱོལ་མིན་པ་ང་(Zhou Mingbang)གིས་ཁོ་ཆོའི་
དམིགས་ལུལ་གཙོ་བོ་དེ་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་སྤྱི་སྐད་སྤྱི་དབྱེད་སྤྱི་ལ་གསུམ་བྱ་རྒྱ་དང་དེ་
ནས་བོད་ཡིག་གི་རྒྱ་ཆད་རེ་མཐོར་གཏོང་རྒྱུ་ཡིན་པ་བཤད་ཡོད་ཀྱང་།^[19] ལག་
བསྟར་ཐོག་ནས་རྒྱ་ཡི་སྐད་ཡིག་ཐོག་འབད་བཅོན་སྟོན་མེད་བྱེད་པ་མ་གཏོགས་བོད་
ཀྱི་སྐད་ཡིག་སྤྱི་དབྱེད་བྱ་རྒྱ་ཏེ་ལམ་ལག་པོ་ཆགས་ཡོད།

དེ་བཞིན་མཆོ་ཤར་དཔལ་ལུང་རྫོང་དུ་བོད་མི་གྲངས་ཉུང་དུ་བསྐྱར་ཟིན་
པར་བརྟེན་སློབ་གྲུའི་སློབ་ཁྲིད་བརྒྱུད་ལམ་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ཡིན་པ་དེ་ཉིད་མེད་པ་
བཟོས་པ་མ་ཟད། རིག་གནས་གསར་བརྗེ་དང་དེའི་རྗེས་ལ་བོད་ཡིག་དང་སོག་ཡིག་
ནང་ཡོད་པའི་སློབ་དེབ་དང་སྒྲིག་དེབ་ནམས་ཀྱང་མེད་སྤྱོད་བྱེད་ཡོད།^[20] དེ་
ནས་བཟུང་ས་གནས་དེའི་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་མངོན་གསལ་དོད་པོས་ཉམས་སྐྱོད་འགྲོ་
བཞིན་ཡོད་པ་མིག་མཐོང་ལག་ཟེན་དུ་གྱུར་ཡོད།

རྩ་བའི་གི་གནད་དོན་འདིའི་ཐོག་ཕྱི་ལོ་ ༢༠༡༤ ཟླ་དང་པོའི་ནང་མཁས་
དབང་འཛིགས་མེད་རྒྱལ་མཚན་གྱིས་ཀྱང་མཆོ་སྟོན་ཞིང་ཆེན་དམངས་འཐུས་
ཆོགས་ཆེན་དང་སྤྱི་གོས་ཆོགས་ཆེན་གཉིས་ཀའི་ནང་།^[21] བོད་ཁུལ་གྱི་སློབ་གྲུ་
མང་པོའི་ནང་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་གཅིག་ཕྱི་བོད་སྐད་ཀྱང་ཁྲིད་པ་ཅམ་ལས། གཞན་
ཅིས་དངོས་རྩལ་གསུམ་སོགས་སློབ་ཆ་ན་ལག་རྒྱ་ཡིག་ཐོག་འཁྲིད་བཞིན་པ་ནི་ནོར་
འཁུལ་ཡིན་པ་གསུངས་འདུག

རྒྱ་ཡིག་སྤྱི་དབྱེད་བྱེད་པ་ཅམ་གྱིས་ནོར་འཁུལ་མིན་ཡང་། བོད་ཕྱག་ཆོར་

[19] བཀའ་འདུལ། (༢༠༡༤།༡༡།༢༠) མཆོ་སྟོན་གྱི་བོད་ཁུལ་དུ་རྒྱ་བོད་སྐད་གཉིས་རྟོགས་པའི་ཅིས་དངོས་རྩལ་གསུམ་
གྱི་དགོས་ཆ་དཀོན། http://tb.tibet.cn/2010jy/xw/201410/t20141030_2079993.htm ང་མཐུད་འདི་ནས་
༢༠༡༤།༡༡།༢ ལ་བཏོན།

[20] Zenz, A. (2014). *Tibetanness under threat?* Leiden, Boston: Global Oriental. p.96

[21] མཁས་དབང་འཛིགས་མེད་རྒྱལ་མཚན། (༢༠༡༤) འཛིགས་མེད་རྒྱལ་མཚན་གྱིས་བོད་ཁུལ་སློབ་གསོར་བཏོན་
པའི་བསམ་འཆར། <http://www.tbmgar.com/zwndbw.asp?id=2487> ང་མཐུད་འདི་ནས་༢༠༡༤།༡༡།༢ ལ་བཏོན།

བོད་ཀྱི་མི་དམངས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེ་བ།

བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ཚབ་ལ་རྒྱ་ཡི་སྐད་ཡིག་གཅིག་ཕྱི་ལམ་ནས་སློབ་བྲིད་བྱས་དང་
བྱེད་བཞིན་པ་དེ་ནི་རྒྱ་ལྟུང་ཡིན། གང་ཡིན་ཞེ་ན། སློབ་གྲྭ་ཆེ་ཆུང་ཁག་དུ་རྒྱ་ཡི་
སྐད་ཡིག་ཐོག་ཤེས་ཡོན་རྒྱ་ལྟུང་པའི་བོད་ཕྱག་མང་ཆེ་བའི་བོད་ཡིག་འབྲི་སློག་བྱེད་
རྒྱའི་རྣམས་པ་བསྐྱེད་པ་མ་ཟད་བོད་སྐད་ཀྱང་ཤོད་མི་ཐུབ་པ་ཆགས་ཀྱི་ཡོད།^[16]
ཤེས་ཡོན་གྱི་གྲུབ་འབྲས་དེ་ལྟར་བྱུང་ཆེ་ཤེས་ཡོན་གྱི་དམིགས་ཡུལ་ཡང་མ་གྲུབ་པ་
རེད། བོད་ཕྱག་ཆོར་རྒྱ་ཡི་སྐད་ཡིག་ཐོག་ནས་སློབ་བྲིད་བྱེད་པའི་རྒྱ་ཡི་སློག་གིས་འཛིན་
ཕྱིན་ནང་གང་བསྐྱེད་པ་མགོ་མི་འཆོས་པ་མང་བོ་ཡོད་ཀྱི་ཡོད་པ་དང་། རྒྱའི་སྐད་
ཡིག་ནང་སློབ་སྦྱོང་བྱས་པ་ནས་ཤེས་སྤྲོད་བོད་པའི་སྤྱི་ཚོགས་ནང་དུ་སྐད་ཡིག་གི་
འགོག་རྒྱ་ལ་བརྟེན་ནས་རང་གི་ཤེས་ཚད་ལྟར་གྲུབ་འབྲས་འདོད་སློབ་ཆེ་མ་པ་ཞིག་
སྟོན་ཐུབ་ཀྱི་མེད།^[17] གང་ལྟར་བོད་མི་རིགས་ལ་ཤེས་ཡོན་ཐོབ་ཤིང་བོད་རིགས་
གནས་སྟངས་ལྟུང་ལྟུང་ལ་ཕན་ཐོགས་ཡོད་པ་ཞིག་དགོས་ཀྱང་དེ་ལྟར་ཡོད་རྒྱུ་ལག་
པོ་ཆགས་ཡོད།

དེ་ལྟར་ཕྱི་ལོ་ 1984 ནང་དམར་ཤོག་ཚོགས་པའི་ནང་ཁུལ་གྲོས་བསྐྱེད་
ཞིག་སྐབས་ཤེས་ཡོན་པ་ཞིག་གིས། “གཙུག་ལག་སློབ་གཉེར་ཁང་གི་གནས་ཚད་
བར་སློབ་བྲིད་བརྒྱུད་ལམ་སྐད་ཡིག་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་གཏན་འབེབས་དང་ལག་
བསྟར་བྱས་ནས་གང་ལྟར་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་གི་སྤྱི་བྱས་ལག་བསྟར་ཡག་པོ་བྱུང་
ཆོ། བོད་རང་སྦྱོང་སྡེ་ཁག་སྤྱི་མི་རིགས་ཀྱི་དཀའ་ངལ་མང་དག་ཅིག་སེལ་བར་ཕན་
ཐུགས་ཆེན་པོ་ཡོད་པའི་རེད།”^[18] ཅས་གསུངས་ཡོད་པ་དེའི་ཐབས་ལམ་ནི། ཕྱི་
ལོ་ 1985 ལོའི་བོད་རང་སྦྱོང་སྡེ་ཁག་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་སློབ་སྦྱོང་དང་། བོད་

[16] Bass, C. (1998). *Education in Tibet Policy & Practice since 1950* (TIN). London & New York. Zed books p. 239
[17] མཚོ་སྟོན་སློབ་དགེ་བྱུང་པ་ཆེ་རིང་རྟོག་པོ། ཕྱི་ལོ་ 1999 ཟླ་ 11 ཚེས་ 11 ཉིན་བཅར་འཛིན་ཞུས།
[18] Bass, C. (1998). *Education in Tibet Policy & Practice since 1950*(TIN). London & New York. Zed books p. 244

སྤྱི་དུ། བོད་འཕེལ་གཏོང་རྒྱུ་ཡིན་པའི་འབེབས་འགའ་ཞིག་^[1]ཅེས་པའི་ཡིག་ཆ་དེ་
ཡིན། གཏན་འབེབས་དེའི་ནང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༩ ནང་ཚུད་དུ་བོད་རང་སྤྱོད་ཚུངས་
ནང་སློབ་ཁྲིད་བརྒྱུད་ལམ་བོད་ཀྱི་རྒྱུད་ཡིག་ཡིན་པའི་དམའ་རིམ་སློབ་འབྲིང་འགོ་
འཇུགས་རྒྱུ་དང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༧ ནང་ཚུད་དུ་དམའ་རིམ་སློབ་འབྲིང་གི་སློབ་ཆ་ཆ་
ཆང་བོད་ཀྱི་རྒྱུད་ཡིག་ཐོག་སློབ་ཁྲིད་བྱ་རྒྱུ་དེ་ནས་ཕྱི་ལོ་ ༢༠༠༠ ལོ་ནས་བརྒྱུད་རིམ་
པས་གཙུག་ལག་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོའི་སློབ་ཆ་ཆ་ཆང་ཆེ་བ་བོད་ཀྱི་རྒྱུད་ཡིག་ཐོག་ཡོད་
པ་བྱ་རྒྱུ་དང་། གཞུང་གི་ལས་རིགས་ཁག་ནང་ལས་ཀ་རག་རྒྱུ་དང་གོ་གནས་འཕམ་
རྒྱུ་ཆ་རྒྱུན་གཤམ་ཆེ་ཤོས་གཅིག་ཅི་བོད་ཀྱི་རྒྱུད་ཡིག་ཆ་དང་ལྷན་ཤེས་དགོས་པ་དང་།
ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༠ ལོ་མཇུག་ལ་གཞུང་གི་ཡིག་འབྲེལ་ཆ་ཆང་བོད་ཡིག་ཐོག་བྱ་རྒྱུ་སོགས་
གསལ་ཡོད་ཀྱང་^[10]གཏན་འབེབས་དེ་ཉིད་རྒྱུན་རིང་གནས་མེད་པའི་རྒྱུ་ལྷན་
དོན་ཆ་དེ་དག་ཆ་ཆང་གྲུབ་མེད།^[11]

གཏན་འབེབས་ཡིག་ཆ་དེ་ཉིད་གཞིར་བཞག་ཐོག་པཎ་ཆེན་སྐུ་ཕྱེད་བརྩ་
པ་མཆོག་དང་དང་བོད་དག་དབང་འཛིགས་མེད་ནས་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༩ ལོར་བོད་ཡིག་
ཆོད་བལྟའི་འཛིན་གྲྭ་མི་འདྲ་བ་བཞི་སྟེ། ལྷ་སར་གཉིས་དང་གཞིས་ཀ་ཅེ་དང་ལྷོ་

[1] བོད་རང་སྤྱོད་ཚུངས་སུ་བོད་ཀྱི་རྒྱུད་ཡིག་སློབ་སྦྱོང་དང་། བེད་སྤྱོད། བོད་འཕེལ་གཏོང་རྒྱུ་ཡིན་པའི་འབེབས་
འགའ་ཞིག (ཆོད་ལྷར་ལག་བརྟར་བྱ་རྒྱུ་དེ་དོན་འཁྲུལ་བྱེད་ཕྱོགས་ཀྱི་ཞིབ་སྟོན། བོད་ཚུངས་སློབ་གསོ། ༡༩༩༩ ལོའི་
དུས་དེབ་དང་པོ། ཟ࿳འི་དེབ་གངས་ ༡༡)

དབང་འདུས་ཆེ་རིང་དང་འཕྲིན་ལས་རྒྱ་མཆོ། བོད་ཀྱི་སྐྱ་རྒྱུར་ལོ་རྒྱུས་དང་ལོ་རྒྱུ་བ་རིམ་བྱོན་གྱི་མཛད་ཅན་གསལ་
བའི་མེ་ལོང་། བོད་རང་སྤྱོད་ཚུངས་སུ་བོད་ཀྱི་རྒྱུད་ཡིག་སློབ་སྦྱོང་དང་། བེད་སྤྱོད། བོད་འཕེལ་གཏོང་རྒྱུ་ཡིན་པའི་འབེབས་
འགའ་ཞིག (ཆོད་ལྷར་ལག་བརྟར་བྱ་རྒྱུ་དེ་དོན་འཁྲུལ་བྱེད་ཕྱོགས་ཀྱི་ཞིབ་སྟོན། (༢༠༠༡) མི་རིགས་དཔེ་
སྐྱན་ཁང་། ཤོག་གངས་ ༩༠༢)

[10] བོད་རང་སྤྱོད་ཚུངས་སུ་བོད་ཀྱི་རྒྱུད་ཡིག་སློབ་སྦྱོང་དང་། བེད་སྤྱོད། བོད་འཕེལ་གཏོང་རྒྱུ་ཡིན་པའི་འབེབས་
འགའ་ཞིག (ཆོད་ལྷར་ལག་བརྟར་བྱ་རྒྱུ་དེ་དོན་འཁྲུལ་བྱེད་ཕྱོགས་ཀྱི་ཞིབ་སྟོན། བོད་ཚུངས་སློབ་གསོ། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༩
ལོའི་དུས་དེབ་དང་པོ། ཟ࿳འི་དེབ་གངས་ ༡༡) བོད་རང་སྤྱོད་ཚུངས་མི་དམངས་སྲིད་གཞུང་ནས།

[11] Policy shift in teaching in Tibet. (1997). *World Tibet Network News-TIN*. Retrieved April 27, 2013, from <http://www.radioradicale.it/exagora/policy-shift-in-teaching-in-tibet-tin>

བོད་ཀྱི་མི་དམངས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེ་བ།

ཁར་གཅིག་རེ་བཅས་དབུ་འཇུགས་གནང་སྟེ། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༥ ལོར་བོད་རང་སྐྱོང་
ལྗོངས་ཀྱི་བོད་ཡིག་ཆོད་བལྟའི་སློབ་འབྲིང་ནས་བོད་པའི་སློབ་ཕྱག་ཆ་སྟོམས་བརྒྱ་
ཆ་ ༡༠ ཡིས་ཡིག་ཆོད་གྲུབ་འབྲས་ལོན་ཡོད་ཀྱང་རྒྱ་ཁྱིམ་གྱི་ཐོག་ཤེས་ཡོན་ཐོབ་པའི་
བོད་ཕྱག་ཆ་སྟོམས་བརྒྱ་ཆ་ ༩༩ མ་གཏོང་ཡིག་རྒྱགས་གྲུབ་འབྲས་ཐོན་མེད་པ་མ་
ཟད། བོད་ཡིག་སློབ་འབྲིང་ནང་གི་བོད་ཕྱག་བརྒྱ་ཆ་ ༥༥ གིས་རྒྱ་ཡིག་སློབ་ཆ་ན་
གྲུབ་འབྲས་ལེགས་ཐོན་བྱུང་ཡང་རྒྱ་ཡིག་སློབ་འབྲིང་ནས་བོད་ཕྱག་ཆ་སྟོམས་བརྒྱ་
ཆ་ ༥༡ གིས་རྒྱ་ཡིག་སློབ་ཆ་ན་གྲུབ་འབྲས་ཐོན་^[༡༡]པ་དང་། ཀན་ལྷོ་བོད་རིགས་
རང་སྐྱོང་ཁུལ་ནང་དུའང་བོད་ཡིག་ཆོད་བལྟའི་འཛིན་སྐྱོང་གཅིག་དང་དེའི་མཉམ་
དུ་རྒྱུ་སྐད་ཡིག་ཐོག་སློབ་ཁྲིད་བྱེད་པའི་འཛིན་སྐྱོང་གཅིག་ལ་ཆོད་བལྟ་བྱེད་སྐབས།
རྒྱུ་སྐད་ཡིག་ཐོག་སློབ་ཁྲིད་བྱས་པ་ལས་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ཐོག་སློབ་ཁྲིད་བྱས་པ་
དེའི་བསྐབས་གཞི་དུས་ཐོག་ཏུ་ཆར་བ་མ་ཟད་གྲུབ་འབྲས་ལེགས་པ་བྱུང་ཡོད།^[༡༢]
གྲུབ་འབྲས་དེ་དག་གིས་གཞི་རིམ་ཤེས་ཡོན་རང་གི་པ་སྐད་ནང་ཐོབ་ཆེ། རིག་ཆ་ན་
ཁག་གི་ནང་དོན་རྟོགས་སྒྲ་བ་དང་། ཕྱིས་སུ་སྐད་ཡིག་གཞན་ཤེས་སྒྲ་བ་ཡོད་པ་སྐད་
བརྗོད་ཀྱི་པ་བ་ཆོས་གསུངས་པ་བཞིན་བདེན་པར་གྲུབ།

གོང་སྐོར་གྱི་བོད་ཡིག་ཆོད་བལྟའི་སློབ་འབྲིང་གི་གྲུབ་འབྲས་ལ་དགའ་
བསུ་དང་བསྟོད་བསྐྱེད་འབྲུགས་འབུལ་མཁན་མི་ཉུང་བ་བྱུང་བའི་ནང་ནས་གཅིག་གསེར་
ཆོད་ཕུན་ཆོག་པ་བྱུང་གིས་དང་།^[༡༣] དེ་བཞིན་བོད་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་ཀྱི་དམར་ཤོག་
ཆོག་པའི་སྐབས་དེའི་དབང་ཆེ་གཞིན་པ་བསྟན་འཛིན་གྱིས་ཀྱང་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༩ ལྷ་

[༡༡] Bass, C. (1998). *Education in Tibet Policy & Practice since 1950* (TIN). London & New York. Zed books p. 237

[༡༢] Bass, C. (1998). *Education in Tibet Policy & Practice since 1950* (TIN). London & New York. Zed books p. 236

[༡༣] བོད་ལྗོངས་ཞིབ་འཇུག (༡༩༩༥) དེབ་ཐེངས་གསུམ་པ། བོད་ལྗོངས་ཞིབ་འཇུག་ཚོམ་སྒྲིག་པས་ཚོམ་སྒྲིག་དང་
དཔེ་སྟར་ཞུས། ཤོག་གངས་ ༡༡།

༡ ཆོས་ ༡༤ ཉིན་ཆོག་མཆོད་པའི་ཞུགས་པ་ལྟར་ཡོད་དེ།

བོད་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་ཀྱི་དམའ་འབྲིང་འགའ་ཤེས་ནས་བོད་ཀྱི་རྒྱུད་ཡིག་ཐོག་
སློབ་བྱིད་བྱ་རྒྱུ་འོས་པོ་བཟུང་ཡོད་པར། དེའི་ཁྱབ་འབྲས་དང་ཨང་ཐོབ་རྒྱ་
ཡིག་ཐོག་སྤྱད་པའི་སློབ་ཐུག་ལས་ཏུ་ཅང་མཐོ་བ་དང་ལེགས་པ་བྱུང་འདུག དེ་
འདྲ་སོང་ཅང་མཐུག་བསྐྱེད་པ་བརྒྱུ་འོས་པ་ཞིག་ལ་ཤེས་ཡོན་གྱི་སྤྱོད་ཆོད་ཡར་
རྒྱས་གཏོང་རྒྱ་དང་དེ་དང་དུས་ཀྱི་ཆོན་རིག་དང་འཕུལ་ཆས་གོང་འཕེལ་བརྒྱུད་མི་
རིགས་ཀྱི་རིག་གཞུང་གོང་འཕེལ་གཏོང་བར་བོད་ཀྱི་རྒྱུད་ཡིག་གི་རྒྱས་པ་ལས་
ལྷག་པའི་རྒྱས་པ་གཞན་གཅིག་ཀྱང་མེད། དེར་བརྟེན་ང་ཆོས་བོད་ཀྱི་རྒྱུད་ཡིག་
བོད་སྐྱོད་གཏོང་དགོས་རྒྱུ་གསལ་ལོ་རེད་འདུག^[༡༥]

འོན་ཀྱང་རྒྱ་ནག་དབུས་གཞུང་དང་བོད་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་ས་གནས་སྤིང་
གཞུང་གཉིས་ཀྱིས་བོད་ཡིག་ཆོད་བལྟའི་འཛིན་གྲུ་འོས་པོ་ལྷག་སྤྱད་ཁྱབ་འབྲས་
ལེགས་ཐོན་བྱུང་ཡང་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༤ ལོར་འཛིན་གྲུ་བཞི་པ་དེ་དག་དཔལ་འབྱོར་གྱི་
མཐུན་འཁྱར་མེད་པ་དང་། ས་གནས་སྤིང་གཞུང་གི་ལས་བྱེད་ཆེར་འདོད་པ་མེད་
པ།^[༡༦] བོད་ཡིག་ནང་སློབ་བྱིད་བྱེད་ཐུབ་མཁན་གྱི་དགོ་ཆ་ཉུང་བཤགས་པའི་རྒྱ་
མཆོད་བཅས་ལ་བརྟེན་ནས་སློབ་རྒྱུ་ལོ་རེད། དེའི་ཆབ་ཏུ་སློབ་རྒྱུ་རྒྱུད་གཉིས་
ཆོད་བལྟའི་འཛིན་གྲུ་འགོ་བཙུགས་པའི་ནང་སློབ་ཆོད་ཤུགས་ཆེ་བ་རྒྱ་ཡི་རྒྱུད་
ཡིག་ཐོག་སློབ་བྱིད་བྱེད་ཀྱི་ཡོད།^[༡༧] བོད་ཡིག་ཆོད་བལྟའི་སློབ་འབྲིང་ནམས་སློ་
བརྒྱུ་པ་དང་། དེ་བཞིན་ལྷ་ས་བོད་ལྗོངས་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོའི་བོད་ཀྱི་རྒྱལ་རབས་

[༡༥] Bass, C. (1998). *Education in Tibet Policy & Practice since 1950* (TIN). London & New York. Zed books p. 236
[༡༦] Bass, C. (1998). *Education in Tibet Policy & Practice since 1950* (TIN). London & New York. Zed books p. 237
[༡༧] Policy shift in teaching in Tibet. (1997). *World Tibet Network News-TIN*. Retrieved April 27, 2013, from <http://www.radioradical.it/exagora/policy-shift-in-teaching-in-tibet-tin>

བོད་ཀྱི་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེབ།

སློབ་ཚན་རྒྱ་ཡི་སྐད་ཡིག་ནང་སློབ་ཁྲིད་བྱ་རྒྱུ་དེ་གཞུང་འབྲེལ་བཀའ་བྱས་བཏང་བ་
ལ་བྱི་ལོ་ ༡༩༩༥ ལོར་བོད་མིའི་སྐུར་ལངས་དུས་དྲན་ཐེངས་ ༩༥ པའི་ཐོག་ལགོ་
ས་མཆོག་གིས་སློབ་བརྗོད་ལྷན་ཆེ་གནང་ཡོད།^[༡༥] སློབ་ཚན་དེར་སློབ་འདུག་
བྱས་པའི་རྒྱ་རིགས་སློབ་ལྷན་མང་པོ་ཡོད་པ་རྒྱམས་ཀྱིས་བོད་སྐད་མི་ཤེས་པ་དང་
བོད་ལྷན་ཆེས་རྒྱ་སྐད་ཤེས་ཀྱི་ཡོད་པར་བརྟེན་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ཙམ་མ་གཏོགས་
སློབ་ཚན་གཞན་ཆང་མ་རྒྱ་ཡི་སྐད་ཡིག་ནང་སློབ་ཁྲིད་བྱེད་ཀྱི་ཡོད།^[༡༦]

དེ་བཞིན་སི་ཁྲོན་ཞིང་ཆེན་དུའང་བྱི་ལོ་ ༢༠༡༤ ཟླ་ ༡༠ ཆེས་ ༢༩ ཉིན་རྒྱ་
བ་མདོད་དགེ་རྒྱུ་ལི་ཤེས་ཡོན་ལས་ཁུངས་ཀྱི་འགན་འཛིན་ཀྲང་ཐན་ཁེ་(Zhang
Tianke)ཡིས་བྱི་ལོ་ ༢༠༡༤ ལོའི་རྒྱ་བ་འབྲོག་ཁུལ་གྱི་སློབ་གྲྭ་རྒྱུང་འབྲིང་གི་དབུ་
འཛིན་དོ་དམ་ནུས་པ་ཆེ་བུ་གཏོང་རྒྱུ་ཟུང་ཆོགས་འདུའི་ཕྱོགས་བསྐྱམས་
གཏམ་བཤད་ནང་། དེ་སྤྱོད་ཁོར་བོད་རང་སྲོལ་རྒྱུང་ཆོས་ཀྱི་ཤེས་ཡོན་ལས་ཁུངས་ཀྱི་
འགན་འཛིན་དང་གཏམ་སྐུང་བྱེད་སྐབས་ཁོས་བོད་རང་སྲོལ་རྒྱུང་ཆོས་ཀྱི་ས་ཁུལ་དུ་
ཡོད་པའི་མཐོ་འབྲིང་ཁག་གི་སློབ་ཚན་ཆང་མ་རྒྱ་ཡིག་དུ་བསྐྱར་པ་དེའི་གྲུབ་འབྲས་
ལག་པོ་ཐོབ་ཡོད་ལྷགས་དང་། རྒྱ་བ་ས་ཁུལ་ནས་ཀྲང་དེ་བཞིན་ལག་བསྟར་བྱ་རྒྱུ་
དང་།^[༡༧] སློབ་གྲྭའི་དབུ་འཛིན་ཆང་མས་ངས་པར་དུ་རྒྱ་ཡིག་གཙོ་བོར་བཟུང་
ནས་སློབ་ཁྲིད་བྱེད་དགོས་པའི་བཀའ་བཏང་ཡོད། ད་དུང་ཁོས་སྤྱི་མཐུད་ནས་བོད་
ལྷན་ཆེར་མ་འོངས་པར་གོ་སྐབས་བཟང་པོ་ཐོབ་པར་རྒྱ་ཡིག་ཐོག་ལྷན་སྐྱོན་མང་
བ་རྒྱུ་རྒྱུར་སེམས་ལྷགས་སྤར་བ་མ་ཟད། བོད་ལྷན་ཆེར་བོད་ཡིག་ཐོག་ནས་སློབ་
སྲོལ་བྱས་ན་མ་འོངས་མདུན་ལམ་དང་འཆོ་བའི་དཀའ་ངལ་འཕྲད་ངེས་ཡིན་པས།

[༡༥] University of Southern California. *The Tibetans*. Retrieved June 2, 2012, from <http://www.usc.edu/dept/LAS/ir/cews/database/Tibet/tibet.pdf>

[༡༦] གོང་དང་མཚུངས།

[༡༧] ལྷ་འབྲུམ། (༢༠༡༤༡༡༩) མདོ་སྐད་རྒྱ་བ་ཕྱོགས་ཀྱི་སློབ་མ་ཆོས་དོ་ཞོལ་སྐད་འབོད་བྱས་འདུག་ <http://tibetan.rfa.org/tibetan/sargyur/protest-in-ngawa-zodgye-11032014133928.html> དྲ་མཐུད་འདི་ནས་༢༠༡༤༡༡༩ ལ་བརྟེན།

བོད་ཡིག་གི་ཆབ་ལ་རྒྱ་ཡིག་ཐོག་ནས་སྤངས་ན་དགེ་མཚན་ཆེ་བ་དང་སྐད་གྲགས་
ཆེ་བའི་རྒྱ་ཡིག་མཐོ་སློབ་ཁག་ཏུ་སློབ་འདུག་བྱེད་ཐུབ་ཀྱི་ཡོད་པ་བཤད་ཡོད།^[༡]
རྒྱ་གཞུང་གི་དཔོན་རིགས་དང་ལྷན་པར་དུ་ཤེས་ཡོན་གྱི་འགོ་བློན་ཅིག་གིས་མི་
རིགས་དེ་གའི་སྐད་ཡིག་གི་ཐོག་ནས་སློབ་སྦྱང་ཐོབ་རྒྱུ་མ་འོངས་མདུན་ལམ་དང་
འཆོ་བའི་ཐོག་དཀའ་ངལ་འཕྲད་ངེས་ཡིན་པ་ཤེས་ཀྱི་ཡོད་ཆེ། དཀའ་ངལ་དེ་དག་
སེལ་ཐབས་སུ་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་དང་འབྲེལ་བའི་ལས་ཀ་དང་སློབ་རྒྱུ་གསར་སྤྱོད་
སོགས་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་བཀོལ་སྤྱོད་ཀྱི་བྱུང་ཁོར་རྒྱ་ཆེ་རུ་གཏོང་དགོས་པ་ལས།
སྐད་ཡིག་དེ་ཉིད་མེད་པ་བཟོ་རྒྱུ་བསམ་ཚུལ་གྱིས་བཀའ་བཏང་བ་དེ་བོད་ཀྱི་སྐད་
ཡིག་ལ་མཐོང་རྒྱུ་དང་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་རྩ་སྲིམས་དང་འགལ་བ་མ་ཟད་ཆོན་རིག་དང་
མི་མཐུན་པ་རེད།

བོད་ཕྱག་ཚོས་བོད་སྐད་དང་བོད་ཡིག་ཐོག་ནས་རིག་གནས་གང་འདྲ་ཞིག་
སྤངས་ཏུ་མཁྱོགས་པར་ཤེས་ཐུབ་པ་མ་ཟད། དེས་སློབ་ཕྱག་ཚོར་ཤེས་ཡོན་འཕར་
མ་སྦྱང་རྒྱུ་འདུན་པ་དང་གདེང་ཆོད་རྟེན་གྱི་ཡོད། འོན་ཀྱང་བོད་ནང་གི་སློབ་ཕྱ་
པ་ཆེ་བས་བོད་ཕྱག་ཚོར་རྒྱ་ཡིག་དང་རྒྱ་སྐད་ཐོག་ནས་ཤེས་ཡོན་སྦྱང་ཀྱི་ཡོད་
པ་དེས་བོད་ཕྱག་ཚོས་ཤེས་དཀའ་བ་མ་ཟད་སློབ་སྦྱང་འཕར་མ་སྦྱང་རྒྱུར་སེམས་
ཤུགས་གཅོག་གི་ཡོད། དེར་བརྟེན་བོད་མི་རིགས་ཀྱི་ཡིག་ཚངས་སེལ་རྒྱ་དང་བོད་
ཀྱི་རིག་གནས་རྒྱུ་འཛིན་ཐུབ་པར་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ལས་ལྷག་པ་མེད་པས། དེའི་
སྐད་རྒྱ་ནག་སྲིད་གཞུང་རིམ་པས་བྱི་ལོ་ ༡༩༩༩ ལོའི་དོན་ཆོན་དྲུག་ཅུ་རེ་གཅིག་

[༡] ལྷ་འབྲུམ། (༢༠༡༤/༡༡/༡) མདོ་སྐད་རྩ་བཁྱོགས་ཀྱི་སློབ་མ་ཚོས་དོ་རྩོལ་སྐད་འབོད་བྱས་འདུག <http://tibetan.rfa.org/tibetan/sargyur/protest-in-ngawa-zodgey-11032014133928.html> གྲུ་མཐུད་འདི་ནས་
༢༠༡༤/༡༡/༡ ལ་བཏོན།

tibet.net. (November 5, 2014). Students protest imposition of Chinese language in Tibetan schools in Ngaba. Retrieved November 5, 2014, from <http://tibet.net/2014/11/05/students-protest-imposition-of-chinese-language-in-tibetan-schools-in-ngaba/>

བོད་ཀྱི་མིང་ཐུས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེབ།

ཅན་གྱི་གཏན་འབེབས་དེ་ཉིད་སྐར་གསེ་དང་ལག་བསྟར་བྱེད་ཐུབ་ན་དགེ་མཚན་
ཆེ། དེ་མིན་སློབ་ཟུ་ཆེ་ཆུང་ཁག་ནང་བོད་དགེ་ཆད་ལྡན་མེད་པའི་དཀའ་ངལ་སྟ་
མཐུད་གནས་རྒྱ་དང་མ་འོངས་པར་བོད་དགེ་གཅིག་ཀྱང་མེད་པའི་དཀའ་ངལ་
འབྱུང་ངེས་ཡིན།

༡། བོད་མིའི་དགོས་མཁོ་དང་འཚམས་པའི་ཤེས་ཡོན་གྱི་ཉེ་གནས་ཆད་ལྡན་ཅན་དགོན་པ།

མི་རིགས་ཤིག་གསོན་གནས་ཐུབ་པར་མི་རིགས་དེའི་མི་རབས་གཞོན་པ་ཆོ་སྐྱེད་
སྤང་ཆད་ལྡན་དགོས་པ་དང་། དེའི་ཆེད་དུ་ཤེས་ཡོན་སྦྱང་སའི་ཉེ་གནས་ཆད་ལྡན་
དགོས་གཤམ་ཆེ། འོན་ཀྱང་བོད་ནང་བོད་མིའི་དགོས་མཁོ་དང་འཚམས་པའི་ཤེས་
ཡོན་གྱི་ཉེ་གནས་ཆད་ལྡན་ཤིན་ཏུ་དགོན་པའི་རྒྱུ་གྱིས་ལོ་ལྟར་བོད་མི་མང་པོ་ཉི་
ལྷ་ལ་ཡའི་ལ་ལུང་བརྒྱལ་ཏེ་རྒྱ་གར་ལ་བཅན་བྱོལ་དུ་ཡོང་གི་ཡོད། དེའི་ནང་ནས་
མང་པོ་ཞིག་ཆོས་དང་རིག་གཞུང་སོགས་ཤེས་ཡོན་སློབ་སྦྱང་ཆད་ལྡན་ཐོབ་རྒྱུའི་
ཆེད་དུ་ཡིན་པ་རེད།^[༡༧] རྒྱ་སར་ཉེན་གཞི་བྱས་པའི་བཅན་བྱོལ་བོད་མིའི་དབྱུས་
སྒྲེ་ལེན་ཁང་གི་སྟན་ཐོར་གཞིགས་ན། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༡ ནས་ ༢༠༡༤ ལོ་འགོ་བར་དུ་བོད་
ནས་གསར་དུ་འབྱོར་བའི་བོད་མི་ཆོའི་ནང་ནས་སུམ་ཁྲི་བཞི་སྟོང་ཙམ་རང་ལོ་སུམ་
ཅུ་མན་གྱི་བོད་རིགས་ན་གཞོན་ཤ་སྟག་རེད།^[༡༨] དེ་བཞིན་རྒྱ་སར་བོད་ཁྱིམ་སློབ་ཟུ་
གཅིག་ཕྱར་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༠ ནས་ ༢༠༡༠ བར་བོད་ནས་གསར་དུ་འབྱོར་བའི་སློབ་ཕྱག་
༡༤༠༠༠ ལྟག་སློབ་ཁྱུགས་བྱས་ཡོད་པ་དང་།^[༡༩] ཕྱི་ལོ་ ༢༠༡༡ ནས་ ༢༠༡༣ བར་ལོ་

[༡༧] EDD, DIIR & TCHRD. Issues facing Tibet today. Retrieved June 2, 2012, from <http://tibet.net/about-tibet/issues-facing-tibet-today/>

[༡༨] Tsomo, S. (April 2013 & February 2014). Central Tibetan Reception Centre

[༡༩] གླལ་བཟང་དབང་འདུས། བོད་དུ་འཛིན་པའི་ཀྱང་གོའི་གྲངས་ཉུང་མི་རིགས་ཀྱི་སློབ་གསོའི་སྤྱི་དབྱུས་སྒྲིང་བ།
<http://www.rangwang.net/index.php?essayId=2101> ཏ་མཐུད་འདི་ནས་༢༠༡༣།༦།༡ ལ་བརྟན།

གསུམ་ནང་བོད་ནས་གསར་དུ་འབྱོར་བའི་ན་གཞིན་ ༡༩༩༩ ལྷ་སྟོང་བོད་ཁྱིམ་གྱི་
ཡན་ལག་སློབ་གྲྭ་ཁག་དུ་སློབ་འདུག་བྱས་ཡོད།^[༩༥] གནས་སྤངས་འདི་ལྷ་སྟོང་བོད་
ནང་དུ་བོད་སྐྱུག་ཆོར་འོས་ཤིང་འཆམས་པའི་ཤེས་ཡོན་ཐོབ་ཀྱི་མེད་པ་མངོན་གྱུ་བ།
དཔེར་ན། སི་ཁྲོན་ཁིང་ཆེན་དཀར་མངའ་བོད་རིགས་རང་སློང་ཁུལ་རྟུ་
རྫོང་གི་རི་གྲོང་པ་ནས་ཡིན་པའི་རང་ལོ་ ༤༠ སོན་པའི་བོད་མི་ཞིག་གིས་ཁོ་རང་
སློབ་གྲུར་འགྲོ་སློང་མེད་པའི་རྒྱུ་གཙོ་བོ་ནི་ཁོ་པའི་གྲོང་པ་གཙོས་པའི་ཉེ་འཁོར་
གང་ལའང་བོད་ཡིག་སློབ་བྲིད་བྱེད་མཁན་གྱི་སློབ་གྲྭ་མེད་པར་བརྟེན་པ་མས་སློབ་
གྲུར་བཏང་མེད་པ་དང་། ད་ལྟ་བོད་ཡིག་སྐད་བྲིས་པ་དེའང་རང་ཉིད་ཀྱི་ཨ་ཁོང་
ཡོད་སའི་དགོན་པར་བྱིན་ནས་སྤངས་ཚུལ་བཤད་སོང་།^[༩༦] ཡང་བོད་རིག་པ་སྡེ་
རོང་ཆེ་རིང་དོན་འབྲུག་གིས་འདི་ལྟར་གསུངས་ཡོད་དེ།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༩-༢༠༠༠ བར་དཀར་མངའ་ཁུལ་ཡོངས་ལ་སློབ་གྲྭ་རྒྱུང་འབྱིང་ནས་
བོད་ཡིག་སློབ་ཆན་དང་བོད་ཡིག་གི་ཆེད་ལས། དེ་བཞིན་བོད་ཡིག་གི་དུས་དཔེ་
བཅས་སྒྲིན་རྒྱུ་མཆམས་བཅད་པ་དང་། བོད་ཡིག་དགེ་ལྡན་འབོར་ཆེན་
ཞིག་ཁྱབ་སྤྲོད་བྱས་པ་དང་ལས་གནས་ལས་བྲལ་དགོས་བྱུང་ཁིང་། ཁྱོད་ཡོངས་
ལ་རྒྱ་ཡིག་སློབ་བྲིད་བྱ་རྒྱུའི་ལམ་ལུགས་ཁྱབ་སྤེལ་བཏང་ནས་བོད་ཁུལ་དུ་བོད་
ཡིག་གི་སློབ་བྲིད་པལ་ཆེར་བྱལ་མེད་དུ་བྱིན། རྒྱ་ཆའི་བོད་རིགས་གཞིན་ནུ་
ཆོ་ལ་བོད་ཡིག་སྤྱད་རྒྱུའི་གོ་སྐབས་ཤོར་ཉེ་མི་མང་པོ་ཞིག་གིས་རང་སློང་བྱེད་
བསམས་ཀྱང་སྐབས་དེར་གཅིག་ནས་སློབ་དཔེ་མེད་པ་དང་། གཉིས་ནས་སློབ་
བྲིད་བྱེད་མཁན་མེད་པ་དེའདྲའི་ཡིད་སྟོང་དགོས་པའི་གནས་ཚུལ་བྱུང་ཡོད།^[༩༧]

ཡུན་ནན་ཁིང་ཆེན་ལ་ཆ་མཆོན་ན། པཎ་ཆེན་སྐྱ་ཕྱིང་བཅུ་པ་མཆོག་གིས་
དེ་སྡེ་ཁིང་ཆེན་དེའི་སློབ་གྲྭ་འགའ་ཤས་ལ་ཕེབས་དུས་དེ་དག་གི་སློབ་བྲིད་ཅ་

[༩༥] Tsomo, S. (January 2011 to December 2013). Central Tibetan Reception Centre

[༩༦] T.G., Personal communication, November 19, 2013

[༩༧] རྩེ་རོང་ཆེ་རིང་དོན་འབྲུག་(༡༩༩༩) བདག་གི་རེ་སྟོན། དཀར་མངའ་གསར་འགྱུར་ཁང་གི་པར་འདེབས་བཞེས་ཤིང་གྲངས་ ༡༩༧

བོད་ཀྱི་མིང་ཐུས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེབ།

འཛིན་ནང་བོད་ཡིག་ཡོད་ཀྱང་སློབ་མ་ཆོར་སྤྱོད་རྒྱུ་ལོ་སྐབས་མི་འདུག་^[༡༦] ཅེས་སྟོན་བརྗོད་གནང་། གལ་ཏེ་ཡུན་ནན་ཞིང་ཆེན་སྲིད་གཞུང་གིས་དེའི་སྐབས་ནས་བདེ་ཆེན་དང་། རྒྱལ་ཐང་། འཛོལ་མདའ། འབའ་ལུང་བཅས་ཀྱི་བོད་མི་ཆོར་བོད་ཡིག་སློབ་ཁྲིད་ཀྱི་མཐུན་འཇུག་དང་རྒྱབ་སྐྱོར་གནང་ཡོད་ཆེ། ས་ཁུལ་དེ་གའི་སློ་བྱང་གཅིག་གི་སྟེང་“མངོས་བཟོ་ཁང་”ལ་“མངོ་བཟོ་ཁང་”^[༡༧]ཞེས་བྲིས་པའི་གནས་སྐངས་ཐབས་རྒྱགས་འདི་འདྲ་ཡོད་མི་སྲིད། དེ་མཚུངས་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༤ ལྷ་ ༡ རང་རང་ལོ་ ༩༩ མོན་པའི་ཁམས་བདེ་ཆེན་གྱི་གྲ་པ་ཞིག་གིས་ད་ལྟའི་དུས་ལ་ཡུན་ནན་ཞིང་ཆེན་གྱི་ནང་དུ་ཡོད་པའི་གྲ་བཙུན་མིན་པའི་བོད་མི་ཡོངས་རྫོགས་ཀྱི་ནང་བོད་ཡིག་འབྲི་བྱེད་མཁན་ཏེ་ཅང་དགོན་པོ་རེད་^[༡༨] ཅེས་དང་། ཡང་བདེ་ཆེན་དུ་རྒྱན་རིང་ཉམས་ཞིབ་བྱེད་ཀྱིང་མཁན་བཅའ་ཉིལ་མེན་(Ben Hillman)གིས་བོད་ནང་དུ་བོད་མི་མང་དག་ཅིག་སློབ་གྲུར་ཆ་བ་ནས་འགོ་སྤྱོད་མེད་པ་དང་ཁོ་ཆོའི་ནང་ལྟོ་གོས་དང་འཛིན་སྟོང་དུ་བཅུད་སྟོད་ཡོད་པའི་རྒྱ་ཡི་སྐད་ཡིག་གི་ཆང་གཞིའི་གནས་ཚད་ཡོད་མཁན་འགའ་ཤས་ཡོད་^[༡༩] ཅེས་བྲིས་འདུག།

དེ་བཞིན་ཀན་སུའུ་ཞིང་ཆེན་ཀན་ལྷོ་བོད་རིགས་རང་སྟོང་ཁུལ་ཨ་མདོ་སླ་བྲང་ནས་ཡིན་པའི་བོད་མི་ཞིག་གིས། ལོ་རབས་བདུན་ཅུའི་ནང་རང་གི་སྐུལ་དུ་

[༡༦] DIIR. (1996). *The Panchen Lama lineage*. p.16

Friends of Tibet, NZ (2010). His Holiness the Panchen Lama. Retrieved November 20, 2012, from <http://www.friends-of-tibet.org.nz/his-holiness-the-panchan-lama.html>

[༡༧] Hillman, B. (2013). *Paradise under Construction: Minorities, Myths and Modernity in Northwest Yunnan*. Retrieved February 12, 2014, from https://crawford.anu.edu.au/pdf/staff/ben_hillman/2013/paradise-under-construction.pdf

[༡༨] L.G., Personal communication, January 27, 2014

[༡༩] Hillman, B. (31 January 2010). Development with Tibetan Characteristics. Retrieved May 2, 2102, from <http://online.wsj.com/news/articles/SB10001424052748704094304575030151739516536?mg=reno64-wsj&url=http%3A%2F%2Fonline.wsj.com%2Farticle%2FSB10001424052748704094304575030151739516536.html#articleTabs%3Darticle>

སློབ་ཚུང་འགྲིམས་སྐབས་བོད་ཡིག་སློབ་རྒྱུ་འཕུན་ཆེན་མེད་པ་མ་ཟད། ཁྱོད་རྣམས་
 དུ་སློབ་འབྲིང་འགྲིམས་རིང་བདུན་ཕྱག་རེ་ལ་བོད་ཡིག་ཆོག་མཆོག་མེད་སྒྲིབ་གཅིག་ལས་
 མེད་པ་དང་། ལོ་རབས་བརྒྱད་ཅུ་འཇུག་ནས་བཟུང་པའི་ཆེན་སྐྱེ་ལྷན་ལྷན་པ་མཆོག་
 གིས་བོད་ཡིག་སློབ་འབྲིང་གཉིས་(འབོ་ར་གྲོང་གྲེ་དང་བསང་ཆུ་རྫོང་)གསར་བཙུགས་
 གནང་ཡོད་པར་བཤད།^[༤༩]

དེ་ནས་མཆོ་སྡོན་ཞིང་ཆེན་ཡུལ་གྲུལ་རྫོང་འབྲོང་མདའ་གྲོང་གྲེ་ནས་ཡིན་པའི་
 རང་ལོ་ ༩༠ སོན་པའི་བོད་མི་ཞིག་གི་ལོ་ ༡༩༩༤ ལོར་འཛིན་མདའ་གྲོང་པའི་སློབ་ཚུང་
 ལོ་རིམ་ལྷ་པ་ཐོན་རྗེས་བཅན་བྱོལ་དུ་སླེབས་པ་ཁོ་པའི་སློབ་ཚུང་ནང་སློབ་སྦྱོང་ཆ་
 ཆང་བོད་སྦྱོང་དང་དགེ་ཆུན་བརྒྱ་ཆ་ལྷ་བཙུ་བོད་པ་དང་ལྷ་བཙུ་ཆུ་མི་ཡིན་པ་དང་། ཁོ་
 པས་སློབ་ཚུང་འཛིན་གྲོང་པོ་ནས་ཆུ་ཡིག་སློབ་འགོ་བཙུགས་པ་དང་མཉམ་དུ་ཨང་
 ཅིས་ཀྱང་ཆུ་ཡིག་ཐོག་ནས་སྦྱངས་པ་དང་། བོད་ཀྱི་རྒྱུ་ལྷན་གྱི་སློབ་ཆ་ལྷན་གྱི་གཅིག་གི་
 ཚུལ་དུ་སྦྱངས་ཡོད་ཀྱང་བོད་ཡིག་སློབ་དེབ་ནང་ཆུ་ཡིག་ནས་བསྐྱར་པའི་སྦྱང་མང་པོ་
 ཡོད་པར་བཤད།^[༥༠] ད་ལྟའི་ཆར་ཡུལ་གྲུལ་དུ་བོད་མི་ཆོས་མ་འོངས་པར་ལས་ཀ་ཐོབ་
 ཆེད་བོད་ཡིག་ལས་ཆུ་ཡིག་གྲགས་ཆེ་བ་སྦྱོང་གི་ཡོད་པ་དང་། ལྷག་པར་དུ་ཡུལ་གྲུལ་
 ཁྱོད་ཁྱེད་དང་ཁྱོད་རྣམས་ཁྱད་ནང་བོད་མི་མང་ཆེ་བས་ཆུ་སྐད་མ་གཏོགས་བོད་སྐད་
 རྒྱུ་གི་མེད་པ་ཤེས་ཤིགས་བྱུང་། དེ་ཅུ་མ་དུ་མ་ཟད་ཟེ་ལིང་གྲོང་ཁྱེད་ཀྱི་བོད་མི་འབུམ་
 གཉིས་ལྷག་གི་བྱིས་པ་ནམས་ལ་བོད་ཡིག་སློབ་པའི་གོ་སྐབས་མེད།^[༥༡]

མཆོ་སྡོན་ཞིང་ཆེན་ཆ་སྡོར་བཞོང་ནས་ཡིན་པའི་རང་ལོ་ ༩༢ སོན་པའི་གྲུ་
 འགར་ཆེ་འཛིགས་མེད་ཀྱིས། “མི་ལོ་དྲུག་ཅུའི་ཡར་སྡོན་དུ་བོད་མི་རིགས་ནི་པེ་ཅིང་

[༤༩] P.T., Personal communication, January 13, 2014
 [༥༠] T.W., Personal communication, January 8, 2013
 [༥༡] མཁས་དབང་འཛིགས་མེད་ཆུལ་མཚན། (༡༩༩༤) འཛིགས་མེད་ཆུལ་མཚན་གྱིས་བོད་ཁྱལ་སློབ་གསོར་བཞོན་པའི་བསམ་
 འཆར། <http://www.tbmgar.com/zwndbw.asp?id=2487> ང་མཐུད་འདི་ནས་༢༠༡༤༡༡༡༤ ལ་བཞོན།

བོད་ཀྱི་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་ཏུ་སྒྲུབ་དེ།

སྲིད་གཞུང་གི་མངའ་འོག་ཏུ་བཅུག་པ་ནས་རང་གི་སྐད་ཡིག་བཀོལ་སྤྱོད་ཀྱི་ཁེ་དབང་
དེ་ཡང་ཡོངས་སུ་བཅོམ་པ་ནི་རིག་གནས་བཅོན་འདྲེ་ལ་གྱི་བརྟམས་བཅོས་བཟོད་ཐབས་
བྲལ་བ་ཞིག་རེད།”^[༤༥] ཅས་དང་། ཡང་ཁོང་གིས་མཐུན་གསུངས་དོན་ལ།

བོད་མདོ་དབྱས་ཁམས་གསུམ་ཡོངས་ཚོགས་ཀྱི་ནང་བོད་མི་རིགས་རང་ཉིད་ལ་
དབང་བའི་མི་རིགས་ཀྱི་སྐད་ཡིག་དང་མི་རིགས་ཀྱི་སློབ་གསེའི་མཐུན་རྐྱེན་
འཛུམས་པའི་སློབ་ཆེན་གཅིག་ཀྱང་མེད་པར་སློབ་ཆེན་ཡོད་ཆད་རྒྱ་རིགས་སློབ་
ཆེན་ཆོའི་ཡན་ལག་ཁོན་ཡིན། དེ་བཞིན་བོད་ཀྱི་ཤེས་ཡོན་པ་གྲགས་ཆེན་ར་
རྒྱ་འཛིགས་མེད་རྒྱལ་མཚན་ལགས་ཀྱིས་འགྲོ་སྐད་ཡོད་ཆད་སྒྲེར་ནས་སྤུལ་ཏེ།
བོད་རིགས་རང་ལ་དབང་བའི་སློབ་ཆེན་ཞིག་འདུགས་ཅིས་བྱས་ཀྱང་པེ་ཅིང་
སྲིད་གཞུང་གིས་གཏན་འགོག་བྱས་པ་རེད།^[༤༦]

དེར་བརྟེན་བོད་རིགས་གནས་སྤོང་ལྗོངས་དང་ཞིང་ཆེན་ལྗེ་མ་ཁུལ་
མང་པོའི་ནང་བོད་ཕྱག་ཚོར་བོད་མིར་འཚམས་པའི་གཞི་རྒྱའི་ཤེས་ཡོན་སློབ་ཀྱི་
མེད། སྤྱིར་བོད་ཕྱག་ཚོར་དང་པོ་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་གཅོས་པའི་བོད་ཀྱི་རིག་གཞུང་
དང་རིག་གནས་ཁག་སློབ་བྱིས་བོད་མི་བཟང་པོ་ཞིག་བཟོ་རྒྱུ་དང་དེའི་རྩིས་ལ་
རིག་གནས་གཞན་སློབ་བྱིས་བྱས་ཆེ་པན་རྒྱབས་ཆེ་བ་དང་། རྒྱ་ནག་སྲིད་གཞུང་
རིམ་ཁག་གིས་སོ་སོའི་འབངས་མི་སེར་ཡོངས་ཀྱི་དགོས་མཁོར་གཞིགས་པའི་ཤེས་
ཡོན་སློབ་གསེ་སྤྱོད་རྒྱ་གལ་ཆེར་མཐོང་། དེ་ལྟར་བྱུང་ཆེ་བོད་ཕྱག་ལོ་རྒྱུད་བྱིས་པ་
ནས་ན་གཞོན་དར་མ་རྣམས་ཤེས་ཡོན་ཆད་ལྡན་སློབ་ཆེད་རང་བྱིས་དང་རང་སློག་

[༤༥] འགར་ཅེ་འཛིགས་མེད། (༢༠༡༣) བཅོན་པོའི་སྤྱིང་སྟོབས། ས་རྒྱ་བོད་ཀྱི་དཔེ་སྐྱུན་ཁང་། ཤོག་གྲངས། ༧༥།
VOA. (2013). Writer Gartse Jigme Sentenced to Five Years in Prison. Retrieved June 2,
2013, from <http://www.voatibetanenglish.com/content/article/1661798.html>

[༤༦] འགར་ཅེ་འཛིགས་མེད། (༢༠༡༣) བཅོན་པོའི་སྤྱིང་སྟོབས། ས་རྒྱ་བོད་ཀྱི་དཔེ་སྐྱུན་ཁང་། ཤོག་གྲངས། ༡༠༩
VOA. (2013). Writer Gartse Jigme Sentenced to Five Years in Prison. Retrieved June 2,
2013, from <http://www.voatibetanenglish.com/content/article/1661798.html>

འབེན་ལ་བཅུགས་ནས་ཕྱི་རྒྱལ་ཡུལ་གྱི་ལག་ཏུ་འགྲོ་རྒྱུ་དང་མང་ཆོགས་ནས་དེ་དང་
འབྲེལ་བའི་ཐོག་སྟོན་བརྗོད་དང་ངོ་རྒྱུ་བྱེད་རྒྱུ་འདེད་པ་ཆགས་ངེས། སྤྱིར་མང་
ཆོགས་ཀྱི་ཡིག་ཚུངས་སེལ་རྒྱ་ནི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ལས་འགན་ཡིན་ཞིང་། དེའི་ཐབས་
ལམ་རན་ཤོས་ནི་མི་རིགས་དེ་གའི་རྒྱུ་ཡིག་ཐོག་ནས་སེལ་མཁྱེགས་པ་དང་ལས་
སྒྲ་བ་ཡོད། དེའི་རྒྱུ་ལ་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་སྤྱི་སྤྱོད་རྒྱུ་ཡིག་སྤྱོད་འགོ་བཅུགས་ན་སྤྱི་
སྤྱོད་གཉིས་ཀར་ཕན་ཐོགས་ཆེ་བ་མ་ཟད། བོད་ཀྱི་ནང་དོན་རིག་པ་ནི་མི་རིགས་
སྤྱི་ལ་ཕན་ཐོགས་ཡོད་པ་བཞིན་འཛམ་གླིང་ཡུལ་གྱི་མང་པོས་དོ་སྣང་དང་དང་ལེན་
བྱེད་བཞིན་ཡོད་པར་རྒྱ་ནག་གི་དཔུང་གི་ངོས་ནས་ཀྱང་རིག་གནས་དེ་ཉིད་མི་
རིགས་ཡོངས་དང་ལྷག་པར་དུ་བོད་མི་རིགས་ལ་སྤྱོད་རྒྱུའི་གོ་སྐབས་སྤྱོད་རྒྱ་དང་།
རྒྱལ་མ་བཟང་བ་ཡིན་ན་སྤྱི་ཆོགས་ལ་ཕན་ཐོགས་ཡོད་པ་ཞིག་རེད།

༡། ལ་རྒྱུ་མཉམ་བསྐྱེས་ཀྱི་དཀའ་ངལ་ཆེ་བུ་འགྲོ་བཞིན་པ།

དེང་གི་ཆར་བོད་སྤྱི་དང་ལྷག་པར་དུ་བོད་ཀྱི་གྲོང་ཁྱེར་ལག་ནང་བོད་མི་ཆོས་ནང་
ཁུལ་གླིང་མོལ་བྱེད་སྐབས་བོད་སྐད་མཉམ་དུ་རྒྱ་སྐད་ལྷགས་ཆེ་མཉམ་བསྐྱེས་བྱེད་
པའི་རྒྱུ་ཉིས་པ་མ་གྱི་ལྷག་དང་དགེ་ཆན་སྟོབ་ལྷག་གི་དབར་ལ་སྐད་བསྐྱར་དགོས་
པའི་དུས་ལ་སྤྱོད་པ་ཡོད། གནས་སྤངས་དེ་ལྟར་ཆགས་པའི་རྒྱ་རྒྱུ་མང་པོའི་ནང་
ནས་གཙོ་ཆེ་བ་འགའ་ནི། བོད་ཀྱི་རྒྱུ་ཡིག་ལ་དེང་དུས་བརྗོད་གསར་ཀྱི་ཐ་སྣང་
འདང་ངེས་མེད་པའི་གནས་སྤངས་དང་། ཁྱབ་ཆའི་རྒྱུ་ཉིས་བོད་སྐད་ཐོག་གཞོན་
ལྷགས་དང་། བོད་སྐད་གཙང་མ་བཤད་ན་རྒྱུ་ལྷགས་ཐེབས་པའི་རྣམ་པའམ། གོ་བརྗོད་
སྤྱོད་ཐུབ་པའི་གདེང་ཚད་མེད་པའམ། བོད་མི་ཆོས་བོད་སྐད་གཙང་མ་ཤོད་རྒྱ་གལ་
ཆེར་མ་བསྐྱེས་པའི་ཐོག་སྤྱང་མེད་བཟང་བ་བཅས་ཡིན།

བོད་ཀྱི་མིང་ཐུས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེབ།

དེའི་ཐད་བྱེ་ལོ་ ༡༩༩༦ ལོར་མཁན་པོ་འཛིགས་མེད་ཐུན་ཚོགས་མཆོག་གིས་འདི་ལྟར་གསུངས་ཡོད་དེ།

ད་ལྟ་བོད་ཀྱི་རྫོང་དང་གྲོང་བྱེར་ཆེ་ཆུང་སྣ་ཚོགས་པར་གནས་པའི་པ་མ་ཐམས་ཅད་བོད་རིགས་གཤམ་མ་ཡིན་པེས་ཀྱི་བོད་ཕྱག་ཚོས་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་གཏན་ནས་མི་ཤེས་པའི་གནས་ཚུལ་ཆབས་པོ་ཆེ་ཞིག་འོང་གིན་འདུག དེ་ཆོ་པལ་ཆེ་བས་བོད་ཀྱི་གཤེས་ཀའང་དོར་ཆར་འདུག་པས་ཉ་ཅང་སློ་པམ་པའི་གནས་ཤིག་རེད། དེ་མ་ཟད་བོད་རིགས་ལས་བྱེད་པ་སོགས་བོད་ཀྱི་ཆེན་པོར་སློམ་པ་ཆོས་ཀྱང་བོད་སྐད་དག་མ་ཞིག་ཤོད་ཐུབ་ཀྱིན་མི་འདུག་སྟེ་གཏམ་གྱི་ལྷ་ཆ་གཅིག་གམ་གཉིས་ཅམ་ཞིག་རྒྱ་སྐད་ཡིན་པས་རྒྱ་སྐད་མི་ཤེས་མཁན་གྱིས་ད་ལྟ་བོད་ན་གཏམ་མགོ་མཐུག་ཆང་བ་ཞིག་མཉན་རྒྱ་རྟེན་དཀའ་མོ་རེད།^[༤༧]

དེ་བཞིན་ལྷ་སར་སྟོད་མིས་སྐད་ཆའི་ཆོག་གི་བརྒྱ་ཆ་ ༩༠ ནས་ ༩༠ བར་རྒྱ་སྐད་བེད་སྟོད་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པ་^[༤༨]ཨོཀ་སི་པོ་རྩ་(Oxford)གཙུག་ལག་སློབ་གྲུའི་ཆན་རིག་པ་ཞིག་གིས་གསུངས་ཡོད། དེ་མཆུངས་མཚོ་སྟོན་མི་རིགས་སློབ་གྲུ་ཆེན་མོའི་སློབ་ཕྱག་བཟླ་ཤིས་རབ་བརྟན་གྱིས་ཀྱང་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་སྟེ་ཆན་གྱི་ལོ་འཁོར་གསུང་བཤད་འགྲམ་སྤར་སྐབས་བོད་སྐད་ནང་རྒྱ་སྐད་མཉམ་བསྐྱེས་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པར་སྟོན་བརྗོད་ཐུགས་ཆེ་བྱས་ཡོད།^[༤༩]

ཡང་མཚོ་སྟོན་ཞིང་ཆེན་མཚོ་ཤར་དཔའ་ལྷུང་རྫོང་དུའང་བོད་རིགས་ནང་ཁུལ་དང་ལྷག་པར་དུ་གཞོན་སྦྱིས་དབར་རྒྱ་སྐད་གཅིག་ཕུ་དང་མི་རབས་ཁྲན་

[༤༧] ལོ་ཚས་རྗེ་དམ་པ་ཡིད་བཞིན་ནོར་བུ་འཛིགས་མེད་ཐུན་ཚོགས་འབྱུང་གནས་དཔལ་བཟང་པོའི་གསུང་འབུམ། རྒྱགས་བམ་བཞི་པ། ཤོག་གྲངས། ༡༩༡ ནས་ ༡༩༣ (གསེར་རྟ་སྤུང་ལྷ་རིག་ནང་བསྟན་སློབ་གྲུ་ཆེན་མོ་ནས་བསྒྲིགས། ལ་བ་དཀར་པོ་བོད་ཀྱི་རིག་གཞུང་སྤེལ་བྱ་ཁང་གིས་པར་དུ་བསྐྱུན།)

[༤༨] Kuzmin, S. L. (2011). *Hidden Tibet: History of Independence and Occupation*. Dharamsala. LTWA. p.420

[༤༩] Zenz, A. (2014). *Tibetanness under threat?* Leiden, Boston: Global Oriental. p.1

པ་ཚོའི་མཉམ་དུ་བོད་ཀྱི་རྒྱུ་ཡིག་གི་འགྲོ་ལོ་ལྟར་དུ་དཔལ་ལུང་
 རྒྱུ་ཡིག་མི་རྒྱུ་ལྟམས་རིམ་པས་རྒྱུ་ཡིག་རྒྱུ་ཡིག་གི་རྒྱུ་ཡིག་པ་
 ཆགས་ངེས་རེད།^[༥༠] དཔལ་ལུང་རྒྱུ་ཡིག་གི་གནས་ལྟངས་འདི་ལྟར་ཆགས་པའི་རྒྱུ་
 མཚན་གཅིག་ནི་ས་གནས་སུ་རྒྱུ་ཡིག་དམར་ཤོག་སྒྲིབས་རྒྱུ་རིགས་ཏེ་ཅང་མང་
 བོ་སྒྲིབས་ཏེ་དཔལ་ལུང་རྒྱུ་ཡིག་མི་འཕྲོ་ཁྱོད་ཡོངས་ནས་བོད་རིགས་བརྒྱ་ཆ་ཉེ་སྟེ་
 ཆགས་པ་དེའི་རྒྱུ་ཡིག་ས་གནས་ཀྱི་རྒྱུ་ཡིག་བོད་རྒྱུ་ཡིག་ནས་རྒྱུ་ཡིག་དུ་གྱུར་ཡོད།^[༥༡]

གང་ལྟར་བོད་ནང་དུ་ཕྱི་ནང་གཉིས་ཀའི་རྒྱུ་ཡིག་ལ་བརྟེན་ནས་སྤངས་ཆ་
 མཐོ་དམན་དང་རྒྱུ་ཡིག་ཆ་གལ་ཆེ་ཆུང་ལ་མ་བཞུགས་པར་ཆང་མས་བོད་རྒྱུ་ཡིག་གིས་
 བསྐྱེད་སྐྱེད་ཀྱི་ཡོད། གོམས་གཤིས་འདི་ཉིད་རྒྱུ་ཡིག་འབྲམས་སུ་ཕྱིན་
 བས་མི་རབས་གཅིག་རྒྱུ་ཡིག་མཐུད་བསྐྱེད་ཀྱི་བརྒྱུ་ཡིག་མང་དུ་འགྲོ་ཡི་ཡོད་
 པ་མཛོན་གསལ་ཞིང་དོད་དང་། བཅའི་བོད་མི་ཡོངས་རྒྱུ་ཡིག་གིས་བོད་རྒྱུ་ཡིག་མི་ཤེས་
 པའི་དུས་ཤིག་སྒྲིབས་ཏེ་འདུག དེའི་རྒྱུ་ཡིག་མཐུད་དུ་མི་རིགས་རྒྱུ་ཡིག་མི་རིགས་ཀྱི་རྒྱུ་
 ཆོགས་ནང་ཐིམ་པ་ལྟ་བུ་བོད་མི་རིགས་ཀྱང་འདི་ལྟར་གྱུར་ནས་བོད་རྒྱུ་ཡིག་མི་རིགས་
 གཉིས་ཀྱི་དབར་དབྱེ་མཚམས་མེད་པ་ཆགས་རྒྱུ་རེད།

རྒྱུ་ཡིག་རྒྱུ་ཡིག་མི་དམངས་རྒྱུ་ཡིག་མཐུད་རྒྱུ་ཡིག་ལ་བརྟེན་ནས་རྒྱུ་ཡིག་
 འདྲ་མིན་ཡོད་པའི་རྒྱུ་ཡིག་ལ་བརྟེན་ནས་ཐིམ་པ་ལྟ་བུ་ལྟར་སྒྲིབས་ཏེ་མང་
 འདྲ་མཉམ་ཡིན་པར་བརྟེན། རྒྱུ་ཡིག་རྒྱུ་ཡིག་ལྟར་དུ་གང་ལྟར་མི་རིགས་ལག་གི་
 རྒྱུ་ཡིག་དེ་ཆོང་ངེས་པར་དུ་ཡར་རྒྱས་གོང་འཕེལ་གཏོང་དགོས། རྒྱུ་ཡིག་བོད་

[༥༠] Khamfilmproject. (2014). Valley of the Heroes (དཔལ་ལུང་པ།)– TRAILER. Re-
 trieved December 2, 2014, from <https://www.youtube.com/watch?v=DYPf17Ls38A> and
<http://www.khamfilmproject.org/valleyoftheheroes>

[༥༡] Gyal, K. (2014). Valley of the heroes: Discussion Guide. Retrieved March 2, 2015,
 from www.der.org/.../study-guides/valley-of-the-heroes-discussion-guide.pdf

བོད་ཀྱི་མིང་ཐུས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེབ།

སྤྱོད་གཏོང་མཁན་གྱི་མི་རིགས་དང་སྤྱོད་གཞུང་ཐུན་མོང་ནས་སྐད་ཡིག་དེ་དག་མུ་
མཐུད་སྤྱོད་སྤྱོད་སྤེལ་གསུམ་བྱེད་རྒྱ་དང་སྐུལ་མ་གཏོང་རྒྱ་ནི་ཤིན་ཏུ་ནས་གཤམ་ཆེན་
པོ་རེད། འཛམ་གླིང་ནང་གི་སྐད་གྲགས་ཆེ་བའི་སྐད་ཡིག་ཆང་མ་གཞུང་དང་མི་
རིགས་སོ་སོས་མུ་མཐུད་ཡར་རྒྱས་གོང་འཕེལ་བཏང་སྟེ་ཉམས་མེད་གནས་ཐུབ་པ་
མ་གཏོགས་སྐད་ཡིག་དེ་ཆོ་ཐོག་མ་ཉིད་ནས་རང་རྒྱ་འཕེར་བ་ཞིག་མེད་པ་གསལ་
པོ་རེད། ཡར་ཐོན་ཅན་གྱི་ཉི་འོད་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱིས་ལོ་རབས་བརྒྱད་ཅུའི་ནང་དུ་སོ་
སོའི་སྐད་ཡིག་དང་རིག་གཞུང་ལྷན་ཏུ་གཏོང་ཕྱིར་འཛམ་གླིང་གི་ས་ཁུལ་གང་དུ་
དཔེ་དེབ་གསར་པ་ཞིག་ཐོན་ཆེ་ལྷག་ཅིག་ནང་ལ་དཔེ་དེབ་དེ་ཉིད་སོ་སོའི་སྐད་ཡིག་
ཐོག་སྟོན་རྒྱ་ཡོད་པ་བཟོ་ཡི་ཡོད་པ་མ་ཟད།^[༥༩] དེང་སང་ཡགོང་ས་མཆོག་གིས་
ལྷགས་ཚེས་གནང་བའི་དཔེ་དེབ་དང་། དེ་བཞིན་བོད་ཀྱི་ཆོས་དང་རིག་གཞུང་དང་
འབྲེལ་བའི་དཔེ་དེབ་ཅམས་ཉི་འོད་གི་སྐད་ཡིག་ཏུ་ཆ་ཆང་བསྐྱར་ཆར་ཡོད་^[༥༩]
པ་ཉི་འོད་སྐྱོ་ཆབ་དོན་གཅོད་མཆོག་གིས་གསུངས་ཡོད། དེར་བརྟེན་མི་རིགས་སོ་
སོའི་སྐད་ཡིག་དུས་བསྐྱར་ལྷན་ཏུ་གཏོང་དགོས་པ་དེ་ཉི་འོད་མི་རིགས་ནས་དཔེ་
སྒྲུང་འོས་པ་ཞིག་ཡིན།

༤། ཡིག་རིགས་ཕྱལ་ཕྱང་སོ་སོའི་ཁ་སྐད་ཅན་དུ་སྒྱུར་བ།

བོད་ཀྱི་ཡི་གེའི་འབྱུང་དུ་ཐོན་པའི་ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པའི་བྱང་ཆོས་གཤམ་ཆེ་བ་
གཅིག་ནི། བོད་ཆོས་ཁ་གསུམ་གྱི་བོད་མི་ས་ཡ་དྲུག་ཡོངས་རྫོགས་གཅིག་ཏུ་སྤེལ་

[༥༩] DIIR, CTA. (2003). From the heart of the Panchen Lama (Major speeches and a petition: 1962-1989). Dharamsala. p.58

[༥༩] Narita. (6 April 2014). His Holiness the Dalai Lama arrives in Japan. Retrieved April 7, 2014, from <http://tibet.net/2014/04/06/his-holiness-the-dalai-lama-arrives-in-japan-4/>

ཐུབ་པའི་རྣམས་པ་ཡོད། དེ་བཞིན་བོད་ཀྱི་ཡི་གེ་ནི་སོག་ཡུལ་དང་། འབྲུག་ཡུལ། བལ་ཡུལ། ལྷ་རུ་ལྷ། སྤ་གི་སི་ཏན་དང་རྒྱ་གར་གྱི་དི་ལྷ་ལ་ཡའི་རི་རྒྱུད་སོགས་སུ་ཡོད་པའི་མི་རིགས་མང་པོས་སྦྱོད་པའི་ཡི་གེ་ཡར་ཐོན་ཅན་ཞིག་ཡིན་ལ། བོད་ཀྱི་རྒྱུ་ལྡན་གྱི་གྲི་རིན་ཐང་དང་གལ་གནད་དེ་དུས་རབས་ཉི་ཤུ་ཙམ་གཅིག་པའི་ནང་རྒྱབ་སྒྲིགས་པས་ངོས་འཛིན་ཐོག་སྦྱོར་སྦྱོད་བྱེད་རྒྱུར་ལྷན་ཁྲུང་བཅོམ་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་ཀྱང་། བོད་ནང་དུ་བོད་ཀྱི་རྒྱུ་ལྡན་གྱི་ལ་མཐོང་རྒྱུ་གིས་བེད་སྤྱོད་མེད་པ་བཟོས་ཀྱིན་ཆེག་སྒྲིལ་གྱི་རྣམས་པ་དེའང་ཉམས་བཞིན་ཡོད་པ་ནི་པཎ་ཆེན་སྐུ་ཕྱེད་བརྩེ་པ་མཆོག་གིས་ཡིག་འབྲུ་ཁྱི་བདུན་གྱི་སྟན་ལྷའི་ནང་འདི་ལྟར་འཁོད་ཡོད་དེ།

མདོ་དབྱས་ཁམས་གསུམ་གྱི་བོད་མི་ནང་ཁྲུལ་ལའང་གོ་བརྟེན་སྦྱོར་མ་ཐུབ་པའི་ངོ་རྒྱུག་གནས་སྐབས་དེ་འདྲའང་ཡོད་གི་ཡོད། གང་ཡིན་ཟེར་ན། རྒྱ་ནག་དབྱས་གཞུང་དང་བོད་རང་སྦྱོར་སྦྱོང་སྦྱོང་གྱི་སྲིད་གཞུང་ངོས་ནས་ལྷ་སའི་ཡུལ་རྒྱུ་དེ་བོད་ཀྱི་རྒྱུ་ལྡན་ཆད་ལྷན་དུ་བཅེས་ནས་བེད་སྤྱོད་གཏོང་བ་དང་། ཆད་ལྷན་མེད་པའི་སྐྱོ་གདངས་ནམས་སོ་སོའི་འདོད་པ་གཞིར་བཟུང་དག་ཆ་འབྲི་ཡི་འདུག དེ་འདྲ་སོང་ཙང་ལྷ་སའི་ཡུལ་རྒྱུ་མི་ཤེས་མཁན་ཆོས་ཡིག་ཆ་དེ་ཆོའི་གོ་དོན་ཆ་ཆད་རྟོགས་མི་ཐུབ། དེ་བཞིན་མཆོ་སྟོན་ཞིང་ཆེན་དང་། ཀན་སྤྱ། ཟེ་ཁྱོན། ཡུན་ནག། དེ་མིན་གྱི་ས་ཁུལ་གཞན་ནམས་ལ་ཡོད་པའི་བོད་ཡིག་དགེ་རྒན་དང་བླ་མ་ཡིག་ཆོས་ཀྱང་སོ་སོའི་ཡུལ་རྒྱུ་དེ་སྦྱི་ཡོངས་ཀྱི་རྒྱུ་ལ་བཅེས་ནས་འབྲི་ཡི་འདུག དེའི་རྒྱུ་ལྡན་ས་ཁུལ་གཞན་གྱི་མི་ཆོས་རྒྱུ་ཆ་དང་ཡིག་ཆ་དེ་ཆོའི་གོ་དོན་ཆ་ཆད་རྟོགས་ཐུབ་ཀྱི་མེད། དེ་འདྲ་སོང་ཙང་ལག་བརྟེན་འདི་ཆོས་བོད་ཀྱི་ཡི་གེའི་གཅིག་ཀྱང་ཀྱི་རྣམས་པ་དེ་མེད་པ་བཟོས་ཡོད།^[༥]

[༥] པཎ་ཆེན་སྐུ་ཕྱེད་བརྩེ་པ། (༡༩༦༣) ཡིག་འབྲུ་ཁྱི་བདུན་གྱི་སྟན་ལྷ། བོད་གཞུང་བདེ་སྤྱང་བོད་གནས་ཉམས་ཞིབ་ཁང་ནས་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༢ ལོར་པར་སྐྱོན་ཁྱུག།

བོད་ཀྱི་མིང་ཐུས་ཉམས་ཞིབ་ཏུ་སྒྲུབ་པའི་ལུས་ཀྱི་སྒྲིབ་པ་ལྟར་དུ་

དེ་བཞིན་མཁས་དབང་དུང་དཀར་མོ་བཟང་འཕྲིན་ལས་ཀྱིས་ཀྱང་སྒྲིབ་བརྗོད་འདི་
ལྟར་གནང་ཡོད་དེ།

ཀྱུ་གཟུང་དཔོན་རིགས་འགའ་ཞིག་གིས་ཡི་གེའི་ནང་ཁ་སྐད་གཞིར་བཟུང་ནས་
འཕྲི་དགོས་པ་མ་ཟད། ཁ་སྐད་ཀྱི་ནང་ནས་ལྟ་ས་གོང་ཁྱེད་ཀྱི་སྐད་དེ་བོད་ས་
གནས་སུ་བྱུང་པའི་སྐད་ཡིན་པས་འབྱུང་འབྱུར་ལྟ་ས་གོང་ཁྱེད་ཀྱི་ཁ་སྐད་དེ་བྱུང་
བརྒྱུ་གཞིར་དགོས་པ། དེ་གཞིར་བཟུང་ནས་ཡི་གེ་འཕྲི་དགོས་པ། ལྟར་ ཡོད་
སུམ་ཉགས་དང་། དག་ཡིག་གི་འགོ་ལྷགས་མེད་པ་བཟོས་ནས་སུམ་ཉགས་ཀྱི་
གཟུང་གསར་པ་དང་། དག་ཡིག་གསར་བཟོ་དགོས་པ་བཅས་ནི་ཁ་སྐད་ཀྱི་ཆེན་པོ་
ཡིན་པ། ཁ་སྐད་ཀྱི་དང་མ་མཐུན་པའི་བྱེད་སྒྲུབ་དང་ཤོད་སྒྲུབ་ཆད་མ་རྒྱུ་
ཞེན་རིང་ལྷགས་དང་། ཕྱི་བཤོལ་རིང་ལྷགས། རིག་གནས་གསར་བཞེ་ཆེན་པོའི་
གྲུབ་འབྲས་ཁས་མི་ལེན་པ་ཡིན་པ་བཅས་ཀྱི་ངོས་འཛིན་བྱེད་པ་དེ་ནི་གནས་
ཚུལ་དངོས་དང་མི་མཐུན་པའི་གསར་གཏོད་ཉེན་མཆོང་རིང་ལྷགས་ཞིག་ཡིན་པ་
ལས་ཆོན་རིག་དང་མཐུན་པའི་གསར་གཏོད་ཅིག་གཏན་ནས་མ་རེད།^[༡༡]

ཡང་མཁས་དབང་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་གྱིས་ཀྱང་འདི་ལྟར་གསུངས་
གནང་བ་སྟེ།

དེང་སང་མཐའ་མི་འགའ་ཞིག་གིས། དབུས་ཀྱི་པལ་སྐད། ལྷ་དྲགས་ཀྱི་པལ་སྐད་
སོགས་སྤང་བར་གང་ཅན་གྱིས་སྐད་མཛོད་དང་སྒྲིགས་བཅ་སྟེ་བ་པ་འདི་རིགས།
བརྒྱུ་ལ་དར་སྟོལ་ཆེ་བུ་སོང་ན། ཡུལ་སོ་སོའི་པལ་སྐད་མི་འདྲ་བའི་རྒྱུན་གྱིས།
བོད་ཀྱི་སྐད་སྒྲི་ཡང་དུམ་བུར་ཆད་དེ། བཅ་ཞིག་ན་ཡུལ་སོ་སོའི་སྐད་དང་ཡི་
གེ་པན་ཚུན་གོ་བརྒྱུ་མི་འཕྲོད་པ་ཞིག་འོང་ངེས་ལ། སྐད་ཡིག་སོ་སོར་གྲུས་པས།
བསམ་འཁྱེར་དང་སྒྲིད་ལམ་སོགས་ཀྱང་ཐ་དད་དུ་སོང་སྟེ། མཐར་བོད་ཀྱི་རིགས་

[༡༡] མཁས་དབང་དུང་དཀར་མོ་བཟང་འཕྲིན་ལས། (༡༠༠༩) སྐད་ཡིག་དང་སྒྲིབ་གསོ། མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་།
ཤོག་གངས་ ༡༧༡།

དང་རྒྱལ་ཁམས་ཅུ་བ་ཉིད་ནས་སིལ་བྱར་འཐོར་བའི་རྒྱུ་དུ་འགྲོ་བ་ལགས།
མཁའ་མོགས་དབང་དམུ་དགེ་བསམ་གཏན་གྱིས་གསུངས་གསལ་ལ།
མང་ཆོགས་ཀྱི་རྒྱུད་དང་མཐུན་པར་བྱེད་དགོས་ཞེས་ཁྱེད་རྒྱལ་མོད། འོན་ལ་ནི་
མང་ཆོགས་ཀྱི་རྒྱུད་དང་མཐུན་པར་བྱེད་ཞེས་བྱུང་མི་ལྟ་བུར། བོད་ཀྱི་སྤྱི་འགྲོའི་
མིང་ཆོག་དོར་ཏེ། ཡུལ་རྒྱུད་ཀྱི་མིང་ཆོག་རེ་ཁྱེད་ཡོང་ནས་སྤྱི་རྒྱུད་ཀྱི་ཆབ་བྱེད་
པ་ནི། རྒྱུད་ཡིག་གཅིག་གྱུར་དུ་འགྲོ་བ་གོགས་བྱེད་པའི་ཉེན་ཁ་ཞིག་ཡིན་པར་
སེམས།^[༥༦]

མདོ་སྟོད་སྟོན་གཉིས་ཀྱི་བོད་མི་ཞིག་སྟོད་མངའ་རིས་སུ་སླེབས་སྐབས་
ཡུལ་རྒྱུད་དབང་གིས་སུ་ཚུན་གོ་བར་སྟོན་མི་བྱུང་བའི་གནས་སྟངས་ཡོང་གི་ཡོད་
ཀྱང་། བར་སྟོན་དང་སྟོན་གཞི་ཚད་ལྡན་ཡོད་པའི་བོད་ཀྱི་ཡི་གེའི་ཐོག་ནས་བོད་མི་
སུ་ཚུན་གོ་བར་གསལ་པོ་སྟོན་བྱུང་བ་མ་ཟད། བོད་མི་རིགས་ཡོངས་རྫོགས་གཅིག་
དུ་སྟོན་བྱུང་བའི་གསེར་གྱི་སྒྲིལ་གསེར་ལྟ་བུའི་རྒྱས་པ་ལྡན་ཡོད། དེ་བས་འཛམ་གླིང་
ཡོངས་ལ་སུ་པའི་ནང་དོན་རིག་པ་དང་སྟོན་རྒྱུ་སྤྱི་ཞེས། སེམས་ཁམས་རིག་པ་ལ་སོགས་
པའི་སྐབས་ཆེན་གྱི་རིག་གནས་མང་པོ་རྒྱུད་སྟོན་བྱུང་གི་ཡོད། འོན་ཀྱང་ཡིག་རིགས་
ཡུལ་ལྷང་སོ་སོའི་ཁ་རྒྱུད་དུ་བྲིས་ཆེ་ཡུལ་ལྷང་ཁག་དབར་གོ་བར་སྟོན་རྒྱུར་ཏེ་ཅང་
དཀའ་ལས་ཁག་པོ་ཆགས་ངེས་མ་ཟད། གལ་ཏེ་ཡུལ་རྒྱུད་འདྲ་མིན་བོད་ཡིག་ནང་
དུ་སྟོན་མཐུད་དེ་བྲིས་ཆེ། དེང་སང་བོད་ནང་གི་སྟོན་གྲུ་ཆེ་ཆུང་ཁག་གི་ནང་དུ་བོད་
ཡིག་དགེ་རྒྱུ་ཆད་ལྡན་དགོན་པའི་དཀའ་ངལ་ཡོད་པ་ལྟར། བཅའ་ཞིག་སྐབས་ཆེན་
ཀྱི་རིག་གནས་དེ་ཆོའི་དོན་རྟོགས་བྱུང་བའི་མི་སྣ་དགོན་པོ་འཕམ་མེད་པར་ཆགས་
རྒྱུའི་དུས་ཤིག་སླེབས་ངེས་རེད།

[༥༦] ཡི་གེ་དགེ་མཐོང་ཆོང་། རྒྱུད་ཡིག་སྟོར་གྱི་བསྐྱབ་བྱ། (༢༠༡༡༠༡༡༣) <http://blog.amdotibet.cn/gethong/archives/12831.aspx> གསུང་འདི་ནས་བཏོན།

༥། བོད་པས་བོད་རྒྱུ་དང་བོད་ཡིག་མི་ཤེས་པ།

བོད་པས་བོད་ཡིག་ཤེས་དང་མི་ཤེས་ནི་སློབ་སྦྱང་གི་གོ་སྐབས་ཐོབ་མིན་ལ་རག་ལུས་
ཡོད་ཀྱང་། དེར་གི་ཆར་བོད་ཀྱི་དམངས་ཁྲོད་དུ་བོད་ཡིག་ཤེས་མཁན་གྱི་གྲངས་
འཕོར་མང་དུ་བྱིན་ཡོད། འོན་ཀྱང་བོད་པས་བོད་རྒྱུ་མི་ཤེས་པ་ནི་བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་
ནང་ཐོག་མ་ཡིན། དེ་ཡང་བོད་ཡིག་ཡག་པོ་མི་ཤེས་པ་ནི་སྡོན་ལ་པ་རྒྱུ་དང་རྩེས་
སུ་རྒྱུ་ཡིག་གཉིས་པ་གསུམ་པ་སོགས་སྦྱོང་རྒྱུ་འཕེལ་ལུགས་ཆད་ལྡན་ལག་བསྟར་
མ་བྱས་པས་ཡིན་པ་དང་།^[༥༥] རྒྱུ་ཡིག་སྤྱི་བྱས་ཆད་ལྡན་མེད་པ་ལ་བརྟེན་ནས་
བོད་ཡིག་དགེ་ཆན་ནམ་བོད་རྒྱུ་བྱེད་ཐུབ་པའི་མི་སྣའི་གྲངས་འཕོར་ཏེ་ཅང་ཉུང་
དུ་ཆགས་པ་དང་། དེའི་རྒྱུ་ཡིག་བོད་ཡིག་སློབ་ཁྲིད་བྱ་རྒྱུ་དང་གཞུང་འབྲེལ་ཡིག་
ཆ་རྒྱུ་ཡིག་གཉིས་ནང་འབྲི་རྒྱུ་ཏེ་ཅང་གི་ཁག་པོ་ཆགས་པ་མ་ཟད། བོད་རིགས་
ལས་བྱེད་པ་མང་པོས་སོ་སོའི་རྒྱུ་ཡིག་འབྲི་སློབ་ཡག་པོ་ཤེས་ཀྱི་མེད། དེར་བརྟེན་
ལས་བྱེད་པ་དེ་ཆོས་དམར་ཤོག་གི་སྤྱི་བྱས་ཁག་མི་མང་ལ་གོ་བརྟེན་སྦྱོང་ཐུབ་ཀྱི་
མེད་པའི་དཀའ་ངལ་དེ་བྱི་ལོ་ ༡༩༥༥ ནས་ ༡༩༥༥ བར་གྱི་བོད་རིགས་དང་འབྲེལ་
བའི་གཞུང་འབྲེལ་གསང་བའི་ཡིག་ཆའི་ནང་དུ་གསལ་ཡོད།^[༥༦] དེས་བོད་ཀྱི་རྒྱུ་
ཡིག་གཞུང་འབྲེལ་ལས་དོན་ཐོག་བེད་སྤྱོད་ཅི་ཙམ་གཏོང་གི་ཡོད་མེད་ཤེས་ཐུབ།

རྒྱུར་བཏང་གཞུང་གི་ལས་ཁུངས་ཁག་གི་ནང་དུ་བོད་རྒྱུ་མི་ཤེས་པའི་
བོད་རིགས་ལས་བྱེད་མང་པོ་ཡོད་པ་ནས་པལ་ཆེ་བ་བྱི་ལོ་ ༡༩༦༠ དང་ ༡༩༧༠ ནང་
དུ་འཆར་ལོངས་བྱུང་བའི་བོད་རིགས་ཡིན་པ་དང་། ཡང་ན་རྒྱ་ནག་ནང་དུ་སློབ་

[༥༥] པཌ་ཆེན་སྐུ་ཕྱིར་བཏུ་པའི་མི་རིགས་སློབ་གསོ་རྒྱུ་གསུང་བཤད། http://zw.tibetculture.net/ji-aoyu/xiandai/201401/t20140117_1968163.htm ང་མཐུན་འདི་ནས་༢༠༡༣༡༡ ལ་བཏོན།

[༥༦] Kuzmin, S. L. (2011). *Hidden Tibet: History of Independence and Occupation*. Dharamsala. LTWA. p.418

སྤྱི་ཕྱི་ལོ་བཅའ་ཁྲིམས་ཡིན།^[༥༧] དེ་བཞིན་སི་ཁྲོན་ཞིང་ཆེན་ནང་། “ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༤ ལོར་ད་ལྟའི་དཀར་མཛེས་བོད་རིགས་རང་སྤྱོད་ལུང་གི་རྫོང་བཙོ་བརྒྱུད་ནང་མི་རིགས་རིག་གནས་ཀྱི་ཚུ་ཆད་རུང་མཐོ་བའི་རྫོང་དགའའི་(དར་མདོ། རྩེ་དགེ། འབའ་ཐང་། ལི་ཐང་། དཀར་མཛེས། ཉག་རོང་། དཔལ་ལྷུ་ལ། སེར་གུལ། གསེར་རྒྱ།) ནང་བོད་རིགས་ལས་བྱེད་ ༤༠༩༩ ཡོད་པ་དེའི་ནང་ནས་བོད་ཡིག་ཤེས་མཁན་ ༩༩༡ ཡོད་ཀྱང་ཁོ་ཆོའི་ནང་བོད་ཡིག་ཆེད་གཉེར་གྱི་ལས་དོན་ལ་རྒྱས་པ་འདོན་སྤྱད་མཁན་དེ་ཙམ་མེད་པ་རེད།”^[༥༨]

དེ་བཞིན་བོད་རང་སྤྱོད་རྫོང་སྤྱོད་ནང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༥ ལོར་སྤྱོད་ལུང་བདེ་ཆེན་རྫོང་གི་དམའ་རིམ་སློབ་འབྲིང་ཡོངས་ལ་དགེ་ཆན་ཉི་ཤུ་ཡོད་པའི་ནང་ནས་བོད་རིགས་དགེ་ཆན་བརྒྱ་ཡོད་ཀྱང་བོད་ཡིག་འབྲིང་སྤྱོད་མཁན་གསུམ་ལས་མེད་པ་དང་། དགེ་ཆན་གཉིས་ཀྱིས་ཕྱི་ལོ་བཅའ་ཁྲིམས་ཀྱི་ཡོད་ཀྱང་བོད་ཡིག་ཚུ་ཆད་དམའ་བས་སློབ་མས་གོ་སྤྱོད་ཀྱི་མེད།^[༥༩] ཡང་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༩ ལོར་སྤྱོད་ལུང་བདེ་ཆེན་རྫོང་གི་དམའ་འབྲིང་ལོ་རིམ་གཉིས་པ་ཐོན་པའི་བོད་མི་ཞིག་གིས་ཁོ་རང་སློབ་གྲྭར་སྤྱོད་པའི་སྐབས་སློབ་གྲྭས་བོད་རྒྱ་སྐད་ཡིག་གཉིས་ཀའི་ནང་ཡོད་པའི་སློབ་དེབ་གནང་ཡོད་ཀྱང་། བོད་ཡིག་སློབ་ཆོན་མ་གཏོགས་སློབ་ཆོན་གཞན་ཅུ་མས་རྒྱ་ཡི་སྐད་ཡིག་ཐོག་ནས་བསྐྱབས་ཡོད་པ་གསུངས་སོང་།^[༦༠] དེ་ནི་བོད་ཡིག་ཚུ་ཆད་རན་པའི་དགེ་ཆན་མེད་པས་རེད།

[༥༧] Bass, C. (1998). *Education in Tibet Policy & Practice since 1950* (TIN). London & New York. Zed books p. 238

[༥༨] རྩེ་རོང་ཆེ་རིང་དོན་འགྲུབ། (༡༩༩༩) *བདག་གི་རེ་སྤྱོད།* དཀར་མཛེས་གསར་འགྱུར་ཁང་གི་པར་འདེབས་བཙོ་གྲ། རྩེ་གྲངས་ ༡༩ ནས་ ༡༩༠ བར། Bass, C. (1998). *Education in Tibet Policy and Practice since 1950* (TIN). London and New York. Zed books p.238

[༥༩] རྩེ་རོང་ཆེ་བརྟན། (༡༩༩༩) *བོད་རྫོང་གི་སློབ་གསོ།* གྲུ་གོའི་བོད་ཀྱི་ཤེས་རིག་དཔེ་སྟུན་ཁང་། རྩེ་གྲངས་ ༡༤༥

[༦༠] T.J. Personal communication, December 3, 2013

བོད་ཀྱི་མྱེན་ཐུས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེབ།

ཡང་མཚོ་ཕྱོད་ཞིང་ཆེན་ཤར་བྱང་ས་ཁུལ་ནས་ཡིན་པའི་རང་ལོ་ ༡༠ སོན་པའི་སློལ་མས། “ང་ཚོ་དང་ཆུ་རིགས་མི་རབས་ཁ་ཤས་མཉམ་དུ་འཛོལ་གནས་བྱས་ཡོད། དེའི་རྒྱུ་ཀྱིས་ད་ལྟ་ང་ཚོས་སྤར་བཞིན་རང་ཉིད་ཀྱི་ཆོས་ལུགས་དང་མོས་དང་འཛོལ་བ་རོལ་གྱི་ཡོད་ཀྱང་ང་ཚོའི་སྐད་ནི་ཆུ་སྐད་དུ་ཁྱུར་ཆར་ཡོད།”^[༤༩] ཅེས་དང་། དེ་བཞིན་མཚོ་ཤར་དཔལ་ལུང་རྫོང་གི་ནང་དུ་བོད་རིགས་བརྒྱ་ཆ་ ༩༠ ཡན་གྱིས་བོད་སྐད་ཤེས་གྱི་མེད་པ་དང་། ཤེས་མཁན་ཉུང་ཤས་ཆོས་ཀྱང་བེད་སྤྱོད་བྱེད་གྱི་མེད་པའི་རྩ་བའི་གནས་སྐབས་ཆགས་ཡོད་པ་ལྟེ་ལོ་ ༡༩༩༤ ལོར་ཁྲ་ཤེས་རྒྱལ་གྱིས་མཚོ་ཤར་དཔལ་ལུང་རྫོང་གི་བོད་མིའི་ཁྲོད་དུ་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ཉམས་རྒྱུ་དང་རྩ་བའི་གནས་སྐབས་རི་ལྟར་ཆགས་ཡོད་པའི་ཐོག་བརྟན་པར་གཅིག་^[༥༠] བཅོས་ཡོད་པ་ནས་གསལ་པོ་མཐོང་ཐུབ།

དེ་བཞིན་མཚོ་ཕྱོད་ལུལ་ལྷུང་དར་དམར་སློབ་གྲུའི་སློབ་ཕྲུག་ཅིག་གི་ཨ་མས། “སློབ་གྲུའི་དགེ་སློབ་པལ་ཆེ་བས་ཆུ་སྐད་ཤོད་གྱི་ཡོད། ས་མ་ཞིག་ཡིན་པའི་ཆ་ནས། ང་ཚོས་ངོ་སྤོལ་མི་བྱེད། འོན་ཀྱང་རང་བྱིས་ནས་ངེས་པར་དུ་བོད་སྐད་ཤོད་དགོས། ད་ལྟ་རང་ཉིད་ཀྱི་སྐད་དང་ཡི་གེ་ཡོད་པའི་གྲངས་ཉུང་མི་རིགས་ཏེ་ཅང་དགོན། དེ་བས་ང་ཚོ་བོད་པ་ཆོས་རང་ཉིད་ཀྱི་སྐད་དང་ཡི་གེ་སྤྱད་སྦྱོང་དང་ལུ་མཐུད་དེ་རྒྱུན་འཛིན་དར་སྤེལ་བྱེད་དགོས། འོན་ཀྱང་ད་ལྟའི་བྱིས་པ་ཚོ་མཐོང་དུས་ང་རང་དངོས་གནས་སེམས་ཁུལ་ཆེན་པོ་འདུག”^[༥༡] ཅེས་བཤད་འདུག།

[༤༩] བཀ་འདུལ། (༡༩༩༧༡༡༡༠) མཚོ་ཕྱོད་ཀྱི་བོད་ཁུལ་དུ་ཆུ་བོད་སྐད་གཉིས་རྟོགས་པའི་ཆེས་དངོས་མཛུགས་གསུམ་གྱི་དགོན་ཆུན་དགོན། http://tb.tibet.cn/2010jy/xw/201410/t20141030_2079993.htm གྲ་མཐུད་འདི་ནས་ ༡༩༩༧༡༡ ལ་བཏོན།

[༥༠] Khamfilmproject. (2014). Valley of the Heroes. (དཔལ་ལོ་ལུང་གི་)– TRAILER. Retrieved December 2, 2014, from <https://www.youtube.com/watch?v=DYPf7Ls38A> and <http://www.khamfilmproject.org/valleyoftheheroes>

[༥༡] བཀ་འདུལ། (༡༩༩༧༡༡༡༠) མཚོ་ཕྱོད་ཀྱི་བོད་ཁུལ་དུ་ཆུ་བོད་སྐད་གཉིས་རྟོགས་པའི་ཆེས་དངོས་མཛུགས་གསུམ་གྱི་དགོན་ཆུན་དགོན། http://tb.tibet.cn/2010jy/xw/201410/t20141030_2079993.htm གྲ་མཐུད་འདི་ནས་ ༡༩༩༧༡༡ ལ་བཏོན།

བོད་ནང་གི་ས་ཁུལ་འདི་ཚོའི་ནང་བོད་ཀྱི་རྒྱུད་ཡིག་གི་གནས་སྐབས་འདི་
འདྲ་ཡོད་པ་མཐོང་ཐོས་སྐབས། བོད་ཀྱི་རྒྱུད་ཡིག་དང་མི་རིགས་ལ་ཉེན་ཁ་ཆེན་པོ་
ཞིག་མཐོང་། བོད་ཡིག་སྐད་སྐད་ན་མཐུན་ལམ་མེད་ཚུལ་དང་བོད་རྒྱུད་བཤད་ན་གོ་
བརྟུང་སྟེ་མི་ཐུབ་ཚུལ་ཤོད་བཞིན། བོད་རིགས་ན་གཞོན་མང་པོས་བོད་ཀྱི་རྒྱུད་ཡིག་
ལས་རྒྱ་ཡི་རྒྱུད་ཡིག་སྦྱོང་སྦྱོང་ཤུགས་ཆེ་བ་བྱེད་ཅིང་། ས་མ་དང་མི་ཆུ་ཆོས་དོ་
སྒྲུང་དང་འགན་ཁུར་མེད་པའི་ཐོག་སྲིད་གཞུང་རིམ་ཁག་ནས་ཀྱང་ཡ་མེད་གཏོང་
གི་ཡོད་པར་བརྟེན། བོད་ནང་དུ་ས་མ་བུ་ཐུག་གཅོས་པའི་མི་རབས་ཆུན་གཞོན་
དབར་ལ་རྒྱུད་ཀྱིས་གོ་བརྟུང་མི་འཕྲོད་པའི་དཀའ་ངལ་ཡོང་གི་ཡོད་པ་དེ་བོད་མི་
རིགས་ཀྱི་དོ་བོ་བརྒྱུག་པའི་རྒྱ་རྒྱུན་གཅོ་བོ་གཅིག་ཡིན། དེར་བརྟེན་སྤྱི་སྤྱོད་གཉིས་
ཀས་དོ་ཁུར་མ་བྱས་པར་དེ་མུར་བཞག་ན་གནས་སྐབས་དེ་ཉིད་རྒྱ་ཁྱུ་ཏུ་འགྲོ་ངེས་
ལ། བོད་པས་བོད་ཀྱི་རྒྱུད་ཡིག་སྦྱོང་སྦྱོང་མི་བྱེད་པ་ནི་བོད་མི་རང་གི་འོར་འཁྱུལ་
རེད། མི་རིགས་མང་པོའི་རྒྱུད་ཡིག་ཙམ་བརྒྱུ་ཏུ་བྱིན་པ་དང་འགྲོ་བཞིན་པ་དེ་དག་
གི་རྒྱུན་གཅོ་བོ་ཡང་མི་རིགས་དེ་དག་གིས་སོ་སོའི་རྒྱུད་ཡིག་སྦྱོང་སྦྱོང་བྱ་རྒྱུའི་ཆ་བ་
ལ་གཞན་ཀྱི་རྒྱུད་ཡིག་དང་ལེན་བྱས་པས་ཡིན། མི་སྤྱོད་སོ་སོས་མི་ཆེའི་མཐུན་ལམ་
དང་འཆོ་བའི་ཆེད་འཕུལ་གྱི་གདམ་ཀ་རྣམས་དང་ལེན་བྱེད་ཀྱང་གཞུང་ཚུགས་
ནས་ངེས་པར་དུ་མི་རིགས་ཤིག་གསོན་གནས་ཐུབ་པར་ཐུགས་རྒྱུང་རིང་པོའི་སྲིད་
བྱས་བཟུང་ནས་ལག་ལེན་དུ་འགོ་ལ་རྒྱ་གཡེམ་ཆེ།

༦། བོད་ཀྱི་རྒྱུད་ཡིག་ལ་རིན་ཐང་དང་བེད་སྤྱོད་མེད་པར་སྐྱར་བ།

བོད་ནང་དུ་བོད་ཀྱི་རྒྱུད་ཡིག་བེད་སྤྱོད་ཏུ་འཕམ་མེད་པར་འགྲོ་བཞིན་པའི་ཐོག་
བོད་ཀྱི་རྒྱུད་ཡིག་ནི་བཟུང་བཏུང་ཙམ་གྱི་ལས་དོན་གཅིག་ཕུར་བེད་སྤྱོད་གཏོང་རྒྱ་

བོད་ཀྱི་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེབ།

དང་དེ་ལས་བཀལ་བའི་ལས་དོན་ཁག་ལ་བཀོལ་སྟོང་བྱེད་མི་ཐུབ་པར་བཅི་ཡི་ཡོད་
པ་མ་ཟད། བཟང་བཏང་ཅ་མ་གྱི་བོད་སྟོང་དེ་ལའང་སྐད་ཡིག་གཞན་དང་བསྐྱེས་
ལྟ་མེད་པར་གོ་བརྟེན་སྟོང་མི་ཐུབ་པར་བཅི་ཡི་ཡོད་པས། བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ལ་རིན་
ཐང་མེད་པར་གྱུར་དང་འགྱུར་བཞིན་ཡོད། གནས་སྐབས་འདི་ལྟ་བུ་ནི་བྱི་ལོ་ ༡༩༥༠
སྐད་ནས་འགོ་ཚུགས་ཡོད་པའི་སྐོར་ལ་པཎ་ཆེན་སྐུ་ཕྱེད་བཅུ་པ་མཆོག་གིས་ཡིག་
འབྲུའི་བདུན་གྱི་སྟན་ལྷུ་འུའི་ནང་འདི་ལྟར་གསུངས་ཡོད།

ད་ལྟའི་བོད་ཡིག་གི་གནས་སྐབས་ནི་ཐོབ་འོས་པའི་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་གོ་གནས་ཤིག་
མེད་པ་དང་། བོད་ཡིག་འཕེལ་རྒྱས་གཏོང་རྒྱུར་ཐབས་ཤེས་འོས་འཚམས་མེད་
པའི་ཉེར་ལེན་ལས་བོད་རིགས་གཞོན་ནུ་མང་ཆེ་བས་བོད་ཡིག་རོབ་ཅམ་ཤེས་
ཐབས་བྱེད་པ་ལས་མཐར་ཕྱིན་པའི་སྐོར་ནས་སྟོང་འདོད་མེད་པ་དང་། འགོ་ཁྲིད་
ཀྱིས་ཀྱང་དེའི་ཐད་དོ་སྣང་མི་བྱེད་པ་སོགས་ཀྱི་རྒྱུ་པས་བོད་ཡིག་གི་མདུན་
ལམ་ཐོག་ཉེན་ཁ་ཞིག་དང་བོད་རིགས་ཀྱི་རིག་གནས་འཕེལ་རྒྱས་གཏོང་རྒྱུ་
ཆག་སྟེའི་གནས་དོན་ཆེན་པོ་ཞིག་ཏུ་གྱུར་ཡོད།^[༥༦]

ཡང་ཁོང་གིས་བྱི་ལོ་ ༡༩༩༩ ལོར་རྒྱ་ནག་གི་བོད་རིག་པ་ཞིབ་འཇུག་ཁང་གི་
ཆོགས་འདུ་དང་པོའི་ཐོག་

བོད་འདི་དུས་རབས་བདུན་པ་ནས་བཟུང་ལོ་ངོ་ ༡༩༠༠ ལྷག་ཙམ་རིང་བོད་ཡིག་
བོད་སྟོང་བཏང་སྟེ་ཁུངས་འབྲེལ་བའི་ས་ཁུལ་ཞིག་ལ། བཅིངས་འགྱོལ་བཏང་
བའི་རྗེས་ལ་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ཐད་དེ་བརྒྱུག་པ་རེད། ང་ཚོ་རྗེས་ལུས་ཐེབས་ཡོད་
ཀྱང་རུང་ནོར་འཁུལ་བཅོས་ཡོད་ཀྱང་རུང་། གང་ལྟར་ང་ཚོ་འཛམ་གླིང་གི་མཐོ་
སྒང་མཐོ་ཤོས་སུ་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་བོད་སྟོང་བཏང་ནས་ཁུངས་འབྲེལ་བ་རེད། ང་

[༥༦] པཎ་ཆེན་སྐུ་ཕྱེད་བཅུ་པ། (༡༩༩༩) ཡིག་འབྲུའི་བདུན་གྱི་སྟན་ལྷུ་ བོད་གཞུང་བདེ་སྐྱེད་བོད་གནས་ཉམས་
ཞིབ་ཁང་ནས་བྱི་ལོ་ ༡༩༩༩ ལོར་པར་སྐྱོད་ཞུས།

ཆོར་སོ་སའི་རྒྱུད་ཡིག་ནང་དུ་ནང་ཆོས་དང་། ཚད་མ་རིག་པ། བཟོ་རིག་པ། རྒྱུ་རྩུ་སྒྲིག་པ་སོགས་པ་ཆ་ཆང་ཡོད། དེ་ཙམ་དུ་མ་ཟད་འདྲི་རྒྱུད་ལས་རིགས་ཆ་ཆང་བོད་ཀྱི་རྒྱུད་ཡིག་ཐོག་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད། བོད་རིག་པ་ཟེར་བ་འདི་ལ་ཆང་གཞི་དགོས་པ་ཡིན། ཆང་གཞི་དེ་གང་ཡིན་ཞེ་ན། བོད་ཀྱི་ཆོས་ལུགས་དང་། བོད་ཀྱི་རིག་གནས་ཞེས་པ་འདི་གཉིས་ཡིན། དེ་གཉིས་ལ་ད་བར་ང་ཆོས་མཛོད་རྒྱུ་ལས་པ་རེད། བོད་པའི་རིག་གཞུང་ཙམ་བསྒྲག་འགྲོ་རྒྱུ་དེ་ཉང་གི་བསམ་བཞིན་དུ་བཅངས་པའི་དམིགས་ལྷུ་མེན་པ་སྤྲོད་ཀྱང་ང་རང་བོད་ཀྱི་རྒྱུད་ཡིག་དེ་རྒྱུ་མཐུད་གནས་དང་མི་གནས་ཀྱི་རེ་དོགས་འདུག^[༤༧]

ཅེས་ལེགས་སྤེལ་གྱིས་འགོག་གི་དགོངས་འཆར་དང་སྦྱོར་བཞིན་གནང་ཡོད།

དེ་བཞིན་བོད་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་ནི་རང་སྐྱོང་ས་ཁུལ་ཞིག་ཡིན་ཡང་ཡུ་གུར་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་སུ་ཡུ་གུར་རྒྱུད་ཡིག་བེད་སྤྱོད་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པ་ལྟར་བོད་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་སུ་ཙམ་བ་ནས་མེད། དེ་གར་ཆོགས་འདུ་ཆེ་རྒྱུ་ཆང་མར་རྒྱ་ཡི་རྒྱུད་ཡིག་མ་གཏོགས་བོད་ཀྱི་རྒྱུད་ཡིག་བེད་སྤྱོད་ཙམ་བ་ནས་བྱེད་ཀྱི་མེད་ལ།^[༤༨] མཁས་དབང་དང་ཉམས་ཞིབ་པ་མང་པོས་གནད་དོན་འདིའི་ཐོག་བཀའ་མོལ་མང་པོ་གསུངས་ཡོད་པ་དཔེར་ན། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༡ ལོར་མཁས་དབང་དུང་དཀར་སློབ་མཆོད་འཕྲིན་ལས་ཀྱིས་བོད་ཡིག་འདི་གཞུང་གི་ཙམ་བའི་ལས་ཁུངས་མ་ལག་དང་ཆོགས་འདུ། གཞུང་འབྲེལ་ཡིག་འབྲེལ་བཅས་ལ་བེད་སྤྱོད་གཏོང་དགོས་པ་ཡིན་ཡང་དེ་ལས་ལྷོག་སྟེ་རྒྱ་ཡིག་ཁོན་བེད་སྤྱོད་གཏོང་གི་ཡོད་པ་རེད། གནས་སྐད་འདིའི་འོག་ནས་བོད་

[༤༧] Kuzmin S.L., (2011). *Hidden Tibet: History of Independence and Occupation*. Dharamsala. LTWA. p.419
The Office of Tibet, New York. Education under China. Retrieved June 13, 2013, from <http://tibetoffice.org/Tibet-info/education-in-chinese-occupied-tibet>
[༤༨] Bass, C. (1998). *Education in Tibet Policy & Practice since 1950* (TIN). London & New York. Zed books p. 281

བོད་ཀྱི་མིང་ཐུས་ཉམས་ཞིབ་ཏུ་སྒྲུབ་ཤིང་།

མི་མང་གི་མ་འོངས་པའི་མདུན་ལམ་ཙུ་བསྐྱེད་ཏུ་འགོ་རྒྱ་རེད་ཅེས་གསུངས་ཡོད་པ་
དང་། ད་དུང་ཁོང་གིས།

ང་ཆོའི་འབྲུང་འགྱུར་གྱི་རེ་བ་དང་། རིག་གཞུང་གི་ངོ་བོ། དེ་བཞིན་པ་མེས་
ནས་བརྒྱུད་པའི་སྲོལ་རྒྱུན་བཟང་པོ་བཅས་མི་ཉམས་རྒྱུན་འཛིན་དང་ཉམས་པ་
སོར་ཆུད་ཡོང་བར་བྱེད་པའི་གཞི་རྩ་ནི་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ལ་ཐུག་ཡོད། སོ་སའི་
མི་རིགས་ཀྱི་སྐད་ཡིག་རིག་གནས་བྱང་ཆུབ་པ་ཡོད་པའི་ཤེས་ཡོན་ཅན་ཏུ་ཅང་
དཀོན་པོར་གྱུར་པའམ། ཡང་ན་མེད་པར་གྱུར་ཆོ་བོད་མི་རིགས་ནམས་རྒྱ་མི་
རིགས་ཀྱི་རིག་གཞུང་ཁོད་དུ་སེམ་རྒྱུའི་ཉེན་ཁ་ཡོད་པ་འདི་ནི་ང་ཚོ་དག་གི་གནས་
ཚུལ་ཞིག་ཡིན།^[༥༩]

དེ་བཞིན་“བོད་རིགས་བརྒྱ་ཆ་བདུན་ཅུ་ཡན་ཆད་ཡོད་པའི་བོད་རང་སྐྱོང་
ལྗོངས་སུ་སྐད་ཆ་བཤད་པ་དང་། ཚུ་མ་ཡིག་འབྲི་བ། གཞུང་ཡིག་འབྲེམས་པ། གྲིལ་
བསྐྱེད་ཀྱི་ཡོད་པས་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་བཅད་སྐྱོད་མི་བྱེད་པ་ཅི་ཞིག་ཡིན།”^[༦༠] འོན་
ཀྱང་ལོ་ངོ་བཅུའི་རྗེས་ལའང་གནས་སྐབས་རང་འཇགས་སུ་གནས་ཡོད་དེ། “བོད་
རང་སྐྱོང་ལྗོངས་ནི་བོད་རིགས་མང་བའི་ས་ཁུལ་ཞིག་ཡིན་ཡང་གཞུང་འབྲེལ་ལས་
རིགས་ཡོངས་རྫོགས་ཀྱི་ནང་ཁོ་ཆོའི་སྐད་ཡིག་བཅད་སྐྱོད་ཏུ་ཅང་ཉུང་ཉུང་ངམ་ཙུ་
བ་ནས་མེད་པའི་གནས་སྐབས་ཆགས་འདུག་པ་མ་ཟད། གཞུང་འབྲེལ་ལས་རིགས་
གང་ཅུང་དུ་གཏན་འཇགས་ལས་ཀ་རག་པར་རྒྱ་ཡི་སྐད་ཡིག་ཆད་ལུན་ཤེས་ཀྱི་ཡོད་

[༥༩] The Office of Tibet, New York. Education under China. Retrieved June 13, 2013, from <http://tibetoffice.org/Tibet-info/education-in-chinese-occupied-tibet>

[༦༠] རྩེ་རོང་ཆོ་རིང་དོན་འབྱུབ། (༡༩༩༥) བདག་གི་རེ་སྟོན། དཀར་མངོས་གསར་འགྱུར་ཁང་གི་པར་འདེབས་བཅོ་
གྲུ་ རྒྱལ་གྲངས་ ༡༩༩ ནས་ ༡༩༩ བར།

མེད་ཀྱི་ཡིག་ཆ་དག་དོར་དགོས་ཀྱི་ཡོད།”^[༡] ད་ལྟོ་ཆར་བོད་ཀྱི་གྲོང་ཁྱིམ་དང་
གྲོང་རྒལ་ཁག་གི་བོད་མི་ཚོར་ཉ་ལམ་བོད་པའི་བྱང་ཆོས་བསྐྱེད་ཆར་བ་དང་།
བོད་ཆས་མི་ཁྱོད་པ་མ་ཟད་བོད་སྐད་ཀྱང་རྒྱག་གི་མེད་པས། བོད་ཡིག་ནི་ག་ནས་
ཤེས། ཤེས་ཀྱང་དེང་དུས་ཀྱི་སྤྱི་ཚོགས་སུ་བེད་སྤྱོད་མེད་པ་ལྟ་བུ་ཆགས་བཞིན་ཡོད།

ཡང་ཕྱི་ལོ་ ༢༠༠༩ ལོར་རྒྱལ་ས་ལྷ་སའི་གྲོང་ཁྱིམ་ནང་ཆོང་འབྲེལ་སྒོ་བྱང་
ཉི་ཤུ་ཙུ་བརྒྱད་ཐོ་འགོད་བྱས་ཡོད་པ་དེའི་ནང་ནས་སྒོ་བྱང་ལྷ་ལ་སྐད་ཡིག་གཉིས་
ཀར་ཆེས་མཐོང་གཅིག་མཚུངས་སྤྱད་ཡོད་ཀྱང་སྒོ་བྱང་དགུའི་ཐོག་བོད་ཡིག་ཡིག་
གཟུགས་རྒྱུ་བ་དང་རྒྱ་ཡིག་ཆེ་བ་བྲིས་ཡོད། དེ་ནས་སྒོ་བྱང་བཅུ་བཞི་ལ་བོད་ཡིག་
ཙུ་བ་ནས་བྲིས་མེད་^[༢]པ་དེས་ལྷ་སར་ཆོང་འབྲེལ་ལས་དོན་ལའང་བོད་ཡིག་
ལས་རྒྱ་ཡིག་བེད་སྤྱོད་མང་བ་གཏོང་གི་ཡོད་པ་སྟོན་ཀྱི་ཡོད། དེ་ཡང་བོད་རང་སྤྱོད་
སྤྱོད་ས་གཅིག་སུ་མིན་པར་མདོ་སྤྱད་གཅོད་གྲོང་ཁྱིམ་ནང་དུའང་བོད་རྒྱའི་ཡི་གེ་
གཉིས་ཀར་ཡོད་པའི་སྒོ་བྱང་དམར་པོ་རྣམས་མེད་པ་བཅོས་ནས་དེའི་ཆབ་དུ་རྒྱ་
ཡིག་གཅིག་སུ་ཡོད་པའི་སྒོ་བྱང་སྟོན་པོ་དེ་འདྲ་སྟོའི་སྤྱང་ལ་དབྱེད་གི་ཡོད།^[༣]

དེ་བཞིན་སེ་ཁྲོན་བོད་རིགས་ཤེས་ཡོན་པ་ཞིག་གིས་ཉམས་ཞིབ་པ་གཉིས་ལ་
གཞུང་འབྲེལ་ཡིག་ཆ་དང་བྲིན་བྲིས་དང་ལག་ཁྱུར་ཆོང་མ་རྒྱ་ཡིག་ནང་ཡིན་པར་

[༡] de Varennes, F. (2006). Language Rights of Minorities and Increasing Tensions in the People's Republic of China. Asia-Pacific Journal on Human Rights and the Law, 7 (2). Retrieved from <http://researchrepository.murdoch.edu.au/11269/>

[༢] Kwon, C. (2010). Reading the signs: language policy and change in post-PRC Tibet. Columbia East Asia Review. Retrieved April 28, 2013 from http://www.eastasiareview.org/issues/2010/articles/kwon_Christine.pdf

[༣] Tsomo, T. Director of Tibetan Centre for Human Rights and Democracy. Public Talk on Current human rights situation inside Tibet, Dharamsala. January 4, 2014.

བོད་ཀྱི་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེབ།

བཤད་ཡོད་ལ།^[༡༥] “བོད་རིགས་རང་སྐྱོང་ཁུལ་སོ་སོའི་མི་དམངས་ཀྱིས་བོད་ཡིག་གི་ཡར་ཁུངས་གཏུགས་ཡིག་སོགས་བྲིས་པ་ལ་རྒྱས་པ་མེད་པ་དང་། མིང་བྱས་དང་སྒྲིམས་ལུགས་མང་པོ་བོད་ཡིག་ཏུ་བསྒྱུར་མེད་པ་དང་། གཞུང་ལམ་གྱི་ས་མཆའ་མང་པོའི་བདེ་འཇགས་ཀྱི་ཁྱབ་བསྐྱགས་ཡི་གེ་ནམས་བོད་ཡིག་ཏུ་བསྒྱུར་མེད་པ་དང་། ཆོགས་ཆེན་གཉིས་ཀྱི་ཡིག་ཆ་ཡང་བོད་ཡིག་སྟེང་དུ་ཆ་ཆང་བ་བསྒྱུར་བྱས་ཀྱི་མེད།”^[༡༦] དེ་བཞིན་མཆོ་སྟོན་མི་རིགས་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོའི་བོད་ཡིག་སྟེ་ཆེན་གྱི་དགེ་ཆེན་ཆེན་མོ་སློབ་ཐང་རབ་བརྟན་གྱིས་ཀྱང་། བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ཅ་བསྐྱུག་ཏུ་འགོ་ཡི་རེད། གང་ཡིན་ཟེར་ན། བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་གི་སྒྱུ་རྩལ་དགོས་པའི་ལས་ཀ་ཏུ་དྲགས་པ་དང་། དེའི་རྒྱུ་པས་སྤྱི་ཆོགས་ཁྱོན་ཡོངས་ལ་དེའི་གལ་གནད་ཉམས་ཐུང་འགོ་ཡི་ཡོད་^[༡༧] ཅེས་གསུངས་ཡོད།

ཕྱི་ལོ་ ༢༠༡༥ ལྷ་ ༩ ཆོས་ ༡ ཉིན་ས་ཡུལ་སྤྱི་དགུ་མདོ་དང་རང་ལོ་དོན་གསུམ་ཡིན་པའི་ཤེས་ཡོན་ཅན་ཞིག་གིས། “བོད་མི་རིགས་ལ་རྒྱལ་ཁབ་མེད་པའི་རྒྱུ་ཀྱིས་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་བེད་སྤྱོད་མེད་པ་ཆགས་པ་རེད། གང་ཡིན་ཟེར་ན་བོད་རིགས་གནས་སྡོད་ས་ཁུལ་ཆང་མའི་དཔོན་རིགས་གཙོ་བོ་མང་ཆེ་བའམ་ཆང་མ་རྒྱ་རིགས་ཡིན་པས་གཞུང་འབྲེལ་སྐད་ཡིག་གཙོ་བོ་རྒྱ་ཡི་སྐད་ཡིག་ཡིན་པ་རེད་” ཅེས་དང་། “བྱི་ལིང་གོང་ཁྱེར་དུ་ལས་ཁུངས་སྟོང་ཕྱག་ཡོད་ཀྱང་བོད་སྐད་བརྟན་འཕྲིན་ལས་ཁུངས་ཀྱིས་མ་གཏོགས་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་བེད་སྤྱོད་མི་བྱེད་པ་དང་། དེ་བཞིན་ཡུལ་ཤུལ་བོད་རིགས་རང་སྐྱོང་ཁུལ་དུ་ལས་ཁུངས་བརྒྱ་ཕྱག་ཡོད་

[༡༥] Kwon, C. (2010). Reading the signs: language policy and change in post-PRC Tibet. Columbia East Asia Review. Retrieved April 28, 2013 from http://www.eastasiareview.org/issues/2010/articles/kwon_Christine.pdf

[༡༦] མཁས་དབང་འཇིགས་མེད་རྒྱལ་མཆན། (༢༠༡༩) འཇིགས་མེད་རྒྱལ་མཆན་གྱིས་བོད་ཁུལ་སློབ་གསོར་བརྟན་པའི་བསམ་འཆར། <http://www.tbmgar.com/zwnbw.asp?id=2487> ང་མཐུད་འདི་ནས་༢༠༡༩་༡༡་༡༩ ལ་བརྟན།

[༡༧] Zenz, A. (2014). *Tibetanness under threat?* Leiden, Boston: Global Oriental. p.6

ཀྱང་ལོ་རྒྱུས་ལས་ཁྱེད་ལ་མ་གཏོགས་བོད་ཀྱི་རྒྱུད་ཡིག་བཟོ་སྒྲིག་མེད་ལ། ཟླ་
ལིང་གོང་ཁྱེད་དུ་བོད་ཡིག་དེ་བུ་ཁང་གཅིག་ལས་མེད་པ་དེ་འདྲ་མེད་པ་ཆགས་ངེས་
རེད། དེ་བཞིན་སྐྱེད་གྲུ་མདོའི་ནང་ལ་བོད་ཡིག་དཔེ་དེ་བུ་སྒྲིག་མཁན་ཉ་ཅང་ཉུང་
ཉུང་ལ་བཞེན་ནས་བོད་ཡིག་དེ་བུ་ཁང་གཅིག་ཀྱང་མེད་ལ། བོད་ནང་དུ་བོད་ཡིག་
དེ་བུ་གངས་སྒོར་ཕྱག་གཅིག་ནས་གཉིས་བར་དུ་མ་གཏོགས་ཉེ་མཁན་མེད།” ཅེས་
གསུངས་སོང་། བོད་རིགས་ས་ཁུལ་འདི་ཚོའི་ནང་བོད་ཀྱི་རྒྱུད་ཡིག་གི་ས་ཤོར་
བཞིན་པ་དང་བཟོ་སྒྲིག་ཉུང་དུ་འགྲོ་བཞིན་པ་མདོན་གསལ་རེད།

འདས་པའི་ལོ་ངོ་བརྒྱ་ཕྱག་དུག་ནང་བོད་ཀྱི་རྒྱུད་ཡིག་ཉམས་སྐྱོད་འགྲོ་ཡི་
ཡོད་པ་ཆང་མས་ཤེས་གསལ་ལྟར། དེའི་རྒྱ་རྒྱུན་གཙོ་བོ་གཅིག་ནི་བོད་ཀྱི་རྒྱུད་ཡིག་
སྒྲིང་སྒྲིང་སྟེ་ལ་གསུམ་ཕྱེད་མཁན་ཉུང་དུ་འགྲོ་ཡི་ཡོད་པས་ཡིན། དེའི་རྒྱ་མཆན་
ནི་བོད་ཀྱི་རྒྱུད་ཡིག་བཀོལ་སྒྲིང་ཕྱེད་སའི་ཁྲོམ་རའམ་ལས་རིགས་མེད་པའམ་ཡང་
ན་ཉ་ཅང་ཉུང་ཉུང་ཡིན་པས་རེད། བོད་ནང་དུ་བོད་མི་ཚོའི་ཉིན་རེའི་འཆོ་བ་དང་
ཆོང་ལས། ཤེས་ཡོན་དང་ལས་རིགས། གཞུང་འབྲེལ་དང་གཞུང་འབྲེལ་མིན་པའི་
ལས་ཁྱེད་ལས་ཁག་སོགས་ཆང་མར་བོད་ཀྱི་རྒྱུད་ཡིག་བཟོ་སྒྲིག་མེད་པ་ཆགས་ཡོད།
གལ་ཏེ་བོད་ཀྱི་རྒྱུད་ཡིག་འདི་བོད་པའི་སྤྱི་ཚོགས་སམ་བོད་མི་རིགས་ཀྱི་ཆེད་དུ་
བོད་མི་རང་ཉིད་ནས་བཟོ་སྒྲིང་མ་བཟང་ཆེ་བོད་ཀྱི་རྒྱུད་ཡིག་ཉམས་སྐྱོད་འགྲོ་རྒྱུར་
ངེས་པ་ཡིན། དེར་བཞེན་འགན་ཡོད་མྱོང་གཞུང་དང་དཔོན་རིགས་ཁག་ནས་བོད་
ཀྱི་རྒྱུད་ཡིག་བཟོ་སྒྲིང་ཡོད་པའི་གོ་གནས་དང་གཟེངས་རྟགས། ལས་རིགས་དང་
ཆོང་ལས་སོགས་འདྲ་མིན་བསྐྱུར་དགོས་པ་དང་། བོད་ཀྱི་རྒྱུད་ཡིག་ལ་ཐོབ་འོས་
པའི་ཆེ་མཐོང་དང་ཐོབ་ཐང་དགོས་ངེས་ཡིན། དེ་བཞིན་རྒྱུད་ཡིག་དེའི་གལ་གནད་
དང་དགེ་མཆན་རྗེ་ཡོད་མང་ཆོགས་ལ་གོ་རྟོགས་སྟེ་ལ་རྒྱ་དང་། རྒྱུད་ཡིག་དེ་ཉིད་
སྒྲིང་སྒྲིང་སྟེ་ལ་གསུམ་བྱ་རྒྱུར་དངོས་ཤུགས་བརྒྱུད་གསུམ་ནས་སྤུལ་མ་དང་སེམས་

བོད་ཀྱི་མི་དཔལ་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེ་བ།

ལྷགས་སྤྲོད་དགོས་པར་མཐོང་། སྤྱིར་བོད་ནང་གི་བོད་མི་མང་པོས་སྐད་ཡིག་འདི་
ཉིད་གལ་ཆེར་བརྩེ་ཡི་ཡོད་པ་ནི་ཁོ་ཚོས་སྐད་ཡིག་འདི་ཉིད་སྤྱད་སྦྱོབ་དང་གོང་
འཕེལ་གཏོང་བར་སོ་སོའི་རྒྱས་པ་གཞིར་བཟུང་ལས་འགུལ་རབ་དང་རིམ་པ་མང་
པོ་སྤེལ་གྱི་ཡོད་པ་ནས་གསལ་པོ་ཤེས་ཐུབ།

**གཉིས་པ། གཞིས་བཞུགས་བོད་མི་ཚོའི་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་གསོན་གནས་རྒྱན་
འཛིན་གྱི་འབད་བརྩོན།**

འདས་པའི་ལོ་ངོ་རྒྱལ་ཁྱུ་ལྷག་གི་ཁྲིད་དུ་བོད་ནང་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་འཕོ་འགྱུར་འདྲ་མིན་
དང་མཉམ་དུ་དཔོན་རིགས་དང་ལས་བྱེད་ལ་བརྗེ་ལེན་བྱུང་སྟེ། མཁའ་གསལ་འཛིན་
དང་གྲུ་ཡངས་ཀྱི་སྲིད་བྱས་འདྲ་མིན་བྱུང་ཡོད་ཀྱང་། གཞིས་བཞུགས་བོད་མི་ཚོའི་
སེམས་ལྷགས་དང་འབད་བརྩོན་ལ་འགྱུར་བ་ནམ་ཡང་མེད་པའི་རྒྱུ་ཀྱིས་ད་ལྟའི་
དུས་ལའང་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་གསོན་པོར་གནས་ཐུབ་ཡོད། བོད་ཀྱི་སྤྲོ་ཆེན་ཁག་དང་།
མཁས་དབང་། དཔོན་རིགས། མི་མང་སོགས་ཤེས་ཡོན་ཡོད་མེད་ལ་མ་བཟོས་པར་མང་
པོས་མ་བསྐྱལ་དང་སྤངས་ཀྱིས་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་སྦྱོང་སྦྱོད་སྤེལ་གསུམ་དང་འབྲེལ་
བའི་ལས་འགུལ་མང་པོ་སྤེལ་དང་སྤེལ་བཞིན་ཡོད་པ་མཐའ་དག་གིས་བོད་ཀྱི་སྐད་
ཡིག་ཉམས་པ་སྤྲོད་གསོད་དང་མི་ཉམས་རྒྱན་འཛིན་སྤྲོད་པའི་ཐོགས་ཆེན་པོ་བྱུང་ཡོད།

དཔེར་ན། བོད་ནང་དུ་བརྗེ་འཕྲིན་ཐོག་གི་ཉམས་ཞིབ་པ་སྤྱི་ཞབས་བཟང་
ཤིས་ཆེ་རིང་དང་^[༡༧]བཅན་བྱོལ་ནང་གི་གྲུ་སློ་བཟང་སྟོན་ལམ་སོགས་ཁྱད་ལས་པ་
རྣམས་ཀྱིས་དུས་རབས་བདུན་པའི་བོད་ཀྱི་ཡི་གེ་འདི་ཉིད་དུས་རབས་ཉེར་གཅིག་
པའི་བརྗེ་འཕྲིན་འཕུལ་ཆས་ཁག་ནང་ཡར་ཐོན་ཅན་གྱི་ཡི་གེ་གཞན་དང་དཔུང་

[༡༧] Global Times. (5 January 2015). How Tibetan characters go digital. Retrieved January 6, 2015, from <http://www.globaltimes.cn/content/900037.shtml>

པ་མཉམ་གཤིབས་ཀྱིས་བཀོལ་སྤྱོད་འདྲ་མཉམ་ངང་བྱེད་སྒྲུབ་པ་བཟོས་ཡོད། ཡན་
ལུ་བས་ཆེ་བའི་བཀོལ་སྤྱོད་དེའི་འོག་ནས་ད་ལྟའི་ཆར་བོད་ནང་བོད་ཡིག་དྲ་རྒྱ་ཁག་
དུག་ཅུ་ལྷག་མཐོང་རྒྱ་ཡོད་པ་མ་ཟད། བོད་ཕྱི་ནང་གི་བོད་མི་ཆོས་དྲ་རྒྱ་དང་། ཟིན་
ཐིམ། ལ་པར། སྤྱི་ཆོག་སྤྱི་ལམ་སོགས་ལ་བོད་ཡིག་བེད་སྤྱོད་གཏོང་མཁན་མང་དུ་
འགོ་བཙུག་པ་དང་། བོད་རྒྱུ་ཐོག་སྤྱི་གཞུག་རིང་མུང་འདྲ་མིན་མང་པོ་བཟོ་སྤྱོད་
བྱེད་ཀྱི་ཡོད།

དེ་བཞིན་བོད་མི་མང་ཆོག་གི་ཁྱོད་དུ་པ་རྒྱུ་གཙང་མ་ཤོད་རྒྱུའི་ལས་
ལེན་དམ་བཅའ་དང་། བོད་ཀྱི་རྒྱུ་ལྷན་དང་འབྲེལ་བའི་བཟོ་སྤྱོད་ཆོག་འདྲུ་དང་
གཏམ་བཤད། ལྷན་དག་དང་ཚོམ་ཡིག་སྤྲེལ་བ། སྤྱི་གཞུག་གཏོང་བ་སོགས་བོད་ཀྱི་
རྒྱུ་ལྷན་སྤྱོད་སྤྱོད་སྤྲེལ་གསུམ་ཆེད་ལས་འགུལ་འདྲ་མིན་སྤྲེལ་བཞིན་པ། དཔེར་
ན། ཕྱི་ལོ་ ༢༠༡༡ ནང་མགོ་ལོག་པ་སྤྱི་གཞུག་པའི་བོད་རིགས་ས་ཁུལ་འགའ་ཤས་
ནང་བོད་ཀྱི་རྒྱུ་ལྷན་ཡིག་ཆོངས་སེལ་བའི་འཛིན་གྲུབ་འགོ་བཙུགས་ཡོད་པ་དང་།
དེར་བོད་མི་ཆུན་གཞིན་དར་གསུམ་ཡོངས་ནས་འཇུག་འཁུགས་དང་། ལྷག་པར་དུ་
གཞིན་སྤྱོད་རྒྱུ་ལྷན་སྤྱོད་སྤྲེལ་གསུམ་སྤྱོད་ཆེད་མི་ཆེ་ཉིད་པོར་ཤེས་ཡོན་གྱི་གོ་སྐོར་
མ་ཐོབ་པའི་བོད་མི་རང་ལོ་ ༦༠ ནས་ ༧༠ བར་གྱི་བཟོ་སྤྱོད་ཆོས་ཀྱང་མཉམ་
འཁུགས་བྱས་དང་བྱེད་བཞིན་ཡོད།

དེ་བཞིན་འདས་པའི་ལོ་ངོ་བཅུ་ལྷག་གཉིས་ཀྱི་ནང་རྒྱ་ལྷན་འཛིན་མེད་རྒྱལ་
མཆན་ལྷ་བུ་བོད་རིགས་མི་ཉུང་བ་ཞིག་གིས་བོད་རིགས་གནས་སྤོངས་གནས་ལག་གི་
དགོས་མཁོ་གཞིར་བཟུང་སྤྱོད་གཉིས་སྤོངས་ལྷན་ཆེ་རྒྱུང་འདྲ་མིན་^[༢] གསར་འཇུགས་
ཀྱིས་ས་གནས་མི་མང་དང་སྤྱི་གཞུག་གཉིས་ཀར་པན་ཐོག་ཆེན་པོ་བྱུང་ཡོད།

[༢] བསྐྱར་འཛིན་བསྒྲིག་ (༢༠༡༥) བོད་ནང་གི་སྤྱོད་སྤྲེལ་སྤོངས་སྤོངས་སྤོངས་ལྷན་ཆེ་རྒྱུང་འདྲ་མིན་
content/uploads/2015/01/-----.pdf ལ་གཞིགས།

བོད་ཀྱི་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེབ།

ལྷག་པར་དུ་དེང་གི་ཆར་དུས་བསྐྱེད་རིག་གསར་ཐ་སྟོན་ནམས་བོད་སྐད་
དུ་དཔོན་ངེས་བཞིན། བོད་ནང་གི་བོད་མི་ཆོས་ཐ་སྟོན་གསར་པ་བཟོ་བཞིན་པ།
དཔེར་ན། ལོ་གསུམ་ནང་བོད་རིགས་མཁས་དབང་བཞི་བཅུ་ཞེ་གཅིག་གིས་ཐ་སྟོན་
གསར་པ་དུག་སྟོང་ཡོད་པའི་《བོད་རྒྱ་དབྱིན་གསུམ་ཆ་འཕྲིན་ལག་རྩལ་གྱི་ཆོག་
མཛོད་》ཅེས་པ་བྱེ་ལོ་ ༡༠༠༥ ཟླ་ ༥ པའི་ནང་པར་སྐྱབ་བྱས་ཡོད་པ་དང་། དེ་བཞིན་
བྱེ་ལོ་ ༡༠༠༩ ལོར་བོད་རིགས་མཁས་དབང་ལྷ་བཅུ་ང་བཞི་ཡིས་ལོ་གསུམ་ནང་ཐ་
སྟོན་གསར་པ་ཁྲི་གཅིག་ཡོད་པའི་《རྒྱ་བོད་དབྱིན་གསུམ་གསར་བྱུང་རྒྱན་བཀོལ་
མིང་མཛོད་》ཅེས་པའི་ཆོག་མཛོད་གསར་དུ་པར་སྐྱབ་བྱས་ཡོད་ཅིང་། བྱེ་ལོ་ ༡༠༡༡
ལོར་ཁ་སྐོང་ཐ་སྟོན་ ༡༠༠༠ ལྷག་ཙམ་བསྐྱེད་ཏེ་བསྐྱར་དུ་པར་སྐྱབ་བྱས་ཡོད། ཡང་
གངས་ལྗོངས་ཤེས་རིག་ནོར་བུའི་སློབ་གླིང་གི་དགེ་སློབ་ནམས་ནས་དུས་ཁོམ་ཡོད་
ཆད་བེད་སྟེད་བྱས་ནས་པར་རིས་ཡོད་པའི་ཐ་སྟོན་བརྒྱུད་བརྒྱ་ལྷག་དང་པར་རིས་
མེད་པའི་ཐ་སྟོན་དགུ་བརྒྱ་ཙམ་ཡོད་པའི་《གསར་བྱུང་རྒྱན་བཀོལ་ཐ་སྟོན་ཕྱོགས་
བསྐྱིགས་》^[༥]ཞེས་པ་པར་སྐྱབ་བྱས་ཡོད།

དེ་བཞིན་སྐུ་མ་གཤམས་ཅན་རིག་འཛིན་སྟོལ་མས་ཀྱང་སོ་སོའི་ས་ཡུལ་
དཔའ་རིས་བོད་རིགས་རང་སྟོང་རྫོང་ནི་བྱི་ནང་གང་གི་ཆ་ནས་རྗེས་ལུས་ཤུགས་
ཆེ་ཐེབས་ཡོད་པ་དང་། ལྷག་པར་དུ་མི་རིགས་རང་ཉིད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ལ་ཉམས་ཉེས་
ཆ་བས་ཆེན་སོང་ཡོད་པ་སེམས་ཀྱིས་མ་བཟོད་པར། ས་ཡུལ་དུ་བོད་ཡིག་སློབ་རྒྱུ་
ཞིག་གསར་འཛུགས་བྱས་ཤིང་། དགེ་ཆན་གྱི་ཟླ་ཕོགས་དང་སློབ་གྲུའི་འགོ་སོང་
སོགས་སོ་སོ་གཅིག་ཕུས་འགན་འཁུར་ཞིང་། སློབ་གྲུའི་སྐྱུང་བྱ་གཙོ་བོའང་བོད་

[༥] གསར་བྱུང་རྒྱན་བཀོལ་ཐ་སྟོན་ཕྱོགས་བསྐྱིགས། གངས་ལྗོངས་ཤེས་རིག་ནོར་བུའི་སློབ་གླིང་གིས་སྐྱེད་ཆོས་
བྱས། (༡༠༡༡) ཀན་སུའུ་མི་རིགས་དཔེ་སྐྱབ་ཁང་།

ཡིག་ཡིན་པའི་ཐོག་ཀྱི་ཡིག་དང་ཡིན་ཡིག་སོགས་ཀྱང་སློབ་བྱིད་བྱེད་ཀྱི་ཡོད།^[10]

ཡང་མཆོ་སྡོན་མི་རིགས་སློབ་ཆེན་གྱི་དགེ་ཆན་ཆེན་མོ་འགྲུར་མེད་རྟོ་
རྩེས་ས་གནས་སློབ་གསོ་རིགས་ཆོགས་ཞེས་པ་ཁེ་མེད་ཆོགས་པ་གཅིག་ཕྱི་ལོ་
༡༠༠༧ ལོར་འགོ་བཙུགས་ཞིང་། དེའི་དམིགས་ཡུལ་གཙོ་བོ་ནི་བོད་མི་མང་ཆོགས་
ཀྱི་ཁྲིད་དུ་སྐད་ཡིག་ཉམས་སྲུང་དང་ཚ་བསྐྱེད་དུ་འགོ་བའི་དཀའ་ངལ་ཐོག་གོ་
རྟོགས་སྤེལ་རྒྱུ་དང་། རིགས་ཆོགས་དེ་འགོ་བཙུགས་པ་ནས་བཟུང་ཕྱི་ལོ་ ༡༠༡༩
བར་མཆོ་ཤར་དཔལ་ལུང་རྫོང་དུ་བོད་ཡིག་སློབ་བྱིད་བྱེད་ཡུལ་དུ་གྲག་གསར་
འཛུགས་དང་། དང་སྤངས་བོད་དགེ་བསྐྱེད་བསྐྱེད་ལྷག་ཅམ་བསྐྱེད་བྱས་ཤིང་། དུས་
ཡུན་དེའི་རིང་སློབ་ཆུང་ཕྱུ་གུ་ནས་མི་ཆན་པ་བར་གྱི་སློབ་ཕྲུག་དགུ་སྟོང་ལྷག་གིས་
འཛུལ་ཁུགས་བྱས་ཡོད།^[11]

དེ་བཞིན་ཕྱི་ལོ་ ༡༠༠༨ ལོར་བོད་ཀྱི་མཁས་དབང་དམ་པ་བཀྲ་ཤིས་ཆེ་རིང་
གིས་བོད་རང་སྐྱོང་སྡེ་རྒྱུ་ཀྱི་མི་མང་འཐུས་མི་ཆོགས་ཆེན་དུ་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་གི་
གནས་སྟངས་གཉན་འཕྲང་ཅན་དུ་གྱུར་ཡོད་པ་དང་། སློབ་གྲུའི་ནང་བོད་ཡིག་བེད་
སྤྱོད་བྱ་རྒྱུ་དང་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་གི་ཆེད་དུ་སློབ་གསོའི་ལམ་ལུགས་འཛུགས་རྒྱུ་དེ་
ཆོ་བསམ་སློ་ཡར་ཐོན་ཅན་དང་རིག་ཆལ་ཅན་སྐྱེད་རྒྱུ་གཅིག་ཕྱི་ཆེད་དུ་མ་ཡིན་
པར་དེ་ནི་བོད་མི་ཚམས་ཀྱི་གཞི་རྩའི་འགོ་བའི་ཐོབ་ཐང་ཡང་ཡིན། དེ་ནི་གྲངས་
ཉུང་མི་རིགས་ཆོའི་དབར་ལ་འདྲ་མཉམ་ཡོང་བའི་མང་གཞི་འཛུགས་ཡིན།^[12] ཞེས་
གསལ་བའི་གཞུང་འབྲེལ་བསྐྱེད་གཏམ་ཞིག་སྤེལ་ཡོད།

[10] ཨ་ཁྱུན་དོན་གྲུབ། མཆོ་བྱང་སྐུ་མོ་དཔལ་རིས་བ་རིག་འཛིན་སློབ་མ། (༡༠༡༩) <http://ti.gzznews.com/Html/GW/MJGSJS/3217.html> ང་མཐུད་འདི་ནས་༡༠༡༩༡༡༡༩ ལ་བཏོན།

[11] Gyal, K. (2014). Valley of the heroes: Discussion Guide. Retrieved March 2, 2015, from www.der.org/.../study-guides/valley-of-the-heroes-discussion-guide.pdf

[12] Woesser, T. (2010). Are minority languages safe? Retrieved July 20, 2012, from <http://www.rfa.org/english/commentaries/languages-09222010105909.html>

བོད་ཀྱི་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་བྱས་དེབ།

ཡང་ཕྱི་ལོ་ ༢༠༠༧ ལྷ་ ༥ ཚེས་ ༡༤ ཉིན་མཚོ་ལྷོ་བོད་རིགས་རང་སྐྱོང་ཁུལ་
མང་ར་རྫོང་གི་མཐོ་སློབ་ཐོན་པའི་སློབ་ཕྱག་བརྒྱ་ཤིང་གཅིག་སློབ་འབྲིང་དག་ཀྱན་
གསར་བསྐྱེད་ཡིག་རྒྱགས་ནང་བོད་ཡིག་ཐོག་འབྲི་རྒྱ་བཀག་སྡོམ་བྱས་ཏེ་སློབ་ཕྱག་
བཅུ་གསུམ་བདམས་པའི་ཁྲོད་ནས་བོད་རིགས་གཉིས་ལས་ཚུད་མེད་ལ། སློབ་ཕྱག་
འགའ་ཤས་ཀྱིས་ཡིག་ཚད་བོད་ཡིག་ནང་གིས་པ་རྣམས་ཚད་ལྡན་དུ་བཅིས་མེད།
དེ་ནས་མཐོ་རིམ་སློབ་ཐོན་རྣམས་ཀྱིས་ཚུད་རྒྱགས་ཡིག་ཚད་ནང་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་
བོད་སྐྱོད་མི་བྱེད་པའི་སྲིད་བྱས་ལ་ངོ་རྒྱུ་བྱས་པར་བརྟེན། ཕྱི་ལོ་ ༢༠༡༢ ལྷ་ ༥
ཚེས་ ༡༤ ཉིན་སློབ་ཚུང་དག་ཀྱན་གསར་བསྐྱེད་ཡིག་རྒྱགས་སྐབས་བོད་ཡིག་ནང་
དུའང་འབྲི་རྒྱའི་ཚོག་མཆན་སྤྲད་ཡོད།^[༡༩] དེར་བརྟེན་གནས་ཚུལ་དེ་ལྟར་མི་ལྷག་
པའི་སློབ་ལ་རྒྱ་གཞུང་རིམ་ཁག་གིས་ས་གནས་ཀྱི་གནས་སྐབས་དང་ཡུལ་མིའི་བདེ་
སྤྱོད་གཞིར་བཞག་གི་དགོས་མཁོ་དང་ཐོབ་ཐང་རྣམས་མཐིལ་བྱིན་ཤེས་པར་བྱས་ཏེ་
སྲིད་བྱས་གཏན་འབེབས་དང་ལག་བསྟར་བྱེད་དགོས་པ་ལས། ཡུལ་མིའི་འདུན་པ་
དང་རྒྱབ་འགལ་གྱི་ལས་ཀ་བྱས་ཆོ། གཞུང་དམངས་གཉིས་ཀྱི་དབར་ཕན་ཚུན་ཡིད་
ཆེས་དང་གདེང་ཚོད་བརྒྱག་ངེས་དང་། སྤྱི་ཡོངས་ནས་རྒྱ་གཞུང་གིས་ཤོད་བཞིན་
པའི་རྒྱལ་ཁབ་ཡར་རྒྱས་དང་། མཐུན་སྦྱིལ། བརྟན་ཉིང་བཅས་ཡོང་བར་དགའ།

དེ་བཞིན་ཕྱི་ལོ་ ༢༠༡༠ ལྷ་ ༧ ནང་མཚོ་ལྷོ་ཁོང་ཆེན་གྱི་དམར་ཤོག་ཚོགས་
པའི་བྱང་ཆེ་ཆང་ལྷའི་ཡིས་(Qiang Wei)རྒྱ་ནག་སྤྱི་ཡོངས་ཀྱི་སྐད་ནི་རྒྱ་སྐད་ཡིན་
པས། ཕྱི་ལོ་ ༢༠༡༥ ནང་ཚུད་ལ་སློབ་ཚུང་ཆང་མའི་སྐད་ཡིག་གཙོ་བོ་དེ་རྒྱ་སྐད་
ཡིག་དུ་བསྒྱུར་རྒྱ་དང་། དེ་བཞིན་ས་ཁུལ་ཁག་གི་སྐད་ཡིག་རྣམས་སློབ་ཁྲིད་བྱ་རྒྱའི་

[19] DIIR. (2009). Curb on Tibetan language in exams exposes China's marginalization policy in Tibet. Retrieved from <http://Tibet.net/2009/07/20/curb-on-tibetan-language-in-exams-exposes-chinas-marginalisation-policy-in-tibet/>

རྒྱུད་ཡིག་གཉིས་པར་བེད་སྤྱོད་བྱེད་དགོས་^[14] ཞེས་བཤད་པ་དང་། ཡང་ཕྱི་ལོ་ ༢༠༡༠ ལྷ་ ༡༠ ཚེས་ ༡༡ ནས་ ༡༥ བར་རེབ་གོང་དུ་དམའ་རིམ་དང་འབྲིང་རིམ་བོད་ཀྱི་རྒྱུད་ཡིག་སློབ་ཆུང་བསྐྱར་བཅོས་སྤྱོད་བཅར་ཞེས་པ་ཞིག་འཆོག་པའི་ལྷན་འཛོམས་དེ་ནས་རྒྱུད་ཡིག་གི་སྤྱི་བྱས་དེ་བརྒྱུད་བསྐྱགས་ཤུགས་ཆེ་བ་དང་མང་བ་བྱས་པའི་རྒྱན་གྱིས་རེབ་གོང་དང་ཆབ་ཆ་དང་རྟ་མཁོ་སོགས་བོད་ཀྱི་ས་ཁུལ་ཁག་ལ་སློབ་ཁྲིད་བརྒྱུད་ལམ་རྒྱུད་ཡིག་རྒྱུ་བསྐྱར་རྒྱུའི་སྤྱི་བྱས་དེ་ལ་ངོ་ཚྏ་ཤུགས་ཆེ་བྱས་ཡོད་ལ། དེའི་ཤུགས་རྒྱན་པེ་ཅིང་མི་རིགས་མཐོ་སློབ་དུ་འང་ཐེབས་ཏེ་དེ་ཁུལ་གྱི་བོད་སྐྱུག་ལྟ་བུ་སྐྱུག་གིས་དེ་མཆུངས་ངོ་ཚྏ་བྱས་ཡོད།^[15]

དེ་ནས་ཕྱི་ལོ་ ༢༠༡༣ ལྷ་ ༡༠ ཚེས་ ༥ རྒྱུད་བོད་ཁུལ་གྱི་སློབ་ཆུང་དང་མཐོ་འབྲིང་སློབ་ཤྲ་ཁག་གི་དགེ་སློབ་ཁག་གཅིག་དང་དགོན་སྡེ་ཁག་གི་དགེ་འདུན་པ་ཁག་གཅིག་མཉམ་རུབ་ཐོག་མཆུང་རྟགས་བཀོད་པའི་རེ་འདུན་བྱ་ཡིག་དོན་ཆུང་བརྒྱུད་ཅན་ཞིག་རྒྱ་ནག་དམར་ཤོག་སྐབས་ ༡༩ པའི་ཆོག་ཆུང་སྐབས་དབྱས་འཐབ་ཕྱོགས་གཅིག་གུར་ཁང་དང་མི་རིགས་ལས་དོན་ལྷ་ཡོན་ལྷན་ཁང་གཙོས་པའི་འབྲེལ་ཡོད་ལྷན་ཁང་དང་དཔོན་རིགས་ཆོར་སྐུལ་ཡོད།^[16] དེའི་དོན་ཆུང་ཆང་མས་ད་ལྟའི་བོད་ནང་གི་གནས་ལྟངས་གསལ་པོར་བསྟན་ཡོད་ལ། ལྷག་པར་དུ་བོད་མི་ཆོར་བོད་ཀྱི་རྒྱུད་ཡིག་གི་རང་དབང་དང་ཐོབ་ཐང་མེད་པའང་གསལ་པོར་བསྟན་ཡོད་དེ། དཔེར་ན། “བོད་རིགས་ཀྱི་རང་སྤྱོད་ལྟུངས་དང་ཁུལ། རྫོང་བཅས་སྤྱ་ཡོད་པའི་སྤྱི་གཞུང་གི་ལས་ཁུངས་ཁག་དུ་རྒྱུའི་རྒྱུད་ཡིག་དང་འབྲེལ་མཉམ་

[14] Bristow, M. (2010). Education reforms anger Tibetans. Retrieved May 8, 2012, from <http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-pacific-11634364>

[15] བོད་ཀྱི་འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་དང་མང་གཙོ་འཕེལ་རྒྱས་ལྟུང་གི་ཕྱི་ལོ་ ༢༠༡༠ ལོའི་ལོ་འཁོར་སྟན་ཐོ།

[16] དོན་གོ་(༢༠༡༣༡༡༡༣) བོད་ནང་སློབ་ཆུང་ཁག་གི་དགེ་སློབ་ཆོས་རྒྱ་གཞུང་ལ་རེ་འདུན་བྱ་ཡིག་སྐུལ་འདུག། <http://www.tibettimes.net/news.php?showfooter=1&id=6899> གསལ་བྱེད་འདི་ནས་༢༠༡༣༡༡༡༣ ལ་བཏོན།

བོད་ཀྱི་སྤྱི་དབང་ལྷན་ཁག་གི་བརྒྱུས་པ་དེ་བཞིན་

ཐོག་ བོད་རྒྱལ་དང་བོད་ཡིག་བཟོ་སྐྱོད་གཏོང་རྒྱུ་ཐོབ་ཐང་སྤྱོད་རྒྱ་དེ་མི་རིགས་འབྲེལ་མཉམ་གྱི་ཆེད་གཞི་ཡིན་སྟབས་གཞུང་གི་ཕྱོགས་ནས་དེའི་ཐད་བསམ་སྒྲུབ་གཏོང་དགོས།” ཞེས་དང་། “བོད་ཁྱུང་གི་སློབ་འབྲིང་ཁག་གི་སློབ་དེ་བ་ཆ་ཆང་རྒྱ་ཡིག་ཏུ་བསྒྱུར་བ་དེ་མི་རིགས་མཐོང་ཆུང་གི་སྤྱི་དབང་གཏུག་རྒྱུ་ཅན་ཞིག་ཡིན་སྟབས། རྒྱ་ནག་དབུས་གཞུང་གིས་ངེས་པར་དུ་བསྒྱུར་བཅོས་བྱ་དགོས་” ཞེས་སྟགས་འཁོད་ཡོད་པ་དང་། དེ་བཞིན་གངས་ལྗོངས་ཤེས་རིག་ཞོར་བུའི་སློབ་སྤྲིང་གི་དབུ་འཛིན་ཤེས་ཡོན་པ་འཛིགས་མེད་རྒྱལ་མཁན་གྱིས་ཀྱང་ཕྱི་ལོ་ ༡༠༡༤ ལྷ་ ༡ ཆེས་ ༡༩ ནས་ ༡༩ བར་མཆོ་སྡོན་ཞིང་ཆེན་དཔངས་འཕྲས་ཆོགས་ཆེན་དང་སྤྱི་དབང་ཆོགས་ཆེན་གཉིས་སྡེ་གཞུག་ཏུ་བསྐོས་འཛིག་བྱས་པའི་སྟེང་བོད་ནང་གི་ཤེས་ཡོན་དང་འབྲེལ་བའི་དོན་ཆེན་ ༩ ཅན་གྱི་དགོངས་འཆར་^[12] བཏོན་ཡོད།

ལྷག་པར་དུ་རྒྱ་ནག་གཞུང་གི་ཞོར་འཕྲུལ་ཅན་གྱི་སྤྱི་དབང་ཁག་དང་ཇ་དྲག་པའི་བོད་ཀྱི་གནས་སྟངས་ལ་བཟང་ཕྱོགས་ཀྱི་བསྒྱུར་བ་ཡོང་དགའ་བར་བརྟེན་བོད་མི་རྣམས་ཏུ་ཐུག་ཐབས་བྱ་དགོས་རུ་ལྷན་ཁག་གིས་ལྷན་ཁག་གི་ལས་འགུལ་ཆེད་མཐོ་པོ་འདི་འབྲེལ་བཞིན་ཡོད་པ་ནི་འགོ་བ་མའི་ལོ་རྒྱུས་ནང་ཐོག་མ་ཆགས་ཡོད། དེ་ཡང་ཕྱི་ལོ་ ༡༠༠༩ ནས་བཟུང་ཕྱི་ལོ་ ༡༠༡༥ ལྷ་ ༥ ཆེས་ ༡༢ བར་བོད་ནང་བོད་མི་ ༡༤༠ ཡིས་རང་ལྷན་ཁག་ལྟངས་ཡོད།^[13] ཁོ་ཆའི་སྤྱི་ཡོངས་ཀྱི་འབོད་སྒྲུ་ནི་ཡགོང་ས་མཆོག་བོད་ལ་གདན་འདྲེན་ཞུ་རྒྱུ་དང་བོད་ལ་རང་དབང་དགོས་པ་གཉིས་རེད། དེ་ནས་མེད་མེད་རྒྱུ་མཆན་གཅིག་ནི་བོད་ཀྱི་རྒྱལ་ཡིག་དང་འབྲེལ་བའི་བོད་པའི་སློབ་གྲྭ་ཁག་གི་སློབ་སྤྲིང་བརྒྱུད་ལམ་དེ་རྒྱ་ཡི་རྒྱལ་ཡིག་ཏུ་བསྒྱུར་

[12] མཁས་དབང་འཛིགས་མེད་རྒྱལ་མཁན། (༡༠༡༤) འཛིགས་མེད་རྒྱལ་མཁན་གྱིས་བོད་ཁྱུང་སློབ་གསོར་བཏོན་པའི་བསམ་འཆར། <http://www.tbmgar.com/zwndbw.asp?id=2487> རྩ་མཐུང་འདི་ནས་༡༠༡༤/༡༡/༡༩ ལ་བཏོན།

[13] DIIR. (2014). Fact Sheet on Tibetan Self-Immolation Incidents in Tibet since February 2009. Retrieved April 23, 2015, from <http://tibet.net/factsheet-immolation-2011-2012/>

བའི་སྲིད་བྱས་དེ་^[༤༧] རེད། བོད་ནང་བོད་ཀྱི་རྒྱུ་ཡིག་གི་རང་དབང་དང་གོ་ས་
 ཞོར་བཞིན་པ་ལས་སྤངས་སྤོངས་ཀྱི་ཆེད་དུ། ཆོ་རིང་སྦྱིད་དང་། སྤངས་གྲོལ། སློ་བཟང་
 འཇམ་དབྱངས། རི་ཀྱོ། ངག་དབང་ཞོར་འཕེལ། སྦྱིང་དཀར་བཀྲ་ཤིས། འཕགས་མོ་
 འོན་གྲུབ་ལ་སོགས་བོད་མི་མང་དག་གཅིག་སེམས་སྤྲུག་དང་སེམས་ཁུལ་གྱིས་རང་
 ལུས་མེར་སྲེག་བྱུང་ཡོད་པའི་དཔེ་མཚོན་ནི། མ་ཆུ་སློབ་འབྲིང་གི་སློབ་ཕྲུག་ཆོ་
 རིང་སྦྱིད་ནམ་ཆུ་སློབ་གྲོགས་ཆོ་དང་རྒྱུ་ཆ་ཤོད་སྐབས་ ༢༠༡༠ ལོར་སློབ་གྲུའི་
 སློབ་ཕྲུག་དང་དགེ་ཆན་འགའ་རེ་གནས་དབྱང་བྱང་བ་དང་སློབ་གྲུའི་སྤྱང་གཞི་
 བོད་ཡིག་ནས་རྒྱ་ཡིག་ཏུ་བསྒྱུར་པ་སོགས་ནི་སེམས་ཀྱི་ན་ཆ་གཙོ་བོ་ཞིག་ཡིན་པ་
 གསུངས་འདུག་^[༤༨] མ་ཆུ་སློབ་འབྲིང་གི་སློབ་ཁྲིད་བརྒྱུད་ལམ་རྒྱ་ཡི་རྒྱུ་ཡིག་ཏུ་
 བསྒྱུར་པའི་རྒྱུན་གྱིས་ཆོ་རིང་སྦྱིད་གཙོས་པའི་བོད་རིགས་སློབ་ཕྲུག་ཆང་མ་སློ་
 བམ་དང་ཡིད་སྤྲུག་པའི་གནས་སྤངས་སུ་གྱུར་ཡོད།^[༤༩] དེ་བཞིན་མཚོ་ཤར་བ་ཡན་
 (དཔའ་ལུང་)ཨོང་ནས་ཡིན་པའི་འཕགས་མོ་འོན་གྲུབ་ཀྱི་ཞལ་ཆེམས་སུ། “བོད་
 ལ་རང་དབང་དང་རང་བཅོན་མ་ཐོབ་ན། བོད་མི་རིགས་ཀྱི་རིག་གནས་དང་
 གོམས་སློལ་ལ་སོགས་པ་རྒྱ་མིས་ཆ་མེད་གཏོང་རྒྱ་རེད། ད་ལོ་ང་ཆོ་བ་ཡན་ཨོང་གི་
 བོད་རིགས་འདུས་སྡོད་ས་ཁུལ་ལ་བོད་ཡིག་སྤྱང་མི་ཆོག་ཟེར་ནས་སྲིད་གཞུང་གིས་
 བོད་ཡིག་སློབ་ཁྲིད་བྱེད་དུ་མ་བཅུག། དགེ་ཆན་ཆང་མ་བ་ཡན་ཨོང་ནས་ཕྱིར་འདུད་
 བྱུང་སོང་། ད་དོ་མ་སེམས་སྤྲུག་གི་དེ་རིང་རྒྱ་ལོ་བཙོ་ལཱའི་དགོང་དོ་བྱ་བྱུང་དགོན་

[༤༧] New York Times. (2013). Desperation in Tibet over Chinese repression. Retrieved December 9, 2013, from http://articles.economictimes.indiatimes.com/2013-11-30/news/44596299_1_tibetan-buddhist-chinese-repression-self-immolations

[༤༨] མཚོད་མེ་ཟིན་གླིང་། (༢༠༡༢) རྒྱལ་གཅིས་དཔའ་མོ་ཆོ་རིང་སྦྱིད། <http://chodme.blogspot.in/2012/03/blog-post.html> གླུ་ལྟོ་འདི་ནས་བཏོན།

[༤༩] Jacobs, A. (2012). Tibetan Self-Immolations Rise as China Tightens Grip. Retrieved March 5, 2012, from http://www.nytimes.com/2012/03/23/world/asia/in-self-immolations-signs-of-new-turmoil-in-tibet.html?pagewanted=all&_r=0

བོད་ཀྱི་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེབ།

པའི་ཆོས་རའི་མདུན་དུ་ངས་མེར་སྲེག་གཏོང་རྒྱ་ཡིན་ལ། དེ་རིང་ནི་བོད་རང་བཙན་གྱི་ཉིན་མོ་ཡིན།”^{【༩༩】} ཞེས་གསུངས་ཡོད་པ་དང་། དེ་བཞིན་ངག་དབང་ནོར་འཕེལ་གྱིས་ཀྱང་། ངའི་མི་རིགས་ལ་སྐད་ཡིག་གི་རང་དབང་མི་འདུག་ཆང་མས་བོད་རྒྱ་གཉིས་ཀ་མཉམ་བསྲེས་བྱེད་གྱི་འདུག་^{【༩༩】} ཅེས་རང་ལུས་མེར་སྲེག་བཏང་བའི་རྗེས་ལ་ཆོར་ཤུགས་ཆེན་པོའི་ངང་གསུངས་ཡོད། བཏོར་ན། ཁོ་ཆོ་མི་རེ་ངོ་རེའི་སེམས་ཀྱི་ན་ཟུག་དེ་བོད་མའི་ངོ་བོ་བསྐྱལ་ཉིན་ལ་ཐུག་ཡོད་པ་གསལ་པོ་རེད། དེར་བརྟེན་ཁོ་ཆོའི་སྤྲིང་དབུས་ཀྱི་རེ་འབོད་ལྟར་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་སྦྱོང་སྦྱོད་སྤེལ་གསུམ་བྱ་རྒྱུར་བོད་མི་རིགས་གཙོས་པའི་རྒྱ་གཞུང་དང་རྒྱལ་སྤྱིའི་ངོས་ནས་མཐུན་འགྱུར་དང་རྒྱབ་སྐྱོར་བྱེད་དགོས་ངེས་མཐོང་།

མཐུག་བཞུགས།

རྒྱ་ནག་དབུས་གཞུང་གི་སྤྱི་ཡོངས་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་སྲིད་བྱུས་ཐོག་ནས་བོད་ཀྱི་གོང་ཁྲིར་དང་གོང་རྒྱལ་ཁག་གི་མི་འབོར་ནང་བོད་མི་རིགས་གྲངས་ཉུང་ཆགས་ཏེ། འགོག་ཐབས་མེད་པའི་སྐད་ཡིག་མཉམ་བསྲེས་ཤུགས་ཆེར་འགྱུར་བཞིན་པ་ལྟར། བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ཆབ་ལ་རྒྱ་ཡི་སྐད་ཡིག་སྦྱོང་སྦྱོད་ཤུགས་ཆེ་བ་བྱེད་ཅིང་། ས་གནས་ཀྱི་ཁོར་ཡུག་དང་མི་སྤྱོད་སོ་སོའི་དགོས་མཁོ་ལ་བརྟེན་ནས་བོད་མི་ཚུམས་ཀྱིས་ཀྱང་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ཆབ་ལ་རྒྱ་ཡི་སྐད་ཡིག་སྦྱོང་སྦྱོད་ཤུགས་ཆེ་བ་བྱེད་གྱི་ཡོད། དེའི་སྐང་ལ་རྒྱ་ནག་དབུས་གཞུང་དང་ས་གནས་སྲིད་གཞུང་ཁག་གིས་བོད་

【༩༩】 ཀྲུན་བཟང་བསྟན་འཛིན། (༢༠༡༢) རྒྱལ་གཅེས་པའི་ཞལ་ཆེམས། <http://www.rfa.org/tibetan/sar-gyur/phakmo-dhundup-05082013163652.html> གྲ་མཐུད་འདི་ནས་༢༠༡༢༡༢༡ ལ་བཏོན།

【༩༩】 Ngawang Norphel attempted to self-immolate on 20 June 2012. Published on June 25, 2012. Retrieved June 26, 2012, from <https://www.youtube.com/watch?v=6jW13KfVt8Y>

ཀྱི་རྒྱུད་ཡིག་ཉམས་པ་སྤྲོད་གསུང་དང་མི་ཉམས་རྒྱུན་འཛིན་ཐོག་ཡང་དག་པའི་སྲིད་
བྱས་གཏན་འབེབས་དགོས་ངེས་ཅན་ཡིན་ཡང་དེ་ལྟར་མེད་པ་མ་ཟད། འབྲེལ་ཡོད་
དཔོན་རིགས་དང་ལས་བྱེད་མང་པོར་དེ་ལྟར་བྱ་རྒྱུའི་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་ཆོད་སེམས་མེད་
པ་དང་། ལྷག་པར་དུ་ས་གནས་སྲིད་གཞུང་གིས་བོད་ཀྱི་རྒྱུད་ཡིག་ལ་གཞོད་པའི་
སྲིད་བྱས་ཁག་གསལ་བསྒྲགས་དང་ལག་ལེན་བསྟར་བའམ། ཡང་ན་དཔོན་རིགས་
འགའ་ཤས་ཀྱིས་གངས་ཉུང་མི་རིགས་ཀྱི་རྒྱུད་ཡིག་ལ་མཐོང་རྒྱུད་དང་དམའ་
འབེབས་བྱེད་པ་ནི། འབྲེལ་པའི་སྤངས་ལ་རྟོག་བརྩིས་ཀྱི་དཔེར་རྒྱུར་ཡོད།

ཐབས་རྒྱུགས་ཀྱི་བྱེད་སྤངས་དེས་གངས་ཉུང་མི་རིགས་ཆོ་དང་བྱེ་བྲག་
ཏུ་བོད་མི་རིགས་ཀྱི་སེམས་ནང་ན་ཟུག་འཕར་མ་ཞིག་སྤོང་ཀྱི་ཡོད་པ་དེས་བོད་ཀྱི་
རྒྱུད་ཡིག་ཉམས་པ་སྤྲོད་གསུང་དང་མི་ཉམས་རྒྱུན་འཛིན་བྱ་རྒྱུའི་སྤྲོད་སེམས་ཤུགས་
དང་མི་རིགས་ཀྱི་ལ་རྒྱ་འཕར་མ་ཞིག་སྤོང་པ་མ་ཟད། བོད་མི་བྱིངས་ཀྱི་ཁྲོད་དུ་བོད་
ཀྱི་རྒྱུད་ཡིག་དང་འབྲེལ་བའི་གོ་རྟོགས་དང་བསམ་བློ་སྣ་ཆོག་སྟེད་དེ། བོད་མི་
མང་ཆོག་སྟེད་ཀྱི་ངོས་ནས་མ་བསྐྱལ་དང་སྤངས་ཐོག་བོད་ཀྱི་རྒྱུད་ཡིག་ཉམས་པ་སྤྲོད་
གསུང་དང་མི་ཉམས་རྒྱུན་འཛིན་ཆེད་ལས་འགུལ་རབ་དང་རིམ་པ་སྤེལ་འགོ་ཚུགས་
པ་དེས་བོད་ཀྱི་རྒྱུད་ཡིག་སྤྲོད་གསུང་ཡོང་བར་ཕན་ཐུགས་ཤིན་ཏུ་ཆེན་པོ་བྱུང་ཡོད།
དེར་བརྟེན་རང་དབང་དང་གྲུ་ཡངས་མེད་པའི་བོད་ཀྱི་ས་ཁུལ་ཁག་ནང་བོད་ཀྱི་
རྒྱུད་ཡིག་གི་གོ་ས་ཤོར་ཁིང་བེད་མེད་དུ་ཆགས་འགོ་ཡོད་ཀྱང་། བོད་ནང་གི་བོད་
མི་ཆོས་གཞིར་ལེན་དང་དཀའ་ལས་འདི་འདྲ་རྒྱུག་བཞིན་ཡོད་པ་ནི་འཛམ་གླིང་
ཡོངས་ཀྱིས་ཏ་ལས་དགོས་པ་ཞིག་རེད།

སྤྱིར་བོད་པས་བོད་རྒྱུད་ཀྱིས་བརྗེ་འཕྲོད་ཀྱི་མེད་པ་དང་། བོད་ཡིག་གིས་
གོ་ཆོད་ཀྱི་མེད་པར་བཤད་ནས་བོད་ཀྱི་རྒྱུད་ཡིག་སྦྱོང་སྦྱོང་བྱེད་རྒྱུའི་ཐོག་ཐེ་ཆོམ་
སྦྱེས་པ་དང་འདོད་སྤོང་མེད་པ་ཆགས་ཆེ་བོད་ཀྱི་རྒྱུད་ཡིག་ཉམས་རྒྱུད་དང་ཆ་བསྐྱུག་

ཐོད་ནང་ཐོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་གི་གནས་ལྟངས།

བཞིན་ཐ་སྟད་གསར་བཟོ་དང་ཡིག་སྐྱར་གྱི་ལས་གཞི་རྒྱ་ཁྱད་ཆེ་སྤེལ་རྒྱ་དང་། ཐོད་
ཀྱི་སྐད་ཡིག་སྦྱོང་སྦྱོང་བྱ་རྒྱུ་འཕུན་ཀློན་དང་། ཁོར་ཡུག་ ཁྲོམ་ར་བཅས་སྐྱོན་རྒྱ་
དང་། ཚོགས་པ་ཁག་ནས་མང་ཚོགས་ཀྱི་ཁྲོད་དུ་ཐོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་གི་རིན་ཐང་དང་
གནད་འགག་དེ་ཡོད་ཀྱི་གོ་རྟོགས་དང་སློབ་གསོ་སྦྱོང་རྒྱ་དང་། མི་རབས་ཆན་པ་
ཚོས་རྒྱུང་བར་ཐོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་སྦྱོང་སྦྱོང་བྱེད་རྒྱུ་མིག་དཔེ་བཟང་པོ་སྟོན་རྒྱ་དང་།
ཐོད་ཕྱི་ནང་གི་ཐོད་མི་ཡོངས་ནས་མ་བསྐྱལ་དང་ཐྲངས་ཀྱིས་ཐོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་སྦྱོང་
སྦྱོང་སྤེལ་གསུམ་བྱ་རྒྱུར་འབད་དགོས་པ་ལྟ་ཅི་སྟོན། ॥

དགེ་ལེགས་འཕེལ།

གྲོས་མཐུན་དོན་ཚན་བརྒྱ་བདུན་གྱི་ཁྲིམས་ལུགས་གནས་ བབས་ལ་དབྱད་པ།^[1]

བྱམས་པ་བསྟན་འཛིན།

ང་ཅག་

༢༡ རྒྱ་དམར་གཞུང་གིས་བོད་ས་ཡོངས་རྫོགས་དབང་སྐྱར་བྱས་ཏེ་ལོ་ ༡༩༨༥ ལྷག་སོང་བའི་ད་ལྟ་བོད་ཀྱི་ཉེ་རབས་ལོ་རྒྱུས་ལ་བྱིར་གདང་ཞིག་རྒྱབ་ན། བོད་པ་ཙམ་མ་ཆད། བོད་རིག་པ་བ་མང་པོའི་བསམ་སློའི་ནང་གི་ལོ་ ༡༩༧༡ ལོར་རྒྱ་དམར་གཞུང་གིས་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཁུགས་ལ་གཞོན་ཤུགས་སྤྲད་དེ་གྲོས་མཐུན་དོན་ཚན་བརྒྱ་བདུན་ཟེར་བ་ཞིག་ཐོག་མིང་ཉགས་འགོད་བརྒྱུ་ཡོད་པ་དེ་རྒྱ་ནག་ལ་བོད་རྒྱ་ཁོངས་ཡིན་པར་གྲོད་པའི་མིང་ཙམ་གྱི་ལག་ཆ་ཞིག་ཏུ་གྱུར་ཡོད་པའི་ཆོར་སྤང་སྒྲིག་མེད་ཏུ་ཡོང་གི་ཡོད།

འོན་ཀྱང་། གྲོས་མཐུན་ཡིག་ཆ་དེའི་ཁྲིམས་མཐུན་རང་བཞིན་ཐོག་གྲོས་མཐུན་འཛིན་མཁན་བོད་རྒྱ་ཕྱགས་གཉིས་གཅིག་སྤྲུལ་ཡིན་པར། རྒྱ་ལྷིའི་མཁས་པའི་ཁྲོད་དུ་འང་ཚོད་སྤང་ཤུགས་ཆེན་པོ་བྱུང་དང་འབྱུང་བཞིན་ཡོད། རྒྱ་ལྷིའི་ཐོག་བོད་རྒྱའི་གྲོས་མཐུན་དེ་ཕན་ཚུན་འདྲ་མཉམ་ཉན་བཤད་ཀྱི་ལམ་ནས་བྱུང་

[1] ཚཱ་ཡིག་འདིར་ཨ་རིའི་ California State University, Fullerton གི་དགེ་ཆན་བསྟན་འཛིན་རྣོ་ཇེ་ལགས་གྱིས་ཞིབ་གཟིགས་གནང་བ་དང་། གནད་ལ་སློན་པའི་སློབ་སྟོན་གནང་བར་ཚཱ་པ་པོས་བཀའ་དྲིན་ཆེ་ལྟ།

མེད་པར། རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཁའ་ལ་སྡིགས་ར་བསྐྱལ་ནས་བཙན་འགོལ་བྱས་ཡོད་པར་ཡོངས་བྱགས་སུ་ཁས་ལེན་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། འོ་ན་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཁའ་ལ་རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་“སྡིགས་ར”འི་ལྟར་བསྐྱལ་ཡོད་དམ། རྒྱ་ནག་གཞུང་གི་སྡིགས་རར་མ་བཟོད་པར་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཁའ་ཚོས་གོས་མཐུན་ལ་ཁས་ལེན་བྱས་ཡོད་པ་ཅུ་མ་གྱིས་གོས་མཐུན་ཡིག་ཆ་དེ་ཁྲིམས་མཐུན་མིན་པ་འཇམ། ཡང་ན་ཁྲིམས་མཐུན་ཡིན་པར་བྱབ་བྱབ་བཅ། འོགས་ཀྱི་འདི་ཚོ་ཚོམ་ཡིག་འདིའི་ཞིབ་འཇུག་གི་རྒྱ་བ་ཁག་ཡིན། གོས་མཐུན་དེའི་ཁྲིམས་མཐུན་གནས་བབས་ལ་དབྱད་པ་བྱེད་པར་ཐོག་མར་བོད་གཞུང་གིས་གོས་མཐུན་དེ་གནས་སྐངས་ཅི་འདྲ་ཞིག་འོག་འཛོག་དགོས་བྱུང་ཡོད་པར་དབྱད་པ་བྱེད་རྒྱ་ཞིབ་འཇུག་གི་གོམ་པ་དང་པོ་ཡིན་དགོས་ངས་རེད།

ཐུ་བཤད།

གོས་མཐུན་ནི་ཕྱོགས་གཉིས་སམ། མང་པོའི་དབར་གྱིས་མོལ་བྱས་པ་བརྒྱད་བསམ་ཚུལ་གཅིག་མཐུན་བྱུང་བའི་གནད་དོན་ཁག་ཡིན་ཞིང་། གོས་མོལ་ནི་ཕྱོགས་ཁག་དེ་ཚོའི་དབར་ཡོད་པའི་འགལ་ཁྲུལ་མ། ཚྱོད་གཞི་བྱེ་བྲག་ཁག་གཅིག་ཞིབ་འཇུག་ལ་མ་ཁས་ལེན་པའི་ཐབས་ལམ་ཞིག་རེད། གལ་ཏེ་ཕྱོགས་ཁག་པན་ཚུན་དབར་ཚྱོད་གཞི་མེད་ན། གོས་མོལ་བྱེད་དགོས་དོན་མེད་ལ། གོས་མཐུན་ཞིག་ཀྱང་ཡོང་ཤེས་སྐངས་མེད། དེར་བརྟེན། གོས་མཐུན་དོན་ཚན་བཅུ་བདུན་མཐར་གཏུགས་ན་བོད་རྒྱའི་དབར་གྱི་ཚྱོད་གཞི་ཨ་མ་སྟེ། བོད་ཀྱི་བདག་དབང་གནད་དོན་ལ་ཐུག་ཡོད།

བོད་པ་སྤྱི་ཡོངས་ཀྱི་བསམ་སྒྲུའི་ནང་བོད་རྒྱ་གཉིས་དབར་བོད་ཀྱི་བདག་དབང་གནད་དོན་ཟེར་བ་ཞིག་མེད་དེ། བོད་ཀྱི་བདག་དབང་བོད་པར་ཡོད་པ་ལས་རྒྱ་མིར་ཡོད་ཤེས་སྐངས་མེད། འོ་ན་ཀྱང་། རྒྱལ་སྤྱིའི་འབྲེལ་ལམ་ཁོད་རྒྱ་མཚན་

བོད་ཀྱི་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེབ།

སྐབས་བདེ་འདི་ཙམ་གྱིས་བོད་ཀྱི་བདག་དབང་གནད་དོན་ཐག་ཆོད་ཐབས་མེད།
རྒྱ་ནག་གི་མིང་གཞུང་རིམ་པས་བོད་ཀྱི་བདག་དབང་རྒྱ་ནག་ལ་ཡོད་ཅེས་མ་བདེན་
རྟུན་སྒྲིག་དང་། སྐབས་རེ་པན་ཚུན་འགལ་བ་ཡིན་པའི་སྒྲུབ་བྱེད་མང་པོ་ཞིག་
བཟང་གི་ཡོད། དེ་ཚུ་སྟོད་ཀྱི་ཨ་པོ་སྤྱང་གིས་ཚུ་གཤམ་གྱི་ལུ་གུར་འཐུང་ཚུ་རྟོག་མ་
བཅོས་པར་སྟང་བཏགས་ནས་ལུ་གུ་བཟས་པ་དང་ཁྱད་པར་མེད། “བོད་ཀྱི་བདག་
དབང་གནད་དོན་”ཟེར་བ་དེ་རྒྱ་དམར་གཞུང་གིས་བོད་རྒྱའི་སྤར་སོང་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་
ཕྱག་དར་ཁྲོད་ནས་དགོས་དབང་རྗེས་བསྟེགས་ཀྱིས་བསྒྲགས་པའི་གནད་དོན་ཞིག་
རེད། བོད་བཙན་པོའི་སྤྱུ་དུས་སུ་བོད་རྒྱ་གཉིས་རང་བཙན་གཙང་མའི་རྒྱལ་ཁབ་
ཁག་ཁག་ཡིན་^[1]པར་བོད་དང་རྒྱ་ནག་སོ་སོའི་རྒྱལ་རབས་དེབ་ཐེར་ཁག་དང་། ཏུན་
ཏོང་ཡིག་རྟིང་། བོད་རྒྱའི་དབར་བཞག་པའི་ཆིངས་ཡིག་ཁག་བདེན་དཔང་དུ་ཡོད་
ཀྱང་། བོད་སེལ་བུར་ཐོར་རྗེས་བོད་སྤྱི་ལ་དབང་བའི་རྒྱལ་པོ་མེད་པར་བརྟེན་བོད་
ཀྱི་སྟོབས་ཤུགས་ཉམ་དམས་སུ་གྱུར་ཡོད་པ་དང་། བོད་རྒྱའི་འབྲེལ་བ་དེ་སྟོན་མ་
རྒྱལ་ཁབ་འདྲ་མཉམ་ཡིན་པ་ནས་ཅུང་འདྲ་མཉམ་མིན་པར་འགྱུར་ཡོད། རྒྱ་ནག་
གིས་དུས་སྐབས་འདྲ་མིན་དུ་ཐབས་ཤེས་སྒྲ་ཆོགས་བཅད་སྤྱད་ནས་བོད་དེ་མིང་ཙམ་
དུ་རྒྱ་ཁོངས་བཅོ་ཐབས་བྱས་ཡོད་པ་དང་། བོད་པས་དུས་རབས་མང་པོའི་རིང་རང་
གི་ས་ཁོངས་སྤྱང་སྒྲོབ་ཆེད་བྱའི་སྟོབས་ཤུགས་ཁོ་ནར་རྒྱབ་རྟེན་བཙལ་ནས་བསྐྱད་
ཡོད།^[2] དུས་སྐབས་དེའི་རིང་བོད་པས་རང་ཉིད་ལ་སྟོབས་ཤུགས་མེད་ཙང་དཔའ་
ཞུམ་པའམ། ཡང་ན་ཆབ་སྲིད་ཐོག་མིག་རྒྱང་རིང་པོ་ལྟ་མ་སྐབ་པར། རྒྱ་ནག་དང་

[1] ང་མོད་དག་དབང་འདིགས་མེད། རྒྱལ་ཡོངས་མི་དམངས་འཐུས་ཚོགས་རྒྱན་མཁུ་གྱི་ཁྱུ་ཡོན་གྲང་གཞོན་པ།
རང་སྤྱོད་སྤྱོད་མི་དམངས་འཐུས་ཚོགས་རྒྱན་མཁུ་གྱི་ཁྱུ་ཡོན་ཅེན་ང་མོད་དག་དབང་འདིགས་མེད་ཀྱིས་རང་སྤྱོད་
སྤྱོད་ཀྱི་སྐབས་ལ་པའི་མི་དམངས་འཐུས་ཚོགས་ཀྱི་ཆོགས་འདུ་ཐེངས་གཉིས་པའི་ཐོག་གནད་བའི་གལ་ཆའི་
གསུང་བཤད། 1996 ལོའི་ཟླ་ 2 ཆོས་ 29 ཉིན། (བོད་ཡིག)

[2] Dr. Michael van Walt van Praag, The Simla Agreements in International Law (དབྱིན་ཡིག) བོད་ཀྱི་མིང་
བྱས་དེབ། བོད་ཀྱི་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་ཁང་། འདོན་ཐེངས་དང་པོ། ཕྱི་ལོ་ 1997 ལོའི་ཟླ་ 11 ཞོག་པོས་ 26 ཐོག་གཟིགས།

བསྐྱུན་མཁུས་ཀྱིས་སྐབས་སོ་སོའི་དེ་ཡོད་གནས་སྐབས་རང་སོར་གནས་ཐབས་ཁོ་
ན་ཚམ་ལས། རྒྱ་ནག་གི་ཁ་གཏང་དུ་རྒྱལ་སྤྱིའི་ཐོག་བོད་ཀྱི་ཆབ་སྲིད་གནས་བབས་
གཏན་འབེབས་ཁ་གསལ་བཅོས་མེད་པའོ། བཅོམ་ཐབས་བྱས་ཀྱང་དེར་འགོག་རྒྱུ་ན་
དུ་མ་སྤང་ནས་ཐུབ་འབྲས་སོན་མེད། དེ་ལྟར་ཡང་། ཕྱི་ལོའི་དུས་རབས་ཉི་ཤུ་པའི་
དུས་དཀྱིལ་མཚམས་སུ་རྒྱ་ནག་མི་དམངས་སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱིས་བོད་ལ་དྲག་
པོའི་བཙན་འཛུལ་མ་བྱས་བར་རྒྱ་ནག་གི་སྲིད་གཞུང་རིམ་པའི་ཁྲོད་ནས་གཅིག་
གིས་ཀྱང་བོད་ལ་ཡོངས་རྫོགས་སམ། མིང་ཚམ་སྟེ་རྣམ་པ་གང་ཡང་རུང་བའི་ལམ་
ནས་བོད་ལ་དབང་སྐྱར་གཏན་ནས་བྱེད་ཐུང་མེད།^[༥] ལྷག་པར་དུ་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༡༣
ལོར་རྒྱ་ལའི་སྤྱི་མ་སྤྱི་ཕྱིང་བཅུ་གསུམ་པས་རྒྱ་མི་བོད་ནས་མཐར་སྐྱོད་བཏང་བ་ནས་
ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༠ ལོར་རྒྱ་ནག་དམར་དམག་གིས་བོད་ལ་བཙན་འཛུལ་མ་བྱས་བར་
དངོས་ཡོད་གནས་སྐབས་དང་། ཁྲིམས་ལུགས་གཉིས་ཀའི་ཐོག་ནས་བོད་རང་བཙན་
གཙང་མའི་རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་དུ་གནས་ཡོད།^[༦]

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༤༩ ལོར་རྒྱ་དམར་གཞུང་གིས་མདོ་སྟོད་སྤང་ནས་བོད་ས་བཙན་
བབྱང་བྱེད་འགོ་བཙུགས་པ་དང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༡ ལོར་གོས་མཐུན་དོན་ཚན་བཅུ་
བདུན་ལ་བརྟེན་ནས་བོད་ས་ཡོངས་རྫོགས་མའོ་ཅེ་དུང་གི་མཛུབ་སྟོན་ལྟར་“ཆབ་
སྲིད་ཀྱིས་གཙོ་བོ་དང་དམག་དོན་གྱིས་པལ་པ་”^[༧] བྱས་ནས་རྒྱ་ཁོངས་སུ་བཅུག་པ་
དེ་ལོ་རྒྱས་ཀྱི་རྒྱ་རྒྱུན་ཆང་མ་འདྲོམས་ནས་ལོ་བརྒྱ་ཕྱག་ཁ་ཤས་རིང་སྲ་བརྟན་མེད་

[༥] Dr. Michael van Walt van Praag, The Simla Agreements in International Law (དབྱིན་ཡིག) བོད་ཀྱི་སྲིད་
བྱས་དུས་དེའི་བོད་ཀྱི་སྲིད་བྱས་ཉམས་ཞིབ་ཁང་། འདོན་ཐེངས་དང་པོ། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༧༩ ལོའི་ཟླ་ ༡༡ ཞོག་ངོས་ ༤༩ ཐོག་གཟིགས།

[༦] ཞོང་ས་སྐབས་མགོན་རྒྱ་ལའི་སྤྱི་མ་ཆེན་པོ་མཆོག་ ངོས་ཀྱི་ཡུལ་དང་། ངོས་ཀྱི་མི་མང་། པར་ཐེངས་གསུམ་པ། ༡༩༩
(བོད་ཡིག) ཞོག་ངོས་ ༡༡-༡༥ པར་གཟིགས། ད་དུང་ཨོན་མེ་རི་ རྫོན་ཁྱེད་དང་། ཁེ་ཏི་ཡ་ ལྷ་མེ་རེ་རི་ལི་གཉིས་ཀྱིས་
ཚཱ་སྤྱིག་བྱས་པ་དང་། བྱམས་པ་བསྟན་འདིན་གྱིས་བོད་སྐྱར་བྱས་པའི་“བོད་དོན་དག་སྤྱེལ་”ཀྱི་ལེན་དང་པོར་གཟིགས།

[༧] བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་རིག་གནས་དབྱུང་གཞིའི་རྒྱ་ཆ་བདམས་བསྐྱིགས། ༦ (ཁྱིའི་འདོན་ཐེངས་ ༡༥ པའི་) མི་རིགས་དཔེ་
སྐྱུན་ཁང་། པར་ཐེངས་དང་པོ། ༡༩༩༡ (བོད་ཡིག) ཕན་མིང་། ཅུན་བཙོ་བརྒྱུད་པའི་རང་རྒྱུགས་ཉིང་ལག་ཏུ་ཁག་བོད་
དུ་དབྱང་སྐྱོད་བྱས་པའི་གནས་ཚུལ། ཞོག་ངོས་ ༡༠༥ ཐོག་གསལ།

བོད་ཀྱི་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེབ།

པར་ལུས་པའི་བོད་ཀྱི་ཆབ་སྲིད་སློབ་ལུག་པ་ཞིག་རེད། ཁྱོས་མཐུན་དེ་ལོ་སྟོང་ཕྱག་
མང་པོའི་བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ནང་བོད་པས་མ་འདོད་བཞིན་དུ་བོད་ཀྱི་ཁོངས་ཡིན་པར་
ཁས་ལེན་བྱས་པའི་ཡིག་ཆ་ཐོག་མ་དེ་ཆགས་ཡོད།^[༡]

བོད་ཀྱི་ཁྱོས་མོལ་བྱེད་དགོས་པའི་གནས་སྟངས།

དེ་ཡང་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༧༩ ལོར་རྒྱ་དམར་གཞུང་གསར་འཛུགས་བྱས་མ་ཐག་ནས་རྒྱ་ནག་
གིས་བོད་ཀྱི་ཁོངས་སུ་འཛུགས་རྒྱ་ཡིན་པའི་གསལ་བསྒྲགས་སྤེལ་བ་དང་། རྒྱ་དམག་
དངོས་སུ་བོད་སར་དཔུང་སྡོད་བྱེད་བཅུག་ཡོད། རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་ད་དུང་རྒྱ་མིའི་
དབང་འོག་དུ་ཡོད་པའི་བོད་རིགས་མཐོ་རིམ་མི་སྣ་གང་ཙམ་ཞིག་རིམ་པས་སྤོ་སར་
མངགས་ནས། བོད་ཀྱི་ཁོངས་སུ་འཛུགས་རྒྱའི་སྐོར་ལ་བོད་གཞུང་གིས་རྒྱ་ནག་གཞུང་
དང་ཁྱོས་མོལ་བྱེད་པར་སྐྱེ་ཆབ་གཏོང་དགོས་པའི་སྒྲུལ་མ་བྱས་ཡོད།^[༢] རྒྱལ་ཆབ་
སྲུག་བྱུང་དཔུང་བཞུགས་པའི་སྐབས་དེའི་བོད་གཞུང་ལ་འཛིགས་ཡེར་བའི་རྒྱ་
ནག་གི་བཙན་འཛུལ་གཏན་འགོག་བྱེད་པའི་ཕྱོགས་གང་སྤྱིའི་སྟོབས་ཀྱིས་མེད་
སྟབས། བོད་གཞུང་གིས་སྐབས་དེའི་བོད་ཀྱི་དཔོན་གནས་སྟངས་རང་སོར་གནས་
པ་དང་། རྒྱ་དམར་གྱི་འཛིགས་ཉེན་སྒྲོག་ཐུབ་ཙམ་བྱུང་ན་སྤྲུལ་པའི་རེ་བ་དང་
བཅས་རྒྱ་གར་དང་། བལ་ཡུལ། དབྱིན་ཇི། ཨ་རི་སོགས་སྐབས་དེར་བོད་དང་འབྲེལ་
བ་ཡོད་པའི་རྒྱལ་ཁབ་ཁག་ལ་བོད་ཀྱི་མགོན་སྐབས་ཡོང་བའི་ཏར་འཕྲིན་ལུས་བ་
དང་། དེ་དོན་སྟན་མེད་ལྷ་བར་སྐྱེ་ཆབ་རེ་གཏོང་རྒྱ་ཡིན་ལུགས་ཁྱུས་ཀྱང་། རྒྱལ་

[༡] Melvyn C. Goldstein, A History of Modern Tibet, Vol. 2, University of California Press 2007, (དབྱིན་ཡིག) རྩོན་སྒྲིང་། ཤོག་ངོས་ xi ཤོག་གཟིགས།

[༢] མེས་རྒྱལ་བྱིམ་ཆང་ཆེན་མོའི་ནང་རྒྱལ་ཁབ་དང་མདུན་དུ་བསྡོད། མི་རིགས་དཔེ་སྟན་ཁང་། པར་ཐེངས་དང་པོ། ༡༩༩༡ (རྒྱ་
ཡིག) ཅང་མིང་། མི་རིགས་མཐུན་སྦྲིལ་དང་གོང་འབེལ་ལས་དོན་གྱི་སྐབས་ཆེན་རྒྱལ་ཁག་ཤོག་ངོས་ ༥༩ ཤོག་གསལ།

ཁབ་དེ་ཆོས་བོད་ལ་དཔུང་རོགས་བྱེད་རྒྱུ་ཁས་ལེན་ལྟ་ཅི། ཐ་ན་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆབ་ལ་
དགའ་བསུའང་ཁྱེ་རྒྱ་མིན་པའི་ལན་འབྱོར་བས། དེ་དུས་བོད་གཞུང་གིས་རྒྱ་དམར་
གཞུང་གི་བཅན་འཇུལ་ཉེན་ཁ་སྤར་ལས་ཆེ་བ་ཆོར་ཡོད།

མཐར་ཉུ་ཐུག་ཐབས་ཟད་དེ་བོད་གཞུང་གིས་རྒྱ་ནག་གི་བཅན་སྐུལ་ལྟར་
གོས་མོལ་བྱེད་རྒྱུར་ཐག་བཅད་ནས་ཅེ་ཐུག་མཁན་ཚུང་ཐུབ་བསྟན་རྒྱལ་པོ་དང་།
ཅིས་དཔོན་ཞུ་སྒྲུབ་པ་དབང་ཐུག་བདེ་ལྟན། འབྲས་ལྗོ་སྒྲིང་གོ་བོ་དགེ་བཤེས་ལྗོ་གོས་
རྒྱ་མཚོ། ལས་བྱ་ཁེར་སྒྲ། དབྱིན་ཇིའི་སྐད་རྒྱུར་སྒྲ་ཐུག་འཕྲེང་རིང་སྲས་འཇིགས་
མེད་སུམ་ཅེན། རྒྱ་སྐད་སྐད་རྒྱུར་ཡབ་གཞིས་སྟག་ལྟའི་སྲས་སུན་ཆོགས་བཟྲ་ཤིས།
ད་དུང་འབྲི་ཡུལ་བ་ཆེ་རིང་དབང་འདུས་བཅས་ལས་བྲུབ་པའི་སྐྱེ་ཆབ་ཆོགས་པ་
ཞིག་རྒྱ་ནག་གཞུང་དང་གོས་མོལ་བྱེད་པར་མངགས་པ་རེད། ཁོ་ཆོ་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༩
ལོའི་ཟླ་ ༡༡ ཆེས་ ༡༥ ཉིན་བོད་ཀྱི་རྒྱལ་ས་ལྷ་ས་ནས་རྒྱ་གར་དུ་ཐོན་པ་དང་། རྒྱ་
གར་ནས་ཉོང་ཀོང་དུ་(ཡང་ན་ཉོང་ཀོང་བརྒྱུད་རྒྱ་ནག་ཏུ)རྒྱ་ནག་གཞུང་དང་གོས་མོལ་
བྱེད་པར་འགོ་འཆར་ཡོད་ཀྱང་། གཙོ་བོ་དབྱིན་གཞུང་གིས་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆབ་ཆོའི་
ཕྱིར་སྐྱོད་ལག་བྱེར་ལ་ངོས་ལེན་མ་བྱས་པར་ཉོང་ཀོང་དུ་སྐྱོད་འཐུས་ཐོངས་མཆན་
མ་སྤྲད་སྟབས། བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆབ་ཆོ་རྒྱ་གར་དུ་ཉ་ལམ་ལོ་གཅིག་དང་ཟླ་བ་གཅིག་
ལྟག་ཅམ་བཞུགས་དགོས་བྱུང་སྟེ་རྒྱ་ནག་གཞུང་དང་ངོ་སོ་ཐོན་པའི་གོས་མོལ་གང་
ཡང་བྱེད་ཐུབ་མེད། དུས་ཡུན་དེའི་རིང་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༠ ལོའི་ཟླ་ ༡༠ པའི་ཟླ་འཁོར་
རྒྱ་ནག་དམར་དམག་གིས་ཆབ་མདོར་བཅན་འཇུལ་བྱས་ཏེ་བོད་ཀྱི་གནས་སྐངས་
དེ་བས་ངོ་བཟུ་བྱ་བཏང་པ་དང་། “རྒྱལ་པོ་སྟག་ལྷང་བྲག་གིས། ཉག་ཉག་གསིགས་
གསིགས་བཟོས་ཏེ། སྤུལ་སོང་ལགས་དང་སྤུལ་སོང་། ཟུབ་རལ་ཐུག་ཏུ་སྤུལ་སོང་”[༩]
ཞེས་སྐབས་དེའི་དམངས་གཞས་སུ་བསྒྲགས་པ་ལྟར་རྒྱལ་ཆབ་སྟག་བྲག་རིན་པོ་

[༩] བསམ་པོ་བསྟན་འཛིན་དོན་གྲུབ། མི་ཆེའི་བླ་བས་འཇུགས་པོ། ༡༩༥༧ (བོད་ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༡༠༩ ཐོག་གསལ།

བོད་ཀྱི་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེབ།

ཆེས་བོད་ཀྱི་ཆོས་སྲིད་སྤྱུགས་འགན་དགྲུང་ལོ་བཅུ་དྲུག་ལས་མ་སོན་པའི་རྒྱ་ལའི་
སླ་མར་སྤུལ་བ་རེད། བོད་ཀྱི་ཆབ་སྲིད་ཁོར་ཡུག་ཏུ་ཅང་ཇ་དྲག་ཏུ་གྱུར་ཡོད་སྟབས་
གསེར་བྱིར་འཁོད་མ་ཐག་པའི་རྒྱ་ལའི་སླ་མ་དང་བཀའ་ཤག་ལྟན་རྒྱས་ལྟ་སར་
བཞུགས་བཅོད་མ་བདེ་བར་གྱུར་ནས། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༠ ལོའི་ཟླ་ ༡༡ ཆོས་ ༡༩ ཉིན་གྱི་
མོར་ཆེབས་བསྐྱར་གནང་བ་དང་། དེར་གནས་སྐབས་ཀྱི་སྲིད་གཞུང་བཅུ་པ་རེད།

ཆབ་མདོའི་དམག་འཁྲུག་ནང་བོད་དམག་ལ་ཕམ་ཁ་ཆབས་ཆེན་ཐོག་པས་
མ་ཆད། དེ་དང་མདོ་སྤྱི་བཀའ་སློན་ང་ཐོད་ངོ་གཡོག་དང་བཅས་པ་རྒྱ་མིའི་བཅོན་
པར་གྱུར། མདོ་སྤྱི་ངོ་གཡོག་ནམས་རྒྱ་མིའི་བཅོན་དུ་སྡོད་རིང་རྒྱ་དམག་གིས་ཁོ་
ཆོར་བོད་རྒྱ་ཁོངས་སུ་འཕྱུལ་དགོས་པའི་ཆབ་སྲིད་སློབ་གསོ་སྤྱད་ཡོད་པ་དང་།
འབའ་པ་སྤུན་ཆོགས་དབང་རྒྱལ་སོགས་རྒྱ་དཔོན་ཆོས་ང་ཐོད་ཀྱིས་བོད་གཞུང་ལ་
རྒྱ་ནག་གཞུང་དང་ཞི་མོལ་བྱེད་པར་སྐུལ་མ་གཏོང་བའི་ཡི་གེ་ཞིག་སྤྱར་དགོས་པའི་
ནན་སྐུལ་བྱས་ཤིང་^[༡༠]བསམ་ཚུལ་དེར་ང་ཐོད་ཀྱིས་དང་ལེན་བྱས། འོན་ཀྱང་། ཡི་
གེ་དེའི་རགས་ཟིན་དང་པོ་མཆོ་སློབས་བྲིས་ཡོད་པ་དང་། དེར་རྒྱ་དཔོན་མང་ཆེ་
མིང་ཀྱིས་བཟོ་བཅོས་ལན་མང་བྱས་ནས་གཏན་འབེབས་བྱས་ཡོད་ཐོག་^[༡༡] ང་ཐོད་
ལ་ཡི་གེ་དེ་ལྟ་སར་སྤྱུལ་བར་མི་འགོ་སུ་གཏོང་གི་དབང་ཆ་ཅམ་ཡང་མ་བྱུང་བར་རྒྱ་
མིའི་འདོད་པ་ལྟར་ཅེ་མགོན་རྒྱལ་མཆན་སྤུན་ཆོགས་དང་། བཀའ་མགོན་བསམ་
སྲིད་གཉིས་གཏོང་དགོས་བྱུང་ཡོད།^[༡༢] དེ་དུས་ང་ཐོད་ཀྱིས་རྒྱ་ལའི་སླ་མ་ལྟ་སར་
བཞུགས་ཡོད་མེད་ཀྱི་གཏམ་འཆལ་སྤྱ་ཆོགས་ཞིག་ཐོས་ཡོད་པ་ཅམ་ལས་ལྟ་སའི་
གནས་ཚུལ་དངོས་ཤེས་རྟོགས་མེད་པར་བརྟེན། ཁོང་གིས་ཡི་གེ་དེའི་འགོ་བརྗོད་

[༡༠] མེལ་མིན་ སི་ རྒྱལ་སྤྱི་འཛུགས་ཀྱིས་བཅུ་མས། རྒྱ་ཆོ་རིང་གིས་བོད་སྤྱི་འཛུགས་ཀྱིས་ བོད་མི་གསར་བརྗོད་བཞིག
བོད་ཀྱི་དུས་བབ་གསར་ཁང་། ༡༩༩༩ (བོད་འགྱུར་མ།) ཤོག་ངོས་ ༡༡༩ ཐོག་གཟིགས།

[༡༡] ཤོང་དང་མཚུངས། ཤོག་ངོས་ ༡༡༩-༡༡༩ བར་གཟིགས།

[༡༢] མཚན་རྒྱུ་རྒྱ་ཆེན་སྤྱི་དཔེ་རྒྱུ་ཆེན་མཆོ་ ཞིགས་བཅུ་གསུམ་པ། རྣམ་སྤྱི་བོད་ཀྱི་རིག་གཞུང་གཅེས་སྤྱོད་ཁང་།
༡༩༩༩ (བོད་ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༤༤༡ ནས་ ༤༤༡ བར་གཟིགས།

དུ་“ལྷ་སར་བཞུགས་པའི་ཆབ་སྲིད་དབུ་འཛིན་མཆོག་ལ་”^[19]ཞེས་བྲིས་ཡོད། ཡི་གའི་དེའི་ནང་དོན་ལ་ཆ་བཞག་ན། རྒྱ་ནག་གཞུང་དང་འབྲེག་འཇགས་བྱེད་པ་ལས་ཐབས་གཞན་མེད་པས་བོད་གཞུང་གིས་སྐྱ་ཆབ་གཏོང་དགོས་པ་དང་། གྲོས་མོལ་ཐག་མ་ཆོད་བར་རྒྱ་དམག་གིས་ལྷ་སར་མ་ཡོང་བའི་ཁས་ལེན་ཐོག་གལ་ཏེ་བོད་གཞུང་གིས་ཐུགས་མཐུན་བྱུང་ན་དོན་གཅོད་ལས་རོགས་ཁ་ཤས་དང་བཅས་དང་མོད་ཁོ་རང་ལེ་ཅིང་དུ་ཐོན་ཏེ་རྒྱ་ནག་གཞུང་གི་འགོ་བློད་ཆོད་དང་སྐད་ཆ་བྱེད་རྒྱུ་ཡིན་པའི་བསམ་འཆར་བཏོད་ཡོད།^[19] ཡི་གའི་དེ་བསྐྱར་བྲིས་པའི་གཞུག་ལ་དང་མོད་ཀྱིས་སྒོག་དུ་སློ་གྲོས་སྐལ་བཟང་(Lhodro Kalsang)དང་ཆག་འགྲུལ་ཁྱི་རྒྱལ་(Chagdrol Chichag)^[20]གཉིས་ལྷ་སར་མངགས་ནས། ཁོ་ཆོ་ཆབ་མདོར་རྒྱ་ལག་འོག་དུ་ཡོད་ཆད་རྒྱ་མིའི་འདོད་པ་ལྟར་ལས་ཀ་བྱེད་དགོས་པ་ལས་གང་སྤྱིར་རང་དབང་མེད། དེར་བརྟེན་བོད་གཞུང་གིས་ལས་དོན་ཐག་གཅོད་གང་དང་གང་གནང་འོས་ཁོང་དང་རྒྱ་ལག་དུ་ཤོར་པའི་གཞུང་ཞབས་གཞན་དག་ལ་ཐུགས་ཁུལ་མེད་པར་ཐག་གཅོད་གནང་རོགས་ཞེས་ལན་བསྐྱར་ཡོད། (ཆོ་རིང་ཤུག་ 1999 40)

མཁན་ཚུང་ཐུབ་བསྟན་རྒྱལ་པོ་དང་། ཞུ་སྐབ་པ་སོགས་ལས་གྲུབ་པའི་བོད་

[19] ང་མོད་དག་དབང་འཛིགས་མེད། རང་སྤྱོད་སྤྱོད་ཀྱི་སྐབས་ལྷ་སའི་མི་དམངས་འཐུས་ཚོགས་ཀྱི་ཚོགས་འདུ་ཐེངས་གཉིས་པའི་ཐོག་གནང་བའི་གལ་ཆེའི་གསུང་བཤད། 1999 ལོའི་ཟླ་ 2 ཚེས་ 27 ཉིན། (བོད་ཡིག)

[20] * ཏུ་ལའི་སླ་མ་སྐྱ་ཐེང་བརྒྱ་བཞེ་པ་བསྟན་འཛིན་རྒྱ་མཆོ་བྱི་ཡུལ་དུ་རང་དབང་། རྒྱལ་བའི་མཛད་ནམ། (བོད་འགྲུར་མ།) ཤོག་ངོས་ 199 ནས་ 199 བར་གཟིགས།

* དེ་འབྲེལ་དུ་བོད་ཀྱི་རིག་གནས་ལོ་རྒྱུས་རྒྱ་ཆ་བདམས་བསྐྱེགས། འདོན་ཐེངས་དང་པོ་བོད་སྤྱོད་མི་དམངས་དཔེ་སྟན་ཁང་། པར་ཐེངས་དང་པོ། 1999 (བོད་ཡིག) ལྷུ་རྩ་ར་ཐུབ་བསྟན་བསྟན་དར། ད་དུང་། བོད་ཀྱི་རིག་གནས་ལོ་རྒྱུས་རྒྱ་ཆ་བདམས་བསྐྱེགས། འདོན་ཐེངས་དང་པོ་བོད་སྤྱོད་མི་དམངས་དཔེ་སྟན་ཁང་། 1999 (བོད་ཡིག) 《བོད་ཞི་བས་བཅིངས་འགྲོལ་འབྱུང་ཐབས་སྒོར་གྱི་གྲོས་མཐུན་དོན་ཚན་བརྒྱ་བདུན་ལ་མིང་རྟགས་བཏོད་པའི་སྤྱི་ཇེས་སུ།》 ཤོག་ངོས་ 199 ནས་ 199 བར་ལའང་གཟིགས།

[21] ང་མོད་དག་དབང་འཛིགས་མེད་ཀྱིས་བྱི་ལོ་ 1999 ལོའི་ཟླ་ 2 ཚེས་ 27 ཉིན་རང་སྤྱོད་སྤྱོད་ཀྱི་སྐབས་ལྷ་སའི་མི་དམངས་འཐུས་ཚོགས་ཀྱི་ཚོགས་འདུ་ཐེངས་གཉིས་པའི་ཐོག་གནང་བའི་གལ་ཆེའི་གསུང་བཤད་ནང་“ལྷུག་གོང་སྤྱི་ལྷགས་”ཞེས་བཏོད་འདུག (བོད་ཡིག)

བོད་ཀྱི་མི་དབྱེ་བྱས་ཀྱི་མཐུན་པོ་དེ་ལ།

ཆུ་ཁི་མོ་ལ་གྱི་སྐྱེ་ཆ་བ་ཆོག་པ་པ་དང་པོ་ཆུ་གར་དུ་བྱས་འབྲས་གང་ཡང་མེད་པར་
སྡོད་རིང་གོ་མོ་ནས་སྐྱེ་ཆ་བ་ཆོ་ཕྱིར་ལོག་གནང་དགོས་པའི་བཀའ་ཕེབས་པ་ལྟར།
ཁོང་ནམས་གོ་མོར་ཕྱིར་ལོག་ནས་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༡ ལོའི་ཟླ་ ༡ ཆོས་ ༡༡ ཉིན་བྱེས་ཕེབས་
ཆུ་ཁི་སྡོན་ལྷན་ཆུས་སར་ཆུ་ནག་ཏུ་སྡོད་མ་ཐུབ་པའི་གནས་ལུགས་སྤྱི་དང་། བྱེ་བྲག་
ཆུ་གར་གྱི་སྤྱི་སྡོན་དང་། ཆུ་གར་གཞུང་གི་གནད་ཡོད་དཔོན་རིགས་ལག་ ༥་མི་རི་
ཀ་དང་། དབྱིན་རི། བལ་ཡུལ་བཅས་ཀྱི་ཆུ་གར་དུ་བཅའ་སྡོད་ཕྱི་ཆུ་ལ་གཞུང་ཆ་བ་
དཔོན་རིགས་དང་སྤྱི་ཚུལ་མངའ་འཕྲད་ཞུས་པའི་གནས་ལུགས། དེ་བཞིན་མཉམ་
འབྲེལ་ཆུ་ཁི་ཆོག་སྤྱི་སྡོན་ལྷན་ཆུ་ལ་བར་ཡང་དབྱིན་གཞུང་དང་། ཆུ་གར་གཞུང་
གཉིས་ནས་འགོག་ཁྱེན་བྱུང་ཚུལ་སོགས་ཞིབ་ཤེས་ལས་བསྡེམས་སྤྱན་ལེང་ཞུས།^[༡༤]

བོད་ཀྱི་ཁི་མོ་ལ་སྐྱེ་ཆ་བ་ཆོག་པ་པ་དང་པོ་ཆུ་ནག་གཞུང་དང་ཐུག་འཕྲད་དུ་
སྡོད་མ་ཐུབ་པར་ཆུ་གར་ལ་སྡོད་དགོས་བྱུང་ཡོད་པ་དང་། ཆབ་མདོར་ཆུ་དམག་གིས་
བཅན་འཇུག་བྱས་ནས་བོད་ཀྱི་ཆབ་སྲིད་ཇོ་བླ་ཏུ་གྱུར་ཡོད་པའི་གནས་སྐབས་
ལོག་བོད་གཞུང་གིས་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༡ ལོའི་ཟླ་ ༡ ཆོས་ ༡༩ ཉིན་བོད་གཞུང་ཕྱི་འབྲེལ་
ལས་ཁུངས་ཀྱི་གཙོ་འཛིན་ཟུར་ཁང་ཇོ་སག་དབང་ཆེན་ཆོ་བརྟན་དང་། མཁན་
བྱུང་ཆོས་འཕེལ་ཐུབ་བསྟན། ལས་བྱ་སྟག་ལྟ་སྟུན་ཆོག་པ་བྲག་ཤིས། ལས་ཆུ་ས་
འདུ་རིན་ཆེན་བཅས་ཆུ་གར་གྱི་ཆུ་ལ་ས་དེ་སྤྱིར་ཡོད་པའི་ཆུ་ནག་གི་གཞུང་ཆ་བ་
དང་བཀའ་མོལ་ཞུ་བར་བཏང་།

ང་པོ་ད་ཆུན་དུ་“འཛིན་སྡོད་གི་ལས་ཀའི་ཐོག་སྤོ་ཐག་ཆོད་པོ་ཡོད་པ་
དང་”ཁོང་གིས་“དཀའ་ཆོག་ཆེ་བའི་ལས་སྒོ་དེའི་ཆེད་ཐེ་ཆོམ་མེད་པར་མཐུན་དུ་
ཐོན་གནང་བར་”^[༡༥]བརྟེན་རྒྱ་ལའི་སྤྱི་མཐུན་ང་པོ་ད་ཀྱི་“ཞུ་དོན”ལྟར་ཁོང་ལ་བོད་

[༡༤] སྟག་ལྟ་སྟུན་ཆོག་པ་བྲག་ཤིས། མི་ཆེད་བྱུང་བ་བརྟེན་པ། དེ་བཞིན་ཤིས་པ། བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་། ༡༩༩༥ (བོད་
ཡིག) ཐོག་ངོས། ༡༩ ཐོག་གཟིགས།

[༡༥] རྒྱ་ལའི་སྤྱི་མཐུན་སྤྱི་ཚུལ་བཞི་པ་བསྟན་འཛིན་ཆུ་མཆོ། Freedom in Exile, Hodder and Stoughton

གཞུང་གི་མིང་ཐོག་ནས་རྒྱ་ནག་གཞུང་དང་ཞི་མོལ་བྱེད་པའི་དབང་ཆ་གནང་བ་
 དང་། ཁོང་གི་ཕྱག་རོགས་སྐྱེ་ཆབ་དུ་ངོ་སྤྲོད་པ་བསེད་ནམས་དབང་འདུས་
 དང་། མཁན་བྱང་ལྷུ་རྟ་ར་ཐུབ་བསྟན་བསྟན་དར། མཁན་ཚུང་ཐུབ་བསྟན་ལེགས་
 སྟོན། རིམ་བཞི་བསམ་པོ་བསྟན་འདིན་དོན་གྲུབ། དབྱིན་སྐད་སྐད་སྐྱུར་ས་འདུ་རིན་
 ཆེན། རྒྱ་སྐད་སྐད་སྐྱུར་སྟག་ལྷ་ཐུན་ཆོགས་བཟུ་ཤིས་བཅས་བསྟོ་གཞག་མཛད། སྤྱིར་
 རྒྱ་ལའི་སྤྱི་མས་ང་པོ་དག་ཅོས་སྐྱེ་ཆབ་ནམ་པར་རྒྱ་ནག་གཞུང་དང་ཞི་མོལ་བྱེད་པའི་
 དབང་ཆ་གནང་ཡོད་ཀྱང་། ཁོང་ཆོར་གྲོས་མཐུན་ཡིག་ཆ་འདོག་པའི་དབང་ཆ་གང་
 ཡང་གནང་མེད་ཐོག ད་དུང་གནད་དོན་གལ་ཆེན་རིགས་ཆང་མ་བཀའ་ཤག་ལ་
 དགོངས་སྟོར་ཞུ་དགོས་པའི་བཀའ་མངགས་ཁ་གསལ་གནང་ཡོད།^[1] བོད་གཞུང་
 གིས་ད་དུང་སྐྱེ་ཆབ་ཆོར་རྒྱ་ནག་གཞུང་དང་གྲོས་མོལ་བྱེད་སྐབས་བཅི་སྤང་ཞུ་
 དགོས་པའི་ལམ་སྟོན་ལག་བྱིར་བྱི་ནང་གཉིས་ཀྱང་བསྐྱར་ཡོད།

གྲོས་མོལ་སྐྱེ་ཆབ་ཆང་མ་གཏན་འཁེལ་བྱང་ཡང་། གྲོས་མོལ་བྱེད་ལུལ་
 ཐག་མ་ཆོད་པར་དུས་ལུན་གང་ཅམ་འགོར་ཡོད། ང་པོ་དག་ཅོས་བོད་ཀྱི་མཐོ་རིམ་
 མི་སྣ་མང་པོའི་དགོངས་པར་བོད་རྒྱུ་གྲོས་མོལ་དེ་རབ་བྱུང་ན་ལྷ་ས་དང་། དེ་ནས་
 ཆབ་མདོ་སྟེ་བོད་ས་རང་དུ་བྱུང་ན་རྒྱ་ནག་གཞུང་གི་གཞོན་ཤུགས་མི་ཡོང་བའི་
 དགེ་མཆན་ཆེན་པོ་ཡོད་པར་བསམས་ཡོད་ཀྱང་། རྒྱ་གར་གྱི་རྒྱལ་སར་བཅའ་སྟོད་
 རྒྱ་ནག་གཞུང་ཆབ་ཀྱིས་བོད་རྒྱུ་གྲོས་མོལ་བྱེད་ལུལ་ངེས་པར་དུ་པེ་ཅིང་ཡིན་
 དགོས་ཞེས་ཏུ་ཚུགས་བྱས་པར་བརྟེན། བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆབ་ནམས་ཆོགས་ཚུང་གཉིས་
 སུ་བགོས་ནས། ང་པོ་དག་ཅོས་སྐྱེ་ཆབ་ཆོགས་ཚུང་གཅིག་ཆབ་མདོ་ནས་པེ་ཅིང་དུ་

1990 (དབྱིན་ཡིག) ཤོག་གངས་ 62 ཤོག་གསལ།

[1] Michael C. van Walt van Praag, The Status of Tibet, Westview Press/Boulder, Colorado
 1987 (དབྱིན་ཡིག) ཤོག་ངོས་ 192 དང་། Tenzin Gyatso, the Fourteenth Dalai Lama of Tibet, Free-
 dom in Exile, Hodder & Stoughton, First Edition 1990 (དབྱིན་ཡིག) ཤོག་ངོས་ 64 ལའང་གཟིགས།

བོད་ཀྱི་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེབ།

ཐོན་པ་དང་། ཁེ་སྤང་བསོད་ནམས་དབང་འདུས་ཀྱིས་དབུས་པའི་སྐྱེ་ཁོར་ཆོག་གས་
ཚུང་གཅིག་གོ་མོ་ནས་རྒྱ་གར་དང་ཨོང་ཀོང་བརྒྱུད་པེ་ཅིང་དུ་ཐོན། དེ་ཡང་རྒྱ་
གར་བརྒྱུད་པེ་ཅིང་དུ་ཕེབས་མཁན་སྐྱེ་ཁོར་ནམ་པས་དེ་མིར་བཅའ་ཕྱོད་རྒྱ་ནག་
གི་གཞུང་ཆབ་དང་ཐུག་འཕྲད་བྱས་པ་དང་། ཁོང་གི་ལག་ནས་རྒྱ་ནག་གི་ཕྱིར་
སྐྱོད་ལག་ཁྱེར་སྒྲངས་ཏེ་སྐབས་དེའི་དབྱིན་ཇིའི་མངའ་ཁོངས་ཨོང་ཀོང་དུ་བསྐྱོད་
ཡོད།^[17] བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཁོར་ཆོས་རྒྱ་ནག་གི་ཕྱིར་སྐྱོད་ལག་ཁྱེར་སྒྲངས་ནས་ཨོང་ཀོང་
དུ་བསྐྱོད་པ་དེ་ཕྱིར་ཞུ་སྐབས་པ་སོགས་སྐྱེ་ཁོར་གོང་མ་ཆོར་ཕྲད་པའི་དཀའ་ངལ་
ལས་གཡོལ་ཆེད་ཡིན་སྲིད་ཀྱང་། ཁོ་ཆོས་བོད་གཞུང་ལ་དེ་དོན་བཀའ་འཁྲུལ་ཞུས་
ཡོད་དམ། ཡང་ན་ཁོ་ཆོས་རང་དགར་རྒྱ་ནག་གི་ཕྱིར་སྐྱོད་ལག་ཁྱེར་སྒྲངས་པ་ཇི་
ཡིན་ཡིག་ཆ་གང་དུ་འང་མ་གསལ་བས། གནད་དོན་དེ་སྐབས་མཆམས་དེའི་སྒྲིག་
ཀྱི་ཀྱི་ཚོད་གཞི་ཞིག་ཆགས་ཡོད།

མདོར་བསྡུས་ན། རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་བོད་ཀྱི་སྐྱོན་གང་ཅམ་ཞིག་ལ་
བཅན་འཇུལ་བྱས་པ་དང་། བོད་གཞུང་གིས་རྒྱ་ནག་གཞུང་དང་ཞི་བའི་གྲོས་མོལ་
བྱེད་པར་སྐྱེ་ཁོར་མ་བཟང་ན་བོད་ས་ཡོངས་རྫོགས་ལ་བཅན་འཇུལ་བྱེད་ཉེན་ཡོད་
པའི་གནས་སྐབས་ཤིག་བཟོས་ཡོད་པར་བརྟེན། བོད་གཞུང་གིས་ཞི་མོལ་སྐྱེ་ཁོར་མ་

[17] ཆེ་ཅིང་ཤུག། The Dragon in the Land of Snows, PIMLICO 1999 (དབྱིན་ཡིག) ཤོག་ངོས་ 66 ཐོག་གཟིགས།

* དེ་ཕལ་ཆེར་བདེན་པ་ཡིན་པར་སྤྱང་། གང་ཡིན་ཞེ་ན། ལྷུ་རྩ་རྩ་བས་སྐབས་དེར་ང་ཆོས་ཉིན་རྩ་བཅའ་ཕྱོད་
རང་རྒྱལ་(རྒྱ་ནག་གི་)གཞུང་ཆབ་ཆེན་མོ་ཡོན་ཏྲ་མེ་མངའ་འཕྲད་ཀྱིས་པེ་ཅིང་དུ་ཐོན་རྒྱུའི་གནམ་གྱའི་སྐ་སེ་འཕྲལ་
ཐོན་རོགས་རམ་ཡོད་པ་ཞུས་པར། ཡོན་ཏྲ་མེས་ཉིན་རྩ་མིང་གཞུང་དང་དབྱིན་ཇིའི་གཞུང་ཆབ་དང་འབྲེལ་བ་བྱས་
ཏེ་གནམ་གྱའི་སྐ་སེ་འཕྲལ་ཐོན་རོགས་རམ་གནང་རྒྱུའི་ཞལ་བཞིས་ཐོབ་པ་དང་བཅས་ཀྱི་མེ་མོ་ཁྱི་མེར་བའི་བོད་
ཕྱོངས་སྐྱེ་ཁོར་ཆོས་ཡིན་པའི་སྐ་སེ་གནང་བྱུང་ཞེས་གསུངས་འདུག་པ་དང་། [བོད་ཀྱི་རིག་གནས་ལོ་རྒྱུས་རྒྱ་ཆ་བདམས་
བསྐྱོགས། འདོན་ཐེངས་དང་པོ། བོད་ཕྱོངས་མི་དམངས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། པར་ཐེངས་དང་པོ། 1993 (བོད་ཡིག) ལྷུ་
རྩ་རྩ་བ་བསྟན་བསྟན་དང་། 《བོད་ཞི་བས་བཅིངས་འགྲོལ་འབྱུང་ཐབས་སྐོར་གྱི་གྲོས་མཐུན་དོན་ཆན་བཅུ་བདུན་ལ་
མིང་རྟགས་བཀོད་པའི་མ་ཇེས་སྟེ།》 ཤོག་ངོས་ 106 ཐོག་གསལ།] ལྷག་ལྷ་ཕུན་ཆོག་གས་བཀྲིས་ཀྱིས་ཀྱང་“ཁྱི་མེ་ཁྱི་
ཀྱི་”(Diplomatic Passport)ཞུས་ལུགས་གསུངས་འདུག [ལྷག་ལྷ་ཕུན་ཆོག་གས་བཀྲིས་ཀྱི་མི་ཆེད་བྱུང་བ་བརྗོད་པ།
དེ་བ་གཉིས་པ། བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་། 1994 (བོད་ཡིག) ཤོག་ངོས་ 94 ཐོག་གཟིགས།]

གྲོས་མཐུན་དོན་ཚན་བཅུ་བདུན་གྱི་ཁྲིམས་ལྟགས་གནས་བབས་ལ་དབྱད་པ།

གཏོང་ཐབས་མེད་ཆགས་ཡོད། རྟོགས་གཉིས་དབར་འདྲ་མཉམ་མེད་པའི་གནས་
སྐབས་དེ་ལྟ་བུའི་འོག་བཞག་པའི་གྲོས་མཐུན་ཞིག་རྒྱལ་སྤྱིའི་སྤྲོད་ལྷན་གྱི་
མདུན་ལ་སྤྲོད་ཆགས་ཡོད་དམ།

དོན་ཚན་བཅུ་བདུན་ཐོག་དངོས་གཞིའི་གྲོས་མོལ་བྱེད་སྐབས།

བོད་གཞུང་གིས་འདོད་པར་མེད་བཞིན་དུ་རྒྱ་དམར་གཞུང་གི་བཙན་སྐྱེལ་ལྟར་ཞི་
བའི་གྲོས་མོལ་བྱེད་པར་སྐྱེ་ཆབ་གཏོང་དགོས་བྱུང་ཡོད་ཀྱང་། བོད་རྒྱ་རྟོགས་གཉིས་
གྱི་སྐྱེ་ཆབ་ཚོ་དངོས་སུ་ངོ་འཕྲད་བྱུང་རྗེས་གྲོས་མོལ་གྱི་ཁོར་ལུག་ཅི་འདྲ་བྱུང་ཡོད་
པ་དང་། གྲོས་གཞི་སྤྲོད་ཀྱི་འཕེལ་བས་བྱས་ཡོད་པ། གྲོས་གཞི་ཁག་ཐོག་གྲོས་མོལ་
རི་ལྟར་བྱས་ཡོད་མེད་བཅས་ཀྱིས་གྲོས་མཐུན་དོན་ཚན་བཅུ་བདུན་དེ་རི་ཙམ་ཆ་
འཛོག་འོས་པ་ཡིན་མིན་གང་ཙམ་གསལ་པོ་ཆགས་རྒྱུ་རེད།

བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆབ་ནམས་རྒྱ་ནག་གི་རྒྱལ་ས་པེ་ཅིང་དུ་ཞལ་འཛོམས་བྱུང་
རྗེས་རྒྱ་ནག་དམར་གཞུང་གིས་ཁོ་ཚོའི་བཞུགས་གནས་པེ་ཅིང་གསོལ་མགོན་ཁང་
དུ་ག་སྤྱི་བྱས་ཡོད། གསོལ་མགོན་ཁང་དེའི་ནང་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆབ་ཚོས་རྒྱ་ནག་
གཞུང་གི་ལས་བྱེད་མ་གཏོད། གཞན་སུ་ཡང་ཐུག་འཕྲད་བྱེད་ལུས་མེད་པའི་བཟང་
བཙོན་ལྟ་བུ་ཡིན་པས་མ་ཟད། ཁོ་ཚོ་ག་དུས་ཕྱི་ལ་ཕེབས་ཆེས་གནང་སྐབས་སྐྱེ་བྱུར་
ཉེན་འགན་ཡོད་ཚུལ་བཤད་ནས་བཀག་འགོག་གང་ཐུབ་བྱས་ཡོད་ཅིང་། ད་དུང་
སྐྱེ་ཆབ་ནམས་ངེས་མེད་པར་ཚུར་ཕེབས་སྒྲོད་མི་གནང་མཐུ་མེད་སྐབས་སུ་འདྲོ་
སྒྲོག་གཉིས་ཀའི་སོ་སྤང་ཉེན་མཚན་འབྲལ་མེད་དུ་དམ་བསྒྲགས་ཆེན་པོ་བྱས་པར་
བརྟེན། སྐྱེ་ཆབ་ཚོས་ཕྱི་ནང་མི་རིཙ་གཞན་དག་སུ་ཡང་ཐུག་འཕྲད་སྤང་མོལ་སོར་

བོད་ཀྱི་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེབ།

བྱེད་ཡུལ་ཙུང་བྲལ་ཆགས་ཡོད།^[10] དངོས་གཞིའི་གྲོས་མོལ་སྐབས་སུ་རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་ད་དུང་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཁབ་ཆོས་གནད་དོན་གལ་ཆེའི་རིགས་བོད་གཞུང་བཀའ་ཤག་ལ་ལམ་སྟོན་ཁུ་བརྟལ་མེད།^[11] ད་དུང་(པཌ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེའི་གནད་དོན་དང)“དེ་བཞིན་གནད་དོན་གཞན་ནམས་ཀྱང་རྒྱ་མིས་གང་བཤད་མ་གཏོགས་ང་ཆོར་(བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཁབ་ཆོར)འདྲ་མཉམ་དང་། མོས་མཐུན་གྱི་ཐོབ་ཐང་ཙུང་བ་ནས་བྱུང་མེད།”^[12]

རྒྱ་ནག་དམར་གཞུང་གིས་གྲོས་མོལ་སྐབས་བོད་རྒྱུ་ཁབ་ཕྱོགས་གཉིས་པན་ཚུན་དང་རྒྱ་རིང་པོ་དང་། མཛའ་མཐུན་གྱི་ནམ་པའི་ཐོག་གྲོས་མོལ་འདང་ངེས་བྱས་ནས་གྲོས་མཐུན་དོན་ཆན་བརྟུ་བདུན་ཐོག་གྲོས་འཆམ་བྱུང་ཡོད་^[13] ཚུལ་བཤད་དང་ཤོད་ཟུས་ཡིན་ཀྱང་། གྲོས་མོལ་གྱི་དངོས་ཡོད་ཁོར་ཡུག་གོང་གསལ་ལྟར་ཡིན་པས་མ་ཆད། ཞི་མོལ་གྱི་གྲོས་གཞི་ཁག་ཀྱང་རྒྱ་ཕྱོགས་ནས་གྲོས་མོལ་འགོ་འཛུགས་པའི་ཉིན་དེར་སྔད་པའི་“དོན་ཆན་བརྟུ་དེ་གཞིར་བཟུང་ནས་བཀའ་མོལ་གནད་ཡོད་པ་ལས། བོད་ཕྱོགས་ཀྱིས་བཏོན་པའི་དོན་ཆན་ལྟ་ཡོད་པ་ཞིག་དང་། དོན་ཆན་བརྟུ་འཁོད་པ་ཞིག་བཅས་ཡོད་ཅུང་། རྒྱ་ཕྱོགས་ནས་བདག་མེད་དོག་རྣམས་དུ་

[10] ཁེ་སྤྱད་བསོད་ནམས་དབང་འདུས། ཆས་པོའི་ལོ་རྒྱུས་འབེལ་གཏམ། བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་། 1999 (བོད་ཡིག) ཤོག་ངོས་ 199-204 པར་གཟིགས། འོན་ཀྱང་། བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཁབ་ཆོ་ལེ་ཅིང་དུ་བཞུགས་རིང་རྒྱ་ནག་གཞུང་གི་སྤངས་འཛིན་འོག་འཕྲོ་འདུག་སྟོང་གསུམ་གང་ལའང་རང་དབང་མེད་པ་རྒྱ་གར་གཞུང་གིས་ཤེས་རྟོགས་བྱུང་མེད་པར་སྤང་། དེ་ཡང་བྱེ་ལོ་ 1997 ལོའི་ཟླ་ 9 ཆོས་ 9 ཉིན་རྒྱ་གར་དུ་བཅའ་སྟོད་དེ་བྱིན་ཇིའི་གཞུང་ཆབ་ཉང་(Nye) དང་རྒྱ་གར་དབུས་གཞུང་གི་མིང་ལས་ཁུངས་ཀྱི་མྱི་ཁྱབ་དྲུང་ཆེ་ལྷ་ཅི་པད་(Bajpai)གཉིས་སྒྲིང་མོལ་བྱེད་སྐབས། ལྷ་ཅི་པད་ཀྱིས། “བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཁབ་ཆོ་ལེ་ཅིང་དུ་བཞུགས་རིང་ལེ་ཅིང་དུ་བཅའ་སྟོད་རྒྱ་གར་གྱི་གཞུང་ཆབ་དང་འབྲེལ་གཏུག་གས། ཁོང་ལ་གྲོས་མོལ་གོང་འབེལ་ཇི་ལྟར་འགྲོ་གི་ཡོད་པའི་སྐོར་ལན་ཅམ་ཡང་སྟོང་ཐབས་བྱས་མེད་”ཅེས་གསུངས་ཡོད། ཆོ་རིང་ཤུ། The Dragon in the Land of Snows, Pimlico 1999 ཤོག་ངོས་ 44 ཤོག་གཟིགས།

[11] གོང་ས་སྐབས་མགོན་ཏཱ་ལའི་བླ་མ་ཆེན་པོ་མཆོག་ ངོས་ཀྱི་ཡུལ་དང་། ངོས་ཀྱི་མི་མང་། པར་མེངས་གསུམ་པ། 1999 (བོད་ཡིག) ཤོག་ངོས་ 44 ཤོག་གཟིགས།

[12] བསམ་འགྲུབ་མོ་བྲང་བསྟན་འཛིན་དོན་གྲུབ། མི་ཆེའི་བླ་བས་འཁྲུགས་པོ། 1999 (བོད་ཡིག) ཤོག་ངོས་ 108 ཤོག་གསལ།

[13] བོད་ལ་ཞི་བའི་བཅིངས་འགྲོལ་བཏང་། བོད་ལྗོངས་མི་དམངས་དཔེ་སྟར་ཁང་། 1999 (རྒྱ་ཡིག) ཤོག་ངོས་ 94 ཤོག་གཟིགས།

གཏོང་རྒྱུ་བྱས་པ་ལས། རྒྱ་བོད་འབྲེལ་མཉམ་དང་། གཉིས་མོས་བྱང་”^[༡༥]མེད། དོན་དངོས་ཐོག་བོད་རྒྱའི་སྐྱེ་ཁམས་ནམས་དངོས་སུ་མཉམ་འཛུགས་ཀྱིས་གྲོས་མོལ་བྱེད་པའི་ནམས་པ་དེ་“ཕན་ཚུན་འབྲེལ་མཉམ་གྱི་གྲོས་བསྟར་བྱེད་རྒྱ་ལྟ་བུའལ། བཀའ་དབྱུང་གནང་མཁན་དང་། བཀའ་དབྱུང་ཁྱེད་མཁན་...”^[༡༦]ལྟ་བུ་བྱང་ཡོད་པ་དང་། བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཁམས་“ཉམ་ཐག་ཡང་དེ་གནས་སུ་གུར་”^[༡༧]ཡོད། མ་ཟད། རྒྱ་ཕྱོགས་ནས་བོད་པའི་དོན་ཚན་བཅུ་པོ་ནམས་རྒྱ་ནག་གཞུང་རྒྱུ་པས་སྒྲ་བ་ལྟའི་སྡོན་ནས་གཏན་འབེབས་བྱས་ཟིན་ཡོད་པར་བརྟེན། གྲོས་དོན་དེ་ཚོ་བོད་པར་ཐ་ཆོག་བསྐྱགས་པ་ཞིག་ཡིན་པ་ལས། ཞི་བའི་གྲོས་མོལ་གྱི་གྲོས་གཞིའི་ངོ་བོར་གནས་མེད།^[༡༨]

གཤམ་ལ་བོད་རྒྱའི་སྐྱེ་ཁམས་དབར་གྲོས་གཞི་བྱེ་བྲག་ཁག་གཅིག་ཐོག་གྲོས་མོལ་ཇི་ལྟར་བྱས་ཡོད་པའི་སྐོར་མདོར་བསྟར་པར་སྤེལ་ན་རྒྱ་ནག་དམར་གཞུང་གིས་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཁམས་ཚོར་སྤྲིགས་ར་བསྐྱལ་ཡོད་མེད་གསལ་བོ་ཆགས་རྒྱུ་རེད།

༡༽ བོད་ནང་བཅེངས་འགྲོལ་དམག་གཏོང་རྒྱའི་སྐོར།

བོད་ནང་བཅེངས་འགྲོལ་དམག་གཏོང་རྒྱའི་གྲོས་གཞི་དེ་གྲོས་མོལ་ཆོགས་འདུ་ཐེངས་གཉིས་པའི་ཐོག་རྒྱ་ཕྱོགས་ཀྱིས་བྱི་ལོ་ ༡༩༥༡ ལོའི་ཟླ་ ༥ ཚེས་ ༡ ཉིན་བོད་ན་ཡོད། བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཁམས་གཙོ་བོར་མོད་དག་དབང་འཛིགས་མེད་ཀྱིས་བོད་རྒྱལ་ཁབ་

[༡༥] ལྷག་ལྟ་བུ་ཚོགས་བཀྲིས། མི་ཆེའི་བྱང་བ་བརྗོད་པ། དེ་བཀའ་ཉིས་པ། བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་། ༡༩༩༥ (བོད་ཡིག) ཐོག་ངོས་ ༦༠ ཐོག་གསལ།

[༡༦] བསམ་འགྲུབ་ཐོ་བྲང་བསྟན་འཛིན་དོན་གྲུབ། མི་ཆེའི་བསྐྱབས་འཇུགས་པོ། ༡༩༩༨ (བོད་ཡིག) ཐོག་ངོས་ ༡༡༠-༡༡༡ བར་གསལ།

[༡༧] ཞོང་དང་མཚུངས།

[༡༨] Michael C. van Walt van Praag, The Status of Tibet, Westview Press 1987, (དབྱིན་ཡིག) ཐོག་ངོས་ ༡༥༩ ཐོག་གཞིགས།

བོད་ཀྱི་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེབ།

ལྷ་མོ་ནས་རང་དབང་རང་བཅན་དུ་གནས་ཡོད་པའི་གསལ་བཤད་གནང་བ་དང་།
རྒྱ་དམག་བོད་དུ་སྐྱོད་སྡོད་བྱེད་རྒྱུའི་གནད་དོན་དེ་འགག་ཆ་ཡིན་གཤིས། ཐག་
གཅོད་གསལ་བོ་མ་བྱུང་ཆེ་ཞི་མོལ་གྱི་དགོས་དམིགས་དང་འགལ་བ་ཆགས་ཀྱི་ཡོད།
དེར་བརྟེན་དེ་དོན་བོད་གཞུང་ལ་ཏར་འཕྲིན་ཕུལ་ནས་དགོངས་སྐྱོར་ལྷ་རྒྱུ་ཡིན་
ཞེས་གསུངས་པར།^[༡༥] རྒྱ་ནག་གཞུང་གི་སྐྱེ་ཆ་བ་གཙོ་བོ་ལིའི་ཕུའི་ཏན་གྱིས་རྒྱུ་
ཉམས་དང་བཅས་རྒྱ་དམག་བོད་དུ་དཔུང་སྐྱོད་བྱེད་རྒྱུ་རྒྱ་ནག་དབུས་གཞུང་གིས་
གཏན་ལ་ཕབ་ཟིན་པའི་བྱེད་སྒྲུགས་ཤིག་ཡིན་པ་དང་། བོད་ནི་རྒྱ་ནག་གི་མངའ་
ཁོངས་ཁ་འབྲལ་དུ་མི་རུང་བ་ཞིག་ཡིན་ལ། དེ་དོན་དེའི་དེ་དང་རྒྱ་གར་གྱིས་ཀྱང་
ཁས་ལེན་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། རྒྱ་དམག་བོད་དུ་དཔུང་སྐྱོད་བྱེད་པ་དེས་བོད་མི་མང་ལ་
ཕན་ཐོགས་ཡོད་པ་དང་། བོད་སྐྱོད་རྒྱ་དམག་ལ་བོད་གཞུང་གིས་མཁོ་སྐྱོད་བྱེད་མི་
དགོས་པས་བོད་མི་མང་གི་ཁུར་པོ་འཕར་མི་སྲིད། མ་ཟད། བོད་ཀྱི་མཐའ་མཆམས་
སྤང་རྒྱར་སྟོབས་ཤུགས་ལྡན་པའི་རྒྱ་དམག་གི་དཔུང་སྡེ་ཞིག་བོད་ནང་ཡོད་དགོས་
རྒྱུ་གལ་ཆེན་པོ་རེད་ཅེས་བཤད།^[༡༦]

དེ་རྗེས་རྒྱ་ནག་གཞུང་གི་སྐྱེ་ཆ་བ་ཀྱང་ཅིང་ཁྱུ་ཡང་ངོ་གདོང་དམར་པོར་
རྒྱར་ཏེ་ཡར་ལངས་ནས། བོད་ནང་རྒྱ་དམག་དཔུང་སྐྱོད་བྱེད་རྒྱུ་དང་། བོད་ཞི་བའི་
བཅིངས་འགོལ་གཏོང་རྒྱ་རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་གཏན་འབེབས་བྱས་པའི་ཐུན་མོང་ཆ་
འཛིན་གཞིར་བཟུང་བ་ཞིག་ཡིན་ཞེས་ཆོག་རྒྱབ་དང་བཅས་བཤད།^[༡༧] རྒྱ་ཕྱོགས་

[༡༥] ལྷག་ལྷ་ཕུན་ཆོགས་བཀྲིས། མི་ཆའི་བྱང་བ་བརྗོད་པ། དེབ་གཉིས་པ། བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་། ༡༩༩༥ (བོད་
ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༩༩ ཐོག་གཟིགས།

[༡༦] བོད་ཀྱི་རིག་གནས་ལོ་རྒྱུས་རྒྱ་ཆ་བདམས་བསྐྱིགས། འདོན་ཐེངས་དང་པོ། བོད་ལྗོངས་མི་དམངས་དཔེ་སྟན་
ཁང་། པར་ཐེངས་དང་པོ། ༡༩༩༡ (བོད་ཡིག) ལུང་ལྷན་ཏུང་། བོད་ཞི་བས་བཅིངས་འགོལ་སྐྱོར་གྱི་ཉིན་ཐོག་ནད་
བཤུས། ཤོག་ངོས་ ༡༣༡ ཐོག་གཟིགས།

[༡༧] ལྷག་ལྷ་ཕུན་ཆོགས་བཀྲིས། མི་ཆའི་བྱང་བ་བརྗོད་པ། དེབ་གཉིས་པ། བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་། ༡༩༩༥ (བོད་
ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༤༠ ཐོག་གཟིགས།

ཀྱིས་ད་དུང་ཕྱི་རྒྱལ་བཅན་རྒྱལ་རིང་ལུགས་ཀྱི་སྟོབས་ཤུགས་བོད་ནས་མཐར་སྐྱོད་གཏོང་བ་དང་། རྒྱ་ནག་གི་མཐའ་མཚམས་བརྟན་སྲུང་ཆེད་(ཁོང་དང་མཚུངས། ཤོག་ངོས་ ༤༩-༥༠བར)རྒྱ་དམག་བོད་དུ་གཏོང་རྒྱ་ཡིན་ལུགས་བཤད་པར། བོད་གཞུང་གི་སྐྱེ་ཆ་བཙུགས་པོ་བོད་ནང་ཕྱི་རྒྱལ་བཅན་རྒྱལ་རིང་ལུགས་ཀྱི་སྟོབས་ཤུགས་མེད་པར་བརྟེན་རྒྱ་དམག་བོད་དུ་གཏོང་དགོས་གཤམ་མེད། གཤམ་ཏེ་ནམ་ཞིག་ཕྱི་རྒྱལ་བཅན་རྒྱལ་རིང་ལུགས་ཀྱི་སྟོབས་ཤུགས་ཀྱིས་བོད་ལ་འཛིགས་ཉེན་བཟོས་ཆོ། བོད་གཞུང་གིས་རྒྱ་ནག་ལ་རོགས་རམ་ཡོང་བའི་རེ་བ་ཞུ་རྒྱུ་ཡིན་ཞེས་ལན་བཏབ་པ་དང་། ད་ལྟ་རྒྱ་དམག་བོད་ནང་དཔུང་སྒྱུད་དང་བཅའ་སྟོད་བྱེད་པའི་དགོས་པ་མེད་ཅེས་དག་སྐྱེལ་གང་ཐུབ་བྱས་^[༡]ཀྱང་། རྒྱ་ཕྱོགས་ཀྱིས་བོད་པའི་སྐྱེ་ཆ་བཙུགས་པོ་འབྲེལ་བཤད་ལ་ཉན་འཛིག་མ་བྱས་པར། ཁྲོས་མོལ་ཉེན་གཉིས་རིང་མཚམས་འཛིག་གིས་ངལ་གསོ་བྱས་ན་བཟང་བའི་བསམ་ཚུལ་བརྟན་ཏེ་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆ་བཙུགས་པོ་སློ་པམ་དང་བཅས་ཉེན་དེའི་ཆོགས་འདུ་ནས་རང་གནས་སུ་ལོག་དགོས་བྱུང་ཡོད། ཆོགས་འདུ་དེ་མ་གྲོལ་གོང་ལ་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆ་བཙུགས་པོ་རྒྱ་དམག་བོད་ནང་སྒྱུད་སྟོད་བྱེད་པར་ཁས་ལེན་མེད་ཀྱང་། གཞི་རྒྱ་རྒྱ་དམག་དེ་ཅམ་བོད་ནང་སྒྱུད་སྟོད་བྱེད་རྒྱ་ཡིན་པ་དང་། ཁོ་ཆོས་གནས་གང་དང་གང་དུ་བཅའ་སྟོད་བྱེད་རྒྱ་ཡིན་པ། དམག་མིའི་མཐུན་རྐྱེན་སྦྱར་དགོས་པ། ལས་ཁུངས་གསར་པ་གང་དང་གང་འཛུགས་རྒྱ་ཡིན་པ། རྒྱ་དམག་བོད་ནང་སྒྱུད་སྟོད་བྱེད་པའི་ལས་ཁུངས་དོན་གང་དང་གང་སྐྱབ་རྒྱ་ཡིན་པ་སོགས་ཀྱི་ཞིབ་ཕྲའི་གནད་དོན་ལག་གཅིག་དོགས་འདྲི་བྱས་པར།^[༢] རྒྱ་ཕྱོགས་ནས་འཕུལ་དུ་ལན་མ་བཏབ།

བོད་ནང་རྒྱ་དམག་དཔུང་སྒྱུད་བྱེད་རྒྱའི་གནད་དོན་ཤོག་གྲོས་འཆམ་

[༡] མེལ་མེན་ སི་ རྫོལ་སི་ཤེན་སོགས་ཀྱིས་བཅུམས། རྒྱ་ཆོ་རིང་གིས་བོད་སྐད་ཞུས། བོད་མི་གསར་བཞེ་བ་ཞིག་བོད་ཀྱི་དུས་བབ་གསར་ཁང་། པར་ཐེངས་དང་པོ། ༢༠༠༦ (བོད་འགྱུར་མ།) ཤོག་ངོས་ ༡༡༡ ནས་ ༡༡༩ བར་གཟིགས།
[༢] ལའོ་རྩུ་ཀྱད། བོད་སྐད་ཀྱི་ཞི་བའི་བཅེངས་འགྲེལ། རྒྱ་གོ་བོད་རིག་པའི་དཔེ་སྐྱར་ཁང་། པར་ཐེངས་དང་པོ། ༡༩༩༡ (རྒྱ་ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༢༡ ནས་ ༢༩ བར་གཟིགས།

བོད་ཀྱི་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེབ།

མ་བྱུང་བར་ཉིན་གཉིས་(བཞི་མིན་ནམ་སྟམ)རིང་གྲོས་མོལ་བར་མཆམས་བཞག་པ་
རེད། དུས་ལུན་དེའི་རིང་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆབ་ཆོས་ཁེ་སྒྲིབ་དང་ལྷ་ཁྱེད་ར་བས་གྲོ་མོ་
ནས་བསྐྱམས་ཐེབས་པའི་གསང་བའི་ཨང་གུངས་བེད་སྤྱད་དེ་གྲོ་མོར་རྒྱ་ལའི་སླ་
མ་དང་བཀའ་ཤག་ལ་ཏར་འཕྲིན་ཕུལ་དོན། ཞི་བའི་གྲོས་མོལ་སྐབས་དོན་གནད་
གཞན་ཐོག་དཀའ་གནད་དེ་ཅམ་མེད་མོད། རྒྱ་དམག་བོད་དུ་སྤྱོད་སྤྱོད་ཀྱིས་མཐའ་
མཆམས་སྤང་སྦྱོབ་བྱེད་པའི་གནད་དོན་ལ་ཁས་ལེན་མ་བྱས་ན་ཞི་མོལ་ཡོང་ཐབས་
མེད་པའི་འགྲེལ་བཤད་གནང་བར། གྲོ་མོ་ནས་དུས་ཐོག་རྒྱ་ཏར་ལན་འབྱོར་བའི་
ནང་རྒྱ་དམག་བོད་དུ་སྤྱོད་སྤྱོད་ཀྱིས་མཐའ་མཆམས་སྤང་སྦྱོབ་བྱེད་པའི་དོན་ཆན་
ལ་མཐའ་གཅིག་རྒྱ་ཁས་ལེན་བྱེད་ཐལ་མེད། གལ་སྲིད་རྒྱ་ཕྱོགས་ནས་ཉན་འདོག་
མ་བྱས་ན་བོད་དམག་རྒྱ་དམག་རྒྱ་སྐྱར་སྒྲིག་གིས་མཐའ་མཆམས་སྤང་སྦྱོབ་བྱེད་
པས་ཆོག རྒྱ་མིའི་དམག་དཔུང་བོད་ནང་ཡོང་ན་མི་འགྲིག་ཅེས་གསལ་ཡོད།^[༡༩]

སྤྱིར་བོད་གཞུང་བཀའ་ཤག་གི་ཏར་འཕྲིན་ནང་རྒྱ་དམག་བོད་ནང་སྤྱོད་
སྤྱོད་བྱེད་པར་མོས་མཐུན་གནང་མེད་ཀྱང་། སྐྱེ་ཆབ་ཅམ་པས་བཀའ་ཤག་གི་ཏར་
འཕྲིན་ཐོག་གྲོས་བསྐྱར་བྱེད་སྐབས་ང་མོད་ཀྱིས། བཀའ་ཤག་གིས་བོད་རྒྱ་ཁོངས་
ཡིན་པར་ཁས་ལེན་ཆེན་པོ་དེ་འདྲ་ཞིག་བྱས་ཡོད་པས། དེ་ལས་གཞན་པའི་གནད་

[༡༩] བོད་ཞི་བས་བཅེངས་འགྲོལ་བཏང་པ། བོད་ཚྭ་ངས་མི་དམངས་དཔེ་སྟན་ཁང་། པར་ཐེངས་དང་པོ། ༡༩༩༥ ང་
མོད་ངག་དབང་འཛིགས་མེད་ཀྱིས་བོད་ཞི་བས་བཅེངས་འགྲོལ་གཏོང་བའི་གྲོས་མཐུན་ལ་མིང་རྟགས་བཀོད་པར་
བྲན་གསོ་བྱས་པ། (རྒྱ་ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༡༡༥ ཐོག་གཟིགས།

* ང་མོད་ངག་དབང་འཛིགས་མེད་ཀྱིས་བྱེ་ལོ་ ༡༩༩༩ ལོའི་ཟླ་ ༥ ཆོས་ ༡༡ ཉིན་རང་སྤྱོད་ཚྭ་ངས་ཀྱི་སྐབས་ལ་པའི་
མི་དམངས་འཐུས་ཚོགས་ཀྱི་ཚོགས་འདུ་ཐེངས་གཉིས་པའི་ཐོག་གནང་བའི་གལ་ཆེའི་གསུང་བཤད་ནང་ལ་འང་“.....
དེར་བརྟེན་ཁེ་སྒྲིབ་དང་ཐུབ་བསྐྱར་བསྐྱར་དར་ཀྱིས་བསྐྱམས་ཐེབས་པའི་གསང་བའི་ཏར་དེབ་ལྟར་གྲོ་མོར་བཞགས་
སྤང་ཀྱི་རྒྱ་ལའི་སླ་མ་དང་བཀའ་ཤག་ལ་སྐྱེ་ཆབ་ཐུན་མོང་ནས་ཏར་འཕྲིན་བཏང་སྟེ་གྲོས་མོལ་བྱེད་རྒྱའི་གནད་དོན་
གཞན་ཅམས་གནད་འགག་དེ་ཅམ་མེད་ནའང་མི་དམངས་བཅེངས་བཀོལ་དམག་བོད་ལ་ཡོང་ནས་མཐའ་མཆམས་
སྤང་རྒྱའི་གནད་དོན་དེ་ཁས་མ་སྤངས་ན་གྲོས་མོལ་བྱེད་ཐུབ་ཐབས་མེད་ལུགས་ཞུས་པར་གྲོ་མོ་ནས་ཏར་ལན་འབྱོར་
བའི་ནང་སྤང་བཞིན་བཅེངས་འགྲོལ་དམག་བོད་ལ་མཐའ་མཆམས་སྤང་རྒྱར་མོས་མཐུན་བྱས་ན་མི་འགྲིག་ གལ་ཏེ་
ཐབས་ཤེས་མི་འདུག་ན་ང་ཆོའི་བོད་དམག་གུང་ཁུན་གི་དམག་དཔུང་ལ་བསྐྱར་ཏེ་མཐའ་སྤང་བར་གཏོང་རྒྱ་ལས་རྒྱ་
རིགས་ཀྱི་དམག་དཔུང་ཡོང་ན་མི་འགྲིག་པའི་སྐོར་འཁོད་འདུག”ཅེས་བཀོད་འདུག (བོད་ཡིག)

དོན་ཚང་མ་ཆུང་ཅག་རེད། དེར་བཞེན་གནད་དོན་ཆེ་ཕ་ཆུང་གསུམ་ཚང་མ་གྱི་
མོར་དགོངས་སྒྲོར་ཁྱེད་གོས་དོན་མེད། གང་ཡིན་ཞེ་ན། གཅིག་ནས་བཀའ་ཤག་དང་
བོད་ཚྭ་ངས་ཆོགས་འདུས་བཀའ་ལན་གནད་ཡས་ལ་ཉིན་འགྲངས་ཞག་འགྲངས་
འགོར་རྒྱ་ཡིན་པ་དང་། གཉིས་ནས་དུས་ཚོད་ནར་འགྲངས་སོང་ན་རྒྱ་མིས་བོད་ལ་
དམག་འཐབ་བྱེད་ཉིན་ཡོད་^[༡༥] ཅེས་གསུངས་ནས་རྒྱ་དམག་བོད་ནང་སྒྲོད་སྒྲོད་
བྱེད་པའི་གྲོས་གཞིར་སྐྱེ་ཆབ་ཆོས་རང་དགར་ཁས་ལེན་བྱེད་རྒྱ་ཡིན་ཀྱང་། བོད་
ནང་སྒྲོད་སྒྲོད་བྱེད་མཁན་རྒྱ་དམག་གི་གྲངས་འབོར་གང་ཉུང་ཉུང་ཡོང་ཐབས་ལ་
འབད་བཅོན་བྱེད་རྒྱུའི་ཐག་གཅོད་བྱས་པ་རེད། གྲོས་མོལ་ཆོགས་འདུ་གསུམ་པ་དེ་
ཕྱི་ཟླ་ ༥ ཆོས་ ༥ ཉིན་ཆོགས་ཡོད་པ་དང་། ཆོགས་དུས་དེའི་ཐོག་རྒྱ་ཕྱོགས་ཀྱིས་ཞི་
མོལ་ཆོགས་འདུ་གཉིས་པའི་སྐབས་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆབ་ཆོས་བཏོན་པའི་དྲི་བ་ཁག་ལ་
ལན་འདེབས་བྱས། བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆབ་ཆོས་དོན་ལྡན་བོད་ནང་སྒྲོད་སྒྲོད་བྱེད་མཁན་
རྒྱ་དམག་ཇི་ཉུང་ཡོང་ཐབས་ཀྱི་ཚོད་སྲིང་བྱས་ཡོད་པ་དང་། རྒྱ་མིས་བོད་དམག་རྒྱ་
དམག་གི་ཁོངས་སུ་ཆོས་སྤྱིལ་གཏོང་རྒྱུར་ཁས་ལེན་བྱས་པ་ཇི་ལྟར་ལག་བསྟར་བྱེད་
རྒྱ་ཡིན་པ་དང་། རྒྱལ་ས་ལྷ་སར་རྒྱ་དམག་བཅའ་སྒྲོད་བྱས་ན་མི་འགྲིག་པའི་བསམ་
འཆར་སོགས་གྲོས་གཞིར་བཏོན་ཡོད། དེའི་ལན་དུ་རྒྱ་ཕྱོགས་ཀྱིས་བོད་དམག་རིམ་
པས་རྒྱ་དམག་གི་ཁོངས་སུ་ཆོས་སྤྱིལ་གཏོང་རྒྱ་ཡིན་པ་དང་། རྒྱལ་ས་ལྷ་སར་རྒྱ་དམག་
ངས་པར་དུ་བཅའ་སྒྲོད་བྱེད་དགོས་ཀྱང་། དམག་འབོར་ཉུང་ཤས་ཤིག་ལས་བཅའ་
སྒྲོད་མི་བྱེད་པའི་ཁས་ལེན་བྱས།^[༡༦] རྒྱ་དམག་བོད་ནང་སྒྲོད་སྒྲོད་བྱེད་པའི་གྲོས་
གཞིའི་ཐོག་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆབ་ཆོས་ཚོད་སྲིང་དག་པོ་བྱས་ཡོད་ཀྱང་། མཐའ་མ་ཞི་མོལ་
ཐོར་ཞིག་ཏུ་གཏོང་རྒྱ་དང་། རྒྱ་དམག་གིས་བོད་ཐོག་དག་པོའི་དམག་འཐབ་བྱེད་

[༡༥] ཆོ་རིང་ཤུག། The Dragon in the Land of Snows, Pimlico 1999, (དབྱིན་ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༥༥ ཐོག་གཟུང་
[༡༦] ལའོ་ཏུ་ཀྱུང། བོད་ཚྭ་ངས་ཀྱི་ཞི་བའི་བཅའ་སྒྲོལ། ཀྱང་གོ་བོད་རིག་པའི་དཔེ་སྐྱུན་ཁང་། པར་ཐེངས་དང་
པོ། ༡༩༩༡ (རྒྱ་ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༥༥ ཐོག་གཟུང་།

བོད་ཀྱི་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེབ།

པའི་ཐེགས་རའི་འོག་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆབ་ཆོས་ཀྱི་དམག་བོད་དུ་སྐྱོད་ཐོད་བྱེད་པའི་གྲོས་གཞིར་ཁས་ལེན་མ་བྱེད་ཐབས་མེད་བྱུང་བ་རེད། སྤྱིར་གྲོས་གཞི་དེར་ཁས་ལེན་བྱས་ནའང་། དེ་འབྲེལ་དུ་གསང་བའི་བྱར་རྒྱུན་གྲོས་མཐུན་ཞིག་བཞག་ནས་དེའི་ནང་བོད་ཀྱི་དམིགས་བསལ་གནས་སྤངས་དང་བསྐྱུན་ཏེ། བོད་ནང་རྒྱ་དམག་གང་ཉུང་ཉུང་གཏོང་རྒྱ་ཞེས་འཁོད་པའི་དོན་ཆན་གཅིག་འགོད་རྒྱ་བྱས་ཡོད།^[༡༥]

༡༽ བོད་ནང་དམག་སྤྱིང་ལྷ་ཡོན་ལྷན་ཁང་འཇུགས་རྒྱུ་འཇགས་དོན།

བོད་ནང་དམག་སྤྱིང་ལྷ་ཡོན་ལྷན་ཁང་འཇུགས་རྒྱུ་འཇགས་གཞི་དེ་བྱི་ལོ་ ༡༩༥༡ ལོའི་ཟླ་ ༥ ཆོས་ ༡༠ ཉིན་གྲོས་མོལ་ཆོགས་འདུ་ཐེངས་བཞི་པའི་ཐོག་རྒྱ་ནག་གི་སྐྱེ་ཆབ་ལའི་མིའི་ཉན་གྱིས་བཏོན་ཡོད། བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆབ་ཆོས་ལས་ཁྲུངས་དེའི་དགོས་པ་དང་། དམིགས་ལུལ། བྱེད་ལས་སོགས་ལ་དོགས་པ་སྦྱིས་པ་དང་། ཉང་སངས་ནས་ཕན་ཚུན་མིག་ཕྱིག་གེར་ལྷ་དགོས་པ་བྱུང་ཡོད།^[༡༦] བོད་རྒྱ་གྲོས་མོལ་སྐབས་ཕྱོགས་གཉིས་དབར་ཚྭ་སྤེང་མང་པོ་བྱུང་ཡོད་ཀྱང་། གྲོས་གཞི་དེའི་ཐོག་དམིགས་བསལ་ཚྭ་སྤེང་དག་པོ་བྱུང་ཡོད་དེ། རྒྱ་ཕྱོགས་ནས་གྲོས་མོལ་སྐབས་བྱར་ཉན་དུ་བཏང་པའི་ཨ་ལོ་ཕུའུ་ཀྱང་གི་ཉིན་ཐོའི་ནང་ཁོང་གིས་བོད་རྒྱའི་སྐྱེ་ཆབ་དབར་ཚྭ་

[༡༥] མེལ་མེན་ སི་ རྫོལ་སི་ཀྲེན་སོགས་ཀྱིས་བཅུམས། རྒྱུ་ཆེ་རིང་གིས་བོད་རྒྱུར་ཞུས། བོད་མི་གསར་བཞེ་བ་ཞིག་བོད་ཀྱི་དུས་བབ་གསར་ཁང་། པར་ཐེངས་དང་པོ། ༡༩༩༥ (བོད་འགྱུར་མ།) ཤོག་ངོས་ ༡༡༩ ཐོག་གཟིགས།

[༡༦] རྒྱ་ནག་གི་སྐྱེ་ཆབ་ལའི་མིའི་ཉན་གྱིས་གྲོས་གཞི་དེ་ཉིན་གསུམ་ཐོན་ནས་ང་མོད་ལ་ངོ་སྤྱོད་བྱས་ཡོད་ཀྱང་། ང་མོད་ཀྱིས་གྲོས་གཞི་དེའི་སྐོར་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆབ་གཞན་ཆོར་བྱར་ཅམ་ཡང་གསུངས་མེད་པར་སྤང་།

[* མེལ་མེན་ སི་ རྫོལ་སི་ཀྲེན་སོགས་ཀྱིས་བཅུམས། རྒྱུ་ཆེ་རིང་གིས་བོད་རྒྱུར་ཞུས། བོད་མི་གསར་བཞེ་བ་ཞིག་བོད་ཀྱི་དུས་བབ་གསར་ཁང་། པར་ཐེངས་དང་པོ། ༡༩༩༥ (བོད་འགྱུར་མ།) ཤོག་ངོས་ ༡༡༥ ནས་ ༡༡༩ བར་གཟིགས།

* བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་རིག་གནས་དབྱུང་གཞིའི་རྒྱ་ཆ་བདམས་བསྐྱིགས། ༥ (ཐུའི་འདོན་ཐེངས་ ༡༥ པ་) མི་རིགས་དཔེ་སྐྱན་ཁང་། པར་ཐེངས་དང་པོ། ༡༩༩༩ (བོད་ཡིག) ཕན་ཆོགས་དབང་རྒྱལ། བོད་དོན་ཞི་གོས་དང་དེའི་སྤུངས་ཀྱི་གནས་ཚུལ་སྐོར། ཤོག་ངོས་ ༡༩ ནས་ ༡༩ བར་ལའང་གཟིགས།]

སྒྲིང་བྱང་བའི་གནད་དོན་གཞན་དག་སྐོར་གང་ཡང་མ་སྒྲིང་བར་“དམག་སྲིད་ཨུ་
ཡོན་ལྷན་ཁང་འཇུགས་རྒྱུའི་གནད་དོན་འདོན་སྐབས་ཚེད་སྒྲིང་བྱང་སོང་”^[༡༥]ཞེས་
དམིགས་སྒྱུ་བཀར་ནས་བཀོད་ཡོད།

རྒྱ་ཕྱོགས་ཀྱི་གོས་གཞི་དེར་ལྷ་ཁྱུ་རྟ་ར་ཐུབ་བསྟན་བསྟན་དར་གྱིས་ཁ་
སངས་པོའི་སློ་ནས་དམག་སྲིད་ཨུ་ཡོན་ལྷན་ཁང་ཟེར་བ་དེ་གང་གི་དོན་དུ་འཇུགས་
རྒྱ་རེད་དམ། གང་བྱེད་ཡས་རེད་དམ། ལས་ཁུངས་དེ་བཅུགས་པ་ཡིན་ན་ཏུ་ལའི་སླ་
མའི་སྒྱུ་དབང་ལ་གཞོན་སྒྱུ་དང་འགལ་བ་ཡོང་རྒྱ་མ་རེད་དམ་ཞེས་ངེས་པར། རྒྱ་
དཔོན་ལའི་རབ་རྩ་ཁྲིས་ཏེ། གྲུང་དབྱང་གིས་ཏུ་ལའི་སླ་མའི་སྤར་ཡོད་དབང་ཆ་རང་
འཇུགས་ཡིན་པར་བརྒྱུར་བཀོད་གཏོང་གི་མ་རེད་སྒྱུས་ཟེར་གྱི་འདུག་གམ། གྲུང་
དབྱང་གིས་བོད་དུ་དམག་སྲིད་ཨུ་ཡོན་ལྷན་ཁང་འཇུགས་རྒྱུ་ཁྲོད་ཆོས་བཀའ་
འགོག་བྱེད་གྱི་ཡོད་དམ། བོད་ནི་རྒྱ་ནག་གི་ཆ་ཤས་ས་ཁུལ་ཞིག་རེད། ལངས་ཕྱོགས་
དེ་འདྲ་ཡིན་ན་ཅ་བ་ནས་འགྲིག་ཐབས་མེད། ཁྲོད་ཆོ་ག་དུས་ལོག་ན་འང་འགྲིག་གི་
རེད། སང་གནངས་ལོག་ན་འང་འགྲིག་གི་རེད། ཡང་ན་བོད་ལ་དྲག་པོའི་བཅིངས་
འགོལ་བཏང་ཇེས་ལོག་ན་འང་འགྲིག་གི་རེད། དེའི་རིང་ཁྲོད་ཆོ་བེ་ཅིང་ལ་བསྐྱད་
ན་འང་འགྲིག་གི་རེད། ང་ཆོའི་མི་དམངས་བཅིངས་འགོལ་དམག་བོད་ས་ཁུལ་དུ་
སྤེལ་ས་ཡོད་པས། ས་གནས་སྤྱི་ཏར་ཞིག་གཏོང་རྒྱ་ལས་གཞན་གྱི་རྟོག་གྲ་དང་དཀའ་
ངལ་གང་ཡང་མེད། ལར་ནས་ཁྲོད་ཆོར་བོད་ཞི་བའི་བཅིངས་འགོལ་དགོས་སམ།
ཡང་ན་དྲག་པོའི་བཅིངས་འགོལ་དགོས། དེ་གཉིས་འདམ་ཀ་བྱས་ན་འགྲིག་གི་
རེད་^[༡༦]ཅེས་དང་། བོད་དེ་ཡང་སྤྱིང་ས་གནས་སྲིད་གཞུང་ཞིག་རེད་དམ། ཡང་ན་

[༡༥] བོད་ཀྱི་རིག་གནས་ལོ་རྒྱུས་རྒྱ་ཆ་བདམས་བསྐྱིགས། འདོན་ཐེངས་དང་པོ། བོད་རྒྱུང་མི་དམངས་དཔེ་རྒྱན་
ཁང་། པར་ཐེངས་དང་པོ། ༡༩༩༡ (བོད་ཡིག) ལུང་ལྷན་ཁང་། བོད་ཞི་བས་བཅིངས་འགོལ་སྐོར་གྱི་ཉན་ཐོག་ནད་
བཤུས། ཐོག་ངོས་ ༡༩༠ ཐོག་གསལ།

[༡༦] ལྷག་ལྷ་ཐུན་ཆོགས་བཀྲིས། མི་ཆོའི་བྱང་བ་བརྗོད་པ། དེབ་གཉིས་པ། བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་། ༡༩༩༥ (བོད་
ཡིག) ཐོག་ངོས་ ༥༡ ནས་ ༥༩ པར་གསལ།

བོད་ཀྱི་མིད་ལྗས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེབ།

རང་བཅན་གྱི་རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་རེད་དམ།^[༤༠]ཞེས་གདུག་རྩལ་གྱི་ཁ་རྒྱུངས་ལྡན་པའི་
འདིགས་སྒྲུལ་བྱས། གྲོས་གཞི་དེ་ལ་བརྟེན་ནས་“གྲོས་མོལ་གོང་འཕེལ་ཡོང་ཐབས་
མེད་པའི་གནས་སུ་གྱུར་པ་དང་།ཐོར་ཞིག་ཏུ་འགྱེད་ཉེས་ཐུག་”^[༤༡]པ་རེད།

དེ་ལྟར་བོད་རྒྱུ་གྲོས་མོལ་མཆམས་ཆད་པ་དང་། རྒྱ་ཕྱོགས་ཀྱིས་བོད་ཀྱི་
སྐྱེ་ཆབ་ཆོ་ཏན་ཏན་བོད་ལ་ཕྱིར་ལོག་བྱེད་རྒྱ་ཡིན་པ་དང་། ཞི་བའི་གྲོས་མོལ་སློ་
ལུག་རྒྱ་ཡིན་པར་ཡིད་ཆེས་གཙང་མ་བྱས་ཡོད།^[༤༢] གྲོས་མོལ་ཆོགས་འདུ་དེ་གྲོལ་
རྩིས་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆབ་ནམས་ང་པོད་ཀྱི་སྡོད་གནས་སུ་འདྲིམས་ནས་རྒྱ་ཕྱོགས་ཀྱི་
གྲོས་གཞི་དེར་ཁས་ལེན་མ་བྱས་ན་རྒྱ་དམག་གིས་བོད་ལ་དག་ཆོལ་བྱེད་ཉེན་ཡོད་
པས་གང་དགའ་ཅི་ལེགས་ཀྱི་གྲོས་བསྟར་བྱེད་སྐབས། ང་པོད་ཀྱིས་“ད་ང་ཆོ་རྒྱ་མའི་
ལག་ཏུ་སླེབས་ཡོད་པས། གསོད་གཏུབ་ཅི་བྱེད་ཁོ་ཆོའི་འདོད་པ་རེད། དེ་འདྲི་
དབང་ཡོད་བཤད་ན་གྲོས་མཐུན་ཡོང་ཐབས་དགའ་བ་རེད། ང་ཆོ་ཞེད་དགོས་དོན་
ཡོག་མ་རེད་”^[༤༣]ཅེས་གསུངས་ནས་བོད་མི་ལ་རྒྱ་ཅན་ཞིག་གི་རང་མདངས་མངོན་
པར་བྱས་ཡོད་ཀྱང་། བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆབ་ཆོའི་དྲན་པའི་ནང་རྒྱ་དམག་གིས་ཆབ་མདོར་
དག་ཆོལ་བྱས་པའི་བག་ཆགས་མངོན་པར་གསལ་བས། རྒྱ་ནག་དམར་གཞུང་དང་
བསྟན་མཁས་ཀྱིས་དག་པོའི་དམག་འཁྲུག་ལས་གཡོལ་ཐབས་བྱེད་རྒྱ་བོད་བསྟན་
སྲིད་མི་སྲོག་དང་བཅས་པའི་ཁེ་ཕན་ལ་ཐུག་ཡོད། གྲོས་མོལ་མཆམས་ཆད་པའི་
ཉེན་ཤས་རིང་འབའ་པ་ཐུན་ཆོགས་དབང་རྒྱལ་གྱིས་རྒྱ་དཔོན་གྱི་བཀའ་ལྟར་བོད་

[༤༠] ལའོ་རྩུའུ་ཀུད། བོད་རྒྱུངས་ཀྱི་ཞི་བའི་བཅེངས་འགྲོལ། གྲུང་གོ་བོད་རིག་པའི་དཔེ་སྟུན་ཁང་། པར་ཐེངས་དང་
པོ། ༡༩༩༡ (རྒྱ་ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༢༤ ནས་ ༢༥ བར་གཟིགས།

[༤༡] གོང་དང་མཚུངས། ཤོག་ངོས་ ༢༥ ཤོག་གསལ།

[༤༢] མེལ་མེན་ སི་ རྩོལ་སི་ཁྱེན་སོགས་ཀྱིས་བརྩམས། རྒྱང་ཆོ་རིང་གིས་བོད་རྒྱུར་ཞུས། བོད་མི་གསར་བརྗེ་བཞིག
དུས་ཀྱི་དུས་བབ་གསར་ཁང་། པར་ཐེངས་དང་པོ། ༢༠༠༤ (བོད་འབྲུར་མ།) ཤོག་ངོས་ ༡༢༢-༡༢༩ བར་གཟིགས།

[༤༣] རྟུག་ལྷ་ཐུན་ཆོགས་བཞིས། མི་ཆེའི་བྱང་བ་བརྗོད་པ། དེབ་གཉིས་པ། བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་། ༡༩༩༥ (བོད་
ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༥༡ ནས་ ༥༢ བར་གསལ།

ཀྱི་སྐྱེ་ཆ་བ་ཚོ་དང་ཐུག་འཕྲད་བྱས་ཏེ་གོ་བསྐྱོན་སྒོ་འགྲུགས་ཀྱི་ལས་ཀ་རྒྱུར་ཐག་གིས་བསྐྱབས།^[༤༥] ཐོད་རྒྱ་ཞི་མོལ་གྱི་སྣེ་མཐུད་ཐུབ་ཅན་བྱུང་ནས་གོས་མོལ་ཚོགས་འདུ་ཐེངས་ལྔ་པ་དེ་བྱི་ཟླ་ ༥ ཚེས་ ༡༤ ཉིན་ཚོགས་པ་རེད།

ཉིན་ཤས་རྗེས་ང་མོད་ནས་གསུངས་དོན་ཁ་སང་མཁན་བྱུང་ནས་དྲི་བ་གནང་བ་དེ་ཚོ་དངོས་འབྲེལ་གནང་དགོས་པ་ཡིན་རུང་། ང་ཚོར་དབང་ཆ་མེད་པས་རྒྱ་མིས་བཅོན་ཤིང་ཁོ་ན་བྱེད་པར་བརྟེན་ལྷ་འཕྲོམ་འགྲིགས་ཐབས་ཤིག་མ་བྱས་ན་བོད་ལ་བྲག་གཞོན་བྱས་ན་སྒོས་འགན་བཟོད་མིན་ལ་བརྟེན། ད་རེས་གནས་ཚུལ་དེ་སྐད་བསྐྱར་ནས་ནོར་འཁྲུལ་བྱུང་ཚུལ་གྱི་ལེ་འགྲིགས་ཡོང་ཐབས་བྱེད་རྒྱུར་དགོངས་པར་འཇགས་དགོས་གསུང་འདུག དེ་རྗེས་གོས་མོལ་དུ་འཛོམས་སྐབས་ང་མོད་ནས་ཁ་སང་མཁན་བྱུང་ནས་བཀའ་འདི་ཞུས་པ་དེ་སྐོར་ང་ཚོ་གོས་བསྐྱར་བྱེད་དུས་སྐད་སྐྱར་ནས་ནོར་འཁྲུལ་བྱུང་འདུག དམག་སྲིད་ཨུ་ཡོན་ལྷན་ཁང་ཟེར་བ་བོད་ལ་རོགས་རམ་གྱི་འགོ་ཁྲིད་བྱེད་མཁན་ལ་བཀོད་པ་ཤོད་མཁན་རེད་ཟེར་བར་བསྐྱར་བས་ཕན་ཚུན་འགལ་བ་བྱུང་འདུག་པ་གསལ་ཤིས་བྱུང་སོང་ངམ་ཞེས་ང་མོད་ནས་ཐུབ་བསྟན་བསྟན་དར་ལ་མིག་བཅུམ་བསྐྱོན་ཏེ་གསུང་འདུག་པར་དེ་རང་ཡིན་པ་འདྲ་ཞེས་བརྗོད།^[༤༦]

དེ་ལྟར་གོས་མོལ་ཚོགས་འདུ་ལྔ་པའི་སྐབས་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆ་བ་ཚོས་རྒྱ་དམག་བོད་དུ་སྐྱོད་སྐྱོད་བྱེད་པ་དང་། བོད་དུ་དམག་སྲིད་ཨུ་ཡོན་ལྷན་ཁང་འཇུགས་རྒྱའི་གོས་གཞིར་གྲོ་མོ་བཀའ་ཤག་གིས་ཉན་ཉན་ཁས་ལེན་གནང་གི་མ་རེད། དེར་བརྟེན། རྒྱ་ཚན་དེ་ཚོ་གོས་མཐུན་ཡིག་ཆའི་ནང་འཛོག་པ་དང་། བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆ་བ་ཚོས་ཡིག་

[༤༥] ལྷག་ལྷ་ཐུན་ཚོགས་བཀྲིས། མི་ཆེད་བྱུང་བ་བརྗོད་པ། དེབ་གཉིས་པ། བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་། ༡༩༩༥ (བོད་ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༥༩ དང་། བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་རིག་གནས་དབྱུང་གཞིའི་རྒྱ་ཆ་བདམས་བསྐྱེད་པ། ༥ (སྤྱིའི་འདོན་ཐེངས་ ༡༥ པའི་མི་རིགས་དཔེ་སྟན་ཁང་། པར་ཐེངས་དང་པོ། ༡༩༩༩ (བོད་ཡིག) ཐུན་ཚོགས་དབང་རྒྱལ། བོད་དོན་ཞི་གོས་དང་དེའི་སྣ་རྗེས་ཀྱི་གནས་ཚུལ་སྐོར། ཤོག་ངོས་ ༡༤ ཐོག་གཟིགས།

[༤༦] བསྟན་འཛིན་རྒྱལ་མཚན། ལྷ་རྒྱུ་རྒྱུ་འཛིན་རྒྱལ་ཤེས་རིག་དཔར་ཁང་། ༡༩༩༩ (བོད་ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༣༠ ནས་ ༣༡ པར་གསལ།

བོད་ཀྱི་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེབ།

ཆའི་ཐོག་མིང་རྟགས་འགོད་པར་རྒྱ་ཕྱོགས་ནས་ཆ་རྒྱུན་གཅིག་ལ་ཁས་ལེན་བྱེད་དགོས་པའི་རེ་བ་བཏོན་པ་རེད། དེ་ཡང་གལ་ཏེ་བོད་གཞུང་གིས་གྲོས་གཞི་དེ་ཆོར་ཁས་ལེན་མ་གནང་ཆེ་རྒྱ་ལའི་སླ་མ་བོད་ནང་བཞུགས་ཐབས་མེད་པར་གྱུར་ངེས་ཡིན་པས། རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་རྒྱ་ལའི་སླ་མ་སྐབས་ཤིག་རིང^[༤༦]རྒྱ་གར་ལ་ཡུལ་བྱོལ་དུ་ཕེབས་འཇུག་དགོས་པ་དང་། ཁོང་གིས་རྒྱ་གར་ནས་བོད་ཀྱི་འཇུར་ལྗོན་དང་གོང་འཕེལ་ལ་རྟོག་ཞིབ་གནང་རྗེས་ཐུགས་ཀྱི་དོགས་པ་སངས་མཆམས་བོད་ལ་ཕྱིར་ལོག་གནང་འདོད་བྱུང་ཆེ། བོད་ལ་ཕྱིར་ཕེབས་འཇུག་དགོས་པས་མ་ཟད། ད་དུང་ཁོང་གི་སྤར་ཡོད་གོ་གནས་དང་དབང་ཆ་རང་འཇགས་འཛོག་དགོས་ཞེས་བཤད། རྒྱ་དཔོན་ལའི་སྤྱི་ཉན་གྱིས་དེ་ཆོ་གྲོས་མཐུན་མ་མོའི་ནང་འགོད་ཤེས་ཀྱི་མ་རེད། ཕྱི་རྒྱལ་གཞན་ལ་རྒྱ་ནག་གཞུང་དོ་ཆ་པོ་ཆགས་ཀྱི་རེད། དེའི་སྐོར་ཡི་གེ་བྱར་དུ་བཞག་ཆོག་གི་རེད^[༤༧]ཅེས་བཤད་དེ། བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆ་བ་ཆོའི་བསམ་འཆར་ལ་སྤྱིར་ཁས་ལེན་བྱས་ཀྱང་གྲོས་མཐུན་མ་མོའི་ནང་འཛོག་རྒྱུར་མོས་མཐུན་མ་བྱས་པར། གྲོས་མཐུན་བྱར་ཡིག་གཅིག་འཛོག་རྒྱ་དང་། ཕྱོགས་གཉིས་ཀས་བྱར་ཡིག་དེའི་དོ་བཟུས་རེ་ཉར་ནས་ཕྱིར་བསྐྱགས་མི་བྱ་ཡང་། བྱེད་ལས་ཁུས་པ་གཅིག་མཚུངས་ལྡན་པ་བྱེད་རྒྱ་བྱས།^[༤༨]

[༤༦] ང་མོད་ངག་དབང་འཇིགས་མེད་ཀྱིས་བྱི་ལོ་ ༡༩༤༩ ལོའི་སླ་ ༥ ཆེས་ ༡༡ ཉན་རང་སྤྱོད་ལྗོངས་ཀྱི་སྐབས་ལྷ་པའི་མི་དམངས་འཐུས་ཚོགས་ཀྱི་ཚོགས་འདུ་ཐེངས་གཉིས་པའི་ཐོག་གནང་བའི་གལ་ཆའི་གསུང་བཤད་ནང་ལ་ལོ་དོ་བཞི་ལྷ་ཅམ་ཞེས་བཀོད་འདུག (བོད་ཡིག)

[༤༧] ཁེ་སྤྱད་བསོད་ནམས་དབང་འདུས། རྒྱས་བོའི་ལོ་རྒྱུས་འབེལ་གཏམ། བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་། ༡༩༤༩ (བོད་ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༡༩༩ ཐོག་གཟིགས།

[༤༨] * ང་མོད་ངག་དབང་འཇིགས་མེད་ཀྱིས་བྱི་ལོ་ ༡༩༥༡ ལོར་བོད་ཞི་བས་བཅིངས་འགྲོལ་གཏོང་བའི་གྲོས་མོལ་གྱི་བརྒྱུད་རིམ་ལ་དྲན་གསོ་བྱས་པ། (༡)

<http://article.lre.cn/article/10000116.html> ཐོག་གཟིགས། (རྒྱ་ཡིག)

* བོད་ཞི་བས་བཅིངས་འགྲོལ་བཏང་པ། བོད་ལྗོངས་མི་དམངས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། པར་ཐེངས་དང་པོ་ ༡༩༩༥ (རྒྱ་ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༩༩ ལའང་གཟིགས།

༡༽ པཌ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེར་ངོས་འཛིན་དང་། ཁོང་གི་སྐུ་དབང་དང་གདན་ཐོབ་
སྐོར་ཁྲིམ་མཐུན་ནང་འགོད་པའི་གནད་དོན།

པེ་ཅིང་དུ་བོད་རྒྱའི་སྐུ་ཚབ་དབར་གྲོས་མོལ་བྱེད་སྐབས་པཌ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེ་དང་
འབྲེལ་བའི་གནད་དོན་གཉིས་ཐོན་ཡོད་དེ། རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་ངོས་ལེན་བྱས་པའི་
པཌ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེའི་འོས་སྒྲུལ་དེར་བོད་གཞུང་གིས་ངོས་ལེན་གནང་དགོས་པའི་
གནད་དོན་དང་། པཌ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེའི་སྐུ་དབང་དང་གདན་ཐོབ་སྐོར་གྲོས་མཐུན་
ཡིག་ཆའི་ནང་གསལ་འདོན་བྱེད་དགོས་པའི་གནད་དོན་གཉིས་རེད།

༡༡༽ པཌ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེ་ངོས་འཛིན་གྱི་གནད་དོན་དེ་བོད་རྒྱ་གྲོས་མོལ་
གྱི་ཐོག་མ་ཉིད་ནས་ཐོན་ཡོད་དེ། ལམ་རྒྱུད་མི་འདྲ་བ་གཉིས་ནས་ཐེབས་པའི་བོད་
གྱི་སྐུ་ཚབ་ནམས་པེ་ཅིང་དུ་ཞུལ་འདོམས་བྱུང་བའི་ཉིན་རྗེས་མ་དེ་རང་སྟེ། ཕྱི་ལོ་
༡༩༥༡ ལོའི་ཟླ་ ༩ ཆེས་ ༡༧ ཉིན་མདོ་སྐད་བུ་མདོར་འཁུངས་པའི་པཌ་ཆེན་སྐུ་
ཐོང་དགུ་པའི་འོས་སྒྲུལ་མགོན་པོ་ཆེ་བརྟན་གྱི་བུ་སྐུ་འཁོར་དང་བཅས་པ་པེ་ཅིང་
དུ་འབྱོར་བ་དང་། དེ་རྗེས་བོད་རྒྱའི་གྲོས་མོལ་སྐབས་རྒྱ་ནག་གཞུང་གི་སྐུ་ཚབ་ཀྱིས་
པཌ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེའི་འོས་སྒྲུལ་ཁོང་ལ་རྒྱ་ནག་གོ་མིན་ཏང་གི་དགའ་བསུ་གཞུང་གིས་ངོས་
ལེན་བྱས་ཡོད་པ་དང་། ཕྱིས་སུ་རྒྱ་ནག་གུང་ཁབ་ཏང་གི་དགའ་བསུ་གཞུང་གིས་ཀྱང་ངོས་
ལེན་བྱས་ཡོད་པར་བརྟེན་བོད་གཞུང་གིས་ཁོང་ངེས་པར་དུ་པཌ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེ་
སྐུ་ཐོང་དགུ་པའི་ཡང་སྤྱིད་དུ་ངོས་འཛིན་གནང་དགོས་ཞེས་བཤད་པར།^[༡༩] བོད་
གྱི་སྐུ་ཚབ་ནམས་པཌ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེའི་“འོས་སྒྲུལ་རེ་བྱུང་ཡོད་པ་(དང་། རྒྱ་མིས་
རེ་བ་ཞུས་པའི་པཌ་ཆེན་འོས་སྒྲུལ་ཁོང་པཌ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེ་ངོ་མར་)གཏན་འཁེལ་
མེད་ལུགས་རིམ་པར་(གསལ་བཤད་གནང་ཡང་)རྒྱ་མིས་ཟུ་བཅུ་གས་མཐའ་བསྐོར་

[༡༩] རྒྱ་གར་ཐུན་ཚོགས་བཀྲིས། མི་ཆེའི་བྱུང་བ་བརྗོད་པ། དེབ་གཉིས་པ། བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་། ༡༩༩༥ (བོད་
ཡིག) ཐོག་ངོས་ ༩༠-༩༡ བར་གཟིགས།

བོད་ཀྱི་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེབ།

རི་བསྐྱོར་གྱིས་འཇམ་ཚུབ་མཁས་སྟན་རེ་དྲོགས་གཡོ་སྦྱེའི་ཐབས་འཕུལ་སོགས་གང་
ལྟར་ལུ་བཅུགས་མཐའ་གཅིག་ཏུ་བྱས་པར་”^[140]བརྟེན། ང་མོད་གྱིས་གོ་མོ་བཀའ་
ཤག་ཏུ་“ཆུ་མིའི་འོས་སྤུལ་དེར་ཁས་ལེན་མ་བྱས་ན་གྲོས་མོལ་ལ་སྦྱོན་གནོད་ཡོང་
གི་ཡོད་ཚུལ་”^[141]འཁོད་པའི་ཏར་འཕྲིན་ཞིག་སྤུལ་པར། རིང་པོར་མ་སོང་བར་གོ་
མོ་བཀའ་ཤག་ནས། “.....སེམས་ཁུལ་མ་ཡོང་བའི་ཆེད་དུ་ཆུ་བོད་ཞི་མོལ་གང་འདྲ་
ཡོང་གི་ཡོད་པའི་སྐྱོར་ལ་སྤར་ལས་ལྟག་པའི་གསལ་བཤད་གནང་རོགས། འོན་དག་
གལ་ཆེན་ལ་བརྟེན་ཆུན་དུ་ཁ་གསལ་གོ་བདེའི་དགོངས་སྐྱོར་ཏར་འཕྲིན་འབུལ་
དགོས། དེ་གལ་ཆེ་ཤོས་ཡིན། པཎ་ཆེན་ཚུང་སྤིང་རིན་པོ་ཆའི་གནད་དོན་སྐྱོར་
ལ་བཀྱིས་ལྟན་པོའི་མཁན་པོ་བཞི་དང་ནང་མ་སྤང་གི་དཔོན་རིགས་ཆོགས་འདུ་
ཆོགས་ནས་ཏུ་ལའི་སླ་མས་ངོས་འཛིན་ཡོང་བའི་རེ་བ་ཤུགས་དྲག་བྱེད་ཀྱི་འདུག་
དུས་མཚུངས་ཆུ་ཕྱོགས་ནས་ཀྱང་པཎ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེ་ངོས་འཛིན་བྱེད་དགོས་པར་
ལུ་ཚུགས་མཐར་སྦྱེལ་བྱེད་པས། ང་ཆོ་བྱས་ཀྱི་ཆུལ་སློན་ཆོས་ཀྱང་མགྲིན་གཅིག་
ཏུ་ཁས་ལེན་ཡོད་”^[142]ཅེས་ཏར་ལན་འབྱོར་ནས་བསམ་མདོར་འཁྲུངས་པའི་མགོན་
པོ་ཆེ་བཟན་ཀྱི་བྱ་པཎ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེ་སྦྱེད་བཅུ་པར་ངོས་འཛིན་བྱུང་བ་རེད། གོ་
མོ་ནས་ཏར་ལན་འབྱོར་བའི་“སང་ཉིན་དེར་བོད་གཞུང་སྦྱ་ཆབ་ངོ་ལས་ནམས་པཎ་
ཆེན་མཆོག་སྤུལ་རིན་པོ་ཆའི་བཞུགས་གནས་སུ་བཅར་ཏེ་བོད་ཀྱི་སྤར་སྤོལ་ལྟར་
མཚུལ་ཉེན་གསུམ་སྤུལ་བ་དང་སྦྱགས་མཇལ་དར་བཅས་སྤུལ་”^[143]ཡོད།

[140] བསམ་འབྲུབ་པོ་བྱང་བསྟན་འཛིན་དོན་གྲུབ། མི་ཆའི་བླ་བས་འཁྲུགས་པོ། 1962 (བོད་ཡིག) ཤོག་ངོས་ 102 ཤོག་གཟི།

[141] ཏུ་ལའི་སླ་མ་སྦྱེད་བཅུ་བཞི་པ་བསྟན་འཛིན་ཆུ་མཆོ། ངོས་ཀྱི་ཡུལ་དང་། ངོས་ཀྱི་མི་མང་། 1963 (བོད་ཡིག) ཤོག་ངོས་ 133 ཤོག་གཟིགས།

[142] ང་མོད་དག་དབང་འཛིགས་མེད་ཀྱིས་བྱེ་ལོ་ 1949 ལོར་བོད་ཞི་བས་བཅིངས་འགྲོལ་གཏོང་བའི་གྲོས་མོལ་གྱི་
བཅུད་རིམ་ལ་དྲན་གསོ་བྱས་པ། (1) <http://article.lre.cn/article/10000117.html> ཤོག་གཟིགས། (ཆུ་ཡིག)

[143] ལྟག་ལྟ་སྟན་ཆོགས་བཀྱིས། མི་ཆའི་བྱུང་བ་བརྗོད་པ། དེ་བཀའ་ཉིས་པ། བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་། 1984 (བོད་
ཡིག) ཤོག་ངོས་ 6 ཤོག་གསལ།

ཁ། རྒྱ་ནག་གཞུང་གི་ཡིག་ཆའི་ནང་པཌ་ཆེན་རིན་པོ་ཆའི་སྐུ་དབང་དང་གདན་ཐོབ་སྐོར་གྱི་གནད་དོན་དེ་གྲོས་མཐུན་མ་མོད་དང་། ཟུར་ཡིག་གི་ཟིན་བྲིས་འཆར་འགོད་གཏན་འབེབས་ཟིན་ནས། རྒྱ་ནག་གཞུང་གི་སྐུ་ཆ་བ་ཆོས་མིང་རྟགས་འགོད་པའི་མཛད་སྒོ་འཆོགས་རྒྱུར་སྐུ་སྐྱོད་པའི་^[45]སྐབས་རྒྱ་ཡིག་གིས་བཏོན་ཡོད་ལུགས་གསལ་ཡང་། “རྒྱ་དཔོན་ཀྲང་ཤོ་ཏུ་དང་། སུང་གི་ཡོན། སུན་དབང་སྐུ་ཀྲང་། རང་རྒྱ་ནག་ནས་མཁན་དྲུང་ཐུབ་བསྟན་བསྟན་དར་དང་། མཁན་ཆུང་ཐུབ་བསྟན་ལེགས་སྟོན། སྐྱུ་ལྷ་སྐྱུ་བཅས་ཟུར་ཆོགས་གནང་གཏན་གྱིས་ཉིན་མོ་རྒྱ་བོད་གཉིས་ཀྱི་བཀའ་མོལ་གནང་རྒྱུ་དང་། དཔོན་མོ་བཀྲས་སྒྲའི་སྐོར་ཆོགས་ཆུང་ཟུར་ཆོགས་བཀའ་མོལ་མང་པོ་གནང་འདུག”^[46]པར་བསྟན་ན། གནད་དོན་དེ་བོད་གཞུང་ལ་རྒྱ་ཡིག་གིས་པཌ་ཆེན་རིན་པོ་ཆའི་དོན་འཛིན་དགོས་པའི་ཆ་འདེད་བཏང་པ་དང་དུས་མཉམ་མཐ། ཡང་ན་བོད་གཞུང་གིས་པཌ་ཆེན་རིན་པོ་ཆའི་དོན་འཛིན་གནང་བའི་རྩིས་ལ་ཐོན་མེད་དམ་སྟུང་། དེ་དུས་པཌ་ཆེན་རིན་པོ་ཆའི་དབྱེད་ལོ་བརྒྱ་ལྷག་ཙམ་ལས་ཐེབས་མེད་པས། གནད་དོན་དེ་རྒྱ་ནག་དབུས་གཞུང་གིས་བཏོན་པ་ཡིན་སྲིད་ལ། སྒྲ་བྲང་ནང་སྒྲང་རྒྱ་ནག་ནས་བཏོན་པའང་ཡིན་སྲིད།^[47] པཌ་ཆེན་རིན་པོའི་གནད་དོན་ནང་བོད་དབུས་གཙང་གི་ས་ཁོངས་དབྱེ་

[45] * ཆར་རྒྱུང་ཁྲོད་ཀྱི་བོད་ལྗོངས་ཀྱི་དོན་དངོས་ཟིན་ཐོ། ཀྲང་ཤོ་ཏུ་ཆའོ་དཔེ་སྐུན་ཁང་། པར་ཐེངས་དང་པོ། 1999 (རྒྱ་ཡིག) ཤོག་ངོས་ 60 ཤོག་གཟིགས།

* བོད་ཞི་བས་བཅེངས་འགྲོལ་བཏང་པ། བོད་ལྗོངས་མི་དམངས་དཔེ་སྐུན་ཁང་། པར་ཐེངས་དང་པོ། 1999 (རྒྱ་ཡིག) ང་མོད་དག་དབང་འཛིགས་མེད་ཀྱིས་བོད་ཞི་བས་བཅེངས་འགྲོལ་གཏོང་བའི་གྲོས་མཐུན་ལ་མིང་རྟགས་བཀོད་པར་དྲན་གསོ་བྱས་པ། ཤོག་ངོས་ 198 ཤོག་གཟིགས།

[46] ཁེ་སྐྱོད་བསྐྱོད་ནམས་དབང་འདུས། ཆས་པོའི་ལོ་རྒྱུས་འབེལ་གཏམ། བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་། 1999 (བོད་ཡིག) ཤོག་ངོས་ 198 ཤོག་གསལ།

[47] ང་མོད་དག་དབང་འཛིགས་མེད། ཕྱི་ལོ་ 1999 ལོའི་ཟླ་ 8 ཆོས་ 19 ཉིན་རྒྱལ་ཡོངས་མི་དམངས་འཐུས་ཆོགས་རྒྱུན་མཉུན་གྱི་ཁྲ་ཡོན་ཀྲང་གཞོན་པ། རང་སྐྱོང་ལྗོངས་མི་དམངས་འཐུས་ཆོགས་རྒྱུན་མཉུན་གྱི་ཁྲ་ཡོན་ཀྲང་མོད་དག་དབང་འཛིགས་མེད་ཀྱིས་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་ཀྱི་སྐབས་ལྔ་པའི་མི་དམངས་འཐུས་ཆོགས་ཀྱི་ཆོགས་འདུ་ཐེངས་གཉིས་པའི་ཤོག་གནང་བའི་གལ་ཆའི་གསུང་བཤད་ནང་གསལ། ད་དྲུང་སྐབས་དེར་བོད་ཀྱི་སྐུ་ཆ་བ་ཆོས་པའི་ལས་

བོད་ཀྱི་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེབ།

རྒྱ^[༥༥]དང་། ལལ་བསྟུ་ཕྱོགས། ས་ལལ་གྱི་དབང་ཚད་^[༥༦] སུ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེའི་
མཚན་གནས་དང་། དབང་ཐོབ་གཏན་འབེབས་སོགས་ཀྱི་ཞིབ་པའི་གནད་དོན་
མང་དག་ཅིག་ཚུད་ཡོད་པར་བརྟེན། ང་མོད་ཀྱིས་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆ་བ་ཆོར་བོད་དང་རྒྱ་
ནག་དབར་གྱི་གནད་དོན་སྐོར་ཞི་མོལ་བྱེད་པའི་བཀའ་མངགས་ལས། བོད་གཞུང་
དང་སྤྱི་བདེ་བཀོད་སྐྱོན་པོ་དབར་གྱི་གནད་དོན་སྐོར་གྲོས་མོལ་བྱེད་པའི་བཀའ་
མངགས་དང་དབང་ཆ་གང་ཡང་མེད། དེ་བོད་ནང་ལལ་གྱི་གནད་དོན་ཞིག་ཡིན་
སྟབས། བོད་གཞུང་དང་སྤྱི་བདེ་བཀོད་སྐྱོན་པོ་དབར་གྱི་གནད་དོན་རྗེས་སུ་བྱུར་ལ་
སྐད་ཆ་བྱེད་རྒྱ་ཡིན་ལུགས་གསུངས་^[༥༧]ཀྱང་། རྒྱ་ཕྱོགས་ནས་མུ་ཚུགས་མཐར་སྐྱེལ་
བྱས་ཏེ་ཕུ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེའི་གནད་དོན་ཐག་གཅོད་མ་བྱུང་ཆེ་གོས་མཐུན་ཐོར་
ཞིག་དུ་འགོ་རྒྱ་ཡིན་ལུགས་ཀྱི་ཐ་ཆེག་བསྐྱགས།^[༥༨] དེ་ཡང་རྒྱ་དཔོན་ལའི་སྤྱད་

བྱར་བཅར་བའི་སྐྱོ་ངོས་འདུ་རིན་ཆེན་ལགས་ཀྱིས་ཀྱང་དོགས་པ་དེ་རང་གནད་གི་འདུག། རྒྱ་པ་པོས་རྒྱ་གར་བྱང་
ཕྱོགས་རྒྱ་ཅི་ཡུར་ས་འདུ་ཚང་དུ་བཅར་ནས་བཀའ་བྱར་ས་འདུ་རིན་ཆེན་ལ་གྲོས་མཐུན་དོན་ཚན་བཅུ་བདུན་སྟོར་
ལ་བཅར་འདྲི་སྒྲི་འཇུག་བྱས་པའི་ནང་གསལ། རྒྱ་འཇུག་ལ་གསལ་འདོད་ན་བོད་ཀྱི་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་ཁང་ལ་
འབྲེལ་བ་གནང་སྟེ།

[༥༥] * ང་མོད་དག་དབང་འཛིགས་མེད། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༩ ལོའི་ཟླ་ ༥ ཚེས་ ༡༡ ཉིན་རྒྱལ་ཡོངས་མི་དམངས་འཐུས་
ཚོགས་རྒྱུན་ཨུ་དྲི་མུ་ཡོན་ཀྱང་གཞོན་པ། རང་སྟོང་ལྗོངས་མི་དམངས་འཐུས་ཚོགས་རྒྱུན་ཨུ་དྲི་ཀྱུང་རེན་ང་མོད་
དག་དབང་འཛིགས་མེད་ཀྱིས་རང་སྟོང་ལྗོངས་ཀྱི་སྐབས་ལ་པའི་མི་དམངས་འཐུས་ཚོགས་ཀྱི་ཚོགས་འདུ་ཐེངས་
གཉིས་པའི་ཐོག་གནད་བའི་གལ་ཆེའི་གསུང་བཤད་ལ་གཟིགས། (བོད་ཡིག)

* ལྷག་ལྷ་ཕུན་ཚོགས་བཀྲིས་ཀྱིས་དེ་འབྲེལ་དུ་ཆོག་དོན་ཁ་གསལ་པོའི་སྒོ་ནས་“པེ་ཅིང་དུ་གྲོས་མཐུན་དོན་ཚན་ ༡༥
འདྲི་སྐབས་(རྒྱ་མི་གནད་ཡོད་དཔོན་རིགས་ཁག་གཅིག་གིས་ཕུ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེའི་ཕྱོགས་ཞེན་བྱས་ནས)དབུས་
གཙང་གཉིས་ཁ་སྤུལ་ཏེ་རང་སྟོང་ཐ་དད་འཇུགས་རྒྱའི་ངན་སེམས་བཅངས་”ཡོད་ལུགས་གསུངས་འདུག། ལྷག་ལྷ་
ཕུན་ཚོགས་བཀྲིས་ མི་ཆེའི་བྱུང་བ་བརྗོད་པ། དེབ་གཉིས་པ། བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་། ༡༩༩༥ (བོད་ཡིག) ཐོག་ངོས་
༡༥༥ ནས་ ༡༥༦ བར་གསལ།

[༥༦] མེལ་མིན་ སི་ རྒྱ་མི་རྟེན་སོགས་ཀྱིས་བཟམས། རྒྱ་ཆེ་རིང་གིས་བོད་རྒྱུར་ཞུས། བོད་མི་གསར་བརྗེ་བཞིག་
བོད་ཀྱི་དུས་བབ་གསར་ཁང་། པར་ཐེངས་དང་པོ། ༡༩༩༦ (བོད་འབྲུར་མ།) ཐོག་ངོས་ ༡༣༥ ཐོག་གཟིགས།

[༥༧] ཁེ་སྤང་བསོད་ནམས་དབང་འདུས། རྒྱ་པོའི་ལོ་རྒྱུས་འབེལ་གཏམ། བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་། ༡༩༩༡ (བོད་
ཡིག) ཐོག་ངོས་ ༡༣༠ ནས་ ༡༣༡ བར་གསལ།

[༥༨] ལྷག་ལྷ་ཕུན་ཚོགས་བཀྲིས། མི་ཆེའི་བྱུང་བ་བརྗོད་པ། དེབ་གཉིས་པ། བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་། ༡༩༩༥ (བོད་
ཡིག) ཐོག་ངོས་ ༥༥ ནས་ ༥༦ བར་གསལ།

ཉན་རྒྱུ་ལངས་ནས་ལྷོག་ཅེ་འེ་ཐོག་ལག་པ་བརྒྱུ་ནས་“གནད་དོན་འདི་ཁྱོད་
 ཚོ་ནང་ཁྱལ་གྱི་གནད་དོན་རེད། འོན་ཀྱང་ཐག་གཅོད་མ་བྱས་པ་ཡིན་ན་གྲོས་མོལ་
 བྱས་ནས་ཐག་བཅད་ཟིན་པའི་གྲོས་མཐུན་ཚང་མ་ཅིས་མེད་ཡིན”^[༤༡]ཞེས་བཤད་
 པར། ང་མོད་གྲིས་ལན་དུ་“འགྲིག་གི་རེད། ཐག་ཚད་ཟིན་པའི་དོན་ཚན་དེ་ཚོ་ཅིས་
 མེད་བཏང་ནའང་ཆོག བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆབ་བཞི་པོ་གང་ནས་ཡོང་བ་དེར་ཁྱོད་ཚོས་ཕར་
 སྐྱེལ་རོགས། ང་ནི་ཆབ་མདོ་བཅིངས་འགྲོལ་ལྷོ་ཡོན་ལྷན་ཁང་གི་ཀྲུ་རེན་གཞོན་
 པ་རེད། ཁྱོད་ཚོས་ང་ཆབ་མདོར་ལོག་བཅུག་ནའང་འགྲིག་གི་རེད། ལོག་མ་བཅུག་
 པར་འདིར་ཉར་ནའང་འགྲིག་གི་རེད”^[༤༢]ཅིས་ལན་བཏབ་ནས། རྒྱལ་གཞིས་
 ཀུན་རང་རང་གི་ལངས་རྒྱལ་མཁུགས་འདི་ན་བྱས་ཏེ་གྲོས་མོལ་ལ་མདུན་སྐྱོད་ཀྱི་
 གོ་སྐབས་བྲལ་བའི་གནས་སྐབས་ཤིག་ཆགས།

དེ་ལྟར་པཎ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེའི་གནད་དོན་ཐོག་བོད་རྒྱུ་སྐྱེ་ཆབ་དབར་
 གྲོས་མཐུན་མ་བྱུང་བར་བདུན་ཕྲག་གཅིག་ཙམ་རིང་གྲོས་མོལ་མཆམས་ཆད། དེ་
 ལྟར་ཡང་། རྒྱ་ནག་དམར་གཞུང་གིས་“གལ་ཏེ་རང་ཉིད་ལ་འདམ་ཀ་གཞན་མེད་
 པའི་ཚོར་སྣང་བྱུང་ན། དག་ཤུགས་སྒྲིང་རྒྱུར་འདྲིམས་ཟོན་བྱེད་རྒྱ་མིན་པ”^[༤༣]
 དང་། “རྒྱ་བོད་གཉིས་ཀྱི་དཔལ་འབྱོར་དང་དམག་ཤུགས་དབར་ཁྱད་པར་དེ་འདྲའི་
 ཆེན་པོ་ཡོད་སྟབས། བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆབ་ཚོས་ཞི་བའི་བཅིངས་འགྲོལ་ལས་གཞན་
 པའི་ལམ་གང་ཞིག་བདམས་ཀྱང་། དེ་ནི་བོད་ལ་རྒྱུན་པར་གོད་ཆགས་འབྱུང་
 གཞི་ཞིག་ལས་མ་འདས་པ་སྟེ། བོད་མི་མང་པོ་ལམ་སང་འཆི་སྒྲོན་འབྱུང་ངེས་པ་
 མ་ཟད། དཔལ་འབྱོར་ལ་གཏོར་སྒྲོན་ཐེབས་རྒྱ་ཡིན་པ་དང་། དེ་བཞིན་བོད་མིའི་

[༤༡] ང་མོད་དག་དབང་འདྲིམས་མེད་ཀྱིས་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༡ ལོར་བོད་ཞི་བས་བཅིངས་འགྲོལ་གཏོར་བའི་གྲོས་མོལ་གྱི་
 བརྒྱུད་རིམ་ལ་དྲན་གསོ་བྱས་པ། (༡) <http://article.lre.cn/article/10000117.html> ཐོག་གཟིགས། (རྒྱ་ཡིག)

[༤༢] གོང་དང་མཚུངས།

[༤༣] མེལ་མིན་ སི་ རྒྱལ་སི་ཤེན་སོགས་ཀྱིས་བཅུམས། རྒྱུ་ཚོ་རིང་གིས་བོད་རྒྱུར་ཞུས། བོད་མི་གསར་བརྗེ་བཞིག་
 བོད་ཀྱི་དུས་བབ་གསར་ཁང་། པར་ཐེངས་དང་པོ། ༢༠༠༥ (བོད་འབྲུར་མ།) ཐོག་ངེས་ ༡༡༡ ཐོག་གཟིགས།

བོད་ཀྱི་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེ་བ།

འཆོ་བ་སྐྱེལ་སྤངས་ལ་ཞི་བའི་བཅོས་སྒྲིག་བྱེད་རྒྱུ་འོ་སྐབས་མེད་པ་ཆགས་ངེས་
རེད།^[༥༥] དེར་བརྟེན། བོད་ཀྱི་སྐྱེལ་ཆ་བཟོར་རྒྱ་ནག་དམར་གཞུང་དང་བསྐྱེད་
མཁས་བྱས་ཏེ་གྲོས་མོལ་བྱེད་པ་ལས་ལམ་ཁ་གཞན་མེད།

པཌ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེའི་སྐྱེད་བཤེད་དང་གདན་ཐོག་སྐོར་གྱི་གནད་དོན་དེ་
ཆོར་བོད་གཞུང་སྐྱེལ་ཆ་བཟོས་པས་རྒྱ་ནག་གཞུང་དང་གྲོས་མོལ་གྱི་ལམ་ནས་གདན་
འབེབས་བྱས་པའི་དབང་དུ་བཏང་ནའང་། དེ་ཆོ་གྲོས་མཐུན་ཡིག་ཆ་མ་མོའི་ནང་
འགོད་མ་དགོས་པར། ཟུར་ཡིག་ཅིག་གི་ནང་པར་བཞག་ན་འཐུས་པ་ཡོད།^[༥༦] གང་
ཡིན་ཞེ་ན། གྲོས་མཐུན་དོན་ཆ་ན་བཅུ་བདུན་དེ་རྒྱ་ནག་དབུས་གཞུང་དང་བོད་ས་
གནས་སྤྱིད་གཞུང་དབར་གྱི་ཞི་མོལ་ཡིག་ཆ་^[༥༧]ཞིག་ཡིན་པར་ཤོད་གྱི་ཡོད་པས་སོ།
རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་བཅན་ཤེད་ཐོག་ཡིག་ཆ་དེའི་ནང་པཌ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེའི་སྐོར་
ཉ་ཉུང་མཉམ་བསྐྱེད་བྱས་པ་དེས་གྲོས་མོལ་ཆོགས་འདུ་རིམ་པའི་ནང་བོད་ཀྱི་སྐྱེད་
ཆ་བཟོར་གནས་ལུགས་རྒྱ་མཆན་ཤོད་ས་མེད་པར། ཡོད་ཆད་རྒྱ་མིའི་གང་བཤད་
ལ་ཉན་འཛོག་བྱེད་དགོས་ཆགས་པའི་གྲོས་མོལ་གྱི་ཁོར་ལུག་མངོན་ཡོད།

གྲོས་མོལ་མཆམས་ཆད་དེ་དེ་ཕུར་ལྷག་སྐབས་ཉིན་གཅིག་ཕྱི་ངོ་རྒྱ་ནག་
དམར་གཞུང་གི་སྐྱེལ་ཆ་བཟོ་བྱ་གཏོ་ཡོན་གྱིས་ང་མོད་ལ་ཁ་པར་བཏང་ནས་སང་ཉིན་
ཟུར་དུ་བཀའ་མོལ་བྱེད་རྒྱ་བྱས། ཉིན་རྗེས་མ་དེར་(ལའོ་ཏུ་ཀུང་གི་བོད་ལྗོངས་ཀྱི་ཞི་

[༥༥] མེལ་མེན་ སི་ རྒྱལ་སྤྱི་འཛུགས་ཀྱིས་བཅམས། རྒྱ་ཆོ་རིང་གིས་བོད་སྐུར་ཞུས། བོད་མི་གསར་བརྗེ་བ་ཞིག་
བོད་ཀྱི་དུས་བབ་གསར་ཁང་། པར་ཐེངས་དང་པོ། ༢༠༠༤ (བོད་འགྱུར་མ།) ཤོག་ངོས་ ༡༩༡ ནས་ ༡༩༣ བར་གཟིགས།

[༥༦] * བསམ་འགྲུབ་མོ་བྲང་བསྐྱེད་འཛིན་དོན་གྱི་མེ་ཆེའི་བསྐྱེད་འཐུས་པ་ཡོད་པའི་བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་། ༡༩༩༢
(བོད་ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༡༠༩ ཤོག་གཟིགས།

* ད་དུང་སྐབས་དེའི་བོད་ཀྱི་སྐྱེལ་ཆ་བཟོའི་ལས་བྱས་འདུ་རིན་ཆེན་ལགས་སུ་ཚོམ་པ་པོས་བཅར་འདྲི་སྐབས་འཐུག་བྱས་
པའི་ནང་ཁོང་གིས་པཌ་ཆེན་ཆང་གི་སྐོར་གྲོས་མཐུན་དོན་ཆ་ན་བཅུ་བདུན་མ་མོའི་ནང་འཛོག་མ་དགོས་པར། དེའི་
སྐོར་ལ་ཟུར་ཡིག་ཅིག་འཛོག་རྒྱ་བྱས་པ་རེད་ཅེས་གསུངས། སྐབས་འཐུག་ལ་གསན་འདོད་ན་བོད་ཀྱི་སྤྱི་བྱས་ཉམས་
ཞིབ་ཁང་ལ་འབྲེལ་བ་གནོངས།

[༥༧] ཡིག་ཆ་དེའི་ཁ་ཤོག་ཐོག་«ཀྲང་དབྱང་མི་དམངས་སྤྱིད་གཞུང་དང་། བོད་ཀྱི་ས་གནས་སྤྱིད་གཞུང་གཉིས་བོད་
ཞི་བས་བཅིངས་བཀོལ་འབྲུང་ཐབས་སྐོར་གྱི་གྲོས་མཐུན་»ཞེས་བྲིས་ཡོད་པ་ལས་ཀྲང་གསལ་པོ་རེད།

བའི་བཅེངས་འགྲེལ་ཞུ་བ་དེ་ཉིན་ནི་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༡ ལོའི་ཟླ་ ༥ ཚེས་ ༡༩ ཡིན་པར་བཤད་འདུག
 དེ་བའི་ཕྱོག་རིས་ ༡༡ ཐོག་གཟིགས་)ང་མོད་དང་། སུན་གྱི་ཡོན། སྐད་སྒྱུར་འབའ་པ་སུན་
 ཚོགས་དབང་རྒྱལ་བཅས་མི་གསུམ་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆ་བ་སྟོན་ཡུལ་པེ་ཅིང་གསོལ་མགོན་
 ཁང་ནང་ཞོགས་པའི་ཚུ་ཚོད་དགུ་པ་ནས་དགོང་དྲོའི་ཚུ་ཚོད་དྲུག་པ་ཙམ་བར་བྱར་
 དུ་འདྲོམས་ནས་གོས་མོལ་བྱས་པ་དང་། གོས་མོལ་གྱི་ནང་དོན་གཙོ་བོ་བོད་གཞུང་
 དང་སྤྱི་བྱང་ནང་མ་སྤང་དབར་གྱི་འགལ་སྒྲ་ཐག་གཅོད་བྱེད་རྒྱུའི་གནད་དོན་དང་།
 པཎ་ཆེན་རིན་པོ་ཆའི་དབང་ཚད་དང་གདན་ཐོབ་སྐོར་ལས་མ་འདས། རྒྱ་མིའི་སྐྱེ་
 ཆ་བ་སུན་གྱི་ཡོན་གྱིས་བཏོན་པའི་གནད་དོན་དེ་ཚོའི་ནང་བོད་དབུས་གཙང་གི་ས་
 ཁོངས་དབྱེ་རྒྱ་སྟོགས་ཀྱི་གནད་དོན་མང་པོ་ཡོད་པས། ང་མོད་ཀྱིས་དེ་སྤེལ་གནས་
 ཚུལ་གང་ཡིན་པ་དེ་རང་ལ་འདྲོག་དགོས་པ་ལས་ད་ལྟ་བསྐྱར་དུ་དབུས་གཙང་གི་
 ས་ཁོངས་གདན་འཁེལ་བྱེད་མི་རུང་ཞེས་གསུངས། འོན་ཀྱང་སུན་གྱི་ཡོན་གྱིས་
 གནད་དོན་དེའི་ཐོག་གོས་མོལ་བྱེད་དགོས་ཞེས་ལྷ་ཚུགས་རྒྱབ་པ་དང་། ང་མོད་ཀྱིས་
 གོས་མོལ་བྱེད་རྒྱ་མིན་ཞེས་ལྷ་ཚུགས་རྒྱབ་ནས་གོས་མཐུན་ཡོང་རེ་མེད་པའི་གནས་
 ལྟངས་རང་འདུགས་སུ་སྟག་པ་དང་། ཉི་མ་རྒྱབ་ལ་ཁད་དུས་སུན་གྱི་ཡོན་གྱིས་གོས་
 མཐུན་ནང་ཏུ་ལའི་སྤྱི་མ་དང་པཎ་ཆེན་རིན་པོ་ཆའི་དབང་ཚད་དང་གོ་གནས་སྐོར་
 ལ་ཏུ་ལའི་སྤྱི་མ་སྐྱེ་བྱེད་བརྒྱ་གསུམ་པ་དང་པཎ་ཆེན་སྐྱེ་བྱེད་དགུ་པ་སྟགས་སྤང་
 མཐུན་པོའི་སྐྱབས་ཀྱི་སྤྱར་ཡོད་གོ་གནས་དང་དབང་ཆ་གང་ཡོད་ལྟར་བྱེད་རྒྱ་ཞེས་
 བཀོད་ན་གང་འདྲ་འདུག་གམ་ཞེས་དྲིས་པར་ང་མོད་ཀྱིས་དེར་མོས་མཐུན་བྱས། དེ་
 ཡང་ང་མོད་ཀྱི་དགོངས་པར་ཏུ་ལའི་སྤྱི་མ་སྐྱེ་བྱེད་ལྔ་པ་ནས་བརྒྱ་གསུམ་བར་དང་།
 པཎ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེ་སྐྱེ་བྱེད་བཞི་པ་ནས་དགུ་པ་བར་འགལ་སྒྲ་དང་ཚོད་གཞི་ཆེ་
 རིགས་སྟག་མྱོང་མེད་པར་བཞེན་ཏུ་ལའི་སྤྱི་མ་སྐྱེ་བྱེད་བརྒྱ་གསུམ་པ་དང་པཎ་ཆེན་
 རིན་པོ་ཆེ་སྐྱེ་བྱེད་དགུ་པ་ནས་གཉིས་སྟགས་སྤང་མཐུན་པོའི་སྐྱབས་ཀྱི་སྤྱར་ཡོད་

བོད་ཀྱི་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེབ།

གོ་གནས་དང་དབང་ཆར་ཆ་འཛིག་བྱེད་རྒྱ་ཞེས་བྲིས་པར་མ་འོས་པ་གང་ཡང་མི་
འདུག་པས་མས་ཡོད། གྲོས་དོན་དེར་མོས་མཐུན་བྱས་མཐར་ང་པོ་དང་གྲིས་ད་དུང་དེ་
མིན་གྱི་ཆ་རྒྱུན་མང་པོ་དང་། རེ་བ་མཐོ་པོ་བཏོན་པ་ཡིན་ན་འགྲིག་གི་མ་རེད་ཅེས་
གསུངས་^[༤༧]ནས་རྒྱ་ནག་གཞུང་གི་རྒྱུགས་རྒྱ་མེད་པའི་དགོས་འདུན་ལ་སྲུན་སྣང་
སྦྱིས་པའི་ནམ་འཁྲུང་དམར་རྩེན་དུ་བསྟན་ཡོད།

༤༽ རྒྱས་མཐུན་གྱི་སྤྱོད་སྤྱོད་།

བོད་རྒྱུ་སྤྱོད་ཆ་བ་ནམས་དངོས་སུ་ཐུག་འཕྲད་གྱིས་གྲོས་མོལ་ཆོགས་འདུ་རིམ་པ་
ཆོགས་སྐབས་བོད་ཀྱི་སྤྱོད་ཆ་བ་ནམ་པས་གྲོས་མཐུན་གྱི་དངོས་གཞིའི་དོན་ཆ་ཆ་ལག་
གཙོ་གནད་དུ་བཟུང་སྟེ་བཀའ་མོལ་གནད་ཡོད་ཀྱང་། རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་བོད་ཀྱི་
སྤྱོད་ཆ་བ་ཆོར་གོ་བསྐྱར་བྱུང་ཅམ་ཡང་མ་བྱས་པར་སྒྲིག་དུ་གྲོས་མཐུན་གྱི་སྤྱོད་སྤྱོད་
ཞིག་སྒྲིག་བཟོ་བྱས་ཡོད།^[༤༨] སྤྱོད་སྤྱོད་དེའི་ནང་བོད་མི་རིགས་ནི་ལོ་རྒྱུས་ལྟར་
རིང་ལུན་པའི་རྒྱ་ནག་གི་ཁོངས་གཏོགས་མི་རིགས་ཤིག་ཡིན་པ་དང་། ཉེ་བའི་ལོ་
ཤས་ནང་བོད་དུ་བྱི་རྒྱལ་བཅན་རྒྱལ་རིང་ལུགས་ཀྱི་བཅན་འཛུལ་སྤེལ་བས་ཡོད་པ།
བོད་གཞུང་གིས་བྱི་རྒྱལ་བཅན་རྒྱལ་རིང་ལུགས་དང་ལག་སྤེལ་བྱས་ནས་བོད་མི་
མང་ལ་སྤྱུག་བསྐྱེད་ཆ་བས་ཆེན་བཟོས་ཡོད་པ། གྲོས་མཐུན་དེ་བརྒྱུད་དེ་བོད་མི་མང་
ལ་བཅིངས་བཀོལ་ཐོབ་ནས་ཀྱང་དུ་མི་དམངས་སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་བྱིས་ཆ་ང་

[༤༧] ང་པོ་དང་གཞུང་འཛིགས་མེད། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༩ ལོའི་ཟླ་ ༧ ཆོས་ ༡༡ ཉིན་རྒྱལ་ཡོངས་མི་དམངས་འཐུས་
ཆོགས་རྒྱུན་མཉུན་གྱི་མུ་ཡོན་ཀྱང་གཞིན་པ། རང་རྫོང་རྫོངས་མི་དམངས་འཐུས་ཆོགས་རྒྱུན་མཉུན་གྱི་ཁྱུང་རེན་ང་པོ་དང་
ངག་དབང་འཛིགས་མེད་ཀྱིས་རང་རྫོང་རྫོངས་ཀྱི་སྐབས་ལ་པའི་མི་དམངས་འཐུས་ཆོགས་ཀྱི་ཆོགས་འདུ་ཐེངས་
གཉིས་པའི་ཐོག་གནད་བའི་གལ་ཆེའི་གསུང་བཤད་ལ་གཟིགས། (བོད་ཡིག)

[༤༨] Melvyn C. Goldstein, A History of Modern Tibet, Vol. 2, UNIVERSITY OF CALI-
FORNIA PRESS, 2007, (དབྱིན་ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༡༠༠ ཐོག་གཟིགས།

ཆེན་པོའི་ནང་ཕྱིར་ལོག་བྱས་ཡོད་པ་^[༦]།སྒྲིགས་བོད་ཀྱི་སྤར་སོང་ལོ་རྒྱུས་ལ་ཆད་ལས་འདས་པའི་འཁྲོག་བཤད་དང་ལོག་འགྲེལ་བྱས་ཡོད། སྡོན་སྐྱེད་དེ་བོད་རྒྱའི་སྐྱེ་ཆབ་དབར་དོན་ཚན་བཅུ་བདུན་ཐོག་དངོས་གཞིའི་གྲོས་མོལ་ཟིན་ནས་གྲོས་དོན་ཆང་མ་ཡིག་ཆའི་རྣམ་པར་གཅང་བཤུ་བྱེད་པའི་དྲུས་མཐུག་ཏུ་རྒྱ་ནག་དམར་གཞུང་གིས་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆབ་ཆོར་བསྟན་ཡོད་^[༧]པར་བརྟེན། དེའི་སྡོན་ལ་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆབ་ཆོས་སྡོན་སྐྱེད་དེ་འདྲ་ཞིག་གྲོས་མཐུན་ཡིག་ཆའི་འགོར་འཛོག་རྒྱ་ཡིན་པ་ཙུ་བ་ནས་ཤེས་རྟོགས་མེད། བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆབ་ཆོས་སྡོན་སྐྱེད་དེར་ངོ་མྱོལ་གྱི་ཚུལ་དུ་གྲོས་མཐུན་ཡིག་ཆའི་ནང་སྤར་གྱི་ལོ་རྒྱུས་བརྗོད་རྟོག་འགོད་དགོས་དོན་མེད་པའི་བཀའ་ཚོལ་ཞིབ་ནན་གནང་ཡང་། རྒྱ་མིའི་སྐྱེ་ཆབ་ཀྱིས་གཏན་ནས་ཉན་ཤེས་མ་བྱས་^[༨]པར་བརྟེན་གནད་དོན་དེའི་ཐོག་ལའང་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆབ་ཆོས་རྒྱ་མིའི་གང་བཤད་ལ་ཉན་དགོས་བྱུང་ཡོད།

མཐའ་ཚྲིམ།

མཉམ་འབྲེལ་རྒྱལ་ཚོགས་ཀྱི་བཅའ་ཁྲིམས(དོན་ཚན་ ༡ [༤])ནང་དམག་རྒྱག་པའམ། དམག་འཁྲུག་གི་ཕྱིགས་ར་སྐྱལ་བའི་བྱ་སྤྱོད་ཡིན་ཕྱིན་ཆད་ཁྲིམས་འགལ་ཡིན་པའི་གཏན་འབེབས་བྱས་ཡོད་ཐོག ད་དུང་རང་སྤྱང་ཆེད་མ་གཏོགས། དེ་ལས་གཞན་པའི་གནས་སྐབས་འོག་དྲག་པོའི་དམག་ལ་བརྟེན་ནས་ཞི་བའི་གྲོས་མོལ་ལ་ཆ་

[༦] རྒྱ་ཆེ་རིང་དང་། བསོད་ནམས་རྟོ་རྟེ། བོད་མི་དམངས་འཆིང་བྱེད་ཀྱི་ལྷགས་སྒྲོག་སྤར་ཐང་པར་ཁང་། ༢༠༠༡ (བོད་ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༡༤༩-༡༩༡ བར་གཟིགས།

[༧] ཁེ་སྤྱད་བསོད་ནམས་དབང་འདུས། རྒྱ་པོའི་ལོ་རྒྱུས་འབེལ་གཏམ། བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་། ༡༩༩༡ (བོད་ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༡༩༢ ཐོག་གཟིགས།

[༨] གོང་དང་མཚུངས། ད་དུང་བོད་གཞུང་གི་དྲིལ་ལས་ཁུངས། བོད་དྲུལ་གྱི་བསྟན་བྱས་པའི་རྒྱ་དམར་གྱི་སྤྱི་བྱས་དང་བྱ་ཐབས། སྤར་ཐང་པར་ཁང་། ༢༠༠༡ (བོད་ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༢༥ ཐོག་ལའང་གཟིགས།

བོད་ཀྱི་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེབ།

འདིད་གཏོང་མི་ཚོག་པའི་གཏན་འབེབས་བྱས་ཡོད།^[༡]པ་དང་། མི་རྒྱ་རྒྱལ་གྱི་འགྲོ་མཐུན་གྱི་དོན་ཚན་ ༥༡ ནང་གསལ་ཏེ་ཆིངས་ཡིག་གསལ། འགྲོ་མཐུན་ཞིག་མཉམ་འབྲེལ་རྒྱལ་ཚོགས་ཀྱི་བཅའ་ཁྲིམས་ནང་གསལ་བའི་རྒྱལ་གྱི་འགྲོ་མཐུན་ལུགས་ཀྱི་ཆ་འཛིན་དང་འགལ་ཏེ་ཕྱིགས་ར་བསྐྱལ་བའམ། དམག་རྒྱབ་ནས་བཞག་ཡོད་ཆེ་ཡིག་ཆ་དེ་རྒྱས་མེད་ཡིན་པར་གསལ་ཡོད།^[༢] གྱིར་རྒྱ་ནག་གིས་མི་རྒྱ་རྒྱལ་གྱི་འགྲོ་མཐུན་ལ་མིང་རྟགས་བཀོད་མེད་རུང་། “རྒྱ་དམར་གཞུང་གིས་ཕྱི་ཕྱི་བར་གསུམ་དུ་ཕྱིགས་ར་སྐྱལ་བའམ། ཡང་ན་དག་པོའི་དམག་གི་འཛིགས་སྐྱལ་འོག་བཞག་པའི་ཆིངས་ཡིག་དང་འགྲོ་མཐུན་ཡོད་དེ་ཅོག་ཁྲིམས་མཐུན་མིན་པར་”^[༣] རོས་འཛིན་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པར་བརྟེན། རྒྱ་དམར་གཞུང་གིས་བོད་ཐོག་དུ་གང་དང་གང་བྱས་པ་ཆང་མ་མཉམ་འབྲེལ་རྒྱལ་ཚོགས་ཀྱི་བཅའ་ཁྲིམས་དང་འགལ་བའི་ཁྲིམས་འགལ་བྱ་སྤྱོད་ཆགས་ཡོད་པ་དང་། ཁོ་ཆོ་རང་ཉིད་ཀྱི་སྐད་ཆ་དང་ཡང་རྒྱབ་འགལ་ཆགས་ཡོད།

ད་དུང་འགྲོ་མཐུན་དོན་ཚན་བཅུ་བདུན་ཐོག་ཕབ་པའི་བོད་ཀྱི་སྐྱ་ཆབ་ཆོའི་ཐམ་ཀ་དེ་ཆོ་རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་རྒྱ་བཟོ་བྱས་པའི་ཤིང་གི་ཐམ་ཀ་ཡིན་པར་

[༡] Michael C. van Walt van Praag, The Status of Tibet, Westview Press 1987, (དབྱིན་ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༡༥༡ ཐོག་གཟིགས། འོན་ཀྱང་། རྒྱ་མི་རྒྱལ་གྱིས་ A History of Modern Tibet Vol 2, University of California Press 2007 (དབྱིན་ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༡༠༤-༡༠༥ ཐོག་རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་བོད་པའི་སྐྱ་ཆབ་ཆོའི་ལུས་ཐོག་ལ་ཕྱིགས་ར་བསྐྱལ་མེད་པར་བརྟེན། འགྲོ་མཐུན་དོན་ཚན་བཅུ་བདུན་དེ་ཁྲིམས་མཐུན་ཡིན་པར་བཤད་འདུག་ཀྱང་། ཁོང་གིས་སྐད་ཆ་དེ་རྒྱལ་ཁབ་མོ་སའི་སྤྱི་བྱས་དོན་འཁྲུལ་བྱེད་པའི་ལག་ཆར་དག་སྤྱོད་ལག་བསྟར་བྱེད་ཆོག་པར་རོས་འཛིན་བྱེད་པའི་སྲིད་ཀྱི་ལྟ་སྤྱུབ་བམ། ཡང་ན་རྒྱལ་གྱི་ལྟ་སྤྱུབ་རྒྱུ་ཡིན་པ་གཞིར་བཞག་ནས་བཤད་ཡོད་པར་སྟངས་། འོན་ཀྱང་ཁོང་གིས་འགྲོ་མཐུན་དོན་ཚན་བཅུ་བདུན་གྱི་ཁྲིམས་མཐུན་རང་བཞིན་དེ་འགྲོ་མཐུན་ཐོག་མིང་རྟགས་འཁོད་མཁན་སྐྱ་ཆབ་ལ་འགྲོ་མཐུན་འཛིན་པའི་དབང་ཆ་ཆ་ཆང་ཡོད་མེད་ལ་རག་ལས་ཡོད་པ་དང་། བོད་ཀྱི་སྐྱ་ཆབ་ཆོར་འགྲོ་མཐུན་འཛིན་པའི་དབང་ཆ་མེད་པ་ཏེ་ཅང་གསལ་པོ་ཡིན་སྟབས་ཏུ་ལའི་ལྷ་མར་འགྲོ་མཐུན་དེ་ཅིས་མེད་གཏོང་བའི་གཞི་རྩ་ཡོད་ཅས་གསུངས་ཡོད། དེ་འབྲེལ་དུ་ད་དུང་ Michael C. van Walt van Praag, The Status of Tibet, Westview Press 1987, (དབྱིན་ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༡༥༡ ཐོག་ལའང་གཟིགས།

[༢] VikÓria Gy Duda, The Legal Status of Tibet, (དབྱིན་ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༡༠ ཐོག་གཟིགས།

[༣] Michael C. van Walt van Praag, The Status of Tibet, Westview Press 1987, (དབྱིན་ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༡༥༡ ཐོག་གསལ།

ཐེ་ཚོམ་མེད་དེ། དེ་དོན་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆ་བ་ཚོས་རང་རང་གི་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ཆའི་ནང་ཁ་གསལ་པོར་བཀོད་ཡོད་པ་ཙམ་མ་ཆད། གལ་ཏེ་ཐམ་ཀ་དེ་ཚོ་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆ་བ་ཚོའི་སྒྲིབ་ཐམ་ངོ་མ་ཡིན་ན་ཁོ་ཚོས་ཐམ་ཀ་འདི་ཐོག་རང་གི་མིང་གི་དག་ཆ་གཏན་ནས་ཅོར་མི་སྲིད་ཀྱང་། གྲོས་མཐུན་ཐོག་པ་བའི་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆ་བ་ང་མོད་དང་བསམ་པོ་གཉིས་ཀྱི་ཐམ་ཀ་འདི་ཐོག་ཁོ་ཚོའི་མིང་གི་དག་ཆར་ཅོར་འཛོལ་ཤོར་ཡོད་པས་དེ་དོན་ཚད་པ་བྱེད་ས་མེད་པར་རྒྱུ་ཡོད། འོན་ཀྱང་། བོད་ཀྱི་གནད་དོན་ཐོག་ཁ་གསལ་ཆེ་བའི་མཁས་པ་ཁག་གཅིག་གིས་

རྒྱ་མིས་བོད་པའི་སྐྱེ་ཆ་བ་ཚོར་ཐམ་ཀ་གསར་པ་རེ་བཅོས་ཡོད་ཀྱང་། དེ་ཚོ་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆ་བ་ཚོའི་མིང་བསྐྱོས་པའི་སྒྲིབ་ཐམ་ཙམ་རེད། (གྲོས་མཐུན་ཡིག་ཆའི་ཐོག) དེ་ཚོ་ལས་གཞན་པའི་བོད་གཞུང་གི་ཐམ་ཀ་བཀོད་མེད། དེ་དུས་ང་མོད་ཀྱི་ལག་ཏུ་མདོ་སྤྱིའི་ཐམ་ཀ་ཡོད་ཀྱང་ཁོང་གིས་དེ་གྲོས་མཐུན་ཐོག་པ་བ་མེད། འོན་ཀྱང་། (མདོ་སྤྱིའི་ཐམ་ཀ་དེ་བོད་གཞུང་གི་ཐམ་ཀ་མིན་པས་གྲོས་མཐུན་ཐོག་མ་པ་བ་པ་ཡིས་གྲོས་མཐུན་གྱི་ཁྲིམས་མཐུན་རང་བཞིན་རྒྱུ་དུ་བཏང་མེད།)^[༡༥]

ཅེས་ཆོག་ཐག་ཆོད་པོས་བཤད་ཡོད་པ་དེ་ཙམ་ནས་བདེན་པ་མ་རེད། གང་ཡིན་ཞེ་ན། ཚྱོད་རྒྱུ་ནང་ལུང་བའི་ཕྱོགས་ཁག་གཉིས་དབར་གྲོས་མོལ་བྱེད་སྐབས་གལ་ཏེ་སྟོབས་ཤུགས་ཆེ་བའི་ཕྱོགས་ཁག་དེས་སྟོབས་ཤུགས་ཞན་པའི་ཕྱོགས་ཁག་ཐོག་སྡིགས་ར་བསྐྱལ་ནས་གྲོས་མཐུན་བཅན་འགེལ་བྱས་ཡོད་ན། གྲོས་མཐུན་དེར་ཁྲིམས་ཐོག་ནས་རྒྱས་པ་གང་ཡང་མེད།^[༡༦] གལ་ཏེ་གྲོས་མཐུན་དོན་ཚན་བརྒྱ་བདུན་དེ་བོད་པའི་ཐོག་རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་བཅན་འགེལ་བྱས་པ་ཞིག་མིན་ན། རྒྱ་

[༡༥] Melvyn C. Goldstein, A History of Modern Tibet Vol 2, University of California Press 2007 (དབྱིན་ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༡༠༦ ཐོག་གསལ།

[༡༦] Michael C. van Walt van Praag, The Status of Tibet, Westview Press 1987, (དབྱིན་ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༡༥༩ ཐོག་གསལ།

བོད་ཀྱི་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེབ།

ནག་གཞུང་གིས་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཁུངས་ཚོའི་ཐམ་ཀ་རྩལ་བཟོ་བྱེད་དགོས་དོན་མེད་པར།
བོད་པའི་སྐྱེ་ཁུངས་ཚོ་རང་ངོས་ནས་དགའ་ཞིང་སྤོངས་སྤོངས་ཐམ་གྱིས་མཐུན་ཐོག་
བཀོད་ཡོད་ངེས་རེད། བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཁུངས་ཚོས་རྒྱ་ནག་གཞུང་གི་ཕྱི་གསལ་རའི་གཞི་
ལྷན་འོག་ཏུ་ལའི་སྤྱི་མ་དང་བོད་གཞུང་གི་དགོངས་པ་དང་འགལ་བའི་གྲོས་
མཐུན་དེར་ཁས་ལེན་བྱེད་དགོས་བྱུང་ཡོད་པར་བརྟེན། གྲོས་མཐུན་ཐོག་མིང་རྟགས་
བཀོད་ཆར་རྩིས་ལྟ་ཏུ་རྩལ་བསྟན་བསྟན་དར་གྱིས་ང་མོད་ལ་“ད་ལན་རྒྱལ་བ་
རིན་པོ་ཆེ་ཏན་ཏན་བཅན་བྱོལ་ལ་ཐེབས་ཀྱི་རེད”ཅེས་གསུངས་ཡོད་པ་དང་། ང་
མོད་ཀྱིས་གྲོས་མཐུན་ལ་མིང་རྟགས་མ་བཀོད་གོང་ནས་ཏུ་ལའི་སྤྱི་མ་ཕྱི་ལོགས་ལ་
ཐེབས་རྒྱུ་ཡིན་པར་ཆོད་དཔག་བྱས་ཡོད།^[༢༢]

གྲོས་མཐུན་དོན་ཆན་བཅུ་བདུན་གཏན་འབེབས་བྱུང་རྗེས་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༡
ལོའི་ཟླ་ ༥ ཚེས་ ༡༩ ཉིན་མའོ་ཅེ་རྒྱུ་གིས་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཁུངས་ཚོ་དང་ཐུག་འཕྲད་བྱས་
པ་དང་། ཉིན་དེའི་དགོང་མོར་ཁོང་གིས་བོད་རྒྱུ་གིས་མཐུན་ལ་རྟེན་འབྲེལ་ཁྱེད་
ཕྱོགས་གཉིས་ཀྱི་སྐྱེ་ཁུངས་ཚོར་གསོལ་སྟོན་ཞིག་ཀྱང་བཤམས་ཡོད། རྒྱ་ནག་དམར་
གཞུང་གིས་ད་དུང་ལོ་དེའི་ཕྱི་ཟླ་ ༥ ཚེས་ ༡༢ ཉིན་གྱི་དགོང་མོ་ཀྱང་དབྱང་མི་
དམངས་ཀྱན་ཁབ་རྒྱུང་འཕྲིན་ཐོག་གྲོས་མཐུན་དོན་ཆན་བཅུ་བདུན་སྟོན་སྟོན་བྱས་
པ་དང་།^[༢༣] དེའི་ཕྱི་ཉིན་གྱི་ཆགས་པར་ཁག་ཐོག་གྲོས་མཐུན་ཆ་ཆང་བཀོད་^[༢༤]
ནས་རྒྱལ་སྤྱིའི་ཐོག་ཁབ་བསྐྱགས་ཤུགས་ཆེན་བྱས་པས་རྒྱ་ནག་གཞུང་ལ་དྲིལ་

[༢༢] ང་མོད་དག་དབང་འཛིགས་མེད་ཀྱིས་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༡ ལོར་བོད་ཞི་བས་བཅིངས་འགྲོལ་གཏོང་བའི་གྲོས་མོལ་གྱི་
བརྒྱུད་རིམ་ལ་བརྟན་གསོ་བྱས་པ། (༡)

<http://article.lre.cn/article/10000117.html> ཐོག་གཟིགས། (རྒྱ་ཡིག)

[༢༣] བོད་ཀྱི་གསར་བརྗེའི་ལོ་རྒྱུས་བོད་ལྗོངས་མི་དམངས་དཔེ་སྟར་ཁང་། པར་ཐེངས་དང་པོ་ ༡༩༩༡ (རྒྱ་ཡིག) ཐོག་
ངོས་ ༤༠ ཐོག་གཟིགས།

[༢༤] བོད་ཀྱི་རིག་གནས་ལོ་རྒྱུས་རྒྱ་ཆ་བདམས་བསྐྱིགས། འདོན་ཐེངས་དང་པོ། བོད་ལྗོངས་མི་དམངས་དཔེ་སྟར་
ཁང་། པར་ཐེངས་དང་པོ་ ༡༩༩༡ (བོད་ཡིག) ལུང་ལྷན་ཏུང་། བོད་ཞི་བས་བཅིངས་འགྲོལ་སྟོར་གྱི་ཉིན་ཐོག་ནང་
བཤུས། ཐོག་ངོས་ ༡༩༩ ཐོག་གཟིགས།

བསྐྱགས་དང་ཕྱི་འབྲེལ་ལས་དོན་ཐོག་ཀྱུ་ལ་ཁ་ཆེན་པོ་ཐོབ་པ་རེད།^[10] འོན་ཀྱང་།
མཚམས་དེ་བར་རྒྱ་ལའི་སྤྱི་མ་དང་བོད་གཞུང་བཀའ་ཤག་གིས་བོད་རྒྱའི་དབར་གྲོས་
མཐུན་ཞིག་བཞག་ཡོད་པ་ལྟ་བུ། བོད་ཀྱི་སྤྱི་ཚབ་ཚོ་དང་རྒྱ་ནག་གཞུང་གི་སྤྱི་ཚབ་
དབར་གནད་དོན་གང་དང་གང་གི་ཐོག་ལ་བཀའ་ཚུལ་གནད་ཡོད་པའི་ཞིབ་ཕྲའི་
གནས་ཚུལ་ཅུ་བཤེས་རྟོགས་བྱུང་མེད།

རྒྱ་ལའི་སྤྱི་མ་དང་བོད་གཞུང་བཀའ་ཤག་གིས་བོད་པའི་སྤྱི་ཚབ་ཚོས་རྒྱ་
ནག་གཞུང་དང་གྲོས་མཐུན་ཞིག་བཞག་ཡོད་པའི་གནས་ཚུལ་མཐུན་རྟོགས་བྱུང་
མ་ཐག་དང་བོད་ལ་ཏར་འཕྲིན་བཏང་ནས་“གྲོས་མཐུན་འཐུས་མི་ལྔ་ལ་སྤྱུག་དམ་
ལག་འབྱེད་ནང་མར་ལས་དོན་ཚང་མ་དགོངས་བསྐྱོར་ཐག་གཅོད་བྱེད་རྒྱ་གསལ་
ཡོད་ཅུང་གྲོས་མཐུན་མིང་རྟགས་བཀོད་ཐལ་གནང་བས་གྲོས་མཐུན་ཟུར་ཐོ་དང་
གཉིས་གྲོ་མོར་ཆེད་གཏོང་བྱ་དགོས་ཐོག་སྤང་འདི་ནས་ཞིབ་ཐག་མ་ཆོད་བར་ཁྱོད་
ཚོ་པེ་ཅིང་དུ་སྤྱུག་སྤོང་བྱེད་དགོས་པའི་”^[11]བཀའ་ཕེབས། འོན་ཀྱང་། རྒྱ་ནག་
དམར་གཞུང་གིས་བོད་དང་སྤྱི་མ་ཡང་གྲོས་མོལ་བྱེད་མི་སྲིད་པ་དང་བོད་ཀྱིས་གསལ་
པོར་ཤེས་ཀྱི་ཡོད་སྟབས། ཁོང་གིས་“པེ་ཅིང་ནས་གྲོ་མོར་ཏར་ཡིག་ཐོག་ལས་དོན་
སྐོར་འབྲེལ་གཏུགས་བྱེད་རྒྱ་སྟབས་བདེ་མེད་ཁར། ཟུར་ཐོ་དང་གཉིས་རྒྱལ་ཁབ་
ཀྱི་གསང་བ་དང་འབྲེལ་བས་ཏར་གཏོང་མི་བདེ་བས་སྤང་དང་ཚོས་ངོ་འཁྱེད་བྱེད་རྒྱ་
ཡིན། གལ་ཏེ་བཀའ་ཤག་ནས་གྲོས་མཐུན་ལ་མོས་མཐུན་མེད་ཆེ་འཐུས་མི་གཞན་
དག་གཏོང་གནང་མཛད་དགོས་ལས། དེ་དུང་ཚོ་སྡོན་འཆར་ལྟར་ཕྱིར་ལོག་བྱེད་རྒྱ་
ཡིན་”^[12]ཞིས་ཏར་ལན་སྤུལ་ནས་བོད་ལ་ཕྱིར་ལོག་བྱས། ཁོང་གསལ་ཞིབ་སྤྲུལ་ས་

[10] ཆེ་རིང་ཤུག། The Dragon in the Land of Snows Pimlico 1999 (དབྱིན་ཡིག) ཤོག་ངོས་ 20 ཤོག་གསལ།
[11] བོད་ཀྱི་རིག་གནས་ལོ་རྒྱུས་དབྱུང་གཞིའི་རྒྱ་ཆ་བདམས་བསྐྱིགས། འདོན་ཐེངས་དང་པོ། བོད་ལྗོངས་མི་
དམངས་དཔེ་སྟར་ཁང་། 1999 (བོད་ཡིག) ལྷུ་རྩ་རྩ་བ་བསྟན་བསྟན་དར། ཤོག་ངོས་ 100 ཤོག་གསལ།
[12] བོད་ཀྱི་རིག་གནས་ལོ་རྒྱུས་དབྱུང་གཞིའི་རྒྱ་ཆ་བདམས་བསྐྱིགས། འདོན་ཐེངས་དང་པོ། བོད་ལྗོངས་མི་
དམངས་དཔེ་སྟར་ཁང་། 1999 (བོད་ཡིག) ལྷུ་རྩ་རྩ་བ་བསྟན་བསྟན་དར། ཤོག་ངོས་ 100 ཤོག་གསལ།

བོད་ཀྱི་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེབ།

གསལ་པོ་ཡིན་པ་བཞིན་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆ་བ་ཆོར་ཀྱ་ནག་ཏུ་བོད་ཀྱི་ཞི་འགྲིག་ཡོང་ཐབས་
ཀྱི་བཀའ་མོལ་བྱེད་པར་བཏང་ཡོད་པ་ལས། ཁོ་ཆོར་གྲོས་མཐུན་ཡིག་ཆ་འདྲིལ་
པའི་དབང་ཆ་གནང་མེད། མ་ཟད་གྲོས་མཐུན་དེ་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆ་བ་ཆོར་བོད་གཞུང་
བཀའ་ཤག་ལ་དགོངས་སྒྲུབ་མ་ཞུས་པར་དབང་ཆ་དང་ལས་བཟུལ་ནས་བཞག་ཡོད་པ་
དང་། ཏཱ་ལའི་བླ་མ་དང་བོད་གཞུང་བཀའ་ཤག་གིས་གྲོས་མཐུན་དེར་འཐུས་མཆན་
རྒྱལ་སྟོན་བྱས་མེད་པར་བརྟེན། རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་གྲོས་མཐུན་དོན་ཆ་ན་བརྩམས་བཟུངས་
རྒྱལ་སྤྱིར་བྱུང་བསྐྱགས་བྱས་པ་དེ་གཡོ་སྤྱིའི་བྱ་སྤྱོད་ཅིག་ལས། ལྷགས་མཐུན་མ་རེད།

རྒྱལ་སྤྱིའི་ཆིངས་ཡིག་དང་གྲོས་མཐུན་གྱི་ཁྲིམས་ལུགས་ལྟར་ན། གལ་ཏེ་
ཆིངས་ཡིག་གམ། གྲོས་མཐུན་ཞིག་དྲག་བོའི་དམག་གི་འདིགས་སྐུལ་འོག་བཞག་
དགོས་བྱུང་ཡོད་ཆེ། འདིགས་སྐུལ་ཕོག་མཁན་རྒྱལ་ཁབ་དང་ཕྱོགས་ཁག་དེས་གྲོས་
མཐུན་དེ་“སྟོན་བཅས་”སམ། ཡང་ན་“ཡོངས་སུ་རྒྱུགས་པར་”ཆིས་མེད་དུ་གཏོང་ཆོག་
གི་ཡོད།^[13] དེ་ཡང་རྒྱ་དམར་གཞུང་གིས་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆ་བ་ཆོར་གལ་ཏེ་གྲོས་མཐུན་
ལ་ཁས་ལེན་མ་བྱས་ན། བོད་ས་ཡོངས་ལ་དམག་འཐབ་བྱེད་རྒྱུའི་སྒྲིགས་ར་བསྐུལ་
ཡོད་པར་བརྟེན་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆ་བ་ཆོར་གྲོས་མཐུན་ལ་ཁས་ལེན་བྱེད་དགོས་བྱུང་ཡོད་
ཐོག་བོད་རྒྱ་གྲོས་མོལ་བྱེད་བཞིན་པའི་སྐབས་སུ་འདྲ་རྒྱ་དམག་གིས་ཕྱོགས་མཆམས་
ཀྱན་ནས་བོད་ནང་དཔུང་སྡོད་བྱེད་བཞིན་ཡོད་པའམ། དཔུང་སྡོད་ཀྱི་ག་སྒྲིག་བྱེད་
བཞིན་ཡོད་སྟབས། “བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆ་བ་ཆོར་དམག་འཐབ་ཀྱི་སྒྲིགས་ར་བསྐུལ་ནས་
གྲོས་མཐུན་དོན་ཆ་ན་བརྩམས་བཟུངས་ཐོག་མིང་རྟགས་འགོད་བརྩམས་ཡོད་པ་ཚོད་མེད་
རེད།”^[14] དེར་བརྟེན། བོད་ལ་གྲོས་མཐུན་དོན་ཆ་ན་བརྩམས་བཟུངས་“ཡོངས་སུ་རྒྱུགས་
པར་”ཆིས་མེད་གཏོང་བའི་ཐོབ་ཐང་ཡོད་ཅིང་། ཏཱ་ལའི་བླ་མས་བྱི་ལོ་ 1999 ལོའི་

[13] Michael C. van Walt van Praag, The Status of Tibet, Westview Press 1987, (དབྱིན་ཡིག)
ཤོག་ངོས་ 199-200 བར་གཟིགས།

[14] Michael C. van Walt van Praag, The Status of Tibet, Westview Press 1987,
(དབྱིན་ཡིག) ཤོག་ངོས་ 200 ཐོག་གསལ།

ཟླ་ ༦ ཚེས་ ༡༠ ཉིན་“ཆུ་ནག་གཞུང་གིས་གཏན་འབེབས་བྱས་པའི་གྲོས་དོན་ཁག་ལ་ཁོ་ཚོ་རང་ཉིད་ཀྱིས་རྟོག་རྩལ་བཏང་ཡོད་པར་བརྟེན། གྲོས་མཐུན་དོན་ཚན་བཅུ་བདུན་ལ་ཁྲིམས་ལྟགས་ཐོག་ནས་ངོས་འཛིན་བྱེད་པའི་གཞི་རྟེན་མེད་”^[14]ཅིས་གྲོས་མཐུན་དོན་ཚན་བཅུ་བདུན་ཅིས་མེད་ཡིན་པའི་གསལ་བསྒྲགས་སྒྲེལ་ཡོད་པས། གྲོས་མཐུན་དོན་ཚན་བཅུ་བདུན་ད་ལྟ་རྒྱུ་འདི་ཁྲིམས་ལྟགས་ཐོག་ནས་མེད་རེད།

དེ་ལྟར། བོད་ཆུ་གྲོས་ཚོལ་བྱེད་དགོས་པའི་གནས་སྐབས་དེ་ཆུ་དམར་གཞུང་གིས་དྲག་པོའི་ཐབས་ལ་བརྟེན་ནས་བཟོས་ཡོད་པ་དང་། གྲོས་ཚོལ་བྱེད་ལུལ་ས་ཆ་ཡང་གཉིས་མོས་ཀྱིས་ཐག་གཅོད་བྱེད་དབང་མེད་པར་ཆུ་དམར་གཞུང་རྒྱང་པས་ཐག་བཅད་ཡོད། དེ་ཙམ་གྱིས་ཆད་ཀྱི་མ་རེད། གྲོས་ཚོལ་གྱི་གྲོས་གཞི་དེ་ཚོ་ཆུ་དམར་གཞུང་གིས་གཏན་འབེབས་བྱས་ཡོད་པས་མ་ཆད། བེ་ཅིང་དུ་བཞུགས་རིང་བོད་ཀྱི་སྤྱི་ཚབ་ཚོའི་སློབ་གསུམ་གྱི་སྦྱོང་པར་ཆུ་དམར་གཞུང་གིས་སྤྱི་བར་གསུམ་དུ་དམ་བསྒྲགས་ཆ་ནན་བྱས་ཡོད། དེར་བརྟེན། ཆུ་ནག་དམར་གཞུང་གིས་རང་འདོད་ལྟར་སྤྱིག་བཟོ་བྱས་པའི་གྲོས་དོན་ཁག་དང་དེ་ཚོའི་སྡོན་སྒྲེང་ལ་བོད་ཀྱི་སྤྱི་ཚབ་ཚོས་ཁས་ལེན་བྱེད་དགོས་བྱུང་ཡོད་པ་དང་། ཆུ་ནག་དམར་གཞུང་གིས་ཐ་ན་བོད་ཀྱི་སྤྱི་ཚབ་ཚོའི་ཐམ་ཀའང་རྩུན་བཟོ་བྱས་ནས་གྲོས་མཐུན་ཐོག་པའི་བཅུག་ཡོད་པར་བརྟེན། གྲོས་ཚོལ་དེ་དང་། དེ་ལས་བྱུང་བའི་གྲོས་མཐུན་དོན་ཚན་བཅུ་བདུན་དེ་ཆུ་དམར་གཞུང་གིས་འཛམ་གླིང་མི་མང་གི་མིག་སྔར་ཞིབ་པའི་གྲོས་ཚོལ་གྱི་སྒྲོས་གར་ཞིག་འབྲབ་པ་ལས་མ་འདས་ཀྱང་། བརྒྱད་རིམ་དེ་ཚོ་ཆང་མའི་ནང་བོད་ཀྱི་སྤྱི་ཚབ་ཚོ་ཆུ་དམར་གཞུང་གི་ལག་པའི་ནང་གསང་ཐག་ལྟ་མོ་ལྟ་བུར་གྱུར་ཡོད་པ་བོད་མི་རིགས་ཀྱི་གོང་ཆགས་ཞིག་ཏུ་མཐོང་། ॥

[14] Tenzin Gyatso, the Fourteenth Dalai Lama of Tibet, Freedom in Exile, Hodder & Stoughton 1990 (དབྱིན་ཡིག) ཐོག་ངོས་ ༡༦༦ ཐོག་གསལ།

**ལྷ་ཚུལ་ཕྱགས་རེ་བ་ཙམ་གྱིས་མི་རིགས་ཤིལ་པོ་དབྱར་བལྟ་བ།
མི་རིགས་ཀྱི་གནད་དོན་ལྷན་བཟོ་གི་ཡོད་པ་ཞུ་བ་ལྟར་བྱ་བ།**

ཆེ་བཤོད།

༢༡། སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་གནས་བབས་མི་འདྲ་བ་དང་། ཆབ་སྲིད་ཀྱི་ཁ་ཕྱོགས་ལམ་
ལུགས་མི་འདྲ་བའི་ཐད་ནས་གནད་དོན་ནམ། ཡང་ན་དོན་རྒྱུན་གཅིག་ལ་ལྷ་ཚུལ་
དང་མཐོང་ཚུལ་མི་འདྲ་བ་ཡོང་གི་མོད། མི་རིགས་ཤིལ་པོ་དོན་རྒྱུན་བཟོ་མཁན་
དང་། ཡང་ན་གནད་དོན་ནམ། དོན་རྒྱུན་དེ་དང་དེའི་ཕྱོགས་གཏོགས་དབྱ་བོར་
བཅིས་ནས་དེའི་ཕྱོགས་སུ་བཅན་གྱིས་བྱ་འདེད་བྱེད་པ་ནི་དོན་དངོས་ཐོག་པན་
ཐོགས་ཡོད་པ་ཞིག་གཏན་ནས་མ་རེད། དེ་ཡང་དངོས་བྱུང་གི་རྒྱལ་རབས་ལོ་རྒྱུས་
ལ་བྱི་མིག་བལྟས་པ་ཡིན་ནའང་། དེ་སྤྱི་ཡོན་རྒྱལ་རབས་སྐབས་སོག་རྒྱལ་“ཇིང་
གེར་ཏན་(ཁུན)གྱིས་རྒྱ་རིགས་ས་ཁུལ་དབང་དུ་བསྐྱུས་ཇེས་ངོ་རྒྱལ་གྱིན་ལངས་ཡང་
ཡང་བྱུང་བའི་རྒྱུན་གྱིས་དེ་ནས་བཟུང་ལོ་ལྟར་དམག་དཔུང་བཏང་སྟེ་རྒྱ་རིགས་
མི་བྱངས་སྤྱི་སྟོང་མང་པོ་བཅན་འདེད་བྱས་ནས་ཆ་རྒྱུའི་ནང་དུ་འདེབས་ཀྱི་ཡོད་
པ་དང་། སྐབས་དེར་ཆ་རྒྱུའི་ནང་དུ་རོ་དང་ཁྲག་གིས་ཁེངས་ཏེ་ནམ་མཁའི་མདོག་

ཀྱང་དམར་མདངས་སུ་འགྱུར་བའི་”^[1]ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་གཏམ་རྒྱུད་ནི་སྐབས་དེའི་སྲིད་
རྒྱུས་ཀྱི་རྗེས་འབྲས་ཤིག་ཏུ་གྱུར་ཡོད། དེ་ནི་སོག་རྒྱལ་རིང་གེར་ཏན་(ལྷན་)གིས་རྒྱ་
མི་རིགས་ཡོངས་རྫོགས་སོག་པོའི་སྲིད་དབང་ལ་ཉིན་ཁ་བཅོ་མཁན་དང་། ཡང་ན་
གྲུན་ལངས་བྱེད་མཁན་གྱི་ཕྱོགས་གཏོགས་གཅིག་ཡིན་པའི་སྲིད་རྒྱུས་བཟུང་བ་
ཞིག་ཡིན་ནའང་། བོད་ཀྱི་དབུ་ཁྲིད་འགོ་མགོན་འཕགས་པས་སོག་པོའི་གཏུམ་སྦྱོད་
འགོག་ཐབས་གནང་སྟེ་རྒྱ་མི་རིགས་མང་པོའི་སོག་སྦྱོབ་མཛད་^[1]ནས་ད་ལྟའི་མི་
འབོར་མང་བའི་རྒྱ་མི་རིགས་ཀྱི་ཙམ་བ་ཚུགས་སྐབས་ལ་བྱུང་བ་རེད།

དེས་ན། སྐབས་དེའི་རྒྱ་ཡི་མི་ཡུར་ཆེན་མོ་དང་ད་ལྟ་རྒྱ་ནག་གིས་ཁོང་ཁྱོད་
ཆེན་པོས་སླེང་བཞིན་པའི་“¹ལོ་རྒྱུས་ 1949 ལོའི་ལྷོ་ 19 ཆེས་ 19 ཉིན་རྒྱ་ནག་ལ་བཙན་
འཛུལ་བྱེད་མཁན་འཇར་པན་དམག་དབུང་གིས་ནན་ཅིང་དུ་བཙན་འཛུལ་བྱས་
ཏེ་རྒྱ་མི་རིགས་ལ་ཉིན་ 40 ལྷག་ཙམ་རིང་མི་ཆོས་ལས་འདས་པའི་དམར་གསོད་
ཆེན་པོ་བཏང་ནས་རྒྱ་མི་ཁྱི་ 90 ཡང་སྤྱིང་རྗེ་མེད་པར་དམར་གསོད་བཏང་སྟེ་མིའི་
རིགས་ཀྱི་ཤེས་དཔལ་ལོ་རྒྱུས་ཐོག་ཆེས་སྤྱན་ནག་གི་ཤོག་ལྷེ་ཞིག་བཞག་པ་རེད་”^[2]
ཅས་པ་དང་། “ཕྱི་ལོ་ 1949 ལོའི་དྲག་གཞོན་སྐབས། བཅིངས་འགོལ་དམག་མིས་བོད་
མི་ 14,000 བསད་ཡོད་པ། བོད་དམག་ཁུལ་ཁང་གིས་པར་སྤྱན་བྱས་པའི་བོད་ཀྱི་གནས་
སྟངས་ཀྱི་སྟོབ་གསའི་གཞི་ཚའི་སྟོབ་གཞི་ཟེར་བའི་ནང་བྲིས་ཡོད་”^[3]པ་དང་། ཡང་ལོ་

[1] དུང་དཀར་སློབ་ཐབས་འཕྲིན་ལས། བོད་ཀྱི་ཆོས་སྲིད་རྒྱུད་འབྲེལ་སློབ་བཤད་པ། མི་རིགས་དཔེ་སྤྱན་ཁང་། 1999
ལོའི་ལྷོ་ 1 པོར་ཤེས་ཏེ་དུ་པར་ཐེངས་ 1 བརྒྱབ་པ། ཤོག་གངས་ 29 །

[2] སེ་ཆེན་ཏན་གྱིས་འགོ་མགོན་འཕགས་པ་སློབ་ཀྱིས་རྒྱལ་མཆན་ལ་གསང་སྤྱགས་ཀྱི་དབང་ཐངས་གསུམ་པ་ཞུ་
སྐབས་འཕགས་པས་སེ་ཆེན་ཏན་ལ་བཀའ་གནང་བ་ལྟར་རྒྱ་ཡི་མི་ཡུར་ཆེན་མོ་སུ་ཏེ་དུས་དེ་ནས་བཟུང་མི་ཡུར་
མཆོམས་འཛོག་བྱུང་བ་རེད།

[3] <http://tibet.cpc.people.com.cn/15472921.html> ནན་ཅིང་དམར་གསོད་ཆེན་པོའི་ནང་རྒྱུན་ལམ་དུ་
ཤོར་བའི་འདས་པོའི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་སྤྱི་མཆོད་མཛད་སྟེའི་སྐབས་ཞིས་ཅིན་མིང་གི་གཏམ་བཤད། 1999/11/14 །

[4] ཆཏོ་ཁང་ཆིང་། ཞལ་བྱི་བོ་བའི་རྒྱ་ནག་གི་ལོ་རྒྱུས་ལྟར་ཞུ་བའི་མི་གསོད་ཀྱི་བཛེད་ཐོ་ཞིག་ཡིན། 1999/10/1 4 །

བོད་ཀྱི་མིང་ཐུས་ཉམས་ཞིབ་བྱས་ཤིང་།

རྒྱ་ཁྱིམ་གྱི་ཡིག་ཆ་གསལ་གཞན་དུ་རྒྱ་དམར་གྱིས་བོད་ལ་དབང་སྒྱུར་བྱས་པར་བརྟེན། བོད་མི་ས་ཡ་གཅིག་དང་འབྲམ་གཉིས་^[༡] གྱི་སློབ་ཤོར་ཡོད་པ་དང་བསྐྱར་ན། ཡང་སྤྱི་གང་ཆ་བས་ཆེ་བ་ཡོད་པ་དབྱེ་ཞིབ་བྱེད་རྒྱུ་འདི་དྲི་གཞི་ཞིག་རེད། མི་འབོར་ས་ཡ་དུག་ལས་མེད་པའི་མི་རིགས་ཤིག་གི་ངོས་ནས་བཤད་ན། རྒྱ་འདས་སུ་སོང་བའི་བོད་པའི་གངས་འབོར་དེ་ཉུང་ཉུང་ཞིག་གཏན་ནས་མ་རེད། བན་ཅིན་དམར་གསོད་ཆེན་མོའི་དམག་འཁྲུག་ནང་རྒྱ་ལམ་དུ་སོང་བ་དང་། བཅིངས་འགྲོལ་དམག་མིས་ ༡༩༥༩ ལོར་ངོ་ལོག་བྱེད་འཁྲུག་ལ་ཁ་གཡར་ནས་བསད་པའི་བོད་མི་ ༤༧,༠༠༠ དང་། ཡང་ན་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་ཡིག་ཆ་གསལ་གཞན་དུ་གསལ་བའི་བོད་མི་ས་ཡ་ ༡.༡ འདས་རྒྱ་ལ་འདྲ་ས་དང་མི་འདྲ་ས་ཅི་ཡོད། གང་ཡིན་ཞེ་ན། ཉེ་དུས་བཏོན་པའི་“བོད་འཕེལ་རྒྱས་འགྲོ་ལམ་གྱི་ལོ་རྒྱུས་གདམ་ག”^[༢] ཞེས་པའི་ཡིག་ཆ་དཀར་པོའི་ནང་བོད་དེ་གནའ་སྡེ་མོ་ནས་རྒྱ་ནག་གི་ཆ་ཤས་ཡིན་ཟེར་བ་ལྟར་ཡིན་ན། དེ་ནི་དམག་འཁྲུག་ནང་ཁ་གཏད་དགྲ་ཡ་བསད་པ་དང་གཏན་ནས་མི་འདྲ་བར་རྒྱ་ནག་རང་ཉིད་ཀྱི་སྤྱི་འབངས་གསོད་མཁན་དུ་གྱུར་ཡོད་པས། “ལག་གཉིས་མི་དམངས་ཀྱི་ཁྲག་རྫོབ་གྱིས་འཆོས་པའི་ཉེས་ཅན་པར་བཅད་ཁྲིམས་དང་དྲང་བདེན་གྱི་ཆད་པ་ནན་པོ་བཅད་དེ་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་དམའ་འབྲིན་ཀ་བའི་ཐོག་རྩི་སྤྱོད་བར་གནས་པར་བྱེད་དགོས་ངེས་ཡིན་ནམ།”^[༣]

བརྟན་སྤོང་ནི་ཐམས་ཅད་ལས་ལྷག་པ་དང་དེའི་རྒྱ་རྒྱུ་ནི་དེ་བས་གལ་ཆེ་ཞིག་ཡིན་སྟབས། ཉང་ཁའོ་ཕིང་གིས་ཀྱང་“བརྟན་སྤོང་མེད་པའི་རྒྱ་རྒྱུ་ཡིན་ཕྱིན་ལྷ་ལྷ་འབྲས་པའི་སྐབས་ནས་མེད་པ་བཟོ་དགོས་”^[༤] ཞེས་པ་ལྟར། རྒྱ་རེ་གཉིས་ལས་བྱུང་བའི་གནད་དོན་ལ་སྤྱི་ཆོགས་བདེ་འཇགས་སུ་སྒྲིབ་དང་བྱེད་འཁྲུག་

[༡] <http://tibetoffice.org/tibet-info/invasion-after> (༡༩༩༩-༡༩༩༩)

[༢] ཀྱང་དུ་མི་དམངས་སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་རྒྱལ་སྤྱི་སྤྱི་ཁབ་ཁང་གསར་འགྱུར་གཞུང་དོན་ཁང་ནས། ༢༠༡༥ ལོའི་ཟླ་བ་བཞི་པ།

[༣] ཞེས་ཅིན་ཕིང་གིས་བཤད། <http://tibet.cpc.people.com.cn/15472921.html>

[༤] ཞོང་དང་མཚུངས།

ཞོད་འཇགས་ཞེས་ལག་རྟེན་མཉམ་པའི་འབྲེལ་བའི་དམག་དཔུང་བཏང་སྟེ་ཡིན་མིན་
དབྱེ་འབྱེད་མེད་པར། དཀར་ནག་གི་ཕྱི་ཅི་བསྟོགས་ཏེ་བོད་མི་རིགས་ཀྱི་ལ་པོ་དོན་
ཀྱི་བཟོ་མཁན་གྱི་དག་ཕྱོགས་ལ་བཅིས་དྲགས་པ་ཡིན་ན། དེའི་ཀྱིན་གྱིས་དེ་སྟེ་མི་
རིགས་ཀྱི་ཞེན་འཛིན་ལྟ་བུ་གང་ཡང་མེད་པའི་མི་རྣམས་ལ་ཡང་རང་ཤུགས་ཀྱིས་
མི་རིགས་ཀྱི་ཞེན་འཛིན་ཞིག་སླེབ་འདུག་གི་ཡོད།

དེ་ཡང་གསུམ་པའི་བརྒྱབ་པའི་དོན་ཀྱི་^[1]ལས་འཕྲོས་པ་ཞིག་སྟེ། “བོད་
རིགས་ཕྱ་གྲུ་^[2]གཉིས་ཀྱི་མི་མང་སའི་གོང་ཁྲིའི་ནང་འཆར་ལོངས་བྱུང་བས་དེ་
སྟོན་རང་ཉིད་བོད་རིགས་ཤིག་ཡིན་བསམ་པའི་ཆོར་ཤེས་གང་ཡང་བྱུང་བའི་མེད་པ་
ཡིན་ནའང་། ༡.༡༤ ཡི་བོད་དོན་ཞི་ཆོལ་དོན་ཀྱི་བྱུང་རྒྱུ་ཁོང་གཉིས་ཡོད་སའི་
སྟོབ་གྲུའི་ནང་ནས་བོད་རང་བཙན་གྱི་ཁ་ཕྲལ་རིང་ལུགས་པ་ཡིན་པའི་སྟོན་བཞིན་
ཕོག་པས། གུས་དེ་ནས་བཟུང་ཁོང་གཉིས་ཀྱི་སེམས་ནང་^[3]སྤར་མེད་ཀྱི་འགྱུར་བ་
ཆེན་པོ་ཞིག་སོང་ཡོད་པ་དེ་ནི། ཕྱི་ལོ་ ༡༠༠༡ ལོའི་ཨོ་ལི་མ་ཡིག་ཅིང་འགན་སྐབས་
ཀྱི་ནག་རུ་ཁག་ལ་ཐོབ་ན་མི་དགའ་བ་དང་། ཕྱི་ཀྱལ་རུ་ཁག་ལ་ཐོབ་ཀྱང་ཀྱུ་སྟོར་
དང་དགའ་ཞེན་བྱེད་པ”^[4]ལྟ་བུ་རེད། དེ་ནི་མི་རིགས་ཟུར་ཕྱད་དང་མི་རིགས་
ཡོངས་རྫོགས་སྲིད་དབང་ལ་ཉེན་ཁ་བཟོ་མཁན་གྱི་དག་ཕྱོགས་ལ་བཅིས་དྲགས་
པའི་མཐུག་འབྲས་ལས་བྱུང་བ་ཞིག་རེད།

སྤྱིར་ཀྱང་དཔོན་ཆོས་ཤོད་ལས་ལ་མི་རིགས་ཀྱི་གནད་དོན་སྤྱིར་སྐབས། ཀྱི་
ནག་ནི་མི་རིགས་མང་བ་དང་། མི་རིགས་ཀྱི་གནད་དོན་ཐག་གཅོད་བྱེད་པའི་སྲིད་
ཏུས་ཀྱི་དགོ་མཆན་བཞིན་ཅིང་། མིག་སྔར་མི་རིགས་ལས་དོན་གྱི་ཆོགས་འདུ་

[1] ༡.༡༤ དོན་ཀྱི་ནི། ༡༠༠༡ ལོའི་ཟླ་ ༡ ཆོས་ ༡༤ ཉིན་ལྷ་ས་ནས་འགོ་ཚུགས་ཏེ་བོད་མདོ་དབུས་ཁམས་གསུམ་གྱི་
བོད་པས་ཀྱ་གཞུང་ལ་དོ་ཆོལ་བྱས་པར་ཀྱི་ནག་གཞུང་གིས་འབོད་ཚུལ་ཞིག་

[2] སྟེ་ཀྱི་ཁོ་ལས་ཡོད་པའི་བོད་མི་དར་མ་ཞིག་གི་ཕྱ་གྲུ་རེད།

[3] རང་ཉིད་བོད་རིགས་ཤིག་ཡིན་པ་དང་། ཀྱི་མི་རིགས་དང་ཤ་རུས་ཀྱི་ཀྱུད་པ་ཁག་ཁག་ཡིན་པའི་ཆོར་བ་བྱུང་།

[4] འོད་ཟེར། ཆབ་སྲིད་དང་མི་རིད་དབྱེ་འབྱེད་ཀྱི་རང་བཞིན་ལྟ་བུ་པའི་ཨོ་ལི་མ་ཡིག་ལུས་ཚུལ་འགན་ཆོགས། ༡༠༠༡/༡/༡༡།

བོད་ཀྱི་མིང་གི་ཁྲིམས་ཀྱི་ལུས་ཀྱི་འཕྲུལ་ལྟ་

ཞིག་གི་ཐོག་ ཞེས་ཅིན་མིང་གིས། “མི་རིགས་ལས་དོན་ཡག་པོ་སྤྱོད་པར་མི་རིགས་
ཀྱི་གནད་དོན་ཐག་གཅོད་བྱ་རྒྱུ་ལྱེད་ཀྱི་ཁྲིམས་ཀྱི་ལམ་བུ་ཡང་དག་ཐོག་
སློབ་ཉན་འགྱུར་མེད་ཀྱི་སློབ་ནས་སྦྱོང་དགོས་”^[9]ཟེར་བ་ནི་གཞི་ཅེན་བརྗོད་གཞི་
རེད། ཡིན་ནའང་དོན་དངོས་ཐོག་བོད་ཁྲིམས་ཀྱི་སློབ་སྦྱོང་དང་སྦྱོང་ཁང་^[10]སློབ་ཁག་ཐད་
རྒྱ་རིགས་དང་བོད་རིགས་དབར་ཐ་ན་ཁ་རྒྱུན་ཅམ་ཤོར་བ་ཡིན་ནའང་རྒྱ་རིགས་
ཆོས་ཁ་གཏད་བོད་མི་དེ་ཁ་ཡ་མི་ཆོག་པ་བཟོ་ཆེད་བོད་རང་བཅན་གྱི་ཁ་ཕྲལ་
རིང་ལུགས་པ་ཡིན་པའི་ཉེས་ལྷན་ལྷན་པོ་ཞིག་གཏོགས་ནས་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་ལྷན་པ་མི་
རིགས་ཀྱི་གནད་དོན་ལ་སྒྱུར་ཏེ་བྱ་དཀའ་བྱེད་གཏད་བཟོ་བ་དང་། སྲིད་གཞུང་གི་
ཉེས་དོན་མི་སྣས་ཀྱང་དོན་རྒྱུན་དེ་ཐག་གཅོད་མཁོགས་པོ་དང་སྒྲུབ་ས་བདེ་ཡོང་
ཆེད་ཀྱི་དོན་གྱི་ངོ་བོ་མི་རིགས་ཀྱི་གནད་དོན་ལ་སྒྱུར་རྒྱུ་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད། དེ་
ཡང་། ཞེས་ཅིན་མིང་གིས། “གྲངས་ཉུང་མི་རིགས་ཀྱི་མང་ཆོགས་དང་འབྲེལ་བའི་
ཀྱོད་དོན་མཐའ་དག་མི་རིགས་ཀྱི་གནད་དོན་དུ་བསྒྱུར་མི་རུང་”^[11]“ཞེས་དམིགས་སུ་
བཀའ་ནས་ནན་བཤད་བྱས་པ་དེའི་རྒྱབ་ལྗོངས་སུ་ཀྱོད་དོན་གྱི་ངོ་བོ་མི་རིགས་ཀྱི་
གནད་དོན་ལ་སྒྱུར་ཀྱི་ཡོད་པར་ཁས་ལེན་བྱས་པ་ཞིག་མ་རེད་དམ།

དེས་ན། གཤམ་ལ་གནད་དོན་ནམ། རྒྱུན་རེ་གཉིས་བྱུང་སྒྲུབ་དམག་མིས་
ཁྲིམས་མེད་ལུགས་མེད་ཀྱིས་ས་གནས་དེ་དང་དེའི་བོད་མི་ཡོངས་རྫོགས་སྲིད་གཞུང་
ལ་ཉེན་ཁ་བཟོ་མཁན་དུ་བསྒྱུར་ནས་བསམ་བཞིན་ལས་འདས་པའི་དཀའ་ངལ་དང་
ཐ་ན་དོན་མེད་རང་སྟོག་བཅད་པའི་སྒྲོར་དོན་རྒྱུན་དང་འབྲེལ་ནས་འགོད་རྒྱུ་ཡིན།

[9] ཞེས་ཅིན་མིང་གིས། <http://tibet.people.com.cn/15454702.html>

[10] རྒྱ་ཁ་རྒྱུ་ཆོས་བོད་རིགས་ཀྱི་ས་ནས་སྤྱོད་པའི་ཁང་པ་དུས་ཆེད་ལྷན་ཁྲིམས་ཀྱི་ཁྲིམས་ཀྱི་ལམ་བུ་དང་། སློབ་
སའི་ཐད་ཆོད་པ་བྱུང་ཆེ་མི་རིགས་ཀྱི་གནད་དོན་ལ་སྒྱུར་ཏེ་ཁོ་བཟང་ཐོབ་ཐབས་བྱེད་ཀྱི་ཡོད།

[11] http://tb.tibet.cn/2010zf/xw/201408/t20140825_2016161.htm ཀྱང་གྱུང་རྒྱལ་ཁབ་མི་རིགས་
ལས་དོན་ཁྱུ་ཡོན་ལྷན་ཆོགས་ཏང་ཙུའུ་སྤེལ་དུས། 2014-08-25 ཡོང་ཁུངས། ཀྱང་གོའི་གསར་འགྱུར་བྱ་བ།

དགོན་ཁྱེ་ཆང་མར་དམ་བསྐྱགས་བྱེད་དགོས་སམ།

བྱི་ལོ་ ༡༩༥༧ ལྷ་ ༩ ཆོས་ ༡༧ ཉིན་^[༡༦]དང་། ལོ་དེའི་བར་ཕ་འཇོ་ཆོས་ ༡ ཉིན་^[༡༧] ལྷ་སར་བོད་དོན་ཁྱེ་ཆོས་ཀྱི་གནད་དོན་གཉིས་ཐོན་རྒྱུ། བོད་རང་སྲོལ་ལྷོངས་ སྲིད་གཞུང་གིས་དོན་ཁྱེ་དེ་གཉིས་ཀྱི་རྒྱ་ཁྱེད་དང་། ཡང་ན་མི་མང་གི་རེ་བ་དང་ བསམ་འཆར་ལ་བསམ་གཞིགས་བྱེད་རྒྱ་ལྟེ། དེ་ལས་ལྷོག་སྟེ་དེའི་ཁོངས་གཏོགས་ དགོན་པ་དང་གྲ་བཙུན་ཡོངས་རྫོགས་ཀྱི་བསམ་སྒྲུབ་འདུ་ཤེས་དང་ཁ་ཕྱོགས་གནད་ དོན་རྒྱལ་ཁབ་ཁ་ཕྱལ་གཏོང་མཁན་དང་། རྒྱ་ལའི་བྱ་ཆོགས་ཞེས་ལོག་སྲོད་སྒྲིག་ འཇུགས་ལ་བཅེས་ཏེ། དགོན་པ་ཆང་མར་ལས་དོན་བྱ་ཁག་བེར་བ་ ༤,༥༧༥ རུས་ གཅིག་དུ་མངག་གཏོང་བྱས་ཏེ།^[༡༨] གྲ་པ་གཅིག་ཙམ་ལས་མེད་པའི་རི་ཁྲོད་^[༡༩] དང་ལྷ་ཁང་^[༢༠]གི་དགོན་གཉིས་ཚུན་ལ་རྒྱལ་གཅིས་རིང་ལུགས་ཀྱི་དོ་དམ་སློབ་ གསའི་ལས་འབྲལ་སྒྲིལ་བ་རེད། དེ་ནི་སྲིད་གཞུང་གིས་གྲ་བཙུན་ཡོངས་རྫོགས་ཀྱི་ བསམ་ཕྱོགས་ལ་ཡིད་ཆེས་མེད་པར་མི་རིགས་ཀྱི་གནད་དོན་ཡོད་པར་བཅེས་པ་ སྲིད་རུས་དང་ལག་བསྟར་ལས་མངོན་པ་ཞིག་རེད།

དེ་ནས་ ༡༩༥༩ ལོའི་ལྷ་ ༩ ཆོས་ ༥ ཉིན་ལྷ་སར་བོད་དོན་ཁྱེ་ཆོས་དོན་ ཁྱེད་བྱང་སྐབས། བོད་རང་སྲོལ་ལྷོངས་སྲིད་གཞུང་གིས་ཕྱི་ཆོགས་བདེ་འཇགས་

[༡༦] འབྲས་སྤངས་དགོན་པའི་གྲ་པ་ ༡༡ གིས་ལྷ་སའི་བར་སྐྱོར་ཁྲོམ་གཞུང་དུ་བོད་དོན་ཁྱེ་ཆོས།
[༡༧] སེ་ར་དགོན་པའི་གྲ་པ་གང་ཙམ་ཞིག་གིས་ལྷ་སར་བོད་དོན་ཁྱེ་ཆོས།
[༡༨] ལས་བྱེད་པ་ཁྲི་ ༤ ཙམ་གཞི་རིམ་དུ་བཏང་བའི་ནང་དགོན་སྡེ་ར་ལས་དོན་བྱ་ཁག་ ༤,༥༧༥ མངག་གཏོང་བྱས་ པ་བྱི་ལོ་ ༡༩༥༧/༡༡/༡༡ དགོང་མོ་བོད་ལྷོངས་བརྟན་འཕྲིན་ཐོག་སྒྲིག་སྒྲིལ་དང་། དེའི་ནང་ཆན་པ་མི་འདྲ་བ། དགོན་ པ་དོ་དམ་ལྷན་ཁང་དང་། དགོན་པར་བཅའ་སྲོད་ལས་དོན་བྱ་ཁག་ ཉེན་རྟོག་ཁང་། མི་ཐོན་བྱ་ཁག་ གྲག་ཆས་ཉེན་རྟོག་ དམག་མི་སོགས། དོན་དུ་ཉེན་རྟོག་མི་སྣ་ཤ་སྟག་རེད།
[༡༩] གེའུ་ཆང་རི་ཁྲོད།
[༢༠] http://epaper.chinatibetnews.com/tibet/page/41/2014-01/02/06/2014010206_pdf.pdf རྟག་རྒྱུ་ས་ ལུལ་དཔལ་མགོན་རྫོང་། ཆིང་ལུང་ལྷ་ཁང་དང་ཕུག་རྟ་ལྷ་ཁང་སོགས། ༡༩༥༩/༡/༡ ལྷོངས་ཉིན་ཆོགས། པར་ངོས་ ༡༤ །

སྤང་སྒྲོབ་ཟེར་བའི་འུར་སྒྲོག་བྱས་ནས་དམག་མི་བཏང་སྟེ། འོན་ཏེ་ཁྱེན་ལ་ཁ་གཡུ་ར་
ནས་དེ་དང་འབྲེལ་བ་ཡོད་མེད་དཔྱད་ཞིབ་གཏན་ནས་མ་བྱས་པར། གང་ལྟར་གྲུ་པ་
དང་བོད་རིགས་ཡིན་ཕྱིན་ཡོངས་རྫོགས་དོན་ཁྱེན་དེ་དང་དེའི་ཕྱོགས་གཏོགས་
ཡིན་པར་བཅིས་ནས་ཉེས་རྒྱུ་བཏང་བཏང་སྟེ་བསད་པ་^[17]དང་། མགོ་བོ་མས་ཤིང་རྒྱུ་
ལག་བཅག་པ་^[18] ལུས་པོ་ཡོངས་རྫོགས་གཙང་ཅན་བཅོས་ནས་ཁྱེན་འདས་སུ་
སོང་བ་^[19] ཐ་ན་དོན་ཁྱེན་དེ་དང་འབྲེལ་བ་ཙུ་བ་ནས་མེད་པའི་རང་ལོ་བཅུ་
གཅིག་དང་བཅུ་གཉིས་ཡིན་པའི་ཨོན་ཆུང་^[20]བཙོན་བཅུག་བྱས་པ་དང་། ཉེས་
མེད་ཀྱི་བོད་མི་སྤང་པོ་གསུམ་བསད་པ་རེད།^[21] དོན་ཁྱེན་ཟང་ཟིང་ཆེ་སྟབས་
ཇི་མ་ཇི་བཞིན་འདི་དང་འདི་ཞེས་ཤེས་ཐབས་མེད་པས། ཕྱི་ལོགས་སུ་ཤེས་རྟོགས་
བྱུང་མེད་པའི་གནས་ཚུལ་དེ་བས་མང་བ་ཡོད་པས་རེད། གལ་ཏེ་དོན་ཁྱེན་དེར་
བསྐྱར་ཞིབ་བྱེད་པའི་ཁོར་ལུག་ཅིག་བྱུང་བ་ཡིན་ན། དམག་མིས་ཉེས་མེད་ཀྱི་
བོད་མི་མང་པོའི་ཆེ་སྟོག་བཅད་པ་དང་། དོན་ཁྱེན་དེ་དང་འབྲེལ་མེད་ཀྱི་མི་སྣ་ཇི་

[17] གནས་ཆུང་ནང་བསྟན་སྒྲོབ་གྱའི་གྲ་སྒྲུལ་བཟང་ཆོ་རིང་དེ་ཉིན་རྒྱ་དམག་གིས་ཉེས་རྒྱུ་བཏང་བཏང་སྟེ་གཙུག་ལག་
ཁང་གི་ཐོག་སྟེང་ནས་གསུང་ཆོས་ར་བའི་ཕྱོགས་སུ་གཡུགས་ཏེ་མིག་རིལ་གཉིས་དོན་ནས་ཤི་བ་རེད། ཁོང་མལ་འོ་
གྲུང་དཀར་རྫོང་ནས་ཡིན་པ་དང་ཉིན་དེའི་བོད་དོན་ཞི་ཆོལ་དོན་ཁྱེན་དང་འབྲེལ་བ་མེད།

[18] འཕན་པོ་ནས་ཡིན་པའི་གནས་ཆུང་ནང་བསྟན་སྒྲོབ་གྱའི་གྲ་སྒྲུལ་པོ་ཉིན་དེའི་བོད་དོན་ཞི་ཆོལ་
དོན་ཁྱེན་དང་འབྲེལ་བ་མེད་ཀྱང་རྒྱ་དམག་གིས་ཉེས་རྒྱུ་བཏང་བཏང་སྟེ་མཐར་ཐོས་ནས་གཙུག་ལག་ཁང་གི་ཐོག་སྟེང་
ནས་གསུང་ཆོས་ར་བའི་ཕྱོགས་མཆོངས་དགོས་བྱུང་སྟེ་རྒྱུ་པ་ཆགས་པ་ལྟ་གྱི་ཏུང་ལ་བཙོན་དུ་བཅུག།

● ཡང་སྟག་རྩེ་རྫོང་གཙང་ཏོག་གྲོང་ཆོ་ནས་ཡིན་པའི་དགའ་ལྡན་དགོན་པའི་གྲུ་པ་སངས་གཙུག་ལག་ཁང་གི་ཤིང་
རའི་ཐོག་སྟེང་ནས་གསུངས་ཏེ་རྒྱུ་པ་ལྟ་སྟོན་ཐོག་ནས་རྒྱ་ཤས་སྟོན་ལང་དུ་ལུས་པ་བཙོན་འདུག་བྱས། ཁོང་
ཉིན་དེའི་བོད་དོན་ཞི་ཆོལ་དོན་ཁྱེན་དང་འབྲེལ་བ་མེད་ལ། སྟོན་ལམ་སྟབས་དགོན་པའི་བདེ་འཇགས་མི་སྣ་རེད།

[19] མལ་འོ་གྲུང་དཀར་རྫོང་རྒྱ་མ་ནས་ཡིན་པའི་དགའ་ལྡན་དགོན་པའི་གྲུ་བྱམས་པ་དགེ་ལེ་ར་ཉིན་དེའི་བོད་དོན་
ཞི་ཆོལ་དོན་ཁྱེན་དང་འབྲེལ་བ་མེད་པར་རྒྱ་དམག་གིས་ཉེས་རྒྱུ་བཏང་བཏང་ནས་ལུན་རིང་མི་སོང་བར་ཁྱེན་འདས་སོང་།

[20] སེར་དགོན་པའི་ཨོན་ཆུང་དག་དབང་སྒྲོ་གྲོས་རང་ལོ་བཅུ་གཅིག་ཡིན་པ་དང་། ར་སྟོད་དགོན་པའི་གྲུ་པ་རང་
ལོ་ 11 ཅན་ཞིག་ཉེས་མེད་བཙོན་བཅུག་དང་། ལམས་རིགས་ཆོང་པ་དང་ལྟ་སར་གནས་སྐོར་དུ་སྟེབས་པ་མང་པོ་
ཞིག་ཀྱང་དོན་མེད་བཙོན་བཅུག་བྱས།

[21] དོན་ཁྱེན་དེ་དང་འབྲེལ་བ་མེད་པའི་བོད་རིགས་སྤང་པོ་གསུམ་བསད་པའི་སྤང་པོ་ཤིང་རའི་ནང་ནས་
དཔོར་བ། ད་ལྟ་རྒྱ་མ་ལོ་ཡོད་པའི་དགའ་ལྡན་གྲུ་བག་གྲོས་དངོས་མཐོང་བྱུང་།

སྟེང་ཅིག་ལ་གཞི་དུ་འཆེ་ཐོག་པ། མདོར་ན་འབྲེལ་མེད་ཀྱི་མི་སྤྱར་དཀའ་ངལ་ཆ་བས་
ཆེན་ཇི་ལྟར་བཟོས་པ་སོགས་ཇི་མ་ཇི་བཞིན་ཤེས་རྟོགས་སྤྱབ་ཀྱི་རེད།

དེ་ནས་གསུམ་གཅིག་བཞིའི་(༡.༡༥)དོན་རྒྱན་ཞེས། ཕྱི་ལོ་ ༡༠༠༥ ཟླ་ ༩
ཆེས་ ༡༥ ཉིན་ལྷ་སར་བྱང་བའི་བོད་དོན་ཞི་ཆོལ་དོན་རྒྱན་དང་འབྲེལ་བ་ཞིག་སྟེ།
ཉིན་དེའི་ཕྱི་ལོ་ཏུ་བསྟན་དར་^[༡༥]ལས་ཁུངས་སུ་བསྐྱོད་སྐབས་ལྷ་ས་གྲོང་ཁྱེར་
པེ་ཅིང་རྒྱལ་ལམ་ཉིན་རྟོག་རྩ་ཆེན་གྱི་ལས་ཁུངས་ཉི་འགྲམ་ཏུ་དྲག་ཆས་ཉིན་རྟོག་
དམག་མི་ལྷ་དྲག་གིས་བོད་རིགས་ཟུ་པ་གཅིག་ལ་ཉེས་རྒྱུ་ཆོད་མེད་གཏོང་བཞིན་
པ་མཐོང་བས། བསྟན་དར་སེམས་པས་མ་བཟོད་པར་དེ་འདྲ་མ་བྱེད་ཅིས་བཤད་པ་
རེད། དམག་མིས་ལམ་སང་བསྟན་དར་རྒྱུ་ནས་ཤི་མིན་རོ་མིན་བཟོས་པས་མ་ཆད།
མེ་མདའ་གཉིས་བརྒྱབ་སྟེ་སྟོད་རྒྱབ་ཀྱི་ཆེབས་མའི་མཆམས་སུ་ཐོག་ནས་དུན་པ་
ཐོར་བ་དང་། ད་དུང་རྒྱུ་པ་གཉིས་པའི་སྟེང་ལྷགས་གཟེར་^[༡༦]བརྒྱབ་ནས་མནར་
གཅོད་བཏང་བའི་རྒྱན་གྱིས་མཐའ་མ་བསྟན་དར་འདས་གྲོངས་སུ་གྱུར་བ་རེད།
དོན་དངོས་ཐོག་བསྟན་དར་ཉིན་དེའི་ལྷ་སར་བྱང་བའི་བོད་དོན་ཞི་ཆོལ་དོན་རྒྱན་
དང་འབྲེལ་བ་གཏན་ནས་མེད་ཀྱང་། དམག་མིས་བསྟན་དར་བོད་རིགས་ཤིག་ཡིན་
པས། མི་རིགས་ཀྱི་གནད་དོན་ཡོད་པ་དང་ཉིན་དེའི་བོད་དོན་ཞི་ཆོལ་དོན་རྒྱན་དང་
འབྲེལ་བ་ཡོད་པའི་ཕྱོགས་གཏོགས་སུ་བཅིས་ནས་གང་བྱང་ཉེས་རྒྱུ་བཏང་བཞེས་རྒྱུ་
ལམ་^[༡༧]ཏུ་བཏང་བ་རེད། ཡིན་ནའང་བསྟན་དར་མི་གཅིག་རྒྱུ་ལམ་ཏུ་བཏང་བ་
ཙམ་མ་ཡིན་པར། དེའི་རྒྱབ་ལྗོངས་ན་མི་རིགས་ཤིག་དང་། དེ་བས་ཁོང་གི་ཕ་མ་དང་

[༡༥] ཁོང་ནི་བོད་རིགས་གཞོན་ནུ་ཞིག་དང་། ལྷ་སའི་རྒྱལ་ཕྱོགས་སུ་ཡོད་པའི་དབྱི་རྒྱུ་ཆ་འཕྲིན་ཁེ་ལས་
ཀྱི་(Yidong Tongxin Gongsu Fu Jingli)སྟེ་གཉེན་གཞིན་པ། <http://bod.asia/2009/03/%E0%BD%96%E0%BD%BC%E0%BD%91%E0%BC%8B%E0%BD%82%E0%BD%9E%E0%BD%B4%E0%BD%84%E0%BC%8B%E0%BD%95%E0%BE%B1%E0%BD%B2%E0%BC%8B%E0%BD%91%E0%BE%B2%E0%BD%B2%E0%BD%A3%E0%BC%8B%E0%BD%A3%E0%BD%A6%E0%BC%8B%E0%BD%81-5/>

[༡༦] སལ་ཆེར་མེ་མདའི་གྱི་ཆེ་མིན་ནམ་སྟུམ།

[༡༧] ཁོང་གི་འདས་རྒྱུ་ལ་ཁྲིམས་གཏུགས་བྱས་ཀྱང་ཟུབ་འབྲས་བྱང་སྟོར་མ་ཐོས།

ཐོན་གྱི་མིན་ཕྱི་ལྷན་ཉམས་ཞིབ་བྱས་དེ་བ།

རུས་རྒྱུད་གཅིག་གི་སྤྱན་རླུང་སེམས་ནང་ཤ་འཁོན་དང་གསུབ་ཐབས་མེད་པའི་མ་
ཁ་ཞིག་བཞག་པ་རེད། མདོར་ན་དེ་ནི་དམག་དཔུང་གིས་དོན་རྒྱུན་མེད་པ་བཟོ་རྒྱ་
ལས་ལྷོག་སྟེ་མི་རིགས་ཀྱི་གནད་དོན་བཟོ་རྒྱར་མེ་ཐོག་སྤྱུམ་སྤྱུག་བྱས་པ་ཞིག་ལས།
གནད་དོན་ཐག་གཅོད་ཡོང་རྒྱར་ཕན་ཐོགས་ཡོད་པ་ཞིག་གཏན་ནས་བྱུང་མེད།

ར་བའི་བོད་རིགས་ཕྱི་ལ་པོ་དབྱ་ཕྱོགས་ལ་བཅན་འདེད།

ཕྱི་ལོ་ ༡༠༡༡ ལོར་བོད་མདོ་སྤང་ར་བ་ཁུལ་དུ་ར་བ་ཀུན་ཏེ་དགོན་པའི་སྐུ་འབས་སློ་
བཟང་ལུན་ཆོགས་ཀྱིས་རང་ལུས་མེར་སྲེག་གནང་བའི་དོན་རྒྱུན་དེ་ཐོན་རྗེས།
ཁུལ་དེའི་དམར་གཞུང་གིས་དམག་མི་བཏང་ནས་དྲག་གཞོན་བྱས་ཏེ། དོན་རྒྱུན་
དེ་དང་འབྲེལ་བ་ཡོད་མེད་ལ་མི་བལྟས་པར་ས་གནས་དེར་ཡོད་པའི་“བོད་མི་དང་
གྲ་པ་མཐོང་ཆད་འཛིན་བཟུང་བྱས་པ་དང་། ར་བ་རྫོང་ཐོག་གི་ཁྲོམ་གཞུང་དང་དེ་
ནས་ཐོན་སའི་འགོ་ལམ་ཡོངས་རྫོགས་དམག་མིས་བཀག་སྡོམ་བྱས་ཏེ་བོད་པ་ཡིན་
ཕྱིན་འགོ་ས་མེད་པ་བཟོས་པ་རེད།”^[༡] དེས་མ་ཆད་“ཕྱི་ལོ་ ༡༠༡༡ ལྷ་ ༩ ཆོས་ ༡༩
ནས་དུས་ཆོད་ངེས་མེད་རིང་ར་བ་ཀུན་ཏེ་དགོན་པའི་ཆོས་ཕྱོགས་ཀྱི་བྱེད་སློ་ཁག་
ཡོངས་རྫོགས་གཞུང་ཕྱོགས་ནས་ཐད་དེ་མཆམས་འཛོག་བྱེད་དུ་བཅུག་པ་དང་།
དགོན་པའི་གྲ་པ་ཕྱི་ལ་མི་བཏང་བ་དང་། ཕྱིའི་མི་མང་དགོན་པའི་ནང་དུ་འགོ་མི་
བཅུག་པར་དམ་བསྒྲགས་བྱས་པ་རེད།”^[༢] ཡིན་ནའང་ཉིན་དེའི་བོད་དོན་ཞི་ཆོལ་
དོན་རྒྱུན་ནི་བོད་རིགས་གྲ་པ་གཅིག་ལས་བྱུང་བའི་དོན་རྒྱུན་ཞིག་ཡིན་པས་ཡོངས་
རྫོགས་རྒྱུག་པ་ལེབ་རྒྱུད་དགོས་དོན་མེད་ཀྱང་། ར་བ་ཁུལ་གྱི་བོད་རིགས་ཡོངས་

[༡] རྫོ་བཟང་ཡེ་ཤེས། ཀ་ཉག་ཆེ་རིང་། རང་ལུས་མེར་སྲེག་དང་འབྲེལ་བའི་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ཆ་གསལ་ ༢༠༡༢ དེབ་དང་
པོ། འཕགས་ལུལ་ཀུན་ཏེ་བྱེས་པ་གྲ་ཆོད་གིས་འབྲེམས་སྟེལ། ཤོག་གུངས་ ༡༡ །

[༢] བོད་དང་མཆུངས། ཤོག་གུངས་ ༣༠ །

རྫོགས་ལ་བརྟུག་གསེག་གཏོང་བའི་སྲིད་རྒྱུས་ཤིག་བཟུང་སྟེ་མི་རིགས་ཀྱི་ཞེ་འཁོན་
བསྐངས་ནས། ད་བར་བཀག་མི་བྱུང་བའི་རང་སྲེག་དོན་རྒྱུ་མ་ཐུང་བྱུང་བའི་རྒྱ་
རྒྱུ་གི་མེ་དཔུང་ཆེ་ལུ་བཏང་ཡོད་པ་དང་། མདོར་ན་མི་རིགས་ཀྱི་གནད་དོན་ལ་ལ་
ཕྱོགས་ཀྱི་བ་ནི་ཁྱུ་དེའི་བོད་རིགས་ཡོངས་རྫོགས་ཕྱོགས་གཅིག་ཏུ་བཅཅ་འདེད་
བྱས་ནས་གནད་དོན་ཡོད་པར་བཅིས་པ་རེད།

དེ་ནས་“ཕྱི་ལོ་ ༡༠༡༡ ལྷ་ ༡ ཆེས་ ༡༥ ཉིན་དཀར་མངོས་བོད་རིགས་རང་
སྲོང་ཁྱུ་རྟུ་རྫོང་ཉ་ཆོ་དགོན་པའི་སྐྱེ་ཞབས་ཆེ་དབང་ལོ་རྒྱུ་རང་སྲེག་གནད་
བའི་དོན་རྒྱུ་དེ་རྟུ་རྫོང་གི་ས་གནས་ལ་བྱུང་ཆེས། ཁྱུ་དེའི་དམར་གཞུང་གི་
ཉེན་རྟོག་པ་དང་དམག་མི་སྟོང་ཕྲག་མང་པོས་ཉ་ཆོ་དགོན་པ་མཐའ་བསྐྱོར་ནས་
དམ་བསྐྱགས་བྱས་པ་དང་། དོན་རྒྱུ་དེ་དང་འབྲེལ་བ་མེད་པའི་ཉ་ཆོ་དགོན་པའི་
གྲ་རྒྱལ་མཆོན་དགོན་པའི་ནང་འགྲོ་སྐབས་རྒྱ་དམག་གིས་ཆེ་དབང་ལོ་རྒྱུ་དང་
དོན་རྒྱུ་བཟོ་མཁན་གཅིག་ཡིན་པའི་ཕྱོགས་གཏོགས་ལ་བཅིས་ནས་ཁོང་བཟུང་སྟེ་
ཉེས་རྒྱུང་བཏང་ནས་བཅཅ་བྱིད་བྱས་པ་རེད།”^[༡༡] དེ་ནི་ཁོང་བོད་རིགས་ཤིག་དང་
གྲ་པ་ཞིག་ཡིན་པས། མི་རིགས་ཀྱི་གནད་དོན་ལ་བཅིས་པ་གསལ་བོ་རེད། གང་ལྟར་
བྱེད་རང་བོད་པ་ཡིན་ན་གྲུང་ཁྱེད་ཆོགས་པ་དང་རྒྱ་མི་རིགས་ཆོས་སེམས་ཀྱི་རྟེན་
ས་ཞིག་གཏན་ནས་མེན་པར། ཉེ་མ་གཅིག་རང་གི་མགོ་ཐོག་ཏུ་ཆགས་སྟོ་ཡོང་རྒྱུ་
ངས་པ་དང་ཡང་ན་སྐྱུ་སྟོང་གཟེད་རྒྱ་དང་སྟོག་འཕྲོག་རྒྱུའི་འགྲོ་ལམ་ལས་མེད་
པའི་སྟོན་བརྟུང་བ་ཞིག་རང་རེད།

དེ་དང་ཕྱོགས་མཚུངས་ཕྱི་ལོ་ ༡༠༡༡ ལྷ་ ༩ ཆེས་ ༡༦ ཉིན་རྫ་བ་གི་རྟེན་དགོན་
པའི་སྐྱེ་ཞབས་སྟོ་བཟང་སྐལ་བཟང་^[༡༢]དང་། སྟོ་བཟང་དགོན་མཆོག་^[༡༣]གཉིས་

[༡༡] སྟོ་བཟང་ཡེ་ཤེས་ཀ་ཉག་ཆེ་རིང་། རང་ལུས་མེར་སྲེག་དང་འབྲེལ་བའི་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ཚན། ༡༠༡༡ དེབ་དང་པོ་ཤོག་གྲངས་ ༣༤༩-༣༥༠ །
[༡༢] རྫ་བ་རྫོང་རྟུ་མའི་རྩ་ཆེན་གཉིས་པའི་རྫ་རྩ་ཆང་བཀྲ་ཤིས་ཆེ་རིང་གི་བྲ། རང་ལོ་ ༡༡ །
[༡༣] རྫ་བ་རྫོང་རྟུ་མའི་རྩ་ཆེན་གཉིས་པའི་ཆེ་རྒྱལ་ཆང་གི་བྲ། རང་ལོ་ ༡༡ །

ཡིན་མིན་ཤེས་རྟོགས་མི་ཐུབ་པར་ལམ་སངས་ཀྱི་གནས་བོད་མིའི་ཐོག་ཏུ་དོན་རྒྱུན་གྱི་དོ་བོ་གཏན་འཁེལ་བྱེད་པ་དང་། ཐ་ན་རྒྱུན་གཅིག་གིས་ས་སྤྲུལ་དེའི་ཁེ་ལས་ཀྱི་ཁེ་ཕན་དང་དམངས་ཀྱི་བདེ་སྤྱད་རྟོག་རྩལ་བཏང་བ་ནི། སྤྲུལ་དེའི་གསེར་སྒྲི་དང་། མཆོད་ཆས་འདྲ་མིན་གྱི་བཟོ་ལས་ཐོན་སྤྲུལ་ཆབ་མདོའི་རྩ་རྒྱུད་སྤྲུལ་གྱི་བོད་མིའི་ཐོན་རྩིས་ཕྱིར་ཆོང་ལ་གྱུར་གྱུར་ཆབས་ཆེན་བཟོས་པ་རེད།”[༡༦]

དངོས་གནས་བྱས་ན། གཟུང་ཁྲིད་གཞུང་གི་གཞུང་ལས་ཁང་གཏོར་མཁན་དེ་གཟུང་དགོན་གསར་གྱི་གྲུ་པ་ཡིན་པའི་ངེས་པ་མེད། གང་ཡིན་ཞེ་ན། སྤྲིད་གཞུང་ལ་མི་དགའ་བ་བྱེད་མཁན་བོད་མི་གཅིག་ཤུ་མིན་པར། རྒྱ་མི་རིགས་ཀྱི་ནང་དུ་ཡང་མང་དག་ཅིག་ཡོད། ཡིན་ནའང་སྤྲིད་གཞུང་ལ་བོད་མི་དབྱུང་ཕྱོགས་སུ་བཅེ་བའི་གཤིས་ངན་ཞིག་ཡོད་པས། བསམ་བཞིན་ལས་འདས་པའི་དགའ་ངལ་སྒྲ་ཆོགས་ཀྱི་རྒྱུན་པས་བསྟན་འཛིན་ཐུན་ཆོགས་རང་སྲེག་གནང་དགོས་བྱུང་བ་རེད།[༡༧] དེས་ན་ཆབ་མདོའི་རང་སྲེག་ནི་ཆབ་མདོའི་ས་གནས་ཀྱང་ཁྲན་ཆོགས་པའི་སྤྲིད་གཞུང་གི་སྤྲིད་བྱས་དང་འབྲེལ་ཞིང་། མདོར་ན་རང་སྲེག་གི་དོན་རྒྱུན་ཆེད་བཟོས་བྱས་པར་གྱུར་ཡོད།

དེ་མིན་དགའ་མཛེས་སྤྲུལ་དུ་བྱུང་བའི་གནས་ཚུལ་ཞིག་སྟེ། “ཟི་ཁྲོན་ཞིང་ཆེན་དགའ་མཛེས་བོད་རིགས་རང་སྤྱོད་སྤྲུལ་གྱི་ལི་ཐང་རྫོང་ནང་དུ། ས་གནས་གཞུང་ཕྱོགས་ཀྱིས་གཉེར་བའི་ལི་ཐང་བརྒྱུད་གཅིག་(༡-༡)ན་རྒྱུགས་དུས་ཆེན་གྱི་མཇུག་སྟེའི་སྐབས་ཀྱང་རྒྱ་མི་མ་གྲགས་ཀྱིས་ཆོགས་རའི་སྟེང་གི་སྒྲ་དུང་ཐངས་ནས་ལྷ་རྒྱལ་བ་རིན་པོ་ཆེ་མཆོག་བོད་ལ་ཕྱིར་ཕེབས་མ་བཅུག་ན། ཆོས་དད་རང་མོས་དང་བདེ་སྤྱོད་ཐོབ་ཀྱི་མ་རེད། ཁོང་གིས་ངོས་འཛིན་གནང་བའི་པཎ་ཆེན་སྒྲི་ཐང་བཅུ་

[༡༦] རང་སྤྱོད་མེར་སྲེག་དང་འབྲེལ་བའི་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ཆ་གསལ། ༢༠༡༢ རེབ་དང་པོ། འཕགས་ལུ་ཀྱི་རྟེན་ཁྱེད་ཀྱི་ཕྱིས་པ་གྲུ་ཆོང་གིས་འབྲེལ་སྟེལ་བྱས། ཤོག་གངས་ ༦༩༡-༦༩༩ །

[༡༧] བསྟན་འཛིན་ཐུན་ཆོགས་ཀྱི་ཞལ་ཆེམས་ལ་གཟིགས། http://www.tibettimes.net/blogs.php?id=66&post_id=18538

བོད་ཀྱི་མིང་ཐུས་ཉམས་ཞིབ་བྱས་དེབ།

གཅིག་པ་དང་། བཅོན་འདུག་འོག་ཡོད་པའི་སྤྱལ་སྤྱོད་བཟུང་འཛིན་བདེ་ལེགས་སྒོའི་
བཀོལ་དགོས། བོད་མི་ཆོས་རྩ་ས་དང་། རྒྱ་མགོ་དབྱར་ཅ་དགུན་འབྲུ་སོགས་ཀྱི་ཁྲོད་
ནས་བྱུང་བའི་ནང་ཁུལ་གྱི་ཚོད་རྟོག་མཆོམས་འཛིན་དགོས་པའི་རེ་སྤྱལ་དང་། ས་
གནས་དེར་སྤེལ་བཞིན་པའི་རྒྱལ་གཅིས་རིང་ལུགས་ཟེར་བའི་ལས་འགུལ་ནང་།
ལས་རྒྱ་འབྲས་མི་བཅེ་མཁན་གྱི་བོད་མི་ཆོར་སྒྲོན་བརྗོད་བྱས་པར་ཁོང་འཛིན་བཟུང་
བྱས་པ་དང་། དོན་རྒྱུན་དེར་རྒྱ་ནག་གྲུང་ཁབ་ཆོགས་པའི་དབྲས་ཆབ་སྲིད་ལྟན་ཁང་
ནས་ཆབས་ཆེད་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་དོན་རྒྱུན་ཡིན་པར་ངོས་འཛིན་བྱས་ཡོད་པ་རེད།^[11]

ཁོང་བོད་རིགས་འབྲོག་པ་གཅིག་གིས་སྤྱོད་བརྗོད་ཐོབ་ཐང་སྤྱད་པ་ལ་བརྟེན་
ནས་ཁུལ་དེའི་བོད་རིགས་ཡོངས་རྫོགས་ལ་དམ་བསྒྲགས་དང་སྒོ་བ་གསོའི་ལས་
འགུལ་སྤེལ་འགོ་རྒྱགས་པ་རེད། དེ་ནི་མི་རིགས་ཀྱི་གནད་དོན་ལ་བཅེས་པ་གསལ་
པོར་རྒྱུར་ཡོད། དེར་བརྟེན་ཁུལ་དེའི་འགོ་ཁྲིད་མི་སྣ་རེ་གཉིས་ཀྱིས་“མི་གཅིག་ལ་
མགོ་ནད་ཡོད་ན། ནད་ཡོད་པའི་མི་དེར་མགོ་སྤྲོན་བཞེར་ནས་ནད་བཅོས་དགོས་
པ་ལས། མི་ཆང་མས་མགོ་སྤྲོན་ཟ་དགོས་དོན་མེད”ཅེས་བཤད་པ་དོན་དངོས་ཡིན་
ནའང་། དེའི་རྒྱུན་གྱིས་འགོ་ཁྲིད་འགའ་ཤས་ཀྱི་བསམ་ཚུགས་ལ་སྒྲོན་ཡོད་པར་སྤྱད་
འདོགས་བྱས་ཏེ་ཁོང་ཆོད་ལས་གནས་ཤོར་བའི་གནས་ཚུལ་བྱུང་ཡོད།

དེ་ནས་བྱི་ལོ་ ༡༩༩༡ ལྷ་ ༥ ཆོས་ ༡༧ ཉིན་བོད་ལྷ་ས་ཁུལ་དུ་བྱུང་བའི་
བོད་དོན་གྱི་དོན་རྒྱུན་དང་འབྲེལ་བ་ཞིག་སྟེ། “མདོ་སྤངས་སྤྱད་འབོ་རའི་རྩི་ཆེ་
བརྟན་དང་། ར་བ་རྗོད་སོ་རུ་མ་སྟེ་པའི་དར་རྒྱས་ཀྱིས་ལྷ་སའི་རྩི་ཁང་མདུན་དུ་རང་
ལུས་མེར་སྟེག་གནད་བའི་དོན་རྒྱུན་དེ་བྱུང་རྗེས། ལྷ་སའི་གཞུང་ཚུགས་ཀྱི་ཉེན་རྟོག་
པས་མཆོ་སྟོན་དང་། ཀན་སུའུ། སི་ཁྲོན། ཡུན་ནན་སོགས་བོད་སྤངས་ཚུགས་ཀྱི་བོད་
མིར་ཐོབ་ཐང་ལག་ཁྱེར་ཞིབ་བཤེར་བྱས་ཏེ། ལྷ་ས་ཁུལ་རང་ནས་མིན་པ་རྣམས་བྱིར་

[11] <https://www.youtube.com/watch?v=xWnnSewQj3g> རང་ལུས་མེར་སྟེག་དང་འབྲེལ་བའི་ལོ་
རྒྱུས་ཡིག་ཆགས། ༡༩༩༡ དེབ་གསུམ་པ། འཕགས་ལུལ་གཉིད་བྱས་པ་གྲུ་ཆང་། ཤོག་གྲངས་ ༦༩༥ །

འབྱུང་དང་། ཐ་ན་ལོ་ངོ་མང་པོའི་སྡོན་ནས་ལྷ་སར་གཏན་སྡོད་བྱས་པའི་ཁམས་དང་
ཨ་མདོའི་བོད་རིགས་ཆོང་པ་རྣམས་ཕྱིར་འབྱུང་བྱས་པ་”[༡༧]ཟེད། ད་དུང་དུས་དེ་ནས་
བཟུང་ལྷ་ས་གྲོང་ཁྱིམ་གྱི་བར་སྐོར་ཁྲོམ་སྲང་དུ་འགོ་སའི་ས་ཆོགས་ཁག་ནས་བོད་མི་
ཡིན་ན་ཞིབ་བཤེར་བྱེད་པ་དང་། དེ་བས་“མགོ་སྐྱ་རིང་པོ་བཞག་པའི་སྐྱེས་པ་རྣམས་
ལ་དམིགས་བསལ་གྱི་སྡོག་བཤེར་དང་འདྲི་ཞིབ་བྱེད་གྱི་ཡོད།”[༡༩] དངོས་གནས་བྱས་
ན་སྲིད་གཞུང་གིས་དོ་རྩེ་ཆེ་བརྟན་དང་དར་རྒྱས་ལུ་ཐུག་ཐབས་ཟད་ངང་རང་སྲིག་
གནང་དགོས་བྱུང་བའི་རྒྱ་རྒྱུན་དང་། དགོས་འདུན་ལ་ངེས་པར་དུ་དོ་སྣང་དང་བསམ་
གཞིགས་དགོས་ངེས་ཀྱང་། དེ་ཆོ་སྐད་དེ་སྣང་མེད་མཐོང་རྒྱུ་བཏང་ཡོད། ད་དུང་དེ་
ལས་ལྡོག་སྟེ་ཁོང་གཉིས་དང་རིགས་གཅིག་པའི་བོད་རིགས་ཡོངས་ལ་སྤང་སེམས་
བཅངས་པ་དངོས་གསལ་དོད་པོ་ཟེད། ལྷ་ས་ནི་བོད་དང་བོད་མི་རིགས་ཀྱི་ཆབ་སྲིད་
དང་། དཔལ་འབྱོར་སོགས་ཡོད་ཆད་གྱི་སྟེ་གནས་ཡིན་པས། སྤར་ནས་བོད་མདོ་དབྱས་
ཁམས་གསུམ་གྱི་བོད་མི་འདུས་སྡོད་བྱེད་ཡུལ་གྱི་ས་ཁུལ་ཞིག་ཟེད། ཡིན་ནའང་ལྷ་
ས་གྲོང་ཁྱིམ་སྲིད་གཞུང་གིས་བོད་སྤྱད་ཕྱོགས་ཀྱི་བོད་རིགས་ཡོངས་ལ་བརྟུང་གསིག་
དང་། མདོར་ན་ཕྱོགས་གཅིག་ཏུ་བཅུན་འདེད་བྱས་ནས་བོད་རིགས་དང་རྒྱ་མི་རིགས་
དབར་འགལ་ཆུ་སྐྱོང་རྒྱུ་ལ་འདེད་གཏོང་བའི་སྲིད་ཁྲིམ་ཞིག་བཟུང་བ་ཟེད།

བོད་དང་འབྲེལ་བའི་དོན་རྒྱུན་མཐའ་དག་མི་རིགས་ཀྱི་གནད་དོན་དུ་འཕྱར་ཐབས།

སྤྱིར་བོད་ནང་དུ་རྒྱ་རིགས་དང་བོད་རིགས་དབར་དམངས་དོན་དང་ཉེས་དོན་གྱི་
གྲོད་གཞི། ཐ་ན་རྒྱ་རིགས་དང་བོད་རིགས་དབར་ཁ་ཚོད་ཙམ་བྱུང་ནའང་གནད་

[༡༧] གློ་བཟང་ཡེ་ཤེས། ཀ་ཉག་ཆེ་རིང་། རང་ལུས་མེར་སྲིག་དང་འབྲེལ་བའི་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ཆ་གསལ། ༢༠༡༣ དེབ་
གསུམ་པ། འཕགས་ཡུལ་གྱི་ཆེན་པོས་པ་གྲུ་ཆོང་གིས་འབྲེམས་སྟེལ། ཤོག་གངས་ ༢༧༤ །
[༡༩] ༢༠༡༣ ལོར་བོད་དུ་གཉེན་འཕྲད་ལ་ཐེབས་པའི་སྐྱེ་ཞབས་བྱམས་ཆེ་གོ་མོས་གསུངས།

བོད་ཀྱི་མིན་བྱས་ཉམས་ཞིབ་བྱས་དེབ།

དོན་ཅི་ཡིན་ལ་མ་བལྟས་པར་རྒྱག་གཅིག་མཆོང་གཅིག་གིས་སྒོ་ནས་མི་རིགས་ཀྱི་གནད་དོན་ལ་བསྐྱར་ནས་མཐའ་མཐུག་པམ་ཁ་སྤྱོད་མཁན་དེ་རྟག་ཏུ་བོད་རིགས་རྣམས་ཆགས་ཀྱི་ཡོད། དེ་ཡང་གནད་དོན་ཁག་གཉིས་དཔེ་མཚན་དུ་བཀོད་ན།

༡༠༠༥ ལོའི་ནང་ལྷ་སར་ཐོག་མེད་(ཚུངས་ལྡན)རོལ་ཅེད་ཁང་ཞེས་སྤྱོད་གར་འཆལ་སྤྱོད་ཁང་ཞེས་ནང་སྤྱད་འཆོང་མ་བརྒྱ་ཕྱག་འགའ་ཤས་དང་སྤྱང་བྱའི་ཨ་ཕྱག་^[༤༧] མང་པོ་ཡོད་པའི་རྒྱལ་སྤྱོད་མ་ཉི་མཐོ་རིམ་དཔོན་རིགས་ཀྱིས་མཉམ་ལས་འོག མི་ལ་མགོ་སྐོར་དང་ཆོང་ར་ཉམ་བཟུང་བྱེད་པ། ཕན་བྱ་འབྲིག་མིན་ལ་དཔུང་བྱས་ཀྱིས་ཉེས་རྒྱུ་གཏོང་གི་ཡོད། བོད་རིགས་བཙོན་བྱུར་གཅིག་གི་ཆང་ཁང་མི་དེ་ཆོས་གཏོར་བ་དང་། ཁོའི་གྲོགས་པོ་བོད་རིགས་རི་མོ་འབྲི་མཁན་ཞིག་ཀྱང་ཁོ་ཆོས་རྒྱུད་ནས་རྒྱས་པ་རེད།^[༤༨] ཁོང་གཉིས་དང་ངོ་ཉེས་བོད་པ་ཁེ་ལས་པ་གཅིག དེ་ནས་པ་ལུལ་གཅིག་པའི་ཆབ་མདོའི་བོད་པ་ཁག་གཅིག་བཅས་རོལ་ཅེད་གྲོང་དེར་སོང་ནས་དགོངས་སེལ་དགོས་པ་བཤད་ཀྱང་སྒོ་བརྒྱབ་སྟེ་ཁ་ཡ་བྱས་མེད། ཁོང་ཆོས་སྒོ་དང་སྤེལ་བྱུང་གི་ཤེལ་སྒོ་བཅག་པས། བོད་པ་གསུམ་པོ་འདྲིན་བཟུང་བྱས་ནས་ལྷ་ས་གྲོང་ཁྱེར་ཁྱེན་ཀོན་ཚུས་མི་དམངས་བྲིམས་ཁང་ནས་ལོ་བཞིའི་ཉེས་པ་བཏང་བ་རེད།^[༤༩]

དེ་ནས་བོད་ཀྱི་ཁམས་གོ་འདྲི་ཁུལ་དུ་ཐོན་པའི་གྲོང་དོན་^[༥༠]དང་འབྲེལ་བ་ཞིག་སྟེ། “རྫོང་གྱི་བདེ་ལས་ཁུངས་ཀྱི་འགོ་བྲིད་གཞིན་པས་གཞུང་དོན་ཀྱི་མིང་ཐོག་ནས་གཤམ་བསྐྱོད་ཀྱིས་རི་དྲགས་^[༥༡]རྫོན་བརྒྱབ་པ་དང་། ད་དུང་བསད་པའི་

[༤༧] རྒྱ་ནག་ནས་ཡོང་བའི་རྒྱ་མི།

[༤༨] རྒྱ་རིགས་དེ་ཆོར་ལྷ་ས་གྲོང་ཁྱེར་གྲོང་གིས་ཉེས་པ་གང་ཡང་སྤྱད་མེད།

[༤༩] ལྷ་བས་དེའི་བོད་རང་སྤྱོད་སྤྱོད་ཀྱི་དུང་ཆེ་ཀྱང་གིས། བོད་མི་དེ་ཆོ་ཁམས་པའི་དཀྱུག་སྤྱོད་ཆོགས་པར་ངོས་འདྲིན་དང་། ཆབ་སྤྱོད་ཀྱི་རྣམ་པ་ལྡན་པའི་རྒྱ་ཆོགས་ཟེར་བར་ཆབས་ཆེ་བུ་བཏང་བ་རེད། འོད་ཟེར། ཉེས་དོན་གྲོང་གཞི་ནས་དམིགས་བསལ་མི་རིགས་སྤྱོད་རྒྱས་ཡོད་མེད་ལ་བལྟས་པ། ༢༠༠༩/༡/༡༠

[༥༠] ༢༠༠༦ ལོར་མིན་ནམ། འོད་ཟེར་གྱི་ཚོམ་ཡིག་དེ་ ༢༠༠༩ ལོར་བྲིས་པ་དང་། ཚོམ་ཡིག་ནང་ལོ་བཞིའི་ཐོན་ཞེས་འཁོད་འདུག

[༥༡] རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་རིམ་པ་དང་པོ་དང་གཉིས་པའི་སྤྱང་སྤྱོད་ཁོངས་ཀྱི་རི་དྲགས།

རི་དྲགས་དེ་དག་གྲོང་མིས་རྟ་ཐོག་ལ་སྒྲེལ་དགོས་པ་བཤད་པ་རེད། གྲོང་མི་གཅིག་གིས་དེ་ཁོང་ཚོའི་ལས་ཀ་མིན་ཟེར་རྟ་མི་བཏང་བས། སྤྱི་བདེ་ལས་ཁུངས་ཀྱི་འགོ་ཁྲིད་གཞིན་པ་དང་དེ་མིན་ཉེན་རྟོག་པ་གསུམ་པོས་ཉེས་རྒྱུ་བཏང་བཏང་སྟེ་དབང་པོ་སྒྲོན་ཅན་བཟོས་པ་རེད། མི་དེའི་ནང་མིས་ཁྲིམས་ལ་གཏུགས་ཏེ་ཉེན་རྟོག་པས་གུན་གསལ་ཕྱན་བྱ་ལས་སྤང་མེད། ནང་མིས་ལོ་གསུམ་བསྐྱད་མར་བྱ་གཏུགས་བརྒྱབ་ཏེ་གྲོང་གུན་ཁ་གསལ་བྱུང་ཡོད་ཀྱང་། དཔོན་རིགས་ཀྱིས་བརྟག་སེམས་བཅངས་ནས་ཆེད་མངགས་སྟངས་ལྟོས་ཏེ་དོན་རྒྱུན་བཟོས་ནས། དབང་པོ་སྒྲོན་ཅན་བཟོས་པའི་མི་དེའི་ནང་མི་འཛིན་བཟུང་བྱས་ཤིང་དཔུང་སྡེ་བ་བྱས་ནས་སྤྱི་པའི་སྤྱིག་ལམ་དགྲུག་མཁན་གྱི་ཉེས་འགལ་བྱས་ཏེ་ལོ་གསུམ་གྱི་ཁྲིམས་ཐག་བཅད་པ་རེད།”[༤༦]

བོད་ཁུལ་དུ་འདི་དང་འདི་ལྟ་བུའི་ཉེས་དོན་གྲོང་གཞི་མི་རིགས་ཀྱི་གནད་དོན་ཆབ་སྲིད་ལ་སྒྱུར་བ་དང་། ཡང་ན་གཞུང་དོན་ཁ་ལ་འབྱེར་ཏེ་སྤེལ་གྱི་འཁོན་ལན་སློག་ནས་ཉེས་པ་ཐོག་མཁན་གྱི་བོད་རིགས་མང་པོ་ཞིག་ཡོད།

མི་རིགས་ལ་བརྟེན་ནས་ཆོས་དད་ལ་ཆོད་འཛིན།

ཆོས་དད་རང་མོས་ནི་མི་རིགས་དང་འབྲེལ་ཕྱག་གི་དབྱེ་བ་མེད་པར་ཆོས་ལ་དད་པ་ཡོད་པ་ཐུན་མོང་གིས་སྤྱོད་པའི་རང་དབང་ཡིན་པ་རྒྱ་ནག་མི་དམངས་སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཙམ་ཁྲིམས་དོན་ཆོན་སོ་དྲུག་ནང་གཏན་ལ་ཐབ་པ་ཞིག་རེད། ཡིན་ནའང་མི་རིགས་ལ་བརྟེན་ནས་ཆོས་དད་ལ་ཆོད་འཛིན་བྱེད་པ་ནི་གྲང་ཁན་ཏང་གི་ལས་དོན་མི་སྣའི་བྱེད་ཕྱོགས་ཀྱི་སྲིད་རྒྱུས་དང་ལག་བསྟར་ལས་འཕྲོས་པ་ཞིག་རེད།

[༤༦] <http://www.rfa.org/tibetan/chediklaytsen/amdolaytsen/forum-on-tibet-from-beijing/commentary-of-tibetan-writer-woeser-07242009160631.html> འདྲ་ཟེའ། ཉེས་དོན་གྲོང་གཞི་ནས་དམིགས་བསལ་གྱི་མི་རིགས་སྲིད་རྒྱུས་ཡོད་མེད་ལ་བལྟ་བ། ༢༠༠༩/༡/༡༠

བོད་ཀྱི་སྲིད་བྱུས་ཉམས་ཞིབ་བྱས་ཤིང་།

དེ་ཡང་ལོ་རབས་དགུ་བརྒྱ་པའི་ནང་གྲ་བཞི་བཅོམ་ཁང་དུ་བྱུང་བའི་དངོས་བྱུང་གི་གནད་དོན་ཞིག་སྟེ། ཉིན་ཞིག་འཆམ་ནད་སྡོད་འགོག་ཆེད་བཅོམ་པ་ཚོར་སྒྲིག་པ་དང་སི་པན་^[༤༧]མང་པོ་བརྒྱབ་པའི་ཐུག་པ་ཞིག་སྟེར་བ་རེད། བོད་ཀྱི་སྲིད་དོན་བཅོམ་པ་བསྟན་འཛིན་སྤྱན་ཚོགས་^[༤༨]དགེ་སློང་ཡིན་པ་དང་། ཁོང་རང་ལ་འཛེམ་བྱ་ཞིག་ཡོད་པ་ནི་སྒྲིག་པ་མི་ཟ་བ་དེ་རེད། ཉིན་དེའི་དགོང་མོ་བསྟན་འཛིན་སྤྱན་ཚོགས་ཀྱིས་སྒྲིག་པ་མི་ཟོས་པའི་ཐད་དུ་ཁག་བཞི་པའི་དུ་དཔོན་གཞོན་པ་སྟོབས་རྒྱལ་གྱིས་དུ་ཆེན་བཞི་པའི་བཅོམ་པ་ཡོངས་རྫོགས་དུ་སྟར་སྒྲིག་བཅུག་པ་དང་། བསྟན་འཛིན་སྤྱན་ཚོགས་མདུན་དུ་བསྐྱངས་ནས་ཚོངས་དད་རྒྱན་འཛིན་བྱས་པར་སྟང་དེ་ཁ་རྩེད་བྱང་། ཐག་པས་བསྐྱམས། སྒྲིག་རྒྱུག་བཅུགས། སྒྲིག་ཐུག་དེ་ཡིན་གཅིག་འཐུང་དགོས་ཞེས་ཉེས་རྩེད་བྱང་བ་རེད། དོན་དངོས་ཐོག་སྒྲིག་པ་མི་ཟོས་པ་དེ་གནད་དོན་ཆེན་པོ་གང་ཡང་མིན་ལ། སྒྲིག་པ་ཟ་དགོས་ཞེས་བརྗོད་པ་དེ་ཡང་གནད་དོན་ཆེན་པོ་ཞིག་གཏན་ནས་མ་རེད། ཡིན་ནའང་དེའི་རྒྱབ་ན་གནད་དོན་གཞན་ཞིག་ཡོད་པ་དེ་ནི། མི་རིགས་ཚོས་ལྷགས་ཀྱི་གནད་དོན་རེད། གང་ཡིན་ཞེ་ན་བྱེད་རང་བོད་རིགས་ཆབ་སྲིད་བཅོམ་པ་ཞིག་ཡིན་ན། དེའི་བྱ་སྲོད་ཡོངས་རྫོགས་མི་རིགས་ཀྱི་གནད་དོན་དུ་གྱུར་བར་བཅིག་གི་ཡོད་པ་དེ་རེད།

ད་དུང་ཆ་ཁྲིམས་དང་སྲིད་རྒྱས་ཀྱི་འགོ་ལྷགས་མི་ཤེས་པའི་བཅོམ་རའི་འགོ་འདོམས་པ་དེ་དག་གིས་རིག་གནས་གསར་བརྗེའི་ལྷ་བ་རྒྱན་འཛིན་བྱས་ནས་བོད་རིགས་ཆབ་སྲིད་བཅོམ་པས་^[༤༩]ནང་ཚོས་ཀྱི་དེབ་རིགས་^[༥༠]བལྟ་སྟོག་བྱེད་

[༤༧] སྒྲིག་པ་དང་། སི་པན་སྤང་བྲ། ཚམ་པ་རྟོག་ཙམ་ཡོད་པའི་ཐུག་པ་རེད།
[༤༨] ལྷ་ས་གོང་བྱེད་ནས་ཡིན་པ་དང་། དེ་སྤྱ་རྒྱ་གར་དུ་ཡོང་ནས་གྲ་བྱས་ཏེ་དགེ་སློང་གི་སྡོམ་པ་ཞུས། ཁོང་ལ་བོད་ནང་གི་གནས་ཚུལ་ཕྱི་གྲར་བྱས་པའི་ནག་ཉེས་བཅུ་དྲ་ནས་གྲ་བཞི་བཅོམ་ཁང་དུ་བཅོམ་བཅུག་བྱས།
[༤༩] དགོན་སྟེ་ཁག་གི་གྲ་པ་མང་པོ་ཡོད།
[༥༠] པ་མ་སྤྱན་མཆེད་དང་གོགས་ཉེ་ཚོས་ཁླ་རེའི་ཐུག་འཕྲད་སྐབས་དཔེ་སྤྱན་ཁང་ནས་ཉེས་པའི་ཆད་མ་སོགས་ནང་ཚོས་སྟོར་རེད།

སྐབས་ཚོངས་དང་མི་ཚོག་ཅིས་ནང་ཚོས་ཚོངས་དང་ལ་བཅེ་བ་ལས། རྒྱ་གཞུང་གིས་
བཟོད་བཞིན་པའི་ཤུང་རྩའི་རིག་གནས་ཀྱི་གལ་ཆའི་ཐུབ་ཆ་ཞིག་ལ་ངོས་འཛིན་མི་
ཐུབ་པར་དམིན་ཆོག་གྱེད་ཀྱི་ཡོད། ཡིན་ནའང་སྤྱང་ལུང་དང་བཅས་པའི་རྒྱ་ཁ་
ཆའི་བཙོན་པར་རང་ཉིད་ཀྱི་ཆོས་ལུགས་ལྟར་ཟ་ཤ་སྦྱོད་ཆོག་པ་ཐུད། ད་དུང་ཐབ་
ཚུང་བཙུགས་”^[༥༡]ནས་ཟས་གཡོ་སྒོལ་ཆོག་པ་དང་། རྒྱ་ཁ་ཆའི་སྤྱང་གནས་དུས་
ཆེན་སྐབས་སྤྱང་གནས་གཏོང་ཆོག་ འདིར་བཟོད་དགོས་པ་ནི། རྒྱ་ཁ་ཆའི་བཙོན་
པར་རྒྱ་ནག་གི་ཙམ་གྲིམས་ནང་གསལ་ལྟར་ཆོས་དང་རང་དབང་དགོས་ངེས་ཤིག་
ཡིན་མོད། བོད་རིགས་བཙོན་པར་དེ་བས་ཆོས་དང་ཀྱི་ཐོབ་ཐང་དགོས་པ་ནི། བྱངས་
ཉུང་མི་རིགས་ལ་དམིགས་བསལ་སྲིད་རྒྱས་ཡོད་པ་དེ་རེད།

རང་དབང་གི་གནད་དོན།

དེ་ཡང་ཚོམ་ཡིག་གི་རང་དབང་སྐོར་ལས་འཕྲོས་པ་ཞིག་སྟེ། དེ་སྟོན་རྒྱ་རིགས་མཁས་
པ་ཞིག་གིས་རྒྱ་ནག་ནང་གི་གསར་ཤོག་ཐོག་“གལ་སྲིད་རུབ་རྒྱུད་གསར་སྟེལ་ཆེན་
མོས་མི་རིགས་ཀྱི་རིག་གཞུང་སྟོལ་རྒྱུན་སྤྱང་སྦྱོབ་བྱེད་མ་ཐུབ་པ་ཡིན་ན་གསར་གཏོད་
དེ་རྒྱ་ན་མ་ཆགས་ཀྱི་རེད་”^[༥༢]ཅིས་ཚོམ་ཡིག་སྟེལ་སྤྱང་བ་དེ་བོད་རིགས་ཚོམ་པ་པོ་
ཞིག་གིས་ལུང་འབྲེན་གྱིས་ཁོང་རང་གི་ཚོམ་ཡིག་ནང་བཀོད་ཏེ་འགྲེམས་སྟེལ་བྱས་
པའི་རྗེས་ཁོང་ཡོད་སའི་ཤུང་ཁན་ཆོགས་པའི་འབྲེལ་ཡོད་འགོ་བྲིད་ཀྱིས་གཤེགས་
བཏང་སྟེ་ངོས་ལེན་ཡིག་འབྲི་བ་བཙུག་ཡོད། ཁོང་གིས་རྒྱ་རིགས་དེས་སྟེལ་བའི་ཚོམ་
ཡིག་གི་ཆོགས་པར་དེ་འབྲེལ་ཡོད་འགོ་བྲིད་ལ་བསྟན་ནས་འགྲེལ་བཟོད་དག་འབྱུང་

^[༥༡] བཙོན་གྲིམས་ནང་ཐབ་ཚུང་བཙུགས་མི་ཆོག་ཅེས་འཛིན།

^[༥༢] ལང་ལིས་ཁྲུང་། ཆེས་ནས་དྲག་གཞོན་དང་རྒྱུང་ས་ནས་སྤྱོད་ཡངས་ཀྱི་མི་རིགས་སྲིད་རྒྱས། ༢༠༠༧/༡༡/༢༤ །

བོད་ཀྱི་མིང་ཐུས་ཉམས་ཞིབ་བྱས་ནི་བ།

བྱེད་དུས། འབྲེལ་ཡོད་འགོ་ཁྲིད་ཀྱིས་སྐད་ཆ་འདི་ལྟ་བུ་རྒྱ་མིས་ཆོག་ཁྲི་གཅིག་བཤད་
ཆོག་ཀྱང་། བོད་མི་ཆོས་ཆོག་གཅིག་ཀྱང་བཤད་ཉན་གྱི་མ་རེད་ཅེས་བཤད་ཡོད།

དེས་ན་རྒྱ་གཞུང་གི་བཙོན་བཅུག་དོན་མ་དུ་ཚུད་པའི་བོད་རིགས་ཚོམ་
པ་པོ་སྒྲོལ་མ་སྐྱབས་དང་། དཀོན་མཆོག་ཆེ་འཕེལ།^[༥༩]འབྲུག་ལོ།<sup>(སྐྱུག་མིང་ཞོགས་
ལྷང་)</sup>^[༦༠] རྫོང་འཇམ་དབྱངས།^(ཡོངས་གྲགས་སུ་སྒྲོ་མིག)^[༦༡] འབྲོག་རུ་ཚུལ་ཁྲིམས་^[༦༢]ལ་
སོགས་པས་སྤེལ་བའི་ཚོམ་ཡིག་དེ་དག་རྒྱ་རིགས་ཚོམ་པ་པོ་ཆོས་རྒྱ་ནག་ནང་སྤེལ་
བ་ཡིན་ན་ཕལ་ཆེར་ཉེས་ཁྲིམས་སོག་མི་སྲིད་པ་ཞིག་རེད། གང་ཡིན་ཞེ་ན། རྒྱ་མི་
རིགས་ཤིག་ཡིན་ན་མི་རིགས་ཀྱི་གནད་དོན་མེད་པས། ཚོམ་ཡིག་གི་རང་དབང་བོད་
པ་ལ་བཞུགས་ན་ཐད་དེ་ཆེ་བ་ཡོད་པ་གསལ་པོ་རེད།

མཚུག་ཐོམ།

མི་རིགས་ཤིག་གི་དར་རྒྱས་དང་ལས་དབང་གི་འཕུར་ལྷོག་ནི་མི་རིགས་རང་ཉིད་ཀྱི་
འབད་བཙོན་དང་འབྲེལ་ཞིང་། དམངས་ཀྱི་མངོན་འདོད་སྤྱད་ཀྱང་འགོག་མི་སྲུབ་
པ་ནི་“ང་མཉེ་བར་དུ་ལྟ་ཚུལ་བཤད་ཁོ་ཐག་ཡིན”^[༦༣]ཅེས་པ་ལྟ་བུ་རེད། དེས་ན།
ལོ་ནས་ལོ་བསྟུད་དེ་ཐག་གཅོད་བྱེད་ཐབས་གཏན་ནས་མ་བྱས་པར་བཞག་པའི་བོད་

[༥༩] http://tibetanpen.org/?page_id=430

[༦༠] <http://www.rfa.org/tibetan/sargyur/shokjang-commentes-04082015161953.html>

[༦༡] <http://www.tibettimes.net/news.php?showfooter=1&id=9962> ཁོང་ནི་རྩ་བ་མེད་ལྟ་བུ་མའི་རུ་
ཆེན་གསུམ་པ་ནས་ཡིན་པ་དང་། ཁོང་གིས་“ལྷགས་སྒྲོག་གིས་བཀྱིགས་པའི་གཏམ་རྒྱུད་”དང་“རྩ་བའི་ཡི་གེ་བ་དག་
ལ་མཆོར་གྱིས་བསྟུན་གྱིན་ཡོད” “ང་མཉེ་བར་དུ་ལྟ་ཚུལ་བཤད་ཁོ་ཐག་ཡིན”སོགས་ཀྱི་ཚོམ་ཡིག་སྤེལ་བ་རེད།

[༦༢] <http://www.rfa.org/tibetan/sargyur/drogru-tsultrim-released-from-jail-12072014092925.html> ཁོང་རྩ་བ་སྒྲོ་མང་དགོན་དུ་བཞུགས་སྐབས་ཁ་བའི་ཆོ་སྤྱོད་ཅེས་པའི་གསར་ཤོག་འབྲེམས་སྤེལ་མི་ཆོག་པའི་
བཀག་བསྡུམས་བྱས་པ་དང་། མེས་རྒུལ་ལ་ངོ་ཚྭ་དང་དྲ་ལའི་ཁ་བྲལ་འོས་ལངས་ལ་སྐུལ་སྤོང་ཚོམ་ཡིག་སྤེལ་བའི་
ཉེས་བཅུགས་ཀྱིས་ལོ་ ༦ བཙོན་བཅུག་བྱས།

[༦༣] <http://www.tibettimes.net/news.php?showfooter=1&id=9962> རྫོང་འཇམ་དབྱངས་ཀྱིས།

ཀྱི་གནད་དོན་དེར་མི་རིགས་གནད་དོན་དང་། ཆོས་ལུགས་ཀྱི་གནད་དོན། འགྲོ་བ་
 མིའི་ཐོབ་ཐང་གི་གནད་དོན། རིག་གཞུང་། ཁོར་ལུག་བདག་དབང་སོགས་སྣ་མང་
 ཞིག་འདུས་ཡོད་པས། དེ་དག་སེལ་ཐབས་མི་བྱེད་པར་བོད་མིའི་བསམ་འདུན་ལ་
 རྟོག་རོལ་དང་བོད་མི་རིགས་ཡོངས་རྫོགས་དབང་ལྡན་ཕྱགས་སུ་བཅན་འདེད་བྱས་
 བས་མི་རིགས་ཀྱི་གནད་དོན་བཟོ་རྒྱུ་ལ་འདེད་བྱེད་པ་ནི་བོད་ཁུལ་བརྟན་ཉིད་
 མེད་པའི་གཞི་རྒྱུ་རྒྱུ་རྒྱུ་ཡོད། སྲིད་དབང་རིང་ལུགས་པ་ཞིག་ཡིན་ཕྱིན།
 སྤྱི་ཆོགས་ཀྱི་དོན་དངོས་འཇུག་ལྟོག་དང་བསྟུན་དགོས་པ་ལས། དབང་ཤུགས་ཀྱིས་
 སྲིད་དབང་རྒྱུ་རྒྱུ་མི་སྐབ་པ་ཁས་ལེན་དགོས་པ་དོན་དངོས་ཤིག་རེད།

མང་ལིས་ཁྲུང་གིས་ཀྱང་། “མི་མང་ལ་བསམ་ཚུལ་དང་རེ་འདུན་ཁྱེས་འི་
 ལམ་མཁོ་འདོན་དང་། ཁེ་དབང་རྩྭ་ལེན་བྱེད་དུ་བཅུག་དགོས། དེ་ལྟར་མེད་ན།
 སྐབས་ཤིག་རིང་བརྟན་ཉིད་ཡོད་པའི་ནམ་པ་ལྟ་བུ་ཞིག་མངོན་ཡང་། དེའི་ངོ་བོ་
 ནི་རྒྱངས་བཀག་ཁྲོ་ཐབ་ཀྱི་རྒྱང་འགྲོ་ཡོངས་རྫོགས་བཀག་ནས་དེའི་འོག་སུ་མཐུད་
 མེ་ཤུགས་ཆེ་བ་བཏང་བ་བཞིན། མཐའ་མཐུག་རྒྱངས་བཀག་ཁྲོ་ཐབ་འབར་གས་
 བྱེད་རྒྱུ་”ཡིན་པ་ལྟར། བས་ཞིག་རྒྱུ་ཞིག་དང་འཕྲད་ན་ཚོད་སྤོང་གི་མེ་ལྗེའི་མེ་རོ་
 འབར་ཉེར་ལྷག་ཡོད་པས། གང་ལྟར་དུས་ཚོད་སྤྱི་མ་གཏོགས་གདོང་ཤུགས་གི་ངོ་
 སྤོལ་དང་ཚོད་སྤོང་གི་འཐབ་ཚོད་ཡོང་རྒྱུར་ངེས་པ་ནི། ཞིན་ཅང་དུ་ཐེངས་མང་པོར་
 ཐོན་པའི་ཞིན་ཅང་མི་རིགས་འཐབ་ཚོད་པའི་གནད་དོན་དང་། བོད་ཁུལ་དུ་ཐེངས་
 མང་ཐོན་པའི་བོད་དོན་འཐབ་ཚོད་ཀྱི་གནད་དོན། མདོར་ན་མི་རིགས་ཀྱི་གནད་དོན་
 སོགས་ཀྱི་འབྲུང་རྩ་རྩ་ཞིབ་བྱས་པ་ཡིན་ན། སྲིད་གཞུང་གི་སྲིད་རྒྱུས་ལ་བརྟེན་ནས་
 བྱུང་བ་ཞིག་ལས། མི་རིགས་ས་ཁུལ་ནས་བྱུང་བ་ཞིག་མིན་པ་རྟོགས་སྐབས་ཀྱི་རེད།

དཔེ་མཆོན་ནི། ༡༩༥༩ ལོར་ལྷ་སར་^[༥]ཐོན་པའི་བོད་དོན་ཞི་ཁྲོལ་གྱི་དོན་

[༥] ༡༩༥༩ ལོར་ལྷ་སར་བོད་དོན་ཞི་ཁྲོལ་ཐོག་བཀག་རྒྱ་བཞུགས།

བོད་ཀྱི་མིང་ཐུས་ཉམས་ཞིབ་ཏུ་སྒྲུབ་པའི་ལཱ་

ཀྱི་དང་། ༡༠༠༥ ལོར་བོད་མདོ་དབྱས་ཁམས་གསུམ་དུ་བྱུང་བའི་ས་ཁྱིའི་ཁྱོལ་
ཆེན་མོའི་དོན་ཀྱི་ལྟུང་།^[༥༧] ༡༠༡༤ ལོའི་ལྷ་ ༡ ཆོས་ ༡ ཉིན་ཁྱུང་མིང་དུ་ཐོན་པའི་
དོན་ཀྱི་ལྟུང་།^[༥༨]སྐུ་གསུང་བའི་སྐུ་བས་དེ་དུས། སྲིད་གཞུང་གིས་ཀྱུང་མི་རིགས་
ཞེས་པའི་མིང་བྱང་དེ་ཡོངས་སུ་གཏོར་ནས་གྲངས་ཀྱུང་མི་རིགས་དང་། ཡང་སྒྲོས་
བོད་དང་ཡུ་གུར་རིགས་ནི་དོན་ཀྱི་བཟོ་མཁན་གྱི་ཕྱོགས་གཏོགས་ལ་བཙུགས་ཏེ། དོ་
དམ་ས་ཆོགས་ནས་དམིགས་བསལ་ཞིབ་བཤེར་དང་དམ་བསྒྲགས་བྱས་པ་རེད། “མི་
སེམས་ནི་ཆབ་སྲིད་ཆེ་ཤོས་རེད་”^[༥༩]ཅེས་པ་ལྟར། མི་རིགས་ཟུར་བཀག་བྱེད་པ་ནི་མི་
རིགས་དབར་འཁོན་འཛིན་གསེག་འཛོག་ལ་སྐྱུལ་མ་ཐེབས་གཞི་དང་། བརྟན་ལྷིང་
མེད་པའི་རྒྱ་ཀྱི་ཆ་བ་ཡིན་པས། ཡང་སྲིད་སྲུང་མི་རིགས་ཀྱི་གནད་དོན་བཟོ་གི་
ཡོད་པ་དང་། མི་རིགས་ཀྱི་གནད་དོན་དུ་གྱུར་བ་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་དམ། ཞེ་ན། དེ་ནི་མི་
རིགས་རིང་ལུགས་ཀྱི་གྲུང་ཁྱུང་ཆོགས་པའི་སྲིད་རྒྱུས་ལས་བྱུང་བ་གསལ་པོར་ཤེས་
ངེས་རེད། ॥

[༥༧] ༡༠༠༥ ལོར་བོད་ནང་ས་ཁྱིའི་ཁྱོལ་ཆེན་མོ་བྱུང་ཆེས་བོད་མདོ་དབྱས་ཁམས་གསུམ་གྱི་ས་ཁྱུལ་དུ་རྒྱ་མིའི་
དམག་དབྱང་གིས་ཁེངས་པ་དང་། སི་ཁྲོན་དཀར་མཛེས་ཁྱུལ་གཅིག་ཕུའི་ནང་རྒྱ་དམག་གི་འགའ་ཤས་མངག་གཏོར་
བྱས་ཤིང་། རྩ་བ་ནས་བོད་མི་ ༤༠༠༠ ཙམ་འཛིན་བཟུང་བྱས་པ་སོགས། འོད་ཟེར་གྱིས། ༡༠༠༥/༦/༡༠ རྩ་ཁྱུལ་བའི་
ཚོམ་ཡིག་བཙོན་ར་ལྟ་བུའི་བོད་ཁྱུལ་དུ་བསྐྱོད་པ་ཞེས་པའི་ནང་གསལ།

[༥༨] ཁྱུང་མིང་དུ་དོན་ཀྱི་ཐོན་ཆེས་ཡུ་གུར་མི་རིགས་ཡོངས་ཚོགས་ལ་དོགས་ཐོན་བྱས་ཏེ་མེ་འཁོར་འབབ་ཚུགས་
དང་གནམ་ཐང་སོགས་ནས་ཞིབ་བཤེར་བྱས་པ་རེད།

[༥༩] <http://tibet.people.com.cn/15454702.html> ཞིས་ཅིན་མིང་གིས་ཀྱུང་དབྱང་གིས་མི་རིགས་ཀྱི་ལས་དོན་
ཆོགས་འདུའི་ཐོག་བཤད།